This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

Slav 7196.527

Harvard College Library

FROM THE FUND OF

CHARLES MINOT

(Class of 1828).

Received MAY 25 1893

A, 7.

ČASOPIS

ČESKÉHO MUSEUM.

SEDMÝ ROČNJ BĚH.

SWAZEK PRWNJ.

W PRAZE, 1833.
NÁKLADEM ČESKÉHO MUSEUM.

~~IX.227~~
~~Slav 180.1~~
Slav 7196.52T
HARVARD COLLEGE
MAY 25 1922
LIBRARY
Minot fund.

1.

Přehled
neynowěgšj literatury illyrských Slowenůw.

Od P. J. Šafařjka.

Gakož přirozená láska šlechetné přjbuzné a pokrewnjky, audy gedné rodiny, třebas w daleké rozlaučenosti žigjcj, wždy předce buď zgewně a činně, buď aspoň w tiché srdce tužbě, auzce spolu wjže, a k tomu pobjzj, aby při zakušowánj wšelikých žiwota losůw přátelskými city wzágemně se zdjleli: tak i náklonnost, kteráž obyčegně přjbuzné národy, ratolesti gednoho kmene, ke společnému sebe wespolek milowánj a wáženj wede, drahý dar gest přjrody a člowěčenstwo šlechtj. W obogj straně se gewj newystihlá maudrost dobročinné prozřetedlnosti božj, osnowawšj na tak pewném základu, na tomto sladkém i silném saucitu, swazky neytužšj, wýminky gak domácjho tak též i pospolnjho neboli občanského žiwota, a tudjž i wzdělanosti i blaženosti lidského pokolenj. W řjši našj rakauské, w zastjněnj křjdel orla gegjho, pod otcowskau ochranau neylepšjho mocnáře a zákonůw od něho pečliwě střežených, sjdlj široko daleko čtwero lidnatých kmenůw slowenských, na osm nebo i dewět ratolestj

rozwedených, požjwagjc, při zděděné swé národnosti, trwanliwého pokoge, owoce wzácného zřjzené zpráwy občanské. Wšecky tyto kmeny a ratolesti, syny gedné pramateře, we wichřici časůw rozptýlené, těšj i sama památka společného půwodu; a ušlechtilegšjm dušem mezi nimi wzágemná radost nad zdařilým prospěchem a zrůstem gazyka, literatury, mrawůw, wzdělanosti, oswěty a blaženosti, gakož zase žalost nad neřestmi a pokléskami bratřj swých, gistotně nenj cizá a neobwyklá. Za tauž přjčinau naděgjce se, že oswjceným Čechům a giným Slowenům, čtenářům tohoto časopisu, aumysl náš nebude newhod, umjnili sme podati zde krátkau sice, a wšak wěrnau zpráwu o neynowěgšj literatuře kmenůw slowenských, w řjši rakauské kromě Čech a Morawy obýwagjcjch, počjnagjce od kmene ilyrského w širšjm smyslu, t. g. od Chorwatůw, Srbůw latinského i řeckého obřadu a windických Slowenůw. Předběžná tato zpráwa, obsahugjcj w sobě téměř gen pauhé wyčjtánj gmen spisowatelůw a nápisůw gegich liternjch plodin, nikoli kritický rozbor samé literatury, nechať na ten čas laskawému čtenáři, milownjku slowenské literatury, aspoň k tomu poslaužj, aby tudy zwěděl: kdo gsau u těchto přjbuzných kmenůw, gešto se spisowánjm knih objragj? o gakowých předmětech pjšj? a kde i w gakém počtu djla gegich tiskem na swětlo wycházegj? W prodlauženém času, budeli nám k tomu zde mjsta přáno, owšem i auplného rozebránj gednotliwých liternjch plodin těchto kmenůw, obsahem i gazykem nad giné wýtečněgšjch, a tudjž uwáženj wšech oswjcených Slowenůw hodných, laskawým čtenářům podati neobmeškáme.

I. Literatura Chorwatů od r. 1820.

Wůbec wědomo gest, že národ Chorwatůw, dnes co do počtu neweliký, ale co do powahy statečný, snažný a milý, swé wlastnj, od sausednjho srbského neboli illyrskéko, tolikéž i od windického rozdjlné nářečj má, a za tau přjčinau i swau wlastnj od oněch rozdjlnau literaturu wzdělǎwá. Které mjsto stařj Chorwati, oninb slowutnj wrstewnjci cjsaře Konstantina Porfyrogenety, a které nyněgšj w saustawě kmenůw slowenských wlastně zaugjmagj, o tom sice — „swář se mluwnjci, a geště u saudce ge rozpor." My zde o tom se šjřiti nemohauce, obrátjme zřetel swůg gediné na neynowěgšj plody literatury dnešnjch Chorwatůw, t. g. illyrských Slowenůw w tak nazwaném králowstwj Chorwatském bydljcjch. Sami Chorwati počátek literatury swé asi od krále Kolomana [1095 — 1114] odwozugj, od něhož prý několik chorwatským nářečjm a latinskými literami psaných diplomů w rozličných panských archiwjch se chowá. Gen gednu gsem posawad takowauto listinu widěl od r. 1105 (nebo ke mnohým archiwům přjstupu nelze mjti), někdy cjsarsko-králowským saudem za prawau uznanau, w skutku pak, dle mého domněnj, i se swým „junačkim mejdanom" (mejdan, saubog, slowo turecké) podwrženau. Po rozšjřenj uměnj knihtlačitelského wydáwali Chorwati rozličné knihy w gazyku swém a tiskli ge w Nedělišti, w Lublaně, w Hradci německém, w Benátkách, w Linci, we Wjdni, w Trnawě a ginde, a teprw od l. 1696 w Záhřebu. W Nedělišti tištěna kniha: „Decretum, koteroga je Verbevci Ištvan popisal, a poterdil ga je Laslov Kral, od Ivanuša Pergošiča na slovienski jezik obernjen," 1574. Fol. 93 str. Tamže

za panowánj cjsaře a krále Maximiliana [1564—1576] na swětlo wyšly rozličné nábožné od ewangeljků wydané knihy, zwláště katechismy, ba gakž někteřj smyslj, i Nowý zákon; ale z těch podnes w celých Chorwatech ani gen gediného exempláře nalezti nenj! Že gich kdy bylo, konsistorialnj akta toho času wýslowně potwrzugj. W Lublaně wyšla na swětlo: „Kronika slovenskim jezikom po Antolu Vramce kanovniku," 1578. 4. 69 listů. W Benátkách tištěna znamenitá hrdinská báseň „Adrianskoga mora Syrena," 1660. Fol. 166 listů. Sepsal gi poneyprw řečj uherskau [1651] prawnuk Mikuláše Zrinského, onoho nesmrtedlného hrdiny, bránitele Sigeta, také Mikuláš zwaný, bán chorwatský, nar. l. 1616, a 1664 na honbě od diwokého kance roztrhaný; do materské řeči pak gi přeložil bratr geho, hrabě Petr, nešťastný onen bán, r. 1671 za proneweru we Wjdeňském Nowém městě sťatý. Obsahuge 2 předzpěwy, 15 zpěwů epických (wšeho dohromady 1706 strof čtweroweršowých, čili 6826 na středu i konci rýmowaných weršů, počjtagjce sem i strofy předběžné i werše mimořádné) a w přjdawku 12 menšjch básnj. Opěwá welebně a wážně hrdinské činy i smrt wjtěze Sigetského. Prwnj chorwatská w Záhřebu tištěná kniha gest „Pavla Vitezoviča kronika aliti spomen vsega svieta vikov," 1696. 4. 222 str., potom často znowu wydaná. W 18tém stoletj zwláště w hogném počtu knihy chorwatské na swětlo wycházely. Této doby se tisknau w Záhřebu, we Waraždjně (od r. 1774), w Řece (od r. 1790), w hornjm Karlowci (od r. 1809), w Budjně a we Wjdni.

Nowěgšj spisowatelé chorwatštj mně známj gsau následugjcj:

1) Maximilian Verhovec z Rakitovec, nesmrtedlných zásluh a wěčné paměti biskup Zahřebský [nar. w hornjm Karlowci 1752, zemř. 1828], milownjk národu i gazyka gak chorwatského tak slowenského wůbec, knihownu akademickau i biskupskau wýbornými spisy wšelikého druhu obohatil, gměnj swé na dobro obce, cjrkwe, národu i za žiwota wynaložil i posledni wůlj odkázal, pečliwý podporowatel literatury materské, i sám některé básně složil, a mnohé knjžky nábožné a gednotliwá kázanj sepsal, z nichž některé, gako: Keršćanski navuk s molitvami itd., tištěny, giné w rkp. pozůstáwagj. (Srw. přjlohu na konci této zpráwy).

2) Tomáš Mikloušič rodem z Jastrebarska, gináč Jaska [nar. 1767], nynj farář a mjstoarciděkan w témže rodnjm mjstě swém, předtjm farář w Steněwci bljž Záhřebu, a geště dřjwe professor humanitétu na arcigymnasium Záhřebském, muž učený, přičinliwý, wlastenec horliwý, od l. 1796 do čtyřicet rozličných spisůw a spjskůw na djle w latinském, na djle w chorwatském nářečj wydal, z nichž gen některé neynowěgšj zde připomeneme: Čtéjenja i evangeliumi na vse nedelje i svétke, vu Beču 1821. 8. 417 str.; Izbor dugovánj vsakoverstnéh, vu Zagrebu 1821. 8. 186 str., záležj z 3 djlůw: *a*) o počátku národu slowenského a geho wládařjch, wlastně přehled děgin Chorwatůw; *b*) O kněhtiskárnách, spisowateljch a knihách chorwatských; *c*) o hospodárstwj a domácjch potřebách; Podvučanja vu najpoglavitešéh vére istinah, vu Z. 1822. 8. 604 str.; Huta pri Savi, igrokaz, vu Z. 1822. 8. 39 str.; Navuk od prostšenja vu občinskom i od prostč. obileumskoga, vu Z. 1826. 8. 192 str.; Pobožnost k božanskomu Serdcu Jesuša, vu Z. 1827. 12. 93

str.; Molitvena knižica, vu Z. 1828. 12. 221 str.; Zveršovanja pobožnosti, vu Z. 1830. 8. 193 str. a g.; dřjwe toho wydal Stoletni Kalendar, vu Z. 1819. 8. 247 str.; a mimo to až podnes rozličné drobné chorwatské i latinské básně porůznu, a w přjdawcjch k německému časopisu Luna i w kalendářjch w Záhřebu wydáwá.

3) Titus Brezovačky ze Záhřebu, kněz řádu sw. Pawla paustewnjka [nar. 1754, zemř. 1805], ohniwý a smělý hágitel národnosti, podáwal do kalendářůw chorwatských rozličné satyrické básně, obnárodnil tiskem několik romanůw a dramatických her geště za žiwota, a giné pozůstawil w rkp., z nichž některé p. Mikloušič wydal: Matiaš garabanciaš diak i Ljubomirovič, igrokazi, vu Z. 1821. 8. 190 str.; Diogeneš ili sluga dvéh bratov, vu Z. 1823. 8. 102 str. a g. weselohry dosti rozmarné.

4) Benvenuti Orlič z Kostajnice, kněz řádu sw. Františka w Záhřebu [nar. 1759, zemř. 1829], sepsal mnohá kázanj, kteráž w rkp. zůstáwagj.

5) Josef Djurkovečky, rodem ze sw. Jana w Zelině, farář w Samarici [nar. ok. 1764, zemř. 1832], wydal na swětlo, mimo giné staršj spisy, mluwnici: Jezičnica horvatsko-slavinska, vu Pešti 1826. 8. XLV i 167 str., djlo spisowatele swého národnj duch, ochotnost a usilownost, kraganům swým w něčem poslaužiti, patrně gewjcj, ostatně co do wěci i skladu galowé, plné chyb a scestnostj, slowem nanic hodné.

6) František Xaver Koritič z Mrazovec, rodem z Popowce w stolici Křjžské [nar. 1771], kanownjk Zahřebský, arciděkan Wrbocký itd., začal weršowné přeloženj Virgilia, ale posawad nedokonal; na swětlo wydal některé drobné básně: Domorodsko raduvanje G. Imbrihu Ožegoviču, vu Z. 1826. 4. a g.

7) Jan Birling ze Záhřebu [nar. 1775], kanownjk Zahřebský, synodalnj examinator, referent při bisk. konsistoři itd., muž pro swé wýtečné ctnosti weliké wážnosti a lásky gak u neywyššjho zeměpána, tak i u swých kraganůw došlý, přihotowil několik ročnjch běhůw wýborných kázanj, modlitebnj knihu a giné spisy do tisku, přeložil některá poslánj sw. apoštola Pawla, wše to geště w rkp.; *tiskem* ohlásil některé nábožné pjsně a zpěwy.

8) Jan Krizmanič rodem z Malého Táboru [nar. 1766], infulowaný opat sw. Trogice w Petrowaradjně, vicearciděkan w okolj Stubickém a farář w Bystřici, přeložil Miltonůw ztracený rág, w prose sice, ale wěrně a gadrně, Osmanštici činohru z illyrského Marnavitě, sw. Rožalii z Kanižlitě a g., ale tiskem posawad nic z toho neohlásil.

9) Zigmunt Karner, farář Bezeňský w biskupstwj Rabském w Uhřjch, přeložil okolo r. 1812 Tomáše Kempisa o následowánj Krista P. kn. IV, rkp. w biskupské knihowně Zahřebské.

10) Matěg Jandrič, farář w Cirkweně na pomezj wogenském [zemř. 1828], pilný spisowatel, pozůstawil kázanj a hospodárskau knihu w rkp.; geho dramatickau hru: Ljubomirovič ili pravi prijatel, wydal p. Mikloušič spogeně s ginau od Brezovačkého, w Z. 1821. 8. 190 str.

11) Emerik Ožegovič z Barlabaševec, kanownjk Zahřebský, zwolený biskup Dlmenský, opat sw. Heleny na Podbořj, septemviralnj tabule spolusaudce [nar. 1775], podal weřegnosti swé kázanj na jubileum biskupa Verhovce odprawené: Govorenje na čast Max. Verhovcu itd., vu Z. 1826. 4. 23 str. Tauž přjležitostj wydal i

12) Josef Verhovec ze Staré Gradišky [nar. 1767], kanownjk Zahřebský a arciděkan Bežinský, swé: Govorenje duhovno, vu Z. 1826. 4. 17 str.

13) Tomáš Koštjak, dokt. we filos., zpráwce národnjch chorwatských škol [zemř. 1831], školské knihy oprawowal, s gehož nowotárstwjm ale mnozj nespokogeni gsau.

14) Emerik Domin ze Záhřebu, dokt. práw, advokát a prof. i senior fakulty juridické na akademii domownj [nar. 1776], osnowal a wydal kraganům swým téměř celé pásmo wěd práwnických: Predznanja pravic, vu Z. 1818. 8. 142 str.; Dogodospis pravic, vu Z. 1819. 8. 190 str.; Navúčanje vu pravicah, vu Z. 1821—1830. 8. 4 djly, wesměs 758 str. Stěžugj si Chorwati na mnohé nepodařené, s duchem slowenské řeči se nesrownáwagjcj nowomluwy tohoto gináče wýborně zaslaužilého, učeného spisowatele.

15) Ludvik Bedekovič z Komor, cjs. král. komornjk, hlawnj Išpán stol. Křjžské, podal do tisku několik swých weřegně pronešených řečj: Govorénje vu velikem zpravištju, vu Varažd. 1828. 4. 7 str., Govorénje itd. 1832. 4. a g.

16) František Xaver Lucič, kanownjk Zahřebský i arciděkan Kemlecký, opat sw. Gřjho w Lisci, protonotár apoštolský itd., wypustil na swětlo swé kázanj pohřebnj: Mertvecko prodičtvo G. Max. Verhovcu bisk. Zagr., vu Z. 1828. 4. 11 str.

17) Emerik Lopašič, městský heytman w hornjm Karlowci [nar. ok. 1780], složil několik zpěwůw přjležitostných, mezi nimiž nowěgšj: Pozdrav Horvatov G. Max. Verhovcu bišk., vu Karlov. 1823. Fol. 4 listů; G. Alex. Alagoviču bišk., vu Karl. 1830. 4. 4 str. a g.

18) Petr Zanič, vicearciděkan, farář w Marušewci, wydal několik pohřebnjch kázanj.

19) Jakub Lovrenčič ze Záhřebu [nar. ok. 1780], předtjm úřednjk hraběte Draškowiče, nynj na odstáwce we Waraždjně, sepsal a wydal rozličné knjžky: Rodbinstwo, igrokaz veseli, vu Varažd. 1823. 8. 116 str; Kratka dobréh deržanj pripovédanja, Var. 1824. 8. 105 str.; Deset zapovedi božjéh pripovédanja, Var. 1825. 8. 111 str.; Predsud zverhu stališa i roda, igrokaz, vu Var. 1830. 8. 88 str.; mimo to rozličné připowjdky, básně, dramatické hry w rkp. hotowé má.

20) Gjřj Pavlinovič, wyslaužilý auřednjk panský, přeložil z uherské řeči 1823 — 1830 mnoho románůw, dram a t. d., do tisku hotowých, ale geště newydaných.

21) Josef Vračan ze Záhřebu [nar. 1786], farář w Ludbregu od l. 1815 a býwalý w okolj Kopriwnickém vicearciděkan, pilný spisowatel, kromě giných staršjch spisůw wydal: Razlaganje sv. evangeliúmov, vu Var. 1823. 8. 4 djly wesměs 779 str.; Pesma G. Alex. Alagoviču, vu Z. 1830. 4. a g.

22) Anton Rožič, prof. humanitétu we Waraždjně [nar. ok. 1787], mimo giné dřewněgšj knihy wydal náwody k latinskému gazyku a k děgo-i zeměpisu: Vputčenje vu diačkoga jezika temeljih, vu Bud. 1821. 8. 28 str.; Temelji diačkog jezika, vu Varažd. 1821.; Zavjetek zemeljskoga spisavanja horvatske i vugerske zemlje, vu Var. 1823. 8. 64 str.; Pripovest naroda horvatskoga, rkp. l. 1825; Belizar i Gelimer kralj vandaljski, rkp. l. 1826.

23) Ignac (Hynek) Kristianovič neboli Kristian ze Záhřebu [nar. 1796], předtjm kooperator u chrámu sw. Marka w swém domowě, nynj du-

chownjk w biskupském Seminarium, horliwý wlastenec a neunawený dělnjk na rolj materské literatury, sepsal a wydal: Način vsigdar zadovoljnomu biti, vu Var. 1826. 8. 254 str.; Blagoréčja za vse céloga léta nedelje, vu Z. 1830. 8. 2 djly spolu 600 str.; Kersčanski navuk, vu Z. 1831. 8.; Pomočnik betegujučéh i vumirajučéh, vu Z. 1832. 12. 251 str.; w rkp. má Telemacha, a hotuge přeloženj celé biblj a g.

24) Anton Mihanovič, předtjm cjs. král. gubernialnj tagemnjk w Řece, nynj na odstáwce, wydal, mimo několik pogednánj o přjbuznosti řeči slowenské se Samskritem: Reč domovini od hasnovitosti pisanja vu domorodnom jeziku, vu Beču 1825. 8.

25) Josef Risman z Waraždjnu [nar. 1797], farář w Obřezu, složil několik básnj přjležitostných: Ispis svetkuvanja polostoletja G. Jos. Dominiča, vu Var. 1826. 4. 12 str.; Pesma G. Grofu i Banu J. Gyulay, vu Var. 1827. 4. 8 str. a g.

26) Josef Sever, kněz, prof. na král. gymnasium we Waraždjně [nar. ok. 1795], dal wytisknauti swůg: Zavjetek godenjepisov Kraljestwa Madjarskog, vu Var. 1824. 8. 40 str.

27) Josef Romuald Kvaternik z Rawnéhory [nar. 1799], prof. při hlawnj měšťanské škole w Záhřebu, wydal několik drobných básnj po různu, gakožto: Plesopesem Juraju bratu svojemu, vu Z. 1826. 8. 5 str.; Imenoslavnik G. Grofu Jos. Sermage, vu Z. 1828. 4. 6 str.; w rkp. wyhotowil arithmetiku a geometrii a g.

28) Ludvik Gay z Krupiny [nar. 1810], práwnjk, mimo některé wýborně psané drobné básně, tiskem ohlásil: Osnova horvatsko-slovenskoga pravopisanja, vu Bud. 1830. 8. 27 str., kdež litery na wzor českých

čárkowané kraganům swým porančj; od wýborného tohoto mladého spisowatelé očekáwáme časem swým chorwatskau mluwnici dle saustawy Dobrowského.

29) František Milašinowič z Bedně, kněz, prefekt bisk. seminarium w Záhřebu [nar. 1808], horliwý, učený wlastenec, složil mnohé básně, z nichž některé w časopisjch a porůznu wyšly, gako: Tom. Miklonšiču, w Luně 1831, nr. 44; Nad smertjum Ign. Gyulay a g.

30) Jan Nepomuk Labaš, zeman, bývalý stoličný slaužný (judex nobilium) stol. Waraždinské, přeložil Knihu Job w rkp.

31) Šimon Palatin, farář w Stinci w stol. Železné w Uhřjch, sepsal před l. 1829 chorwatskau grammatiku dle podnářečj hornochorwatského, přeložil Virgiliowy selanky časoměrným weršem, shotowil sbjrku swých kázanj a g., ale posawad obecenstwu tiskem nepodal.

32) Matěg Laab, farář w Nowémsele w Šopronské stol. w Uhřjch, wydal w podnářečj hornochorwatském (u Chorwatůw w Uhřjch bydljcjch obwyklém): Kratka šuma velikoga občinskoga katekizmuša, v Bud. 1814. 8. 108 str.; Veliki občinski katekizmuš za gornje ugrske Horvate, v Bud. b. o. r. (před l. 1830) 8. 159 str.

33) Giřj Dulikrawič, mnich a bývalý polnj kaplan, Josef Haramuztek, kooperator w Kašině, Pavel Stoos, klerik w Záhřebu, Josef Herowič, učitel w Samoboře, Mikuláš Marakowič a Karel Rakowec práwnjci, Jan Hadžič, kooperator w Malém Táboře, Josef Marič, Ondřeg Stipič, Josef Kundek, posluchači bohoslowj w Záhřebu, a ginj, wydali rozličné drobné básně příležitostné, Marakowič prý i národnj pjsně sebral.

Drahný počet dramatických her se w rkp. w Záhřebu u rozličných osob a w taměgšjch knihownách nalezá, kteréž tytýž na saukromném diwadle od seminaristůw a giných ochotnjkůw prowozowány býwagj; nebo na weřegném diwadle sama němčina panuge. Rozličné školské knjžečky w Budjně, w Záhřebu a ginde rok co rok wydáwané, tuto mlčenjm pomjgjme.

Ze staršjch knih a spisůw znowu přetištěny: Pavla Vitezoviče [zemř. 1713] Lado Horvatski ili Sibilla, vu Karlovcu 1828. 4. 40 str., spis zábawný, we weršjch uměnj hádactwj přednášegjcj; Čtéjenja i evangeliumi na vse nedelje i svétke, po zapovedi preizv. bišk. G. Alex. Alagoviča, vu Zagr. 1831. 8. 307 str., wydánj čisté, ozdobné a zprawné. Neystaršj wydánj chorwatských ewangelij a epištol gest od Petra Petretiče biskupa Zahřebského, w Německém Hradci („vu Nemskom Gradcze") l. 1651. 8. 319 str. Od té doby kniha tato, co do textu a prawopisu pooprawena aneb aspoň pozměněna, často přetištěna byla w Trnawě, we Wjdni a w Záhřebu. Celá biblj posawad na swětlo newyšla: bodeyž se horliwému wlastenci p. Kristianowičowi podařilo, gj kragany swé oblažiti. Některé částky biblj giž dřjwe, pobádánjm bisk. Verhovce, přeloženy gsau, a sice: Sveto pismo Novoga zakona, preneseno po Ivanu Gusiču biškupie Zagrebačke mešniku [potom benediktin, nar. we Wiwodině, zemř. 1821], rkp. w 4. w bisk. knihowně w Záhřebu, djl 1nj ewangelia str. 226, djl 2hý epištoly 289 str.; Negmenowaného Svéto pismo, evangelium i čini apoštolski, tamže rkp. 4. 607 str.; naposledy Arfa Davidova, to jest žoltari svetoga pisma poleg vulgate preneseni po Antonu Vraniču plebanušu na Šipku l. 1816, tamže rkp. 4. 336 str. —

„Mal zaižto Horvátov broj“ (malý zagisté Horwatůw počet!), zwolal kdesi ctihodný spisowatel chorwatský p. Miklonšič; a laskawý čtenář z tohoto stručného přehledu snadno zpozná, gak skrowný gest teď žigjcjch a pracugjcjch chorwatských spisowatelůw počet. Literatura Chorwatůw se w přjliš auzkém, těsném okresu pohybuge. Nedostáwá se zwláště zpěwcůw, kteřjby gestli ne na wzor našeho Kollára, aspoň na způsob illyrského Kačitě srdce k srdci pěli a utuchlau národnost zaněcowali. Nedostáwá se spisowatelůw prosaických newinně a wesele zabawugjcjch, coby pomalu přjzně pospolného lidu literatuře zjskáwali. Nedostáwá se i kritických gazykozpytatelůw, an grammatiky chorwatské giž stařinau daleko za wzdělánjm nyněgšjho stoletj a za potřebami národnjch spisowatelůw zůstaly, a auplného chorwatsko-latinského nebo chorwatského (wedlé dobrých latinsko-chorwatských Belostence a Jambrešiče) slownjka až posawad nenj. Ale toto nebuď na ugmu a hanu tohoto liternjho sadu a geho opatrownjkůw řečeno. Chwála záslubám gegich, a djka gim i za tyto dary. Wěru newjm, gest-li welikost newyhnutná wýminka spokogenosti a tudjž blaženosti národůw. Mně se zdá, že štěstj idyllické, založené na mjře a obmezenosti, neméně půwabu do sebe má, nežli sláwa welikosti a blesk bohatstwj. Nechť tedy Chorwati malý sad materčiny swé wysazugj štěpy ne tak mnohými, gako raděgi ušlechtilými, kteřjžby i kwěty blahowonné i owoce zdrawé a zralé, gim samým ku požitku a ozdobě, ginným pak na útěchu, nynj i napotom přinášeti mohli. Tak se splnj chorwatské přjslowj: bolje (lépe) je malo pak dobro, kak zlo pak vnogo (mnoho). — W nowěgšj době owšem mnohé, téměř geště neočekáwané úkazy na poli národnosti, krásnau naděgi, ale gen naděgi dalšjho zniku a

zkwětánj řeči i literatury chorwatské u bedliwého pozorowatele zbuzugj. Sem přináležegj weřegná čtenj o řeči a literatuře chorwatsko-slowenské od p. Mátěge Smodka (Szmodek), dokt. filos. a práwnjka, minulého léta (1832) w Záhřebu před posluchači rozličných stawůw s wšeobecnau pochwalau držaná, zotawugjcj se láska u šlechty k přirozenému gazyku, gednánj w materské řeči na zbořjch stoličných, gmenowitě w stolici Křjžské, we wýsadném městě Turopoli a ginde, rozšiřugjcj se chuť ke čtenj knih slowenských a t. d. Ale o dalšjm běhu a následcjch tohoto chwalitebného snaženj zpráwa i saud budaucjmu času zůstawena buď.

Na okážku gazyka, slohu i prawopisu chorwatského, připogugeme k této stručné zpráwě pjseň od neb. biskupa M. Verhovce w duchu národnjch zpěwůw složenau, a u přjtomnosti GG. MM. cjsaře a krále Františka i cjsařowny Karoljny na přistrogeném od téhož biskupa bálu w Záhřebu dne 27. Čerwna 1818 od chorwatských po domácku oděných šlechticůw a slečen při národnjm tanci, kolo řečeném, zpjwanau, a zde pro snadněgšj srozuměnj od nás sprostným pobočnjm českým wyloženjm opatřenau.

Pleszopiszen.

Chorwatsky.	Česky.
Kolo, kolo, naokolo,	Kolo, kolo, naokolo,
Hitro, lyubno y veszelo!	Rychle, slibně i weselo!
Divojchicze prizkochite,	Nuž děwčinky přichwáteyte,
Veszelo nam poigrajte,	Wesele nám zapléseyte,
Horvaticze, Dalmatinke,	Chorwatinky, Dalmatinky,
Kchere lepe, y Szlavonke,	Dcery krásné, i Slawonky,
Od krepozti glaszovite, *)	Pro ctnost šjře hlasowité, *)

*) t. rozhlášené, powěstné.

Kolo z-nami zaztavite!
Dan veszelya nam je danasz;
Oko Bosje gleda na nasz.
Dva szu gozti mili doshli
Od bogatog grada Becha:
Bog nye shalye knam y szrecha.
Oko, lieze nyim szvedochi,
Da szu doshli nam pomochi.
Bose, sivi takve gozti!
Nam na diku szrechno doshli!
Kud sze vrate, szrechno proshli

Kroz planine y kroz morja:
Vodila ih jaszna zorja,
Szuncze szvetlo vedrog dana.
Daruvalo nyim do ztana:
Ili gorum ishli puztum,
Ili shumum ishli guztum;
Gore lahko premahnuli,
Shume rano premaknuli.
Zefir mili, szuhi, tihi,
Kudgod pojdu, putuj z-nyimi
Kisha nagla, szever lyuti
Goztom selnem put nezmuti.
Kroz planine, loze, vode
Neka mirno idu, brode:
Da Szlavoncze y Horvate
Pervo vide, neg sze vrate,
Y vu szercza nyim glediju,
Da nyim dobro vszi seliju,
Dugo szrechno kralyuvati,
Y veszelo nasz ravnati. *)
Chuj nasz, czeszar y kraly zmosni,
Da szmo vsigdar verni, szlosni,

Do kola se s námi wjte!
Den weselj nastal u nás;
Oko Božj hledj na nás.
Přišli nám dwa hosté milj
Z bohatého města Wjdně:
Bůh i štěstj ge k nám chýlj.
Oko gich i ljce gewjť,
Že nás přišli pooblewit.
Žiw, ó Bože, tyto hosti,
Genž nám k sláwě šťastně došli;
Kýž, kam půgdau, šťastně prošli

Přes pohořj i přes moře:
Prowodiž gich gasná zoře,
Slunce swětlé w dennjm běhu
Oblažug gich do noclehu:
Buďto k horám přigdau pustým,
Buďto lesem půgdau hustým;
Hory lehce ať přešwihnau,
Z lesůw časně ať odtihnau.
Zefyr milý, suchý, tichý,
Kam-li půgdau, putug s nimi.
Nech déšť náhlý, wicher krutý
Hostům drahým cest nezmautj.
Přes pohořj, háge, wody
Nech pokogně gedau, brodj:
Ať Slawonce i Chorwaty
Dřjwe uzřj, než se wrátj,
I we srdci gim widěgj,
Že gim dobře wšickni přegj,
Dlauho šťastně kralowati,
I wesele nás rownati. *)
Slyš nás, cjsař i král zmožný,
Že sme wždycky wěrnj, složnj,

*) t. zprawowati, sauditi.

Vu nevolyi y vu szili,	W čas néwole i w čas sjly,
Austrianzkoj hisi bili.	Rakauském domu byli.
Budi anda Ti nam Titus,	Budiž tedy ty nám Titus,
Karolina pak Gisela,	Karoljna pak Gisela,
Iz Bavarzkeh kralyev kervi	Giž z Baworských králůw krwe
Ku je imal Stéfan*) pervi.	Štěpan*) sobě pogal prwé.
Bose, chuvaj ove gozti,	Bože, ochraň těchto hostj,
Ki szu nashe zrok radosti!	Genž sau našj zdrog radosti!

II. Literatura katolických Srbůw neboli Illyrůw, t. Dalmatincůw (od l. 1800), Bosňákůw i Slawoncůw od l. 1820.

Illyrský kmen, w uzšjm slowa smyslu, obýwagjcj kraginy Dalmatskau, Bosnu a Hercegowinu, Srbsko, Slawonii a částku polednjch Uher, dělj se, gak powšechně známo, z ohledu náboženstwj i literatury na dwě hlawnj polowice: na Illyry *a*) latinského, a *b*) řeckého wyznánj i obřadu. Srbowé řeckého wyznánj užjwagj liter cyrillických, a pjšj geště až podnes wětšjm djlem, wygmauc p. Vuka Stefanowitě Karadžitě a geho některé následownjky, gazykem z cjrkewnoslowenského, ruského a wlastně srbského diwně, nercili potworně, smjchaným. Srbowé řjmskokatolické cjrkwe, woljcj raději Illyry, Slawonci, Dalmatinci, Dubrownjčany a t. d., nežli Srby, slauti, oswogili si čteny latinské, ačkoli dle rozdjlného zde i tam prawopisu, a knihy swé spisugj prostau, přirozenau národnj mluwau, w Slawonii něco gináče, a gináče opět w Dalmacii, a wšak toliko s malým, nepatrným podnářečným rozdjlem. Někteřj katoličtj missionáři w Bosně psáwali w XV—XVIII stoletj tak nazwanau bukwicj, odrodem cyrillice. Nábožné a

*) Sw. Štěpán, prwnj král uherský.

politické rozdwogenj Illyrůw (drahná gich část, zwláště w Bosně, se docela poturčila!) překazilo žádaucjmu spogenj se literatury tohoto lidnatého kmene do gednoho celku, a panugjcj pořád mezi syny gedné matky nenáwist a záštj bohužel tak přepiaté gest, že katolický Illyrec o srbských knihách swého bratra málo co, a řecký Srb o illyrských knihách onoho naskrze nic newj a wěděti nechce. Těmto poslednjm literatura oněch prwnjch práwě tak málo známa gest, gako Šwedská nebo Portugalská.

Katoličtj Illyrowé, gegichž nowěgšj spisy zde přehlédnauti chceme, magj asi z 12ho a 13ho stoletj některé památky gazyka, gako kroniku kněze Dioklejského, služby ke cti bl. p. Marii a t. d. W 15tém a zwláště w 16tém stoletj zkwetla národnj literatura předewšjm w Dubrownjku, potom i w Dalmacii; ale wýtečné twory umu Držitě, Hektorewitě, Vetranitě, Čubranowitě, Gundulitě, Palmotitě, Minčetitě, Djorditě a giných, tištěné i netištěné, zůstaly pospolitému národu cizé a do žiwota geho nepronikly. W nowěgšjch časjch liternj snaženj Dalmatincůw welice kleslo; sotwy se geště gedna nebo druhá důmyslná hlawa spisowánjm w národnjm gazyku objrá, a teprw před několika roky počali někteřj milownjci w Dubrownjku básně starých swých zpěwcůw z rumu zapomenutj wydobýwati a na swětlo wydáwati, bodeyž gen sličněgi, s užitjm prostěgšjho prawopisu. Naprotí tomu počet spisowatelů w Slawonii a w polednjch Uhřjch (kdež také mnoho katolických Illyrůw) asi od gednoho stoletj, co rok patrně se množj, a gest se čeho nadjti, že národnj literatura za gegich snaženjm brzo weselegi zkwetne. Giž mnozj swau péči a zřenj na to obraceti počjnagj, kterakby učená společnost we Slawonii zaražena býti mohla. Illyrské knihy od počátku tohoto

stoletj až po tu dobu tiskly se w Dubrownjku, we Splitu, w Zadře, w Řece, w Terstu, w Řjmě, w Ankoně, we Vičenci, w Udině, w hornjm Karlowci, w Pěti Kosteljch, w Oseku, w Nowém Sadě, w Aradě, we Wjdni, w Pešti a w Budjně. W tomto poslednjm městě w universitické tiskárně wycházegj zwláště školské a nábožné knižečky. Gest to wěc politowánj hodná, že se katoličtj Illyrowé na oswogenj si stegného prawopisu nigakž shodnauti nemohau! Slawonci, Dalmatinci, Chorwati, ba i Slowinci windičtj by gen gednoho prawopisu společně užjwati i mohli i měli. Přistupugi od takowýchto na ten čas geště daremných rozumowánj a žádostj k wyčjtánj nowěgšjch spisowatelůw a gegich spisůw, zahrna w tento přehled dalmatinské knihy pro řjdkost gegich až od r. 1800. W čele gegich gasně wyniká

1) Matěg Petr Katančič, člowěk neobyčegný, učenec zázračné weleobsáhlosti, wýborný skaumatel starožitnostj a zeměpisec, spisowatel neunawený, wtipný a cwičný básnjk latinský i slowenský, wěčné u swých slávy došlý. Narodil se we Wálpowě w Slawonii roku 1750, stal se kněžem řádu sw. Františka 1775, byl professorem w Oseku, w Záhřebu a naposledy při universitě w Pešti, potom od r. 1809 do 1825, kteréhožto poslednjho léta dne 24 máge zemřel, žil w Budjnském klášteře do liternjch pracj tak zarytý, že mnohá léta ani gen nohy z komůrky swé newynesl. Sepsal w řeči latinské a slowenské do třidceti rozličných knih, djlem w tisku wyšlých, djlem w rkp. pozůstáwagjcjch, z nichž některé ohromnostj i učenostj swau čtenáře zarážugj. Sem přináležj, nebo staršjch geho spisůw zde pomjgjm, předewšjm: Sveto pismo u jezik slavno-illirički izgovora bosanskog prineseno, u Budimu 1831 — 1832. 8. 6 hrubých djlůw. Text latinský s přeloženjm slowen-

ským a s wýkladem we dwau slaupcjch. Škoda, že překladatel sám tisku nedožil a o zpráwnost péči newedl! Mezi geho rkp. se nalezagj: Etymologicon illyricum ad leges philologiae dialecto bosnensi exactum, ms. a. 1815. 2 Vol. fol. 1340 pag.; Geographia Ptolemaei e graeco illyrice reddita, subjunctis vocibus graecis et varietate lectionis, ms. a. 1803 a g. Rukopisy pozůstalé připadly král. pešťanské universitě a gegj tiskárně, ale z těch některé giž zbledly, giné blednau, a giných se giž nynj wjce ani dohlédati ani doptati nelze. Tak hle i zde platj, co Chorwat řjká: Komu ni za kaj, za ono mu nit srce netuži.

2) František Maria Appendini, rodem z Wlach, od 40 let piarista w Dubrownjku, prefekt tamègšjho gymnasium i rektor piaristského kollegium, horliwý spisowatel o wěcech illyrských: Grammatika della lingua illirica, Rag. 1808. 8. 2hé wyd. 1828. 8. 335 str. Geho historie děgin a literatury Dubrownjčanůw wůbec známa gest. W rkp. wyhotowil „opus sane operosum", gakž sám prawj, Varro illyricus, seu de originibus linguae illyricae ejusque cognatione cum graeco, latino et teutonico sermone.

3) Tomáš Ivanovič, farář w Dubrownjku, [zemř. 1804], podal weřegnosti děgopis cjrkwe Dubrownické: Bogoljubstvo Dubrovačko, u Dubr. 1804. 4. 25 archůw.

4) Bóže (Natalis) Salatič Dubrovnjčan [nar. 1750], kněz we wlasti swé geště žigjcj, přeložil z wlaského: Priprava na ispovjes i pričeštjenje, u Dubr. 1805. 16. 231 str. (1nj wyd. wyšlo 1783. 8. 272 str.)

5) Jan Salatič Dubrownjčan, kněz [nar. 1760, zemř. 1826], pozůstawil zbjrku kázanj i básnj w rkp.

6) Lukáš Stulli z Dubrownjka [nar. 1772, zemř. 1828], doktor w lékarstwj, mimo mnohé giné latinské a wlaské knihy, w materském gazyku sepsal a wydal: Razglas više kuge (moru), u Dubr. 1805. 8.

7) Jan Stulli Dubrownjčan, staršj bratr Joachima Stulli [nar. 1728, zemř. 1804], kněz, pomáhal bratru při spisowánj slownjka, přeložil Tomáše Kempenského knihy 4 o následowánj Pána Krista w rkp., před r. 1800 wydal w Ankoně: Put križa a g. — Slownjky Joachima Stulli [nar. 1729, zemř. 1817] a Josefa Voltiggi [zemř. ok. 1827] schwálně opauštjm, gako giž powšechně známé.

8) Giřj Ferrič Dubrownjčan [nar. 1744, zemř. 1824], dokt. filos. a wyslaužilý prof., kanownjk bisk. Dubrow., pastor Arcas atd., wýborný básnjk latinský, překladatel prostonárodnjch srbských pjsnj do latiny, we zpěwu slowenském bohužel, snad gen pro zanedbánj, méně horuge: Fedra pričice Esopove u pjesni slovinske prinesene, u Dubr. 1813. 12. 167 str. s textem latinským, přeloženj rýmowné rozwleklé, wodnaté; w rkp. wyhotowil přeloženj swých půwodně latině psaných bágek a g.

9) Michal Karaman, Dubrownjčan [nař. 1763], kněz w rodnjm městě swém geště žigjcj, přeložil z latiny: Život sv. Nikole, u Dubr. 1814. 8. 32 str.

10) R. Riardovič wydal: Blago sv. proštjení bogoljubnoga skupa aliti družbe prisv. sarca gosp. našega Isusa itd., u Splitu 1814. 8.

11) František Vrinjanin, býwalý kanownjk bisk. stol. Seňské, nynj farář we Grižanech w bisk. Modrušském, wydal: Razgovori za sve nedilje kroz godišta, u Rici 1825. 4. 466 str.; Razgovori Petra Vanni redovnika, vu illirički jezik prineseni, tamže 1831. 8.

12) Šimon Trošan Dubrownjčan [nar. 1754, zemř. ok. 1800], kanownjk u sw. Jeronyma w Řjmě, pozůstawil po sobě knjžku několikrát tištěnau: Bogoljubnos, koja se diluje u Petak veliki, u' Dubr. 1828. 12. 5 archůw.

13) Mikuláš Vučič, kněz řádu sw. Františka, pronesl na gewo: Put križa, u Mletcih 1802. 12. 141 str.

14) Lukrecia Budmanni rozená Bogašinovič, učená Dubrownjčanka [zemř. ok. 1800], pozůstawila zbjrku básnj w rkp.

15) Giřj Higgia Dubrownjčan [nar. 1752], dokt. lékarstwj w Dubrownjku, přeložil Virgila, Horace, Katulla, Tibulla i Propercia, složil mnohé půwodnj drobné básně, wše w rkp.

16) Marin Zlatarič Dubrownjčan [nar. 1753, zemř. 1826], přeslowenil Gesnerowy selanky, složil w hogném počtu půwodnj básně wšelikého druhu, w rkp.

17) Jan Marin de Maris, rodem z ostrowu Rabu (Arbe), wydal kratičký spis o zemčatech: Naprava varhu tega od krumpira, u Zadru 1804. 8. 32 str.

18) Šimon Starčevič, farář w Nowém okolj Lickém (Lika), přeložil z Mozina: Ričoslovnica illiričko-franceska, u Tarstu 1812. 8. 311 str.

19) Ondřeg Dorotič, kněz řádu sw. Františka, sepsal weršem: Iskazanje jednoga dogadjaja itd., u Beču 1815. 8. 47 str., přjběh ze swého žiwota.

20) Marek Ivanovič z Dobroty w okolj Kotarském, doktor bohosl. a kanownjk, obnárodnil tiskem: Spivanje odkupljenja svieta, u Mlecih 1815. 8. 55 str.

21) Augustin Miletič, kněz řádu sw. Františka, biskup Daulinský a vikár apoštolský w Bosně, wyprowodil na swětlo: Početak nauka karstianskoga,

u Splitu 1815. 8. 184 str.; Istomačenje nauka karst., u Rimu 1828. 12. 211 str.

22) J. Matiť wydal: Almanach illirski za godinu 1823, u gornjem Karlovcu. 12.

23) Giřj Plančiť, rodem ze Starigradu na ostrowě Hwaru (Pharia, wlasky Lesina), dokt. fil. i bohosl., opat, dozorce národnjch škol od l. 1818 w Zadru a Dalmacii, od l. 1832 w Benátkách, horliwý a učený Slowan, mimo giné knihy we wlaském gazyku, wydal w materském: Katekizam mali, u Mletcih 1823. 8. 61 str., w rkp. shotowil Abecedář illyrský i wlaský r. 1820 a g.

24) Jakub Borkowiť z ostrowa Visu (wl. Lissa) [zemř. 1825], kněz, slowutný kazatel, pozůstawil kázanj a básně w rkp.

25) Marek Bruere, rodem z Bambino we Francii, přistěhowaw se we mladém wěku do Dubrownjka, wyučil se zde illyrskému gazyku tak dokonale, že w něm i zdařile básniti mohl, a pobyw drahně let co francauzký konsul dřjwe w Dubrownjku, potom w Sarajewu w Bosně, poslán byl do Tripoli w Syrii, kdež i zemřel l. 1827; wydal několik illyrských drobných básnj po různu, wjce gich pozůstawil w rkp.

26) Petr Bašiť z Dubrownjka, kanownjk [nar. 1749, zemř. 1814], wydal několik nábožných knih od l. 1785 — 1800, pozděgi pak: Žiwot sv. Vlasi bisk. itd., u Dubr. 1803. 8. 180 str., přihotowil do tisku zbjrku plodůw neywýtečněgšjch básnjkůw Dubrownických (o njž wiz dole) a g.

27) Jan Josef Lučiť z Makarské [nar. 1758, zemř. 1818], dokt. práw, kanownjk, generalnj provikár Makarský i apoštolský delegat Bosenský, přičinliwý spisowatel, mimo giné staršj spisy wydal nasledugjcj:

Skup pastirskih govorenjâ, u Mlecih 1800. 4. 99 str.; Iskazanje života sv. Ivana Nepomucena, u Dubr. 1801. 8. 112 str., tolikéž i modlitebnj knihu, w rkp. přeložil Ustanowenj sněmu Tridentského a g.

28) Matěg Santič, rodem z Trogira w Dalmatsku, kněz a prof. na arcibisk. seminarium w Zadře, přeložil knihu o rolnictwj z wlaského J. C. Gagliarda: Nauk od poljskoga težanja, u Zadru 1829. 8. 148 str., týž obyčegně překládá i aúředně wydáwané reskripty, ohlášenj a g.

29) Štěpan Marianovič, kněz řádu sw. Františka, dal tlačiti: Institutiones grammaticae latinae idiomate illyrico, Spalati 1822. 8. 277 str.

30) Antonjn Kaznačič, Dubrownjčan, tu dobu mezi swými znamenitý básnjk.

31) Antonjn Naď, censor i revisor knih při kr. mjstodržjcj radě w Budjně, nar. 1774 w Požehu w Slawonii, přičinliwý ochotnjk národnj literatury, wydal mimo mnohé drobné básně a giné před rokem 1820 tištěné knihy: Život sv. Genovefe, u Bud. 1821. 8. 160 str.; Novi i stari kalendar illirički, u Bud. 1813—1823. 8. s užitečnými přjlohami, a w rkp. přihotowil do tisku „P. Ovidii libros tristium“ wěrně a lahodně na slowenské werše přeložené.

32) Řehoř Čevapovič, kněz řádu sw. Františka a býwalý provincial téhož řádu provincie Kapistranské, nar. 1786 w Bertelowcjch we Slawonsku, zemř. 1830 w klášteru Budjnském k weliké ztrátě literatury teprw w 44 r. žiwota, wydal, kromě několik latinských knih, dramatickau hru we weršjch: Josip sin Jakoba patriarke, u narodnoj igri prikazan od učenikâ Vukovarskih, u Bud. 1820. 8. 140 str., twořenj wýborné, a k nahoře uwedené biblj M. P. Katančitě znamenitě přispěl, gi uwodem a g. opatřil atd.

33) Ignac (Hynek) Bajay podal do tisku: Vinac angeoski, to jest bogoljubne molitve i piame, u Pešti 1821. 8. 326 str.

34) Karel Pavič, rodem z Tovarnjku w Slawonii [nar. 1779], předtjm farář i vicearciděkan we Winkowcjch, nynj od léta 1832 kanownjk w Diakowě (Diakováru), opat Biharský atd., přeložil z němčiny: Politika za dobre ljude, to jest uprave razumnoga i kripostnoga žiwota, u Pešti 1821. 8. 188 str.; mimo to wydal porůznu rozličná kázanj i časoměrné básně slowenské (o nichž ginde wjce).

35) Adam Filipovič z Heldenthalu, exhortator, prof. i duchownjk při bisk. seminarium w Diakowě, rozhognil domácj slowesnost nasledugjcjmi spisy: Razgovor priprosti iliti vertlar s povertaljem se razgovara, u Osiku 1822. 8. 110 str. weršem; Život bisk. Antuna Manditja, u Pečuhu (t. g. w Pětikosteljch) 1823. 8. 183 str., tolikéž weršem; mimo to wydal přjležitostné básně po různu, kalendář w Oseku a g.

36) Štěpán Lukič, u král. komory uherské koncipista, wypustil na swětlo: Život gospodina boga i spasitelja našega Jsu Kersta, u Pešti 1823. 8. 217 str.

37) Michal Mihajlovič, farář w Dreňanech [zemř. 1830], wyhotowil: Diloredník za kripostljubnu zabavu i korist svakoga čovika, u Osiku 1823. 8. 152 str.

38) Adalbert Horvát [nar. 1783], kněz řádu sw. Františka a provincialnj sekretář i guardian klášternj w Požehu, obdařil swé kragany sbjrkau kázanj: Nédiljna govorenja, u Bud. 1824. 8. 2 d. 1113 str; Korizmena (t. g. postnj) govorenja, tamže 1824. 8. 288 str. Govorenja od različitih svetkovinâ, tamže 1824. 8. 336 str.

39) Marian Jaič z Brodu [nar. 1795], guardian kláštera františkanského we Wukowáru, administrator lokalnj fary, mimo giné tiskem obnárodnil: Istinito ispisanje čudotvorne prilike (t. g. obrazu) b. d. Marie u Radnoj, u Aradu 1824. 16. 178 str.; Vinac bogoljubnih pisamá, u Bud. 1830. 8. 165 str.

40) Martin Pustaič, major w pohraničném regim. Brodském [zemř. ok. 1818], přeložil z německého nasledugjcj od nadřečeného Jaitě wydanau knihu: Indianski mudroznanac iliti način i viština kako čovik na svitu živiti mora, u Bud. 1825. 8. 123 str.

41) Antonjn Mihalič z Iloku w Slawonii [nar. 1786], dokt. w bohoslowj, farář i vicearciděkan w Petrowaradjně, předělal z německého sbjrku nedělnjch i swátečnjch kázanj: Pridike i homilie za sve nedilje i svetkovine priko cile cerkvene godine, u Novomsadu 1829 — 1830. 8. 4 djly aúhrnkem 1101 str., mimo to wydal mnohé básně porůznu, ku př. Oda Em. Karli Raffayu bisk., u Novomsadu 1830. 8. Oda Fr. Vlašitju, tamže 1832. 8. a g., w rkp. shotowil prawopis illyrský.

42) Josef Kalasanci Mihalič, staršj bratr předešlého [nar. 1781], farář w Sotu w Slawonii, složil weliké množstwj rozličných básnj, z nichž některé přjležitostné tištěny gsau: Pisma Em. Karli Raffayu, u Bud. 1826. 8. 27 str.; Elegia Frani Kolundjitju, u Bud. 1826. 8. 19 str.; Narodkinja Vila P. M. Sučitju bisk., u Bud. 1828. 8. 15 str. a g.

43) Bartoloměg Pavlič z Klokočewika w Slawonii [nar. 1790], dřjwe vicedirektor bisk. seminarium w Diakowě, nynj farář we Waroši, sepsal: Sveta govorenja za sve nedilje kroz cilu godinu, u Bud. 1827. 8. 2 djly auhrnkem 728 str.

44) Mikuláš Hadžič, učitel národnj školy w Zemljně, pronésl na swětlo dwa spisy: Cvitje istine za oplemeniti razum i popraviti serce mladeži, u Novomsadu 1828. 8. 105 str.; Pripovidčice na veselje i zabavu, u Bud. 1829. 8.

45) Antonjn Mihaly, wyslaužilý prof. gymnasialnj w Požehu, dal tisknauti: Put Marianski na Bistricu, u Varažd. 1822. 8. 56 str.

46) Silvester Ninkovič, rodem ze Slawonie [nar. 1782], kněz řádu sw. Františka i byw. guardian kláštera Požežského a od l. 1830 Černeckého, přihotowil sbjrku kázanj do tisku.

47) František Tomič, čestný kanownjk Diakowský, farář we Wálpowě i vicearciděkan wydal: Govorenje pokopno Jos. Kiralyu, u Pečuhu 1825. 4. 21 str.

48) Jan Dvojak, kanownjk w Záhřebu, a Karel Radinovič, dokt. w bohosl. a farář w Oriowci w Slawonii, přeložili společně z chorwatského: Pobožnost k božanstvenomu sercu Isusa, u Zagrebu 1827. 12. 81 str.

49) Ambrož Matič, kněz řádu sw. Františka, dal wytisknauti: Račun (t. g. počjtárstwj), u Osiku 1827. 8. 116 str.

50) František Milinkovič, farář w Sentváru w pomezj chorwatském, složil a wydal některé básně porůznu: Oda G. Šand. Alagovitju bisk., u Varažd. 1830. 4. a g.

51) Jan Jozepac, farář w Oseku, wydal několik kázanj po různu r. 1830 a 1832.

Ze staršjch spisůw této literatury přetištěny nasledugjcj: Petra Kneževitě [kw. 1765] Muka g. n. Isu Karsta, u Vičenci 1804. 8. 64 str. a Filipa z Otjevje, Wawř. z Ljubuški i Lukáše Vlad-

mirowitě Nauk karstjanski, u Vičenci 1804. 8. 32 str., od negmenowaného ochotnjka do tisku podané. Innocenca Gargitě [kw. ok. 1745] Nauk karstjanski, u Dobrowniku 1811. 8. 5 archůw. — Matěge Antonjna Relkowitě [zemř. ok. 1800] Satir (mrawokárná báseň) 3 izd. u Osiku 1822. 8. 142 str. Tato znamenitá kniha poneyprw tištěna w Drážďanech 1761, podruhé w Oseku 1779. Skladatel gegj, onen známý grammatik slawonský, byl heytmanem we službě wogenské. Při této přjležitosti připomeneme, že w hist. lit. slow. (Gesch. der slaw. Lit. 1826) str. 263 w notě omylem stogj Relkowitě slownjk, kteréž knihy nikdy nebylo, ačkoli ani Wjdeňský recensent této chyby newytknul. Zawedlo spisowatele, že w některých rozpisech knih, u př. w Catal. bibl. Szécsény, na čele titule zlopowěstného onoho Wjdeňského srbsko-něm. a něm.-srbského slownjka (od Theodora Avraamowitě) 1791. 8. hned Relkowitě, hned Lanošowitě gméno chybně položeno našel. Slawonci užjwagj slownjkůw dalmatských. — W Kaloči w arcib. knihowně ležj w rkp. Adami L. B. Patacsich dictionarium lat.-illyr.-germ. Ms. 4. pag. 1038, mimo registry. — Korabljica pisma svetoga i svih vikovâ svita dogadjaî poglavitih, po Andrii Kačitju Miošitju, u Dubr. 1822. 8. 500 str. Giná staršj wydánj mně známá gsau Benátské od r. 1760, 1782 a 1802. Spisowatel gest slowutný onen národnj básnjk Ondřeg Kačiť Miošiť, rodem z Brista, Františkan, o gehož Rozhoworu hned mluwiti budem. Kniha tato, wyprawugjcj děginy od neystaršjch časůw až do r. 1760, wytažena gest z kronik latinských, wlaských a chorwatské Pawla Vitezowiče, a co do děgin Illyrůw z domácjch archiwůw, z powěsti a pjsnj národnjch. Z tohoto poslednjho ohledu

owšem nemalé ceny gest. A wšak wyprawowánj domácjch děgin témě̌ř slowo od slowa totéž gest, které se i w Rozhoworu téhož spisowatele nacházj. Škoda že tisk tak welice nezprávný gest. Od téhož spisowatele: Razgovor ugodni naroda slovinskoga itd., u Mleci 1801 (wlastně w Dubrownjku u Antonjna Martekini 1826) 4. 267 str. Giná mně známá wydánj této obljbené knihy wyšla w Benátkách 1756. 8. 396 str., t. 1758. 8., t. 1759. 4. 338 str., w Ankoně 1780. 4. 318 str., w Benátkách 1801. 4. 263 str. Gest gich i wjce: nebo zhusta od knihkupcůw s pozadrženjm staršjch měst i let tisku přetištěna bywá. Této doby (1832) znowu wyšla w Dubrownjku, w Zadře i Terstu. Kačič opěwal činy hrdín illyrských na způsob prostonárodnjch pjsnj, a sice, mohuli co o tom sauditi, nad mjru zdařile, s newyrownanau žiwostj a lahodnostj. I gest tedy a zůstane práwem, cokoli Fortis naproti tomu bleptal, ljbezný básnjk tento miláčkem národu. Nalezagj se w této knize i rozprawy historické w prose o šlechtických rodech illyrských wjtězůw, obsahugjcj důležité w této třjdě zprawy z podánj starých i z archiwůw čerpané. Kýžby gi něgaký nowý Rumjencow někde u Didotůw nebo Bodonich pod dohlédánjm některého slowenského Schäfera wšemu slowenskému swětu ku potěše negen zprawně ale i ozdobně znowu wytisknauti dal! — Cvit razlika mirisa duhovnoga, po Tomasu Babitju [kw. 1719], u Dubrovn. 1829. 4. 463 str. Kniha wýborná, obsahugjcj rozličné nábožné spisy w prose i werši, w nowěgšjm wydánj i od giných spisowatelůw. Dřewněgšj wydánj gsau Benátské 1726. 4., 1736. 4., 1759 4., 1802. 4. a g.

Mezi neyznamenitěgšj plody illyrských tiskáren patřj nepochybně djla přednjho z básnjkůw Dubrownic-

kých, Jana Frant. Gundulitě [nar. 1588, zemř. 1638], kteráž teď teprw po dlauhém čase Dubrownický minorit Ambrož Markovič a knihkupec Antonjn Martekini na swětlo wydali. Posud wyšly: Osman, spjewanje vitežko, u Dubr. 1826. 8. djl 1 str. 201, djl 2 str. 268, d. 3 str. 270. Obsahuge 20 zpěwůw, 2,966 čtweroweršowých strof a 11,864 krátkých rýmowaných weršůw, nepočjtagjc w tu summu strofy na čele zpěwůw od Petra Sorga postawené. Zpjwá o wogně mezi Osmanem sultanem tureckým a Wladislawem králowicem polským (wlastně otcem geho králem Sigmundem III.) r. 1621 wedené. Neosobugjc si gména wlastnj neboli homerické epopéje, wyniká tato hrdinská báseň wznešenostj myšlének, žiwostj obrazůw, přirozenostj řeči i slohu a zwláště lahodnostj dokonalého rýmu nade wšecky giné plody Mus illyrských a pogišťuge půwodci swému slávy nesmrtedlné. Dwa zpěwy, 14 a 15tý, po smrti Gundulitě prý ztracené, dle giných zničené, ku podiwu zdařile wynahradil pozděgi Petr Sorgo. Žiwotopis básnjka i Osmána, wyswětlenj historická a ginorodná ku každému zpěwu, naposledy registřjk slow pozatmělegšjch přidal přičinliwý wydawatel. Téměř týmž časem wydal srbský učitel w Terstu, Euthymius Popovič, tauž báseň z nezprawných rukopisůw a s omyly bez počtu, literami cyrillskými pod tjm chlubným názwem: Razna djela Jefte Popovitja, u Bud. 1827. 12. 2 č. Sám prawj, že Dubrownjckau řeč zpěwce na swau Sremskau přetwořil: ale tjm přišly sladké rýmy na zmar! Wlaské přjliš galowé přeloženj wyšlo w Dubrownjku: Versione dell' Osmanide, 1827. 8. 214 str. Týž Martekini wytiskl z Gundulitě i některé menšj básně: Suze sina razmetnoga (naučná rozprawa), 1828. 8. 125 str.; Ariadna poluža-

lostivo prikazanjé (činohra), 1829. 8. 78 str.; Ljubovnik sramežliv, 1829. 8. 16 str.; U smart Marie Kalandrice, 1829. 8. 19 str.; Pjesan Ferdinandu II knezu od Toskane, 1829. 8. 15 str.; w rukopisu pak má zbjrku neywýtečnĕgšjch básnjkůw illyrských od Petra Bašitĕ do tisku přihotowenau, z 22 djlůw záležegjcj, kterau giž nĕkolikrát ohlásil, ale pro nedostatek předplatcůw posawad wydati nemohl. Obsahuge djla téměř čtyřidceti básnjků, w gegichž čele Držit, Vetranit, Minčetit, Hektorevit, Nalješkovit, Vitalit, Čubranovit, Dimitri, Bunit, Ranjina, Lukari, Zlatarit, Primovit, Mažibradit, Gundulit, Palmotit, Kanavelli, Soltanovit, Giorgi, Boškovit, Bettondi, Sorgo a g. gasnĕ se skwĕgj. Gest owšem wĕc žádaucj, aby p. Martekini u wšech oswjcenĕgšjch Slowanů podpory nalezl, a swého předsewzetj šťastnĕ dowesti mohl. Škoda, přeškoda, že se u Dubrownjčanůw ta stará, barbarsky-diwá, wlastnĕ ani wlaská, ani slowenská, prawopisná šered tak hluboce wkořenila, že nižádnému přirozenĕgšjmu prawopisu, u př. Stulliho a Voltiggiho, ustaupiti nechce! W tom „Illyrském Parnassu" gsau owšem sklady krásot, geštĕ nedotknuté, studnice gazyka posud nepřebrané; ale gsau to nĕžné kwĕtiny do šeredných cundr a capartůw zakuklené, kteréž w této podobĕ nikdy přjznĕ giných neillyrských Slowanůw zjskati nemohau. Třeba se tu teprw bořiti s potworami, gako scgljêsc mjsto šleš, blifcgnja m. bližňa, kgnifcnizi m. knižnici, oghgnjen m. ogňen, gnjoj chjesc m. ňoj teš, ba i — ach nastogte! gghgnjevno m. gňevno atd. Třeba zubami lámati twrdé skořepiny, abys do mĕkého gádra proniknul. A s tu práci wĕru nenj každý! Dobře prawj chorwatské přjslowj: preveč nemogu nit kola voziti, a opĕt: kaj je preveč, ni nit s kruhom dobro. — Buď gak buď, illyrický Parnas by nemĕl zahynauti.

Od negmenowaných, aneb aspoň mně neznámých spisowatelůw wyšly na swětlo nasledugjcj knihy: Priprava duhovna za pristupit na sv. sakramente itd., u Dubr. 1804. 16. 4 archy. Novena pjesan za svetac božitja, u Dubr. 1804. 16. 1 arch. Molitva sedam bolestî b. d. Marie, u Dub. 1804. 16. 1 arch. Plač b. d. Marie, u Dubr. 1806. 16. 3 archy. Elementi della lingua latina esposti in ital. ed illir. Rag. 1814. 12. 18 archůw. Kratko uvješbanje o pravoj ispovjesti, u Dubr. 1816. 16. 4 archy. Nauk karstjanski od K. Bellarmina, u Dubr. 1812. 16. 3 archy. Devetinja u bogomilnih zabavah provedena, u Dubr. 1828. 8. 6 archůw. Sakupljenje različitih zabavâ, u kojim se uzdarže razmišljanja duhovna itd., u Splitu 1829. 8. Molitve, u Oseku 1824. 12. 280 str., nowé wyd. t. 1827. 8. 276 str., obsahuge i mnoho nábožných pjsnj, nákladem bisk. Slawonského neb. E. K. Raffay; 1nj wyd. wyšlo w Záhřebu 1817. 16. Mali katekismus, u Rici 1824. 8. 29 str. Male povidanja, u Rici 1819. 8. 127 str. Varhu navlačenja kravokozicâ (t. g. o wštjpenj neštowic), u Rici 1804. 8. 15 str. Uvižbanje svarhu sakramenta pokore, u Udinam b. o. l. 4. 127 str. Nauk karstianski u Jakinu 1820. 12. 6 str. Duhovne mervice iliti malene molitvice, u Bud. 1818. 8., 1827. 12. 239 str. Uputjenje za duvan sadetje ljude, u Bud. 1822. 8. 46 str. Giných drobných knižek školských w Budjně tištěných zde mlčenjm pomjgjm. W nowěgšjch časjch i c. k. dworská rada wogenská we Wjdni o přeloženj školských knižek pro Slawonské pomezj laskawě pečowati počala. Důležitěgšj knihy gsau geště nasledugjcj: z tiskůw Benátských Ritual rimski, u Mletcima 1827. 4., dle přeloženj Bartolomějge Kašitě (w Řjmě 1640. 4.) s malau oprawau; z tiskůw Dubrownických: Pra-

vovierstvo starich, u Dubr. 1804. 4. 172 str.; z tiskůw Řečanských: Epistole i evanjelja priko svega lita po redu missala itd., u Rici 1824. 4. auhrnkem 407 str., i Obíčaji i molitve iz rimske katol. knjige nauka duhovnoga itd., u Rici 1824. 4. 93 str., oboge wydánj ozdobné a zpráwné, péčj a nákladem biskupa Seňského i Modrušského Jana Bapt. Ješitě [nar. 1746] na swětlo wyšlé. Neystaršj wydánj ewangelij a epištol gest od kněze Bernardina w Benátkách 1495. 4. 208 str. Od léta 1810 — 1813 wycházely w Lublaně, hlawnjm městě tehdegšjho králowstwj illyrského a sjdle prawitelstwa, nowiny francauzské: Télégraphe officiel, spolu i w nářečj illyrském, nikoli w kraginském neboli windickém. O nowém přeloženj biblj od Pavla Miošitě, předtjm kněze a professora w Zadře, nynj biskupa we Splitu, gemuž šťastněgšjho losu přegeme, nežli staršj přeloženj Bart. Kašitě a kněze Burgadelli potkal, zde zewrubnj zpráwa podána býti nemůže. —

Přjtomný stručný přehled neynowěgšj literatury illyrské, gak se naděgeme, zatjm aspoň k tomu postačj, aby tudy saudný čtenář o nyněgšjm stawu gegjm předběžně gaké také známosti nabyl, a o tom se přeswědčil, že některé třjdy uměnj a wědomostj, gmenowitě bohoslowj a básnictwj, i w těchto poslednjch dwau desjtiletjch swé wzdělawatele nalezly, naproti tomu ale giné aneb přjliš lhostegně a chudě opatrowány býwagj, anebo docela paustkau ležegj. Katoličtj Illyrowé negen wyspělostj a wěcnatostj liternjch swých plodin, ale obzwláště i tjm Illyry řeckého obřadu znamenitě přewyšugj, že we spisowánj knih přesného a přirozeného swého nářečj užjwagj, warugjce se bezchutné směsice rŭznorodých slownjch dob a mluwenj způsobůw těmto obljbené. A wšak z giné strany rozptýlenost široko daleko po Uhřjch, Sla-

woniî, Chorwatech, Pomořj, Dalmatsku, Dubrownicku, Albanii a t. d. rozhoštěných audůw samé této polowice, nedostatek zdjlné wzágemnosti a společného literárnjho centrum, i zde zdařilegšjmu zniku a zkwetánj literatury nad mjru překážj. Slabé sjly gednotliwých ochotnjkůw se tjm geště wjce rozdrobugj a ztenčugj, geštoby společným gegich sgednocenjm mnohem wětšj liternj záměry a podnikánj nepochybně snáze wskutek uwedeny býti mohly.

Pro lepšj wyrozuměnj tomu, co nahoře od nás powědjno o neskladnosti, nercili neshrabnosti prawopisu Illyrůw Dubrownických a gegich posobnjkůw — nebo spisowatelé i tiskaři whořegšjch kraginách, t. wPomořj (Řece) a w Slawonii, owšem sličnégšjho prawopisu užjwagj — klademe zde k záwjrce kratičký zpěw z Gundulitě w dwogj prawopisné způsobě, půwodnj i české.

Ariadna, u Dubrowniku 1829. 8. str. 29 - 30.

Prawopisem Dubrownickým.	Prawopisem českým.
Zoro ljepa, zoro bjela,	Zoro ljépa, zoro bjéla,
ſlatnîm stupôm nebo uresi,	Zlátnim stúpom nebo urési,[1])
ſrak objavi,	Zrák[2]) objávi,
Dan donesi,	Dán donesi;
Hodi vedra, hod vesela,	Hodi vedra, hod vesela,
Gljubovnika starza ostavi.	L'úbovnika stárca ostavi.
Bogh suncjani staviòje	Bóg sunčani stavio je
ſlatnu uzdu svîm kognima,	Zlátnu úzdu svím koňima,
Jur iſ morra frake svóje	Jur[3]) iz mora zráke svoje
Mechje, i k nebu put uſima,	Meťe, i k nebu pút uzima,
Da sne iſaghnu tamne svjima,	Da sne izagnu támne[4]) svíma,
Otvorene trepte occi,	Otvorene trepte oči,
Prostri prostri ſrak s' istoci,	Prostri, prostri zrák s istoči,[5])
U kòm nàmsî dan donjela.	U kom nam si dán donjéla.

1) Okrášli. 2) Swětlo, paprsky. 3) Giž. 4) Temné sny prchnau. 5) Od wýchodu.

Zoro ljepa, zoro bjela itd.
Noćh s' mjesezom, i ſvjeſdami
Skuppiusc' tmastu svû koprenu
Drugo nebo svoîm igrami
Jde uresit nosech sjennu;
Zvjet na búsu kìjê ſelęnu
Sunze prosi, rosu pita,
Hodi draga, hod cestita,
ſemgljatèsèê uſcegljela.
Zoro ljepa, zoro bjela itd.
Tih kladenaz romonechi
ſove svîtlos dana draga,
Slaviz perja svâ cistechi
Vârhu ghnjeſda pjesni slaga,
Na pârscjagne hladka blaga
Sladko trepti vârh od morra,
Tanze vode vile od gorâ
Resech zvjetjem vedra cela.
Zoro ljepa, zoro bjela itd.

Zoro ljépa, zoro bjéla itd.
Nóć s mjesecom i zvjézdami,
Skupivš tmastu svú koprenu,[1])
Drugo nebo svoim igrami
Jde urésit, noséć sjenu;
Cvjét, na búsu[2]) kí je zelenu,
Súnce prosi, rosu píta,
Hodi drága, hod čestita,
Zemlá te se je uželéla.
Zoro ljépa, zoro bjéla itd.
Tih kladenac romonéći[3])
Zove svitlos dána drága,
Slavic pérja svá čistéti
Vrho gňézda pjésni slága,
Na pršáňe hladka blága
Sladko trepti vrh od mora,
Tánce vode víle[4]) od górá
Reséć cvjéťem vedra čela.
Zoro ljépa, zoro bjéla itd.

III. Literatura Srbůw řeckého obřadu od l. 1825.

Neuznáwám za potřebné, uwoditi zde zewrub wšech spisůw srbských w poslednjm desjtiletj od Illyrůw řecké wjry wydaných, zwláště proto, poněwadž drahná gegich částka giž w mé historii literatury slowenské (1826) dosti auplně wyčjtána gest. Dosti budiž nynj, poukázati krátce na ony, které w neynowěgšjm čase, asi od l. 1825, na swětlo wyšly. Spisowatelé srbštj mně známj gsau tito:

1) Lucian Mušický, biskup Karlowický w Chorwatech (bytem na djle w biskupské stolici Plašky, na djle w hornjch Karlowicjch), ozdobil Parnas srbský

1) Oponu. 2) Kři. 3) Pramýnek hrčjcj. 4) Bohyně lesnj.

několika wýtečnými, z částky w srbských letopisjch, z částky porůznu tištěnými básněmi; k těmto poslednjm patřj: Da bog živit Carja, otečestveno-narodnaja pjesn, w hornjm Karlowci 1830. 4. 12 str., 2hé wyd. tamže 1831. 8. 4 listy, německy, cjrkewnoslowensky a srbsky — prwnj to cyrillický tisk z nowé od Jana Nepomuka Prettnera w hornjch Karlowicjch založené srbské tiskárny, an předtjm, gak wůbec wědomo, gen w Budjně a we Wjdni w Armenském klášteře srbské knihy tištěny býwaly.—Srbljin Srbljinu, oda, tamže 1832. 8., list a g.

2) Jan Berič z Brestowce w st. Báčské [nar. 1786], aktuar při ředitelstwj národnjch srbských škol a při wýboru zprawugjcjm gistiny nesgednocených Řekůw, bytem w Budjně, dwa nowé spisy k předešlým swým připogil: Pritče libo sravnitelne besjede i nravstvenna poučenija za mlade i stare itd., u Budimu 1831. 8. 140 str. z německého; Žitje Jisusa Christa, u Bud. 1831. 8. 202 str.

3) Giřj Zacharievič aneb Zachariades, rodilý Řek, učitel dřjwe w Zemljně, potom w Šabcu w Srbii, nynj na odstáwce, wyprowodil na swětlo: Rukovodstvo k slavenskoj grammatici, u Bud. 1830. 8. 137 str., gest to wlastně gen prawopis, a sice dosti chudý a nedowěcný, s některými přjlohami; tu dobu ale ohlásil wydánj celé grammatiky cjrkewnoslowenské.

4) Milovan Vidakovič, nar. ok. roku 1780 w tureckém Srbsku, od r. 1817 až do 1825 prof. na gymnasium Nowosadském, nynj zde tam co saukromný učitel a wychowatel se zdržugjcj mnohopisák, rozmnožil počet dáwnějšjch galowých románůw swých čtyrmi nowými: Mladyj Tovia, u Bud. 1825. 8. 115 str. weršem; Kassia Carica; u Bud. 1827. 8. 252 str.; Siloan i Milena, u Bud. 1829. 8. 264 str.; Ivo Zagorica, u B. 1832. 8.

5) Joachim Vuič z Bajy w st. Báčské [nar. 1772], dřjwe školmistr we Futaku, Zemljně a ginde, potom učitel nowěgšjch řečj w Terstu, Pešti a ginde, nynj w sw. Ondřegi spisowánjm knih se objrage, srbský Thespis, druhdy osobně frašky po městech a městečkách prowodiwšj, drahný počet swých čarbanin nadwršil těmito nowými: Novjejše zemleopisanije cjelago svjeta (sic), u Bud. 1825. 8. 450 str., kniha plná hrubých omylůw; Putešestvije po Serbii, u Bud. 1828. 8. 380 str., w negednom, zwláště w psychologickém ohledu uwážený rozumného čtenáře hodný cestopis; Istino sredstvo obogatiti se i svoju kesu puniti, u Bud. 1829. 8. 28 str.; Pribavlenije ko učilišču dobrodjeteli, u B. 1830. 8. 202 str., samo učiliště dobroděteli wyšlo w Bud. 1823. 8.

6) Vuk Stefanovič Karadžič, nar. w osadě Tršiti w Srbsku [r. 1787], dokt. filos. a aud rozličných učených společnostj, r. 1830—1831 býwalý president saudnj stolice okolj Bělehradského, pilný dělnjk na roli slowesnosti srbské, gehož zásluhy wůbec známy gsau, přispěl k dobrému řeči a literatury opět některými užitečnými spisy, gakowéž gsau: Danica, zabavnik za godinu 1826—1829, u Beču i Bud. 12. 4 ročnj běhy, poučugjcjho i zábawného obsahu; Srbski bukvar, u Beču 1827. 8. 17 str.; Žitije Djordja Arsenijevitja Emanuela itd., u Bud. 1827. 8. 110 str.; Miloš Obrenovič knjaz Serbii, u Bud. 1828. 8. 203 str., zwláště důležitý, giž dřjwe w ruském nářečj w Petrowě wytištěný žiwotopis; od zaslaužilého tohoto literatora naděgeme se w prodleném čase nowé zbjrky národnjch srbských pjsnj, mluwnice srbské dle saustawy Dobrowského, doplňkůw slownjka, wydánj pohrobného djla Lukáše Milovana Georgievitě, býwalého učitele w Pešti [zemř. 1829] o srbském weršownictwj a g.

7) Petr Stojšič, advokat w Sentě w Báčské stol., přeložil z německého: Helikon ili sredstvo ukrašenija duše i usoveršestvovanija čovečeskog, u B. 1828—1829. 8. 2 č. 301 str.

8) Michal Vitkovič z Jagru, tabularnj advokat w Pešti [nar. 1778, zemř. 1829], chwálený básnjk maďarský, w Srbské řeči pozůstawil dwě dramatické hry, z němčiny přeložené: Žertva na smert, u Bud. 1830. 8. 80 str.; Odjelo iz Triesta, wesela igra, u Bud. 1830. 8. 107 str.

9) Pawel Berič, narozený w Moholu w stol. Báčské, advokat, od r. 1830 sekretár G. Exc. arcib. i metrop. Karlowického, nepochybně geden z lepšjch spisowatelůw srbských, překladatel Wielandowa Agathona, některých básnj Virgiliowých i Horacowých atd., wydal: Zadig, Volterov roman, u Bud. 1828. 8. 137 str.

10) Dimitr Tirol z Čakowa w stol. Temešské, předtjm kupec w Temešváru, nynj pěstaun a saukromný učitel w Bělehradě srbském, mimo giné wyprowodil tiskem na swětlo: Banatski almanach, u Bud. 1827—1829. 12. tři ročnj běhy; Slavenska grammatika, I svezka, u Beču 1829. 8. 54 str., wlastně gen elementárnj nauka dle Dobrowského s některými nepatrnými přjlohami, spis nezralý a malowážný; Nemačka grammatika, u Budimu 1830. 8. 365 str.; Političesko zemlěopisanije za upotreblenije Srbske mladeži, u Beogradu 1832. 8. 175 str.

11) Mihoš Lazarevič z dolnjch Karlowic [nar. 1801], učitel w Zemljně, sepsal románek: Plemenita i silna ljubov, u Bud. 1831. 8.

12) Řehoř Lazič z Čerewice w stol. Sremské [nar. 1796], professor na srbském gymnasium w Karlowicjch, ohlásil l. 1827: Fizičesko zemleopisanije, ale

až posawad newydal; spisuge ručnj srbsko-latinsko-německý slownjk, z něhož některé ulomky na okážku w srbských letopisjch tištěny.

13) Sebastian (předtjm w swětském stawu Samuel) Ilič, biskupský arciděkan we Plašcjch, složil některé básně: Genetliakon g. episk. Miokovitju, u Bud. 1825. 4. a g., a wydal Dosithea Obradovitě knižku: Bukvica, o njž dole.

14) Euthymius Popovič z dol. Karlowic [nar. 1797], učitel městské školy srbské w Terstu, wystaupil na weřegnost s rozličnými cizjmi i wlastnjmi djly, mezi nimiž: Suze Radmilove, po Vlahu Minčetitju Dubrovničaninu, u Bud. 1826. 12. 36 str., báseň wýborná, cyrilicj tlačená, ale nepotřebným gazyka přeginačenjm od wydawatele docela pokažená; Razna djela Jefte Popovitja, svezka 1 i 2, Osmanida, u Bud. 1827. 12. 2 č. 414 str.; č. 3, Milošijada 1829. 8. 300 str., tato poslednj půwodnj twor wydawatele, opěwá děge srbského hrdiny Miloše Obilitě w 8 zpěwjch a w osmeřádkowých slokách, beze wšeho básnického nadšenj a umělecké wyspělosti; Sveslavie ili pantheon, 3 sv., u Bud. 1831—1832. 8. auhrnkem 148 str., gedná o počátcjch srbského národu, žiwotu a dějjch carůw Štěpána Dušana, Lazara, wjtězůw Marka Kralevitě, Miloše Obilitě, Jug-Bogdana a g., spis nekritický, malowážný.

15) Giřj Magaraševič, naroz. w Adaševcjch w Petrowaradinském regimentu [r. 1793], gymnas. prof. dřjwe w Karlowicjch, potom w NowémSadě [zemř. 1830], horliwý na roli národnj literatury dělnjk, wydal, mimo giné staršj spisy: Ljetopis srbski, 1825—1830, u Bud. 8. 20 swazkůw, časopis w prostomluwě i werši, s přispjwánjm giných, od něho co redaktora wedený; sebral některé listy nesmrtedlného obránce a rozšiřowatele

srbské národnj oswěty: Dositeja Obradovitja pisma, u Bud. 1829. 8. 126 str. Po geho smrti wyšly: Duch spisanijâ Dositejevych, u Bud. 1830. 8. 126 str., wýtah ušlechtilegšjch mjst ze spisůw D. Obradovitě; Kratka vsemirna istorija, u Bud. 1831. 8. 155 str.; w rkp. pozůstawil, mimo giné nedokončené náwrhy a zlomky, prwnj djl lat.-něm.-srbského slownjka.

16) Abraham Brankowič z Franjeva w stol. Toroptalské, studowal práwnj wědy w Pešti, a r. 1830 přešel do Srbska, kdež brzo potom nenadálau smrtj sešel, podaw obecenstwu: Karakteristika naroda po celoj zemlji, u Bud. 1827. 8. 181 str.; Pregled istorije svemirne, u Bud. 1828. 8.; Boj kod Navarina, u Bud. 1829. 8. 38 str., což nenj epos, gak neb. Pirch mylně zprawil we swém německém cestopisu, ale kratičká historická zpráwa o powěstném tom sraženj; Novi zabavni kalendar, u Bud. 1830. 12. 32 str. a g.

17) Jan Hadžič, wydáwagjcj swé spisy pod obraným smyšleným názwem Miloš Svetič, rodem z kr. města Somboru w stol. Báčské [nar. 1799], dokt. práw a adwokat, gymn. direktor w Nowém Sadě, přeložil: K. Hor. Flakka O stichotvorstvu knjiga, u Beču 1827. 8. 104 str., w dwogj způsobě, t. w hexametřjch a rýmjch, s přidánjm latinského textu a potřebněgšjho wýkladu; l. 1830 wedl Letopis srbský, ku kterémuž hned od počátku až podnes mnohými básněmi i pogednánjmi přispjwal.

18) Basilius Joannowič, naroz. w Zemljně [r. 1792], učitel národnj školy dřjwe tamže, nynj w Požarewci w Srbsku, přeložil z německého: Romeo i Julia, u Bud. 1829. 8., sepsal roman: Svetolik i Leposava, u Bud. 1831. 8. 112 str.; wydal žiwotopis: Istoria Petra Velikog, u Karlov. 1832. 8. 270 str.

19) Petr Matić z Binguly w stol. Sremské, studowal práwa we Wjdni, nynj syndikus w Kostajnici w Chorwatech, přeložil: Solomona Gesnera Dafnis, u Beču 1826. 8. 130 str., Sol. Gesnera Idylle, tamže 1827. 8. 261 str.

20) Šimon Milutinović, nar. w Sarajevu w Bosně [r. 1791], studowal w srbském Bělehradě, w Segedjně a w Karlowicjch, byl pjsařem na rozličných mjstech w Srbsku, a zakusil gak tehdáž, tak i potom neypodiwněgšjch osudůw; l. 1819 přešed do Bessarabie, bawil se tam skládanjm básnj; l. 1825 — 1827 žil w Lipsku, z částky djla swá tiskem wydáwage, z částky w naukách prospjwage; poslednjho léta z gara podal se odtud do Černohory, kdež až do l. 1831 bytem byl, žiwot dobrodružský weda; tu dobu gest policeynjm auřednjkem w srbském Bělehradě. Spisy geho tiskem wyšlé gsau nasledugjcj: Serbianka, u Lipsk. 1826. 16. 4 č. auhrnkem 709 str., opěwá w gednotliwých hrdinských zpěwjch neypamatněgšj děge a přjhody Srbůw w čas wogny domácj pod wůdci gegich Giřjm Petrowitěm Crným a Milošem Obrenowitěm, djlo negen pro swau básnickau cenu, ale i za přjčinau nestranného saudu o wěcech domácjch wážné, důležité; Njekolike pjesnice, tamže 1826. 16. 92 str.; Zorica, u Bud. 1827. 8. 81 str., oboge zbjrka drobněgšjch básnj rozličného druhu. Milutinowić gest bez odporu přednj srbský básnjk ze strany cyrillické, gen škoda, že spanilému geniowi geho w tom žiwota i losu bogi a pro nedostatek přjslušného učeného wychowánj nebylo lze wyniknauti až do prawé wzdělanosti, wytřelosti a swrchowanosti uměleckého básnjka, gak co do látky, tak a obzwláště co do gazyka a weršowánj; wýtečné geho w giném ohledu básně za tauto poslednj přjčinau

se nikdy gměnjm národu státj nemohau. Mimo giž gmenowané spisy wyhotowil mnoho činoher a giných básnj, sebral hromadu prostonárodnjch pjsnj atd.

21) Athanasius Nikolič ze Somboru [nar. ok. 1800], zeměměřič, nynj suppl. prof. na gymnas. Nowosadském, wydal almanach: Ružica, god. 1827, 1828, 1829, 1831 (na rok 1830 newyšlo nic), u Bud. 16.; zbjrka rozličných drobných básnj: Serbski slavuj, 1827 — 1828, u Bud. 16. 2 č. 72 i 86 str.; román: Ljuba Milanova, u Bud. 1830. 8. 119 str.; sebral a předělal národnj powjdky a g.

22) Konstantin Pejčič z Borowa w stol. Werowitické, dokt. w lékarstwj, nynj bytem w Somboru, sepsal činohru: Mladen i Dobroljub, u Bud. 1829. 8. 196 str., gegjž 1000 wýtiskůw předplatitelům nepostačilo; začal wydáwati: Rukovodstvo k sveobštem zdravlju, u Bud. 1830. 8. 1 č. 85 str. gedná toliko o těhotnosti a porodu.

23) Jan Stetič z Aradu, dokt. lékarstwj, od r. 1829 až do 1832 dworský lékař u bratra knjžete Srbského, p. Jefrema w Bělehradě, tu dobu lékař w Zemljně, přeložil: Chr. W. Hufelanda Makrobiotika, u Beču 1826. 8. 2 č. 650 str.; sepsal: Zabave za razum i srce, u Beču 1828. 8. 1 č. 220 str., 2 č. u Bud. 1831. 8. 258 str., 3 č. pod nápisem: Sabor istine i nauke, u Beogradu 1832. 8. 224 str., obsahuge různé naučné pogednánj, a w dodatku 6 srbských národnjch rozprawnjch pjsnj.

24) Timotej Ilič, farář w Sanadě w stol. Torontalské, wydal román: Erbija, princeza afrikanska, u Bud. 1827. 8. 158 str.

25) Eustathius Mihajlovič, advokát i býwalý městský sudj w Bečkereku w stol. Torontálské, sepsal podobně román: Cvet nevinosti ili Dobrivoj i Alexandra, u Bud. 1827. 8. 250 str.

26) Jan Pačič [nar. 1771], c. kr. rittmistr, od několika let w odstáwce, dřjwe w Soboticjch a Nowém Sadě, nynj w Rabu žigjcj, zpěwec neunawený, wydal zbjrku swých lyrických básnj: Sočinenija pjesnoslovska, u Bud. 1827. 8. 680 str.; přispěl ku Kollárowu Gmenoslowu 1828. 8.

27) Jan Štěpán Popovič z Wršce [nar. 1807], w čas swého studowánj na universitě Pešťanské sepsal drahný počet knih zábawných, z nichž známěgšj gsau: Nevinost ili Svetislaw i Mileva, u Bud. 1827. 8. 107 str. smutnohra; Boj na Kosovu ili Milan Topliea i Zoraida, u Bud. 1828. 8. 228 str. román; Život Djordja Kastriota Skenderbega, u Bud. 1828. 8. 127 str., žiwotopis s přiloženými pjsněmi o Skenderbegowi z Kačitě; Miloš Obilič, junačko pozorište, u Bud. 1828. 8. 116 str. rytjrská činohra; Naod Simeon ili nesretjno supružestvo, tragedija, u Bud. 1830. 8. 122 str.; Laža i paralaža, veselo pozorište, u Bud. 1830. 8. 63 str; mimo to wydal některé drobné básně porůznu a w Letop. srb.

28) Julia Radivojevič z Wršce [nar. 1799], manželka kregčjrského mistra w Pešti (o njž wjce w J. Kollára Wýkladu ku Sl. Dc. 1832. str. 302), wydala malý almanach srbský: Thalia, u Bud. 1829. 16. 58 str.; w rkp. přichystala rozličná pogednánj a smjšené básně půwodnj.

29) Štěpán Atjimovič, učitel národnj školy we Winkowcjch w Slawonii, wystaupil s několika rozprawnými básněmi: Vitežstvo srbsko, u Bud. 1829. 8. 62 str., mimo giné drobnůstky přjležitostné.

30) Jan Čokrljan, nar. w Bečkereku, dřjwe učitel w Bjlécrkwi, teď polnj kaplan při německo-banatském regimentě, zhotowil dwa romány: Ogledalo dobrodjeteli, u Bud. 1829. 8. 182 str.; Poljska Ljubičica, u Bud. 1830. 8.

31) Giřj Lazarevič z Iregu w stol. Sremské, práwnjk, wydal zbjrku naučnau i zábawnau: Cvetje, sočinenija i prevodi za poučenije, uveselenije i zabavu, 1—2 sv., u Bud. 1829. 12. 183 str.

32) Lazar Lazarevič z Karlowic [nar. 1805], advokát a od r. 1830 prof. na gymn. Nowosadském, sepsal činohru bezgmenně wydanau: Vladimir i Kosara, u Bud. 1829. 12. 135 str., přispěl k Letop. srb. a g.

33) Josef Milovuk z Trpiny w stol. Sremské [nar. 1787], kupec a měšťan w Pešti, horliwý, neunawený podporowatel srbské slowesnosti, wydal množstwj knih na swůg náklad a ku wyhotowenj některých i sám přispěl: Luna za god. 1831, u Bud. 12. 126 str., maličký almanach; Začatije Matice srbske, Protak a g.; w rkp. chystá do tisku: Ručnj obchodnj slownjk w 6 gazycjch.

34) Theodor Pavlovič z Karlowa w stol. Torontalské, advokát w Pešti, přeložil z Wielanda: Simpatije, u Bud. 1829. 8. 112 str.; od r. 1831 wydáwá Letopisy srbské.

35) Živan Theodorovič rodem ze Smederewa w Srbsku, wydal: Život Stefana Jakšitja, č. 1, u Bud. 1829. 12. 142 str.

36) Spyridon Alexijevič, farář w Zadře w Dalmacii, předělal z wlaského půwodnj Chesterfielda djlo: Rukovodstvo čelovečeskog života, u Bud. 1830. 8. 216 str.

37) Basilius Čokrljan z Melenic w stol. Torontalské [nar. 1806], posluchač dřjwe lékarstwj, potom matematiky w Pešti, podal obecenstwu: Chudožestvo otvratiti bolesti, u Bud. 1830. 8. 166 str.; a s pomocj giných: Srbski rodoljubac, u Bud. 1832. 8. 160 str., spis pokračugjcj, w prose i werši.

38) Štěpán Markowič, učitel w Kopriwnici w Chorwatsku, přeložil Kramerůw románek: Vozarska djevica (das Schiffermädchen), u Karlov. 1830. 8. 132 str.

39) Pavel Roža Mihajlovič, rodem ze Somboru, kupec w Temešwáru, přetlumočil známau Kocebuowu činohru: Krstonosci, (křjžownjci, Kreuzfahrer), u Bud. 1830. 8. 128 str., na niž se přes 1600 předplatitelůw shluklo!

40) Pavel Stamatovič, rodem z Jakowa w stol. Sremské, od r. 1832 diakon při cjrkwi Pešťanské, wydal po čtyři léta ročnjk, na způsob Letopisůw srbských zřjzený: Srbska pčela ili novi cvjetnik za god. 1830—1833. u Bud. 8. 4 swazky, liché ceny.

41) Petr Virovac, advokát w Oseku (něm. Essek), pronesl na gewo: Osnovi glavokrivnog (sic) madjarskog prava (t. g. elementa juris criminalis Hungarici), u Bud. 1831. 8. 110 str.

42) Demetrius Vladisavljevič., rodem z Kuzmjna w stol. Sremské [nar. 1789], učitel národnj školy w Terstu, přeložil z wlaského gazyka paedagogickau knižku: Otac ili misli čedoljubivog otca, u Karlov. 1832. 12. 95 str.

43) Petr Demelič z Pánjewa w Krašowské stolici, šlechtic, přeložil z Homerowy Iliady tři prwnj zpěwy: Omirova Iliada s Ellinskog prevedena, 1—3 pesma, u Bud. 1832. 8. 69 str., přjzwučným hexametrem, dosti sice wěrně, ale gak se zdá s lepšj známostj řeči řecké, než srbské.

44) Antonjn Arnovljev, rodem ze Segedjnu [nar. 1808], práwnjk w Budjně, sepsal drahný počet činoher, kteréž tiskem ohlásiti mjnj; wydal Virginia, ili krvava žertwa oswoboždenija, žalostno pozorišče u 4 dějstw. po rkp. maďarskom, u Bud. 8. XIII a 92 str.

45) Filip Peič [zemř. 1829], Štěpán Stefanovič [zemř. 1826], Wladislaw Čikoš práwnjk, Jakub Živanovič, gymn. prof. w Karlowicjch, Adam Dragosavljevič, učitel we Wukowáru, a někteřj ginj, wydali rozličné drobné, nazwjce přjležitostné básně po různu.

Některé staršj knihy znowu přetištěny, giné z rukopisůw pozůstalých teprw nynj na swětlo wydány, několik gich i bez označenj gména spisowatele wyšlo. Pominauce malichernosti, zmjnjme zde gen o důležitěgšjch spisjch. Jana Raitě, býwalého archimandrity kl. Kovila [zemř. 1801], „Istorija raznych slavenskich narodov,“ giž r. 1823 w Budjně znowu tištěna beze wšj i té neymenšj proměny. Slowutného srbského mudrce, Dosithea Obradovitě [zemř. 1811], gehož sbjrka psanj giž nahoře dotčena, dwa pozůstalé spisy ze tmy zapomenutj na swětlo wyprowozeny: Christoithija sirječ blagyj obyčaj i vjenac ot alfavita (nákl. Jos. Milovuka), u Bud. 1826. 12. 119 str., wlastně nauka mrawopočestnosti a zdwořilosti pro mládež, z řečtiny okolo r. 1770 přeložená; Prvenac, ižica, ili Dositejeva Bukvica, izd. Sev. Ilič, u Karlov. 1830. 8. 168 str., knižka wýbornostj obsahu i přesnostj řeči celé haldy nowěgšjch srbských čarbanin daleko přewyšugjcj. Zawjrá w sobě mrawná poučenj w přjgemném oděwu pro lid pospolitý; a gest to ona powěstná „bukvica“, kterauž Obradovič, tento srbský Sokrates, krásotau swé učenky nadšený, l. 1770 w dalmatském Plawnu sepsal, a která tehdáž w tisjcerých přepisjch po Dalmacii a wšem Srbsku roznešená tak podiwně w probuzugjcj se z mrawného i umného sna národ srbský aučinkowala. Týmž časem i Nowosadský knihkupec K. Kaulici z nezpráwného rkp. tutauž knižku wydal: Bukvice, u Beču

1830. 8. 79 str. Týž knihkupec při znowu wypuklé maďaromanii, starau uherskau grammatiku Petra Petrowitě, od r. 1795, nowým titulem s r. 1831 opatřil, a na r. 1831 — 1833 wydal we Wjdni kalendář w 4., owšem mnohem ozdobněgšj nad obyčegný Budinský. Z cjrkewnjch knih některé w Budjně znowu tlačeny, gmenowitě: Služebnik (liturgiář), 1826. 4. Tamže biskup Budinský Dionysius Popowič [zemř. 1828] podal do tisku: Damaskinowa djela filosofičeska itd., 1827. 4. 408 str., známé bohoslownj djlo tohoto otce. Nákladem kupce Milowuka wytištěna modlitebnj knižečka: Molitvy vo vremja božestvenyja liturgii, u Bud. 1831. 32. 1 arch.

Budinská tiskárna, magjcj posawad wýsadu na tisk knih cyrillických, wydáwala wšeliké drobné knižečky cjrkewnj i školské. Poněwadž tento wýsadnj list, gehož rok wyplynul, podnes geště obnowen nenj, aniž snad w celosti wjce obnowen bude, naděge gest, že w krátkém čase i na giných mjstech cyrillické tiskárny zawedeny budau. A w skutku w hornjch Karlowicjch p. Prettner tiskárnu swau i cyrillickými čtenami giž zásobil, a posawad několik srbských knih dosti ozdobně wytiskl. We Wjdni w klášteru Armenském, gakož wědomo, i cyrillickým pjsmem se ode dáwna tlačj. Neynowěgi w Srbském Bělehradě od mistrůw zahraničných a s welikým na to wedeným nákladem zaražena knjžecj tiskárna, a překrásnými literami cyrillickými i latinskými i wšjm potřebným austrogjm auprawně zásobena. Knihy tam posawad tištěné gsau následugjcj: (na obálce) Srbska stichotvorenija, sočiněna od Kovačeviťa i Stamatoviťa, u Beogradu kod Gligorija Vozaroviťa 1832; (wnitř:) Pesma o slučajnoj buni Srbá protiv dajiá i o srećnom izobraženiu nini narodni dě-

lá, sastavljena Gavriilom Kovačevićem itd., u Beogradu u kńažeskoj srbskoj pečatni 1832. 8. 62 str., počemž neprostředně nasleduge nowý nápis: Srbskom rodu spisano i posvećeno od N. Stamatovića itd. 63—86 str.; prwnj, o srbském pozdwiženj proti Turkům gednagjcj báseň, wyšla poprwé w Bud. 1804. 8. 56 str., druhá některé národnj důležitosti za předmět magjcj w Bud. 1806. 8. 24 str.; onéno půwodce gest knihowazač w Zemljně geště žigjcj, této c. kr. wogenský oficjr r. 1810 zemřelý: obě básně co do ducha i slohu ničemné, swým nic naplat, sausedům, gichž šetřiti i dlužno i rádno, ku pohoršenj. Dále: Joana Steića Zabave za razum i srce, 3 č., 1832. 8. (wiz nahoře). Kniha tato přjčinau prawopisu knjžeti a geho rádcům neobljbeného hned po wygitj zničena, potom pak s proměnau prawopisu znowu tištěna gest. Dimitrija Pantelejmona Tirola Geografia 1832. 8. (wiz nahoře). Pak Zabavnik za 1833 godinu, sočiněnije Dimitria Davidovića, u Beogradu 1833. 16. 223 str. (Obsahuge kalendář, rozpis wlády a úřednictwa [schematism], zábawné i naučné rozprawy, básně, pohádky, přjslowj atd. Tisk překrásný! Spisowatel, knjžecj sekretář, poslán na počátku r. 1833 do Carihradu). Giž roku 1831 začali w této tiskárně rozličné auředuj pjsemnosti, pasy, měnné listy, ohlášenj cholery, protokoly atd. tlačiti; z gara 1832 wydáno i čjslo srbských nowin na okážku, samo wšak pořádné wydáwánj nowin až posawad geště pohřjchu we skutek uwedeno nenj. Máť tedy ta nowá srbská obec nástrog k rozšjřenj oswěty mnohomožný a welecenný; gehož ale aučinnost nazwjce od toho záwiseti bude, které ruce napotom njm pohybowati budau.

Z tohoto stručného přehledu neynowěgšj srbské literatury bedliwě rozwážliwý čtenář snadně sám pozná i swětlau a potěšenau, i pošmaurnau a neweselau liternjho tohoto sadu stránku. Nemůže mu nebýti s podiwenjm, že při tak hogném počtu dělnjkůw na roli weřegné národnj wzdělanosti a oswěty, některé toliko gegj brázdy a hrádky zoráwány a bugnau buřenj wysazowány býwagj, anto naproti tomu giné, kteréžby rannějšj a zdrawěgšj owoce nésti měly, docela paustkau ležegj. Wyrogilo se w těchto poslednjch osmi letech tolik nechutných, potuchlých, nakažliwých románkůw, činohřiček a zábawných spjskůw, kolik nikdy posawad; ale u prostřed trnowatého, planého tohoto lesu sotwa kde tam geden nebo druhý plodonosný štěp wyniká. Spisůw nábožných, mrawných, naučných, řemeslnicky-hospodárských, kterýmižby se srdce šlechtilo, užitečné nauky mezi lidmi rozsjwaly, a tudjž prawá oswěta národu napomáhala, weliký tu nedostatek: téměř nikdo se o ně nestará, nikdo gich nepodáwá, a protož i nikdo nepohledáwá. Nenjliž to hanba, že w celém tomto přeběhu let od kněžj srbských ani gen gedna zbjrka kázanj, postilla, biblická historie, prostonárodnj nauka bohoslownj, mrawopis, modlitebnjk, slowem, ani gen gedna oprawdu wzdělawatedlná, nábožná kniha na swětlo wydána nebyla, gešto naproti tomu literatura katolických Illyrůw, Chorwatůw a windických Slowencůw takowýmito, nadjle wýbornými, spisy oprawdowě oplýwá! Wygmemeli několik učených a wšeliké cti hodných mužůw, gegichž i způsobilost, i snaženj, i zásluhy my wděčně uznáwáme, kdož gsau, prosjm, mezi Srby, kteřjž se spisowánjm knih objragj? Gsau to anebo newyspělj mladjkowé, kteřj, sotwa wyproštěnj z těsněgšj wazby gymna-

sialnjho cwičenj, dostanauce se na lyceum neb universitu, začasté s auplným zanedbánjm swých studij, z pauhé nezřjzené cti žádosti a pro zisk, celé haldy knih, obyčegně přeloženj z němčiny s utagenjm gména půwodopisu, sypagj; anebo lidé za wychowánjm i powolánjm swým ze wšech ke spisowánj knih potřebných propravných wědomostj dočista wyzutj a zobnaženj. Znamenati pak slušj, že w předešlém rozpisu nyněgšj staw a auřad spisowatelůw označen, a že z těchto přemnozj, zwláště mladšj, wyčjtané tam knihy w čas swého bytu na školách wydali, pozděgi docela oněměwše. Gakauž tedy cenu mohau mjti plodowé takowýchto buď newyspělých, buď necwičených umůw? Štjtilbych se o tom i mluwiti, kdybych gen saukromný swůg saud o wěci, kterauž si oškliwjm, wynášeti měl, tjm wjce, poněwadž každá, i ta neymjrněgšj a neysprawedliwěgšj domluwa gen k rozdrážděnj, nikoli k naprawenj nesmyslně swéhlawých winnjkůw poslaužiti může: ale wšak se zastjrám a zmužugi tjm, že nepřjzniwý tento saud nenj toliko mé osobné domněnj, nýbrž gest wýrok samých oswjceněgšjch Srbůw, a gmenowitě samých čelněgšjch spisowatelůw w tomto rozpisu uwedených. A naposledy prawdy wyznánj, padni co padni, kde tam průchod mjti musj. Zaplašeni tjm nezbedným hlukotem nedoperných čegek a wran, utichlo těch několik sokolůw a orlůw, kteřj geště zde tam, z lepšj doby dochowanj, o samotě hnjzdj. A wšak i u samých těchto nowáčkůw ten pisácký swrbot gen za několika málo let trwá: potom, gakoby z wytrženj k sobě přišli, obyčegně oněměgj na wěky. Nepochybugi, že pro sud, nebo i samo newinné připomjnánj gegich dřewnjch spisůw giž ge k omrzelosti a hněwu popuzuge; geštoby

práwě na opak we zralegšjm wěku zralegšj owoce wydáwati měli. Wšudy, i w samé literatuře, tuto sice k slušné žalosti, kupecký, po okamžitém zisku bažjcj národa duch se gewj. Tato nákaza zarazila hned z počátku i chwalitebnau gináče společnost, matici srbskau, wšeliké bez rozdjlu spisy, i ty neygalowěgšj romány a babské powjdky beze wšeho ohledu na podporowánj prawé národnj oswěty, gediné pro pauhý zisk, wydáwagjcj. Snad ale při takowémto zanedbánj hlawnjho aučelu každé literatury, t. rozšiřowánj nauk užitečných a wěcnatých a tudjž napomáhánj mrawné i umné oswěty národu, aspoň přirozený gazyk prospěšně wzdělawán bývá? Ljto nám, že ani toho přiswědčiti nemůžeme. Wůbec wědomo gest, že u Srbůw řeckého obřadu od neydáwněgšj doby až podnes, za přjčinau přigmutj knih liturgických od Slowenůw bulharských, wedlé přirozeného domácjho nářečj, i tak řečené cjrkewnoslowenské, od sausedůw s oněmi knihami přinešené, se wkořenilo a w obwyklost wešlo. Tudjž giž w starých půwodně srbských pjsemných památkách, u př. w listinách srbských králůw, w zákonech Dušanowých a g., panuge gazyk nečistý, z dwogjho nářečj, domácjho srbského a cizjho cjrkewnoslowenského, podiwně smjšený. Později, po auplném přeginačenj starého cjrkewnoslowenského gazyka od Rusjnůw a Rusůw, po zkwetnutj nowěgšj ruské slowesnosti od času Petra Welikého, a po rozwodněnj po Srbsku knih cjrkewnjch i swětských na Rusi tištěných, přimjcháno k onomu starému zadělánj od neumělých, otrockých nasledownjkůw konečně geště nesčjslné množstwj rusjnských a ruských způsobůw slow, odkudž nowá, až nadto strakatěgšj směsice spisowatelského gazyka mezi Srby powstala, gegjžto ře-

čowá látka zawjrá w sobě slownj doby čtweryćh půwodně rozdjlných nářečj, t. srbského, starobulharského, rusjnského a ruského. W nowěgšjch časjch Dosithej Obradowič, a geště mnohem umělegi a zdařilegi Wuk Stefanowič Karadžič, tuto potwornau a bezchutnau směsici pilně odwarowati, a naproti tomu čistému srbskému nářečj přirozeného geho práwa ausilně hágiti počali. I nalezli oni sice, gakž se toho nadjti lze, gak z gedné strany weliké množstwj slepých a swéhlawých protiwnjkůw, tak také z druhé strany znamenitý počet ochotných nasledowniků. Po mnohých, tytýž hnusných rozepřech a literárnjch půtkách, zdá se, že posledni strana, aspoň co do základu a w theorii, dokonale swjtězila: nebo dnes giž téměř wšickni srbštj spisowatelé na tom se wýslowně snášegj, že národnjmu učiteli gen národnjho gazyka, a tudy spisowateli srbskému gen přirozeného srbského nářečj užjwati slušj. A wšak při wšem při tom zapřjti nelze, že ta potworná směsice giž přjliš hluboko do žiwota samého se wkořenila, tak že, bez přednášenj čistého srbského gazyka we školách sotwa se nadjti lze, aby kdy docela zahlazena býti mohla. Směsice ta w samém skutku, bohužel, gak předtjm tak i nynj, téměř we wšech knihách wjce méně panuge, čehožbychom nestrannému čtenáři snadně dokázati mohli, kdyby zde k tomu mjsta bylo. Sami neyochotněgšj a neypředněgšj posobnjci Wuka Stefanowitě Karadžitě, pro neumělost, tytýž a zhusta, chtěgte oni neb nechtěgte, w nesrbské slownj doby ubjhagj, gakž se o tom znatel nářečj slowenských snadně sám přeswědčj, gestli gen wyložené nahoře tituly kněh pozornau myslj přetřjbj; nebo slowa, gako knjaz, sovjet, sočinenije, usoveršestvovanije, putešestvije, pribavlenije,

čeloverčeski, božestven a g. mjsto knez, savjet, djelo an. izwod, usvršenost an. savršenje, putovanje, dodatak, čovečaski, božastven, u prostřed, srbských nepřjgemně mu w oči bjti budau. Že nám přirozený sloh we spisjch katolických Illyrůw lépe chutná, nežli makaronická směsice Srbůw řeckého obřadu, tomu snad mnozj mezi těmito, gakož něgaké buď strannosti buď neumělosti, smáti se budau; před učenými Čechy w té přjčině důwody se ohrážeti netřeba. Abychom gim ale celau tu wěc geště lépe, a takořka makawě, nagednau wygádřiti mohli, zawjráme tuto zpráwu wěrným nasledowánjm srbského slohu w českém gazyku. Coby, medle, k tomu powěděly něžné Češky, co kowanj Čechowé, znatelé přirozeného swého nářečj, kdyby některý národnj básnjk asi takowauto českau, polskými, lužickými a uherskoslowenskými zwuky proplátanau pjsnj uši gegich lákati počal?

Leda - Srbsky.	Leda - Česky.
Preobraženije.*)	Przemienienie.*)
Il *plačúšča*, il *směj úšča* Orošáva oči rájne,	Buď *płacząca*, buď *śmieiąca* Ragské oči orošuge,

*) Z tištěné zbjrky básnj J. P. Wytčená slowa se přjčj obdobě srbské; giná, gako spori, zri a t. d., ač odginud čerpaná, aspoň srbský ráz magj. Ostatně smęci, zasmęcuie gsau staropolské (nw. pl. smuci, zasmucuie), rozpaczam (t. zaufám) atd. polské, ešte, calkom (t. celkem, cele) uherskoslowenské, boloscž h. lužické, nayslubněgšj, tvori, otměny, staročeské slowa a slownj doby.

Vlást učárat *iměјúšča*
  Ukrašáva zvjézdosjájne.
Kade *skórbi*, *uninije*
  Podražňejše čára spori;
Ňój veséle *jošč* vedrije
  Ot nebesa líce tvori.

Smjéši kad se u radosti,
  Sve nas *vobšče* oživl'áva;
Snuždi kad se u žalosti,
  Onda i nás *oskorbl'áva*.

Preóbrazla kak' je měne,
  Sáma se i blága díví:
Sad *otčajem* bez *otmjene*,
  Venút zri me svakî živi.

Moe očarowat *maiąca*
  Hwězdoblesky okrašluge.
Když se *smęci*, *nayslubnègšj*
  Bolosсž gegj kauzlj spory;
Weselost *ešte* gasnëgšj
  Gj nad nebe ljce *tvorl*.

Když se směge, od radosti
  Wšech nás *calkom* obžiwuge;
Když si *stęsknie* od žalosti,
  Tehdáž i nás *zasmęcuie*.

A kterak mě tak proměnj,
  I sama se blahá diwj:
Teď *rozpaczam* bez *otměny*,
  Wadnaut mě zřj každý žiwý.

(Ostatek budaucně.)

2.

Z Ohlasu pjsnj českých.

Od Fr. L. Čelakowského.

---

1. Žehrawý.

To zlaté slunéčko
  Za mrakem se skrylo,
Gakby ho za teyden
  Na nebi nebylo.

Kam kauknu, tam se mi
  Tma sype do očj;
Ach, kdy to slunéčko
  Z pod mraku wyskočj!

Chodjm zarmaucena
  A celá ztrápena,
Co můg neymilegšj
  Hněwy ke mně chowá.

Hněwá se, newjm proč —
  Slowem se nebljžj,
Raděgi než na mne
  Do kauta pohljžj.

Ptám-li se na něco,
 Gen hlawau pohodj;
Dám-li mu dobrau noc,
 Ani neodpowj.

Tak wšecka býwalá
 W domě radost mizj;
Máme se milowat,
 A gsme gako cizj.

Snad gste wy, matičko,
 Geg na mne zezlila,
Wždyť gsem gá před wámi
 Wody nezkalila.

Nebo ty, sestřičko,
 Nepřegeš lásky nám:
Přištjwáš-li na mne,
 Napraw tě pán Bůh sám.

Můg zlatý mužjčku,
 Gen mne tak nesužug,
Gestli gsem chybila,
 Radši mne wyhubug.

Radši mne wyhubug,
 Přigmu i zlá slowa;
Ale twá nemluwnost
 K smrti se mi rowná.

„S kým pak gsi se wedla
 Ondyno na Augezd?
Wšak gsau tě widěli,
 Máš z toho pěknau čest!“

S kýmže gsem se wedla —
Byl to můg bratřjček,
Prowázel mne domů
Wečjr přes lesjček.

Mužjčku můg milý!
Byl gsi nelaskawým,
Dělal gsi mně křiwdu,
Předce tě pohladjm.

2. Mocnost očj.

Djwal bych se celý den,
Kdy má milá přede len,
Kolo, pera gako wjtr ljtagj,
A po niti očka se sklauzagj.

Gestliže ty oči
Na cjwku zaskočj,
W niti se zamotagj:
Což gj to předenj
Gako mně myšlenj
Nehezky zmotrchagj.

3. Djwčina gak dobrá hodina.

Oč gsem prosil, Bůh mi dal,
Milau přeupřjmnau,
Z pauhé lásky srdce by
Rozdělila se mnau:
Ach, to ge wám djwčina
Gako dobrá hodina.

Dám-li se do skákánj,
  Hupky za mnau skáče;
Uronjm-li slzičku,
  Hned mi k wůli pláče:
Ach, to ge wám djwčina
Gako dobrá hodina!

Gestliže gi požádám
  Někdy o hubičku —
Řjká: wem si třeba pět,
  Gsau twoge, Jenjčku!
Ach, to ge wám djwčina
Gako dobrá hodina!

Ondyno gsme w poledne
  Pod lesjčkem stáli,
Modráčkowé oči se
  Sladce na mne smály:
Ach, to ge wám djwčina
Gako dobrá hodina!

Gá řku: hle, giž měsjček
  Skryl se mezi mraky —
Ona hned přiswědčila:
  „A hwězdičky taky.“
Ach, to ge wám djwčina
Gako dobrá hodina!

Otčenášek w kostele
  Za mne odřjkáwá,
A teprwa zdráwasek
  Pro sebe nechawá:
Ach, to ge wám djwčina
Gako dobrá hodina!

Nech moge štěstj mine,
Kudy noha kráčj;
Nech mi w poli se rodj
Trnj a bodláčj:
Opustjm-li djwčinu
Gako dobrau hodinu!

4. Rozpaky.

Weselost mi w hlawě hrage,
Srdce mi w těle skáče,
Že mi poslala má milá
Dwa weliké koláče.

Snjm-li ge, přeškoda na wěky gich,
A kdyby ztwrdnuly, bylby to hřjch;
Pročež, milý Wašku,
S chutj do nich!

5. Cikánowa pjšťalka.

Náš tatjček nebožtjček
Ledacos wěděl,
Nám ubohým Cikáňatům
Nic nepowěděl:
Uměl pjt, uměl hrát,
Měkce dělat, twrdě spát,
Za pět prstů pěkné wěci
Kupowat.

Náš tatjček nebožtjček
O nás málo dbal,
Měl podiwnau pjšťaličku,
Nám gi nenechal:

Kde ho rádi ůctili,
Dobře mu zaplatili,
Na swé oči diw diwaucj
Spatřili.

Z kapsy wyndal pjšťaličku,
Oheň rozdělal,
Gak zapjskal, wšecky šwáby
Z domů wywolal:
Musil šwáb ze wrátek
Zrowna nebo nazpátek,
Potom dostal čerweňaučký
Kabátek.

Když zapjskal na pjšťalku
Po wsi, po městě,
Hned za njm německé myši
Byly na cestě:
Musely wandrowat,
Podlé geho tancowat,
S hráze chutě do rybnjku
Hopcowat.

Ach, tatjčku nebožtjčku,
Kam gsi rozum dal!
Kdybys nám byl pjšťaličku
Aspoň odkázal!
Máme teď nauzi třjt,
Mohli gsme se dobře mjt,
W Čechách, také na Morawě
Pansky žjt.

6. Zwěřina.

Potkal gsem mysliwce Ferinu,
Odwáděl do zámku zwěřinu:
Dwě wewerky, hlawy ptačj,
Z waku mu kaukalo hnjzdo stračj.

7. Zrůst.

Marné si děláš myšlénky,
Dcero, na Jenjčka;
Wšak on si tě ztěžka wezme,
Gsi pro něg maličká.

O welkost se nestareyte,
Má zlatá matičko!
Giž gsem mu za rok dorostla
Hlawau po srdýčko.

A gen trochu-li se wypnu
U nohau na špičky,
Taky snadňaunko wysáhnu
K němu pro hubičky.

8. Pozdnj litowánj.

Když gsem gá slaužila w piwowáře,
Měla gsem milého z kanceláře;
Teta mne trápila,
Dnem nocj saužila,
Bych gj ho přepustila,
Ach, co gsem učinila!

9. Pjseň garnj.

(Podlé nápěwu: Pod, pod, pod, gen mne wyprowod!)

Ay, ay, ay —
Na zahrádce mág!
Rozwilo se wonné kwjtj,
Po záhonku gen se swjtj:
Ay, ay, ay —
Na zahrádce mág!

„Mág, mág, mág —
Zelená se hág!
Ptactwo ljbě prozpěwuge,
Hnjzdečka si uprawuge:
Mág, mág, mág —
Zelená se hág!“

Hág, hág, hág —
We srdéčku rág!
Natrhám gá, milý, růže,
Postelu ti gimi lůže:
Hág, hág, hág —
We srdéčku rág!

„Rág, rág, rág
Z twých mi očj hrag!
Postel, milá, potměchutj,
Sladšj bude oddechnutj:
Rág, rág, rág
Z twých mi očj hrag!“

10. Kalendárya ne. farár.

(Po slowensku.)

Synu milý, boday zwážal,
Čo pan farár dněska kázal!
Kázal: pomni, čloweče,
Na smrť, něžli pritěče,
Wer ta twoga mladosť
Skoro utěče.

„Ey, čo gá dbám na farára,
Gá sa trjmám kalendára:
Napred mámy masopost,
Potom teprw prigdě puost,
Na memento mori
Ešče času dosť.“

3.

Zpiewanky Slowáků.

Krásná Katarjna.

(Ballada.)

Ten turecký mýtnjk
Sedj wo wezenj,
Za ruce, za nohy
Tuho ukowaný. —
„Mýtnjku, mýtnjku!
Máš ty doma dceru,
Krásnú Katarjnu:
Ak nám gu ty slúbjš,
Sám sa wyslobodjš!“
„„Weru wám gu slúbjm,
Ak sa wyslobodjm.““
Keď on prišol domow
Sadol si za stoljk,
Hláwku si zalomj.
„Tatjk muog premilý!
Čože wás tak bolj:
Či hlawa, či ruce,
A či žiwot bielý?“
„„Hlawa mne nebolj,
Ani žiwot bielý:
Ale som ťa oddal
Turkom do wezenj.““

„Tatjk muog premilý!
Nič sa nestarayte:
Máme službobkyňu
Gménom Katarjnu;
Pekně priprawjme,
Ta gu wyprawjme."
„„„Katuška, dcerko má!
Tamby gu poznali—
Tamby gu poznali,
Mňaby swiazať dali.
Katuška, dcerko má,
Wygdi na pawlačku,
A pozeray odtial
Dolu na Sabatku:
Či sú to mrákawy,
Či sú to čiernawy,
Či sa to už hrnú
Ti Turci s hyntowy?""
„Ach tatjčku milý!
Nie sú to mrákawy,
Nie sú to čiernawy:
Ale sa už hrnú
Ti Turci pohani!"
„„„Brány otwárayte,
Stoly zakrýwayte!
Katuška, dcerko má!
Idi do swetličky:
Sberay že si, sberay
Té twoge šatočky:
Angliu zobliekay,
A šarlat obliekay.""

Keď si gich* sberala,
Horce zaplakala,
Tak sa ona ťažko
Turkom oddáwala.
„„„Katuška, doerko má!
Sadni si na stolčok,
Učeš že si, učeš
Twoge dlhé wlasy!“““
Pekná Katarinka
W okenečku stála,
Swoge žluté wlasy
Hrebenom česala:
„Wlasy moge, wlasy,
Kdeže wy puogdete?
Za Turecké hory!
Hlawička ma bolj.
Škoda wás, škoda wás,
Moge milé wlasy,
Škoda wás, škoda wás,
Škoda wašey krásy!
Že ste sa wy daly
Turkom do wezenj.“
Keď na koč sedala,
Žalostně plakala,
Tim swogim rodičom
Pekně děkowala:
„Tatjk muog premilý,
Dobre sa tu magte!
O malý krátký čas
Chýry počúwayte.“ —
„Turecká družička!
Požič mi nožjčka:

Mám gá dwe gablčka
Od mogho tatjčka,
Chcem si gich rozkrogiť
S wami sa poděliť!“
Turecká družička
Nemala, nedala,
Čo Katka pytala.
„Turecký furagtár
Počkay že na mále,
Pilabych gá wodu
Z tohoto Dunage.“
Gednou ručkou pila,
Druhou sa topila;
Tak welikú hanbu
Turkom urobila.
Také wlasy mala,
Dunag obkrútila;
Takú sukňu mala,
Dunag zahatala.
Mladý pán nemeškal,
Dolu brehom bežal:
„Rybari! rybari!
Zakládayte sieti,
Moga mladá panj
Dolů wodou letj.“
Geden raz zatiahli,
Rybečku wytiahli:
„Nenie ge to ryba
Mogmu srdcu lubá.“
Druhý raz zatiahli,
Rybečku wytiahli:
„Ach, nie ge to ryba
Mogmu srdcu lubá.“

Tretj raz zatiahli,
Rybečku wytiahli:
„Toto ge ta ryba
Mogmu srdcu lubá!
Kebys bola prišla
Do Tureckey zemi,
Bolabys umrela
W hodbawney posteli.
Ale si neprišla
Ani do Šaytlawy,
Weru ťa rozwláčá
Ptáci straky, wrány."
Ta stará Turkyňa
Do dwerj si stala,
Syna a newestu
S radostj čekala:
„Synu muog premilý!
Kde twá mladá panj?
Či ti gu nedali,
Či ťa len zklamali?"
„„Dali, nezklamali
Ti kliatj Kiauri!
Boday si gu boli
Radčeg zadržali!""
„Moga diewka drahá!
Čoho si sa bála?
Či sedem magerow,
Či dewet kaštielow?
Wcťby si nemala
Dach šindlom pobitý;
Ale diamantmi
A perlami krytý;

Weřby si neišla
Po blátě, po deskách:
Ale bys chodila
Po mekých kobercách;
Weřby si tu bola
Twrdo nerobila:
Len w čipkách seděla,
Zlatom, striebrom šila;
Weřby si tu bola
Hladu netrpela:
Z findžj krištálowých
Káwu popjgala. —“
  Keď to howorila —
Katarina mrtwú
Hlawičku pozdwihla
A temnými slowy
Toto powedala:
  „Lepšj ge ten Dunag
Než Harem turecký,
Lepšiá smrť kresťanská
Než žiwot pohanský!“

Wyswětlenj. Sabatka město w Uhřjch, něm. Theresiopel. Hyntow panský wůz; Anglia anglické drahé sukno. Žlnté wlasy, blonde Haare. Chýr, powěst. Šagtlawa snad hranice turecká? Kiaur turecké slowo, pes, tak Turci křesťany nazýwagj. Findže turecké slowo, šálek.

4.

Daedalus a Ikarus.

(Ovid. Metam. VIII, 183. sequ.)

Dædalus omrzelý mezi tjm we Krétě a dlauhém
Wyhnanstwj, do swé taužiw se nawrátiti wlasti
Mořem byl zawřen. „Nech zem," wece, „nech mně i wody
Zahrazuge: nebe přec ge swobodné; tamtudy půgdu.
Byť wšjm zawládal Minos, newládne powětřjm."
Takto prawj, a do neznámých uměnj se zamysliw
Wěci nowé prowodj. Péřj u pořádek ukládá;
Počna při neymenšjm, wětšj klade weždy a wětšj.
Mněl bys, že ge zrodil pahorek. Tak powstala druhdy
Pjšťala pastýrská z trubiček zponenáhla nerowných.
Stužkami prostřednj, a spodnj swazuge woskem,
A takto spogené u malý nakřiwuge náhyb,
By byly rowny prawým křjdlům. Chlapec Ikarus ustál
Dle něho, a newěda, že swau pohromau se objrá,
Usměwným ljcem hned oněch, jež pozdwihl wjtr,
Péřj dosahowal, a hned zas prstami měkčil
Wosky žluté, tak zdržowaw otcowo djlo podiwné
Swau hračkau. A když poslednj k tomu počinku
Gest ruka položena, wzljtá na křjdlech obaudwau
Napřed sám umělec, a swé tělo u wzduchu znášj.
Na to rozence učj: „Střednj, wece, brát se po cestě
Ikare neopomeň; by, kdyžbys hlaubęgi ljtal,
Křjdla se nezmočila; když wýše, ge slunce nežehlo.

Leť w prostředku obau. Ani pak na Boóta nekáži
Neb Heliku, neb meč tasený ti Oriona patřit:
Za mnau w cestě se nes." Tak ljtánj mu prawidla
Dáwage neznámé mu na ramena křjdla pořádá.
W djlu takém a domlauwánj se poléwaly twáře
Otcowy, a ruky se třásly. Pak swého rozence
Ach naposled! zljbaw — na swých se powznesa křjdlech
Z předu letj, pro syna bázliw, (gak do wzduchu autlé
Když poprwé sameček z hnjzda swé plémě wywádj,)
Zbuzuge gjt za sebau, a učj škodnému řemeslu,
Sám hna swým perutjm, a hledě wždy na swého rozence.
Gich gakowýsi rybák, udicj když ryby zagjmá,
Neb pastýř gsa o hůl, neb rolnjk o kleče opřen,
Zahljdnuw žasnul; bohowé že berau se powětřjm,
W mysli se domnjwal. Na lewé Junonina byla
Giž gim straně Samos a Paros, giž i mjgena Délos;
W prawo Lebynthu měli, a na med úrodnu Kalymnu:
An pacholjk wůdce zanechaw we smělém se započne
Kochati ljtánj, a pogat po nebesku gsa tužbau
Wýšegi dráhu koná. Na bljzkém slunce na parnu
Rozpauštěl woňawý se tu wosk, gjmž spogena křjdla,
A do praudu kapal. I třepá gen rukama nahýma,
A prázen gsa wesel, žádného nechápe powětřj,
A do siného padá, nawolaw se ku otci nadarmo,
W náhlém pádu moře, genž od něho dostalo gméno.
A wšak otec, otcem wjc negsa giž: „Ikare" bolně,
„Ikare, kdež gsi," wolá, we kterých kraginách tě nalezну?
Ikare!" darmo wolal; a zhlednuw na wodě křjdla,
Prokljná to swé uměnj, Ikarowy kosti
Do hrobu tam pohřbj — a krag gmenowán ge po mrtwém.

Fr. Sušil.

5.

H n ě w. *)

Selanka od Jaroslawa Langera.

Pastýř bjlých koz, Jarmil, pro ženušku milostnau
Podlé swých pastew z rokytj doplétage baudu,
Takto howor něžný začal: „Až tebe dopletu, budko!
Často w chládku twém s hezkau budu bývati ženkau,
Kdežto zatjm kozy mé, (nebo mlsná gest koza každá)
Spjnati po křowinách se budau, a shýbati wětwe.
Ach! giž slunko padá za lesjk. Ženo, hněw tě neugde,
Že mě necháš tu čekat, a nadarmo taužiti dlauho.
Až tě genom uwidjm, swé stádo z pastwy ženaucj,
Řeknu: „Hněw můg zasluhuješ!“ gednau tě poljbiw;
Gen gednau; a Weles weliký, co stádo mi chránj,
Slyš: hněw můg potrwá, gako noc, od teďka do rána. —
Což to widjm za dubem? geli to twá Bělko kozička?
Znám gi, twá ge to; tak weselé tu nemá kozy žádný.
O, Bělo modrooká! poletjm teď naproti tobě,
Neb wčela gen po medunce, zagjc po getýlku se djwá,
Gá pak zas, duchowé, odpusťte mi! gen po ženušce.“
Tak howořil pastýř, a letěl z rokytj zeleného
K trnčině růžorodé, od trnčiny k olšině řjdké,

---

*) Psáno w roce 1828.

Z njžto malé s bekotem teď křepce wycházelo stádo;
A když chwátagecj w náruč, uwiděl ženu hezkau,
„Hněw můg zasluhugeš!“ řekl on, gednau gi poljbiw.
Pak popoháněli stádo kozj od wolšiny řjdké
K trnčině růžorodé, odtud k rokytj zelenému,
Tam kdež gim woňawá, aby sednuli, kýwala budka.
I zweselj se, milau tu salašku widauc, kozopaska,
A chwáljc pletenj, pochwálj swého pasáka;
Pak sednau si do nj, spolu Jarmil a Bělka milostná,
An zwědawě s nebe oswěcowal nočnj ge tuláček.
Pak na to dj pastýř: „Bělo krásná, tak se nedjwey
Na mě dnes! Oči modré, ach, nehleďte wy na mne
Tak pronikawě dnes. Zakreg, zakreg ge ženuško
Bjloruká, swodné by se na mě nedjwaly očka,
Sic kwapná hněwiwost ze mogich ňáder se wykauřj.“
Růžowatých ze rtůw odpowěď teď plyne ženčj:
Slyš mě, mužjčku milý! a potom můžeš-li hněwey se,
Až ti powjm, šťastná kdež gsem prodléwala holka.
Tamto, kdež košatá klátj se ta ljpa u cesty,
Smutně seděl chlapeček. Slzy walně mu tekly po ljcech,
Když to kolem garobugné gsem popoháněla stádo.
Což ti ge, můg pacholjčku malý? optám se ho rychle;
Chleb-li nemáš? žitný prozatjm ten wezmi bochánek,
A tu homolku; aneb nasládlé chceš-li to gabko?
„Ach, nač gabko mi teď nasládlé, když se mi hezké —
Neyhezčj ze wšech do hwozdu zataulalo kůzle!“
Tak bědowal pacholjk, gá útěchu dáwala častau,
Až gsme ge našli; potom šťastni plakali sme obadwa.
Řeklatě. Růžolibá we plápolu ljbage usta
On pak dj: Wěčnj bohowé tě zaljbili sobě,

Ženko milá, předmět k takowýmto činům ti dadauce.
Ay, s wlasy mokrými, hleď! gak dnes luna wycházj
Tam za lesem bukowým! „Tak hezká gest moge
Bělka“
Častoť řjkáwám; ale dnes čelo twé gi zahanbj.
Ó powěz mně milá — Rozkoš, w gakowé se napágj
Duch twůg, wjc mi gewj, než twé mi powjdaly usta.
Teď staudná k mluwenj pootewře se Bělce hubička:
Wšecko powjm, poslyš. My nenašliť, dosti hledawše,
Kozlátko ztracené; we giné snad stádo zaběhlo.
„Zde, pacholjku malý!“ djm gá „toto kůzle si wezmi!
Bjlá srsť mu celá, gakobys ge w mléku wykaupal,
Nakřiwené zelená mu wěncuge ozdoba růžky,
A z brady, gak garnj obilj, gemu fausky pučj se.
Twé ge to, gá ge znám. Neplač, kozlátko naleznuw.“
I prowolá pastýř, swau dobrau ljbage ženku:
„O Bělo, tys šťastná! bohowé tě zaljbili sobě,
K dobročinům takowé ti přjležitosti dadauce.“
Dj, a poljbil gi. Tu se zarděla Bělka co růže
Řkaucj: „Jarmile můg! přestaň mě chwáliti, přestaň,
Každá pyšnjwá, do očj chwáljme-li holku.
Než, co widjm? Oči twé pěkné — gak smutny po-
gednau!
Ty bledneš. Snad hněw tě pogal? ge ti kůzlete ljto?
Ach! žeť paks newiděl, chlapeček gak dřjwe nařjkal!
Gak radowal se potom, a w poskoku kůzle pohåněl
Kotcowským dědinám; gak zpjwal, skákal a weyskal.“
Zdwihne očj pastýř; geho řeč plaužj se žalobně:
„Hněw božský mě těžj. Uzkost gako mrákota nočnj
Na mne padá. Hněwiwost přjsažná laudila slowce.
Slib gsem gá učinil, za swědka wolaw boha mého,
Že hněw můg potrwá, gak noc, od prwka do rána,

A twé ljce, že wjc než gednau dnes nepoljbjm.“
Tak smutný pastýř. Zas takto ženuška milostná:
„Jarmile, netruchliž. Gak nad hory slunce powygde,
Pod košatau w swatohági potom posadjme se ljpu,
Rozkošné kde Weles, náš bůh, sobě mjsto zaljbil.
Tam wšeliké wrátjm, krom gednoho, tobě polibky;
Neb gediná bez wůle bohů darowána hubička
Hřjchem gest; tu na nás Weles se podjwati může.
Pak dubowým božské budem ozdobowat čelo wěncem,
A wlas růžowým olegem geho smáčeti temný;
I budem obětowat na smjr wrkawé dwa holaubky,
W rozložitém dubě skrowný gim krb udělawše,
By zde milostně žigjc, geho ljbým ctili wrkánjm.
Teď půgdem; studená prý noc nezdráwa ge audům.“
I šli potom, swé stádo kozj do dědinky ženauce;
Bylť pastýř potěšen, obgjmage swau těšitelku.
Tak potokem wlažným, posekán, obžiwne palauček.

6.

K w l a s t i.

Twým sluncem toliko, wlasti milá, žiwot
W mých hýbá se prsau, twého genom nebe
Usměch k plesu pudj mne!
Ey lyry zwukowé zlatj

Gen z lehké zbudili dřjmoty mau duši,
Genž w krásný ztopená zdrog, wztrhy kauzlená
Rozkošnými, letemby
Ráda wznesla se Pindara,

Hognau poctu, milá, tobě by dáwala! —
Než tesknym gečenjm gen lyry los welj,
Den za dnem prowodit, též
Sladké kágeti gen hoře.

Tec drahného bolu, praude, tokem tichým,
Tec tesknau mezerau, až zoře žádané
Wzegdau, Mjrem obestřen
Tak wšetec dny počjtage

Ran trpkých na horách, bdj a čeká, ruka
Mocná až prowede w stan ho blahý; potom
Hrdlo rozkochané zpěw
Wjtězný pronese bratrům.

František Kočj.

7.

K á w a.

Pàrodie na Šillerowu pjseň o zwonu dle Kuffnera.

Krásně nad ohněm wywstáwá
Buben z plechu wydutý;
Teď se bude wařit káwa —
Mějte smysly napnuty!
Chutě chaso skoč,
Okolo se toč,
Má-li nápog hostům býti,
Kuchařce gest dohled mjti!

Když nohy, ruce hýbagj se,
Tu gazyk také nesmj stát;
Když práce nezanedbagj se,
Můžeme též o klepy dbát.
Nuž wezmeme si w rozgjmánj,
Co slabá ženská působj;
A špatná žena, k pohrdánj,
Nezmluwj-li, co wyrobj.
Totiž gi krásj neomylně,
A proto Bůh gj usta dal,
By, gak měchačka w hrnci, pilně
Gazyk též se pohýbal.

Teď přineste Arabinu —
Ale pěkně zelenau,
Sypte w báně wydutinu,
Ať gi máme praženau.
Oheň dey kolem,
Wálec toč honem,
Sic se, na mau kuši!
Neupálj, gak se slušj!

Co w té černé wydutosti
Teď se mocným ohněm pražj,
Na to s welkau dychtiwostj
Mnohá čjhá, a se snažj.
Každá duše, co bez hnutj
Seděla, tjm okřege,
Z neytiššj to wtip wynutj,
Chladnau krew porozhřege. —
Kdo s gakau kam a kdy chodjwá,
Co tagné schůzky přinesau —
Tjm káwa gazýčky rozhřjwá,
A ti to zbožně roznesau.

Pozor! Oheň aučinkuge,
Slyšjm bobů praskoty;
Ať se nic nepřipaluge!
Odměnjm té ochoty.
Wodu z pramenů
Přistaw k plamenu;
Aby žiwlowé rozpornj
W ustech spogili se sworni!

Nebo šálků slawné cinkánj
Skrotj každau krásotinku,
Nepřjtelkyně, gsauc na potkánj,
W tu sladkau smjřj se hodinku.—

Geště chladno gde z celého kola,
Každá plete, šepce, ba utichne zhola —
Ah! — káwa se přinášj tady!
(O kýž gj bylo džbery!)
Tu náhle klesne ticho wšady,
Wšem wystupugj teploměry!

Čas gak střela ubjhá;
Než se člowěk wystřjhá,
Od srdce se řeč utrhne,
Wolno w gjzbu se uwrhne,
A ta prawj, a ta prála —
Parlamentem swětnice;
Než se toho gen nadála,
Každá byla řečnice.
Ay! tu s wljdnau spanilostj,
Gako s nebes podobu,
Zřj se staudnau dychtiwostj
Panj kráčet ke stolu.
Tu hrozná tauha pogala
Srdce wšech paniček, rtjčky hořj,
A usta, co dřjw zjwala,
S appetitem čpulj se a tworj.
Oko tagně gde za hospodynj,
Blažená, že naljwá giž nynj,
Černé s bjlým sobě wyprošuge;
Každá srká — žádná neštrikuge!

Něžný obraz čistých radostj!
Sladká doba kafjčka!
Zamknuta gsau očička,
Srdce pleytwá w blahosti!
O kýž na swětě gediná
Gest tato černá hodina! —

Rázem wjčko odstrčjme,
Má-li zrno brunatost;
Upocené-li spatřjme,
Známka, páleno že dost!
Nynj, Anče, běž
A pro mleynek spěš;
Dobře mel, ať nemá hanu!
Honzjk ať gde pro smetanu!

Kde černé k bjlému přicházj,
Kde pán i panj se obcházj,
Tu wyskytá se odpor w nich;
I hlediž, kdo k kregčjmu chodj,
Zda barwa, krog se k pleti hodj;
Na krátko ples—wšak dlauho smjch!—

Ljbě w zrcadle se zhljžj
Každá mládenecká twář,
Když se den před bálem pljžj,
Dlauho nezacházj slunečnj zář.
Ale gak gsau s každým špásem šlaky,
Tak ge to i při tanci;
Kopa tayčů, skočna, reydowáky —
A giž bál ge na konci!

Chwjle tak uskočj,
Aučinek zůstáwá;
Zná-li kdo se na oči,
Psanjčka i psáwá.
Tu se cpe panáček
We spodky a fráček,
A wedle kregčj
Čistj a smeyčj,
Wáže, wycpáwá,
Plnosti dodáwá,

A pálj a hladj,
Než wšecko uwnadj,
Uhřege se až hořj,
Než Milka z něho stwořj;

Tu w cibuli se wřeteno buclatj,
Wše půgčená nádjwka zkulatj, —
Přibýwá prostory,
Táhne se šat;
Zatjm se fintj
Slečna naděgná,
Bohyně bálu,
By skwěla se w sálu;
Záhyby sbjrá,
Mačká i swjrá,
Slátá i šige,
Wodkau se myge,
A gde do truhljčka
Pro růže na ljčka;
Gak móda wykáže,
Tak loky si wáže,
Dech si wtáhne,
A se stáhne.

Wstupuge lehko w dutinu rauška,
Zkracuge lem, ať widěna nožka,
Widno i w ňádrách dmauti se wzdechy;
Wezme si pytljk a šátek na spěchy,
Gest wonného wůdce w očekáwánj
A nemá stánj. —
Matka zas okem utěšeným,
Spomenauc na wěk swé mladosti,
Želá štěstj dceři w tichosti.

Geště gj šaty trochu spořádá,
Učj, gak wnadně nositi tělo,
Gakby se rámě držeti mělo,
W duchu si myslj a gistě hádá,
Gak do sálu wkročj
A gi páni zočj,
Hegno gich že k podnožj
Hnedky zbrani swau složj! —
Ač okrasa mocně wládne,
S nj předc nenj smlauwy žádné;
Ženich nedbá nic na to,
On hledj gen na zlato! —

Teď se může nálew djti,
Do cednjka smleynku dey;
Musjš na to wřelau ljti,
Gen se ale nepoleg!
Přiskoč tam, Anna!
Kypj smetana!
Newidjš čepici na nj?
Neslyšjš to kłokotánj?

Gako mljko se zde ukazuge,
Djwka strogj mužům auklady,
Muž pak, nezhljžege prorady,
Nebes rág si tu s nj přislibuge.
Wšak ze slasti strast nastane,
Gak se pod čepec dostane;
Když teď mužem opatřena
Wykračuge si co žena.
Běda! kdy, gak posedlá,
Mužjčka si osedlá,
Když patofljčkem w ruce
Hrozj k geho muce;

Ten si každá pořjdj,
Gen-že každý newidj. —
Z ustiček se žiwot plodj,
Kde mjr chodj;
Z ustiček i w čase tom
Zahřmj hrom.
Slyšjte, gak bauchlo dweřj pár?
To ge swár!
Gako swjce
Hořj ljce,
O, to nenj djwčj twář!
To ge zlosti zář!
Wše utjká,
Kde ta syká!
Zaubek o zaubek tře žena,
Gežj se, gako hyéna,
Z očj tekau slzj praudy,
Gako láwa, dadauc čmaudy;
Gako kamenj ze sopky chřtánu
Sype proklјnánj swému pánu.

Okna řinčj,
Dwéře třeštj,
Psowé wygj,
Děti břeštj,
Kocaur mňauká,
Děwka kauká,
A z podlaubj
Saused traubj,
Sausedky z okolnjch domů
Radugj se tomu;
Wšecko na tu Milých wádu
Sbjhá se, co na parádu! —
W tom, kocauru w zápětj,
Wzteklá Suka přiletj,

Štěkem hledá Macjka;
Ten pak hbitě utjká,
Mžikem gen se otočj,
Na almaru wyskočj.
Sedě pak tam nahoře
Pokogně se oblizuge,
A bez strachu, bez hoře,
Wěcj běh tam obdiwuge.
Hle, tu we swé tjsnosti
Pohledne do wýsosti
Domu pán:
Newjdán! —
Chwáliw Macka, ustupuge,
A gazýček obdiwuge,
Myslj: Tak!
Wem tabák,
Gdi z pekelné nehody
Někamsi do hospody.
Wztekle sice odběhla;
Ale běda,
Wrátj-li se leda!
I gde kradmo wen,
Tu se krautj
A se laudj
Tak po prstech gen:
Neznatno a wskoře
Octne se na dwoře,
Geště gednau hledj zpět,
Rozmrzen na celý swět.
Ač krutá geho ženička,
Předc utěchy mu přege nebe:
Kdy ztrápen zřj tak wůkol sebe,
Ay, naproti zwe sklenička! —

Mokem dolů wykapala
Wšechna káwy silice,
Sedlinu, co zanechala,
Hoď někam do kwětnice;
Mrtwé tělo gen,
Duch ge z něho wen.
Pak těch černých moků sjly
Ge ště k ohni dey na chwjli.

Zwolna si k zahradě kráčj
Něžná hospodyně z domu,
Bledá w ljci, sotwa nohy wláčj,
Nesauc škatuli ke stromu.
Ach, toť Mupi, náš mufljček!
Předrahý ten podpažnjček!
Od knjžete stjnů černých
Wzat paničce z rukau wěrných,
Wyrwán z náručj milého,
Z celowánj tak wřelého,
Gegž tak ráda chowala,
Z geho šprýmů se radowala,
Swazek něžný domu wšeho
Gest rozwázán na wěky!
Ach, giž nenj šprýmů geho,
Nehafá na člowěky!
Nenj geho wěrnost čistá,
Nenj geho dobrota!
Wyplnj teď geho mjsta
Nelaskawců ljchota!

Nechte nynj hlaupé plesky!
Třeba káwa wařená;
Ať se wšecko cjdj hezky,
Chwjlka hnedle zmařená.
Cukr tlauci, šálky mýt,
Střjbro musj lesklé být!

Nedám-li gá domlauwánj,
Budu tam mjt pomlauwánj.

Při náwštěwách bystrým okem
Wšecko paničky zhljdnau,
A i zewrub prohljdnau,
Bdj tu dobrých smyslů pět!
Při rozumu nehlubokém
Oko pozná čistotu,
Gazyk cjtj dobrotu,
Pozná, zdali w něčem kwět.
Omáčku si dwakrát nechá dáti,
Nepřestane na recept se ptáti:
O gak dobrá! prawj
Zwaná společnice;
„Gak gim slaužj tuto k zdrawj!"
Odpowj zas domownice.
„Gak se panj pěkně strogj,
S prostotau wždy krásu spogj;
Gak ten čepec krásně slušj;
Gak ty perličky do ušj!"
Tak zas družka wychwaluge;
Tjm wšak zřegmě dokazuge,
Že gj tu nic neucházj.
Maudrá domu wládkyně pak rozmlauwánj
Pořád ginam obracuge,
A když mluwa pocházj,
Zas gi pěkně obnowuge.
Wšechna obtjž zabýwánj
Na nj genom spočjwá;
S děwečkami mrzutost,
Gak teď bylo wagec dost,
Másla hrozná drahota,
Ulic pak nečistota, —
W řeči tak se střjdáwá.

Až potom zawede tón
Welký káwy nepřjtel
Pan Na**on! —
Hodowánj! Nález krásný!
Rozlaučené násiljm an spogjwá,
Àn to na žaludku spočjwá,
K prostředku každému sáhá,
Dluhy platj, dluhy zmáhá,
Obyčeg ten bohatého
Snese do chalup chudého,
A starosti, co nás trápj,
W půgčeném wjně utápj!
Tisjc rukau hmožděnj
Aučinkuge we spolek,
Až wysoké uměnj
Zgewj chorý žaludek. —
Děwečky a kuchařky, co rtuť,
Hýbagj se pro tu chuť:
Kuřátka se na rendljku smažj,
Losos pak se w kotli wařj,
Tu se opět gjška pražj,
Tu se peče, dusj se a pařj;
Běda, kdo se osmělj,
Tam si fayfku zapálj!
Nebude mu w kuchyni zdráwo,
Zástěra tam zná swé práwo!
Mjre milý,
Přigď, spanilý!
Shodo sladká,
Wrať se nám!
Smiř kuchyni zas a krám;
By Ewropa saužená
Nebyla wjc mořena

Z cwekly břečkau, žaludowinau,
Mrkwowicj, šjpkowinau,
Nebo brindau z cikorie,
Ažby člowěk surrogaty pige,
Zkaziw sobě žaludek a hlawu,
Zapomněl na sprawedliwau káwu.

Nynj můžeš Anče gjti,
Wzjti káwu w hrnýčku,
A pozorně hezky wljti
W lesknaucj se konwičku.
Přines lžjci pak,
Gestli dobrý šmak;
Má-li hostům k chuti býti,
Musj kuchařka okusiti.

Někdy předc smj žena pomlsati,
Znalým pyskem tagně koštowati;
Ale hrozno gi to poleká,
Když se do hrnců hauf koček dá.
Hrkem prchnau mlsny poděšené —
Rychle se rozutekau,
A předc, třeba dwéře nezawřené,
Djru do nich nenagdau.
Přes mjsy a taljře se plašj,
Gako ďas po hrncjch strašj,
A teprw, až wás pozlobily,
Gsau w pekle, než gste pomyslili.
Žel, kdy slota uzawřena,
Sama w komoře se ukrýwá,
Když tam tiše smlsá, obljzá,
Zkazj, než ge nasycena,
Tu z pekáče krásnau pečeni,
S oblǐbenjm si wynjmá
Nebogj se ani prozrazenj,
Pohodlně gi obgjmá —

Pác! to slyšj panj z komory,
Slyšj, běžj, widj — ach!
Hlawnj gjdlo w pazaurách,
W tlamě ošklivé té potwory.
Tu gj slzy řinau z očj,
Diw se žlučj, bolem nerozskočj.
Neb na zubech té tygřice
Čáka gegj wisj i srdce.
Obluda ge pryč; ale chwoště
Na každého wrážj geště:
„Někdo předc byl toho wina,
Zatrolená čeledina!“
Takto klege, hřmj a nadáwá,
Až wlas zhůru wywstáwá. —
Prachem rána bauchá dost,
Prask raketů strašliwěgšj,
Hlomoz wšak neyhlomozněgšj
Twořj žena, když má zlost.
Zočj-li muž w této chwjlce
Swau ženušku genom ráz,
Ach, tu w zádech cjtj mráz,
A manželstwj w každé žjlce!

Zdařil se ten nápog čistý!
Až ho tam gen dostanau,
Každý gazyk můž' být gistý,
Že zachutná s smetanau.
Konwe se i zdá
Dobrotu že zná;
Čjše lesklá, gak přislušj,
Sluch i zraky wábit musj.

Nynj, djwky, sem!
Prawici si upřjmně podáme,
Že gsme z rozličných stawů, nedbáme,
Tu swornosti wšem:

Nebo slyšte: Káwa
Krásnému pohlawj dáwá
Stegně sestřenského práwa.
Mužské spolky — negsau nic!
Káwa spogj na tisjc!
Každá u weškerém swětě žena
Gest do Káwyřádu připočtena.
Gak se wjnem muž zahřege,
Žena káwau tak okřege.
Ta buď ženám wlničkau,
Ženauc se za slow lodičkau,
Kdy skutek z temna pramene
Do moře powěsti žene.
Ta dey w maličkostech wětšj
A při skrowném šjré řeči;
Sama mokrá, bez pewnosti,
Dey rozmluwě sucha i tuhosti.
Gak nám tady w šálku ukazuge
Sladkost s hořkým spogenau;
Uč, gak řečj med se omazuge
Na hrubost učiněnau.

Teď na táci neste káwu,
Ta nám péče zapudj,
Ta u němé ženy w stawu,
Že gi k slowu powzbudj.
Slyš ten ljbý tón!
To ge šálků zwon!
Ha, to sladké čjšek zněnj
Znamenjm gest oživenj!

Fr. Šjr.

8.

Krátké wypsánj třidcetileté wálky.

Z rukopisu Wáclawa Kozmanecia Čáslawského, wyňaté a doplněné od Vincencia Zahradnjka, faráře w Křešicjch.

Úwod.

Biskupská bibliotheka w Litoměřicjch mnoho má wzácných rukopisů, kteréž býwalý biskup Litoměřický, Emanuel Arnošt hrabě z Waldšteina, poctiwé a slawné paměti, s přewelikau pilnostj a gistě i s nemalým nákladem nashromáždil, a ku prospěchu české literatury po sobě zůstawil. W pokladu těch rukopisů se nalezá geden, w kterémž se o přehrozné třidcetileté wálce dáwá krátká sice, ale dobrá zpráwa, gegž sem gá proto s dowolenjm Geho biskupské Milosti, nyněgšjho Litoměřického pana biskupa, Augustina Bartoloměge Hille, pilně přepsal, a k obecnému užitku na swětlo dáti umjnil.

Skladatel tohoto spisu gestiť Wáclaw Frant. Kozmanecius čili Kosmanecius (obé se nacházj) rodič z Čáslawi, a bywšj kantor u swatého Štěpána w Nowém Městě Pražském, gegž on Jakubowi Alšowi Chwoğnému, faráři u téhož chrámu Páně swatého Štěpána a kanownjkowi Wyšehradskému, k swátku gména geho roku 1660 podal a obětowal. Welice mně wšak

ljto bylo, že se w Litoměřickém rukopisu Kozmaneciowu na konci několik listů nedostáwá. Neb poslednj wěc, kteréž dotýká, gest znamenitá bitwa, kteráž čtyrmecitmého dne unora 1645 u Jankowa swedena byla. Z té přjčiny sem hlawnj wěci, kteréž se až do léta 1648, totiž až ke skonánj třidcetileté wálky zběhly, z několika giných dobrých pramenů wywážil, a tak tuto užitečnau práci zcela doplnil.

Že pak toto wypsánj třidcetileté wálky na swětlo wydáwám, k tomu mne ponukla negedna dobrá přjčina. Předně wěděti slušj, že Kozmanecius práwě za třidcetileté wálky žil, negedněch nahodilostj w té wálce očitým byl swědkem, a nápadně spisem swým welewážné historii wěku onoho gistoty a gasna přidáwá. Ginj třidcetiletau wálku gednák wůbec w letopisy české potáhli, a s nimi spogili w gedno, gednák ale welmi obšjrně gi popsali. Tuto se ale wšecko obzwláštně a w rozkošné krátkosti klade před oči, tak že čtaucj rychle gako přehlédnautí může, což se w běhu třidceti těžkých let gest udalo. Smysljm tolikéž, že Kozmanecius negednu wěc w spisek swůg pogal, kteráž, ač sama o sobě dosti gest důležitá, nicméně w giných spisech poznamenána se nenacházj. I také to se mi w tomto skrowném spisku welice ljbj, že skladatel geho netoliko wyprawuge, nýbrž i saudj a poučuge, a sice mjstně a přjležitě a beze wšeho nucenj, tak gakž to wěc sama podáwá a s sebau nese. Zdát se mi dále, že w rukopisu geho poněkud wyljčena gest wlastnj česká powaha, gmenowitě roztomilá prostosrdečnost, přjmý, zbožný, šlechetný smysl, rozwaha, láska a dobrotiwost. Posléze i to gest hodno powážení, že Kozmanecius psal w polowici sedmnáctého stoletj, a nasledowně w tom geště čase, w kterémž spisowatelé Češtj tak práwě,

wlastně a čistě česky psáti uměli, že my nynj, chtjce dobře a náležitě česky psáti, neywjce od nich učiti se musjme. Česká řeč wlastnostj swau neyméně s němčinau se snášj, Kozmanecius ale tak česky myslil, že práce geho ani w neymenšjm němčinau nepáchne, a protož za přjklad přesné a owšem klassické Češtiny slaužj.

Summownj krátké sepsánj o hrozné wálce, kteráž se léta Páně 1618 w české zemi začala, a w Praze swůg počátek wzawši, též také tu půwodem Pána Boha wšemohaucjho k skončenj swému přišla, a to léta Páně 1648. A tak tato wálka žalostiwá, kterauž německau nazjwagj, pořád za třidceti let trwala. Gaké pak byly bitwy a hlawnj porážky, a gak gest mnoho lidu, buď Bohu žel! křesťanského, w též wálce zhynulo, w tomto spisu se o tom w krátkosti oznámj.

Předmluwa autorowa.

Slýcháwal sem od swé mladosti od maudrých lidj, že zwyklost člowěka gest gako druhé přirozenj; a tomu že gest tak a neginák, geden každý sám u sebe to neylépe wyšetřiti může. Zwyklost zlá nesnadně od člowěka odňata a odwedena býti může. Naproti tomu od člowěka dobrého a pobožného též také geho ctnosti a bohomyslnj skutkowé a činy nemohau odlaučeni býti. Gá, ačkoli do sebe žádných ctnostj neznám a newjm, wšak to do sebe wjm, že sem hned z mladosti zwykl, abych mnohé přjhody a přjběhy lidské, obzwláštně pak nešťastné, netoliko w paměti zachowal, ale ge také sobě bedliwě zaznamenal, ku p. zkaženj mnohých měst skrze prudký oheň, gakož gest přjklad na Brodu uherském a německém, kterážto mjsta gednoho gména w gednom roce hroznau zkázu wzala. Též sem zaznamenáwati obyčeg mjwal škodliwé powodně, bauřliwé wětry, mornj na-

kažené časy, wraždy mezi sebau lidské, totiž když geden druhého zabil, anebo sám sobě hrdlo odňal, též i hubenj wlastnjho plodu od lehkowážných a bohaprázdných osob ženského pohlawj; též i o krádežech, laupežech ano i hrozných trestech pro takowé bezbožné skutky sem sobě pro budaucj pamět zaznamenáwati nepomjgel, což až posawád činiti obyčeg mám.

Tau tedy nawyklostj gsa weden, též sem o této wálce, kterauž německau gmenugj, hned gak sem zdrawého rozumu užjwati začal, kdy a kde gaké bitwy weliké neb malé byly, obleženj a dobýwánj měst kterých bylo, a od gakých wálečných wůdců, a gak mnoho lidu wogenského (pokudž možno bylo gistého počtu se doptati) z obogj strany zabito bylo, wše bedliwě zaznamenáwal. Tauž nawyklostj puzen gsa to sem před sebe wzal, abych o též wálce něco summowně a krátce psal, zwláště to, čehož sem neywjce šetřil a pozorowal od léta 1630. Před tjm pak, což se od začetj též wálky konalo a působilo, totiž w létu 1618 až do léta 1630, toho sem z poznamenáwánj otce swého milého, Daniele Kozmanecia Nowopražského, dáwno giž w Pánu odpočjwagjcjho, nabyl a dosáhl. On také túž zwyklost a týž obyčeg zachowáwal, takowé wěci, hodné pamatowánj, sobě poznamenáwati. Byw někdy muž wálečný, za cjsaře Rudolfa pořád sedm let w Uhřjch na wogně byl, kteráž tehdáž proti tureckému cjsaři wedena byla. Byl mezi kyrysary, a ač i rány w též wálce na swém těle měl, nicméně poznamenáno měl wšecko, což se w té wálce přihodilo, a gak mnoho wogska z obogj strany zahynulo.

Giž pak w dalšjm čase užjwage gá dospělého rozumu, a gsa po mnohá léta pořád w powinnostech školnjch, totiž od léta 1635 neyprwé w městě Brodě Ně-

meckém a w městě Ledči, tak i potom w městech Pražských u swatého Petra na Pořičj, u swatého Gindřicha a též až posawad u swatého Štěpána wětšjho, snadně sem o takowých wěcech známosti a wědomosti nabyti mohl. Měl sem seznámenj s mnohými poctiwými, gak duchownjmi tak i swětskými lidmi, k nimžto sem se dle swé neywyššj možnosti, tak gakž toho hodni byli, a na ně náleželo, uctiwě a wážně chowal, a protož sem se od nich mnoho gistého o též wálce dowědjti mohl, nezprawuge se žádnými negistými rozpráwkami o těch a takowých wěcech obecného lidu. Na mnohé pak přjběhy této wálky sám sem očitě patřil, gakož na prwnj při počátku této wálky bitwu u swé wlasti Čáslawi, též také na půtky Uhrů s Němci u města Brodu uherského, gakož i na wzetj pod akkordem měst Pražských od kurfiršta saského. Očitě sem patřil na přitáhnutj s welikým wogskem w létu 1639 Bannera k městům Pražským, na téhož wogska půtky a zapálenj celého leženj aneb táboru wogska uherského, a též také na ten nešťastný pád před dwanácti lety (1648) na hrad Pražský a na Malau stranu zrádcowsky od Šwédů učiněný, kdež nás na mnoho tisjc w žiwobytnosti až posawad pozůstáwá s čerstwau o těch wěcech wědomostj a pamětj, co sme tehdáž přetrpěli, a nač sme očitě patřili, o čemž nenj potřebj wjce tuto psáti. A s tjm swau sprostau předmluwu zawjrám, a k wyprawowánj toho, o čemž mjnjm, přistupugi.

Počátek této žalostné a hrozné wálky gest w městech Pražských učiněn od panů stawů českého národu. Tito páni stawowé ukrutnost prowedli nad mjstodržjcjmi cjsaře Matiáše, když ge nemilostiwě z oken kanceláře G.M.C. na hradě Pražském do hlubokých přjko-

pů wyházeli. Ale ti wyhozenj páni, kteřjž byli třj, tudy o žiwoty swé nepřišli; nýbrž wšickni ochranau Božj w tegnosti odešli, po mnohá léta w dobrém zdrawj žiwi byli, a po slawném wjtězstwj GMC. Ferdinanda II. w létu 1620 na Bjlé Hoře u Prahy auřady swé, bywše na ně wzácně dosazeni, u weliké sláwě wšem swým protiwnjkům a nepřátelům k welikému pohaněnj, konali a wedli.

W ty pak baurliwé časy, totiž w létu 1619 z tohoto swěta sešel cjsař Mathiáš, na gehožto mjsto od kurfirštů řjšských pořádně wywolen byl za cjsaře řjmského Ferdinand II., Ferdinanda III. slawné a swaté paměti otec, a Ferdinanda IV., krále uherského, českého a řjmského, w Pánu Bohu usnulého, a nyněgšjho našeho z milosti Božj řjmského cjsaře Leopolda I., pan děd. Pročež umjnil týž cjsař Ferdinand druhý takowého neslýchaného a nenáležitého skutku a aučinku nad buřiči a nad pány českými, kteřjž byli půwodowé týchž pánů zházenj ano i giž wálky proti G. M. začaté, přjsně mstjti, a swé sprawedlnosti pořádné, kterauž měl k českému králowstwj, mečem hágiti. Nebo hned po smrti cjsaře Mathiáše odewšech knjžat řjšských bylo zaslušné a sprawedliwé uznáno, že žádný giný práwa dokonalegšjho k českému králowstwj mimo Ferdinanda druhého mjti nemůže.

I hned tedy cjsař proti Čechům odbogným lid wogenský silně zbjral, a w cizjch zemjch k swé straně táhl. Naproti tomu zase Češtj stawowé týmž způsobem proti G.M.C. silně lid zbjrali, dadauce w městech pražských na čtyrmecjtma bubnů bjti, a mjnjce mocj nesprawedliwau a nenáležitau moci sprawedliwé odpjrati. Než dáwno gest to giž zkušeno a skutečně prokázáno, že zlý začátek zlé skončenj wždycky s sebau přinášj. Že tomu tak gest, to se i tuto přežalostiwým

způsobem po krátkém čase zgewně a patrně ukázalo. Cjsař, mage giž lid wogenský sebraný, na Čechy geg poslal, nad kterýmžto lidem byl neywyššjm hrabě z Dampiru (Dampierre). Českého pak wogska byl neywyššjm hrabě z Thurnu, mage při sobě giná hrabata té wálky nenáležité pomocnjky, totiž hrabě z Felsu, hrabě z Mansfeldu, též hrabě z Holochu (Hohenlohe) a giné mnohé české pány. Tato wogska z obogj strany k městu Čáslawi, (mé wlasti, kterýž sem toto sepsal) dewět mil od Prahy ležjcjmu, přitáhla, a proti sobě na přjhodných mjstech se položila.

Cjsařské wogsko, gsauc rozmnoženo lidem knjžete Albrechta z Niederlandu, kteréž na pomoc G.M.C. přitáhlo, položilo se a tábor si založilo u gedné wsi a twrzi, gménem Bračice; české pak wogsko leženj si zarazilo u něgakých dworů, gménem na Horkách. Obogj pak wogska přjkopy a náspy gsauce obmezena a opatřena, proti sobě šest dnj ležela, a každého dne z kusů do sebe střjlela, ač wjce české wogsko. Po těch šest dnj po straně cjsařské pobito bylo lidu do dwau set, českého pak lidu do osmdesát osob. Z těch gá mnohé zbité sem widěl, když ge do města na nosidlách, aby mohli pohřbeni býti, přinášeli. Každá ta osoba byla hrozně a ohawně z kusů rozstřjlena. Po šesti pak dnech, když gedni druhé pokaušeli, hnul se odtud hrabě z Dampiru se swými wogsky zpátkem sedm mil za Čáslaw až k městu Pelhřimowu, a wšecko za sebau, kudy koli táhnul, ohněm hubil a kazil. Neb od G.M.C. poručeno měl, aby hned, gakž na meze a hranice králowstwj českého přitáhne, neginák se chowal, než gako nepřjtel k nepřátelům. Za njm také wogsko české táhnauti nemeškalo. Obogj strana měla chuť k bogowánj, a každá přemýšlela wjtěziti. Wšak nicméně cjsařskému wogsku wjce štěstj slaužilo nežli Čechům.

Dále potomně stawowé a páni čeští o welmi weliкau wěc se pokusili, kteráž s sebau teprwa hroznau wálku a krwawé bitwy přinesla. Giného krále, gménem Fridricha, falckrabj při Reynu, zwolili, a po wywolenj do Prahy ho pogmauce, geg i s geho panj korunowali, neprohlédagjce ku konci, a co takowé nenáležité wolenj s sebau přinesti může. Dáwno o tom slýcháno býwalo, což se wždycky za prawé pokládá a držj, že ten, kdožkoli na cizjm stawj, o to přicházj a to zase potraeuge. Ano i časem se stáwá, že při tom i o swé wlastnj přicházj, což mu sprawedliwě odgato býwá.

W tuž wálku Uhřj tolikéž Betlen Gabora, knjže slawné sedmihradské, sobě zwolili, a králem ho nazjwali. Byli tito Uhřj spolu s Čechy a Morawany w gednom a témž srozuměnj a spolku proti cjsaři se Slezáky i s Lužičany: wšak gim bylo těžko a nemožno, nahau nohau proti špičaté ostruze bogowati. Týž swrchu psaný Betlen Gabor powolal a zwal na tu wognu i Tatary, ač mu se to podlé wůle Božj nezdařilo. Slibowal těm Tatarům, že s nimi skrze slawná, bohatá a krásná města morawská a česká potáhne, o kterýchž oni nikdy w swých kraginách neslýchali, tjm méně pak kdy před tjm podobných widěli. Při témž Betlen Gaborowi a geho wogsku byli tolikéž Turci, ač w malém počtu, toliko do třech set. Ty sem gá swýma očima w městě Brodu uherském, když se město ne gim ale Betlenu Gaborowi poddalo, s wlastnjm gegich bašetem widěl. Ti Turci ubohé křesťany w Morawě dowolenjm téhož nehrubě křesťanského knjžete, často psaného Betlen Gabora, zagjmali, a do Turek k wěčné porobě zawedli. Měl týž Betlen Gabor ku pomoci swé proti G.M.C. knjže Karnowské s pěti tisjci geho lidu, kteřjž

byli Slezáci. Byli též při tom wogsku Walaši, wýbornj wedlé swé zwyklosti střelci, lidé ukrutnj a nemilostiwj. Ti na wětšjm djle zbognjci, lupiči a wrahowé nákeřnj a lesnj byli, a nad Turky nelitostiwěgšj.

W létu 1620 tito spolčenci, neywjce pak Čechowé s Morawany, táhli s welikým wogskem do Rakaus, magjce w aumyslu, města hlawnjho Wjdně dobýwati. Ale byli odtud šeredně od generála hraběte Buquoye odehnáni. Ten, rozplášiw ge, za nimi ustupugjcjmi dnem nocj táhl, a s nimi dwakráte silně bogowaw, do tisjc dewět set lidu gegich potlaukl a pobil. Některé zgjmal, dada ge ukowati a k budaucjmu času k trestánj chowati. Nápodobně z giné strany knjže baworské Maximilian Čechům a Morawanům silně odpjral, a ge přemáhal. Téhož geště léta hrabě Buquoy potřetj napadl Čechy s ginými gegich wogsky, gichžto téměř do šesti set pobil.

W ty časy kurfiršt saský wálečným způsobem město Budešjn sobě podmanil; hrabě pak z Dampiru táhl do Uher proti Uhrům odbogným s wogskem cjsarským. Tam pak cjsarské strany zastáwage, a proti buřičům téhož králowstwj silně a hrdinsky boguge, u Prešpurku byw zastřelen, žiwot swůg rekowským způsobem wzácně dokonal. Geště w témž létu 1620 hrabě Buquoy, pále a hubě českau zemi, přitáhl k městu Rakownjku. Wšak před tjm giž mnohá města w české zemi byla od lidu wogenského G.M.C. mocně zdobýwána, totiž Prachatice, Netolice, Pjsek, Horažďowice a giná města, w nichžto bylo mnoho set lidu bjdně zabito. W samých Prachaticjch zahubeno bylo do sedmi set.

Přitáhl tedy hrabě Buquoy, gakž giž málo wýše dotknuto, k Rakownjku, kdež obogj wogska bljzko téhož města proti sobě ležjce, skrze půtky se bila. Od-

tud obogj ta wogska se hnula, a až na Bjlau Horu ku Praze přitáhla. Tu strogjce proti sobě wálečné haufy a nástroge wogenské, k hlawnj bitwě se hotowili. Dřjwe wšak nežli cjsařštj bitwu začali, něgaký pobožný mnich, kapucjn, silně se Pánu Bohu s oficjry některými pobožnými modlil, a bitwy začjti nedal, dokudž času neoznámj, kdy bude mjti začata býti. Až potom znage čas, nepochybně wnuknutjm Božjm, zkřikl hlasitě, na kolenách kleče: Nynj we gménu Božjm začněme. Potom powstana, mage obraz umučenj Božjho w ruce, před wogskem napřed šel, a tiše se Pánu Bohu modlil. Když pak giž tuhá bitwa konána byla: z obogj strany wogska ukrutně padala, wšak wjce z české strany.

W tom král Fridrich počne wen z brány Strahowské wygjžděti, a w té bitwě přjtomen býti. Ale mnozj páni z geho strany ho zastawowali, do bitwy mu geti zbraňugjce. Radili mu, aby raděgi sám swého žiwota se swau králownau hágil a chránil, poněwadž geho wogska téměř giž přemožena gsau. On gim w tom ale odpjral, chtěge předce do bitwy geti, až přibližuge se k Bjlé Hoře, očitě widěl, že geho wogsko ze wšech stran utjká, neywjce uherské wogsko na konjch přes pražskau řeku, w njž se gich mnoho ztopilo. Potom nasledowali i Čechowé s Morawany. Geden posel rychle gezdil za druhým, gednomyslně oznamugjce, že bitwa prohrána gest, a že na ten čas žádné naděge ku powstánj nepozůstáwá. Král zpátkem do zámku pražského, wšecken omámený, přigel, a se swau králownau, s dětmi a bratrem ano i s celým dworem z Prahy pospjchal, dnem i nocj geda. Tak žiwot zachowal, že wjtězitelům w moc nepřišel. Prwnj odpočinutj aneb krátký nocleh na tom autěku w Králowé Hradci

učinil. Tam něco málo odpočina, dále pospjchal. Domnjwal se, že ho wjtězitelowé honiti budau; ale toho se nestalo, protože wjtězitelowé upřjmo do měst pražských wtrhli. Tjm způsobem králowstwj ztratil, kteréž k sobě nerozwážliwě na žádost Čechů přigal. A gakož králowstwj české skrze tu bitwu dobyto bylo: tak on markrabstwj morawské s ginými zeměmi, k témuž králowstwj přiwtělenými a přináležegjcjmi bezděčně, gakožto přemožený, G.M.C. postaupiti musel. Wše to zase pod moc a panowánj cjsařské přišlo, krom města Táboru. To téměř celý rok odporowalo, obleženo gsauc od wogska cjsařského, w kterémž byli Němci, Wlaši a Čechowé, an toho lidu generalem byl Don Balthasar. Ale wšak i to město ku poddánj skrze akkord přiwedeno bylo, poněwadž toho času mocj wzato býti nemohlo.

Tomu přemoženému králi Fridrichowi mnohá znamenj předukazowala, že neswjtězj. Nebo před bitwau meč, náležitě na něm přiwěšený, zase s něho spadl, kteréhož mu geho komornjk podlé geho wůle nemohl, gak prwé byl, a gakž on chtěl, připnauti a zawěsiti. Druhé, když giž k bitwě chwátal, geho drahý pás s něho též spadnauti měl, gakož gistj a wzácnj lidé oznamowali, a že se to tak stalo, zaznamenali.

Ta bitwa byla ukrutná a Čechům i s Morawany nešťastná. Začali neštěstj zakaušeti od utjkánj Uhrů, kteřjž dle swého obyčege „hátra, hátra“ křičjce, walně utjkali, zanechawše w nebezpečenstwj wšech giných wogsk. To se stalo w swrchu oznámeném létu 1620 před swatým Martinem. O porážce lidu negednostegná zpráwa se činj. Někteřj zaznamenali méně a někteřj wjce, wšak na tom mnozj se snášegj, že gich z obogj strany přes osm tisjc a některé sto padlo, mimo weliký počet zraněných.

Giž pak po tom slawném wjtězstwj G. M. C. Ferdinanda druhého na též Bjlé Hoře hned páni češtj, genž se zprotiwili témuž cjsaři, byli gjmáni, a na hrad pražský do rozličných wězenj dodáwáni. Potom byli skrze prokuratora G. M. C. před knjžetem z Lichtenšteina a před mjstodržjcjmi G. M. C. a saudci zemskými z toho, čehož se proti cjsaři, pánu swému, pořádně wolenému, pomazanému i korunowanému, dopustili, těžce obwiňowáni. Obwiňowáni byli, že proti G. M. C. otewřenau wálku pyšně, nadutě a nerozwážliwě zdwihli; že pány mjstodržjcj z oken residencj G. M. C. a kanceláře cjsarské na hradě pražském dolů do přjkopů hlubokých smetali a sházeli; že pána giného proti práwu celé řjše, Fridricha, falckrabj při Reynu, sobě za krále wolili, a geg na hradě pražském w létu 1619 dne 4 listopadu nenáležitě i s geho panj, kteráž byla krále anglického dcera, korunowali; že s týmž swým nepořádně woleným králem proti cjsaři, pánu swému pořádnému, wálčili; že giž před tjm i bez něho, pokudž ho nezwolili, bogowali, a až k městu slawnému a w Rakausjch hlawnjmu, Wjdni, kteréž gest Gich Milostj Cjsařů řjmských residencj, s wálečnau mocj přitáhli.

Z toho tak ze wšeho obwiněni gsauce skrze práwnj proces, kterýž pořádně šel, byli statků i hrdel odsauzeni. Měli sice prokuratora swého, kterýž gim proti tak patrnému a welikému proti G. M. C. přečiněnj, genž se žádným způsobem sprawedliwě zastáwati nemohlo, wjce milosti wyhledáwal. Ale G. M. C. tomu skutečně chtjti ráčil, aby práwo a sprawedlnost w té a takowé wěci, kterauž gsau před sebe páni češtj wzali, swé mjsto a průchod měla pro budaucj přjklad, aby budaucj potomkowé a ginšj národowé proti swé pořádné a od Boha nařjzené wrchnosti nikdy takowých wěcj před sebe nebrali, a

sebe tudy k newyprawitedlnému pádu a ztracenj hrdel a statků nepřiwozowali. Pročež při dnech poslednjch měsjce máge, když giž byl geden slawný a wznešený pán morawský, totiž z Tifenbachu, pro též buřičské proti G.M.C. přečiněnj sťat, hned také aneb brzy potom w Praze w létu 1621 dne 21 června hrozná exekucj dne pondělnjho w času rannjm nad týmiž pány českými se začala.

Ti páni před třemi dni z wězenj swých, w nichžto na hradě pražském držáni byli, na rádnj dům starého města pražského na několika komornjch neb krytých wozjch s welmi silnau strážj w několika stech pěšjch i gjzdných wezeni byli. Kněžjm téhož náboženstwj bylo dopuštěno, při nich býti. Oni wedlé swého náboženstwj duše swé opatřiwše, s welmi welikau žalostj a s newýmluwnau srdečnau bolestj k smrti se chystali a hotowili. Se swými manželkami, djtkami a ginými přátely, gimžto zahágeno nebylo, ge nawštěwowati, truchliwě a zarmauceně se žehnali a laučili. Kterážto žalost týchž manželů s manželkami a djtkami, gak hrozná pro nastáwagjcj ohawnau smrt býti musela, žádný člowěk snadně wypsati, ba ani wyslowiti nemůže.

Tak tedy ráno dne pondělnjho, když bylo dáno znamenj na hradě pražském skrz gednoho welikého kusu wystřelenj, poprawa se začala. Diwadlo, k tomu přistrogené, bylo třj loket zwýšj, ale mnohem delšj a širšj, a černým suknem ze wšech stran obestřeno. Neyprwé přiweden byl pan hrabě Šlik. Geho wšak modlenj i mluwenj w tu žalostiwau gemu chwjli, gakož i wšech ginšjch těch pánů, nic slyšeno nebylo pro náramné na mnoho bubnů lidu wogenského knjžete ze Sasu bubnowánj. Wšudy pak w tom čase, w kterémž se táž hrozná a žalostiwá poprawa konala, stálo gak

na náměstj tak i w mnohých pražských ulicech plno lidu wogenského, pěšjho a gjzdného, pro přetrženj bauře, pokudžby chtěla gaká powstati a zniknauti, aby se nic takowého nestalo a nepřihodilo. Poprawnj mistr pražský se těch pánů nedotýkal, než toliko mečem, a wystupowal ze swého postrannjho mjsta, pročež ho žádný z týchž pánů, genž byli stjnáni, newiděl, mimo tři, kteřjž byli zwěšeni, a čtwrtého, gemuž gazyk za žiwa uřezal. Pan hrabě Šlik klekl na kolena, a byl od swých služebnjků, gakož se i giným pánům stalo, pod krkem ze swého wrchnjho oděwu a košile rozpjnán, a při ramenách poobnažen. Gemu a každému z ostatnjch poprawnj mistr gednau ranau w rychlosti hlawu sťal. Potom služebnjci přistaupiwše, a tělo do černého sukna zaobaliwše, pod lešenj dolů ge snesli a do truhly bez hlawy položili. Wedlé práwnjho wyřknutj hlawy dwanácti pánů těch stjnaných byly s prawými rukami uťatými na mosteckau wěž, kteráž k starému městu pražskému přináležj, z oken na železném nástrogi, k tomu připraweném, wystrčeny. Šest gich bylo obráceno k hradu pražskému, a druhých šest k starému městu pražskému. A tak tjm oznámeným způsobem do čtyr a dwaceti osob bylo třemi mečmi stjnáno, a každé tělo do sukna černého zaobalené, a do truhly s hlawau neb bez hlawy položené, od služebnjků pryč odneseno, a gak kdo měl kde swé mjsto pohřebnj, buď na geho panstwj anebo w městech pražských, beze wšech ceremonij od přátel pohřbeno bylo. Tak u swatého Gindřicha w nowém a u swatého Mikuláše w starém městě pražském některá těla těch pánů pohřbena gsau.

Z týchž pánů stjnaných geden neytěžšj smrt podniknauti musel, totiž Jessenius, neywyššj rektor toho

času Karlowy kollege, kterauž tehdáž drželi professorowé pod obogj. Tomu gazyk za žiwa uřezán byl, a potom sťatému byla prawá ruka uťata. Tělo geho za horskau branau bylo čtwrtěno, na čtyry železné pruty wstrkáno, a při rozcestj na týchž prutech do země zhůru postaweno, an hlawa na mosteckau wěž mezi giné wyndána byla. Tři pak osoby stawu městského, dosti wzácné, genž byli Pražané, byly oběšeny. Dwa wiseli z rádnjho domu z gednoho wysokého okna, třetj na náměstj staroměstském byl oběšen. Ten, gda k tomu mjstu, a ohlédna se zhůru na ty dwa z okna wisjcj, žalostiwě naříkal na tu ohawnau smrt, a že musj na potupněgšjm mjstě, nežli ti dwa, totiž na šibenici žiwot swůg bjdně dokonati.

Dále pak geden služebnjk purkmistrůw byl za gazyk k šibenici přibit, a tak dlauho na nj přibitý trwal, dokudž mistr poprawnj dwa z těch měšťanů pražských z města newymrskal. Potom, wrátiw se, téhož přibitého od šibenice odwundal, a ten hřeb, za něgž přibit byl, na geho žádost mu darowal. Pak tentýž služebnjk od práwa zase do žaláře starého města pražského byl weden, a zůstaw tam některé léto, z něho byl propuštěn, wšak pryč z měst pražských odebrati se musil. Po několika pak létech týž služebnjk nawrátil se s wogáky kurfirštowými a s predikanty do Prahy, wesel gsa, a u weliké wážnosti od lidu, sobě rowného, držán. Zpjwal na kwětnau neděli pašigi w Teynském kostele, pozwaw k té pašigi mnohé z Pražanů, kteréž k sobě náchylny býti poznáwal. I poprawnjmu mistru, což dokonalá prawda gest, wzkázal, že ho zůwe do chrámu Božjho k poslechnutj pašige, a že týmž gazykem, za kterýž ho k šibenici přibjgel, uslyšj ho Pána Boha chwáliti. Potomně wšak po wypuzenj wogska kurfir-

štowa skrze knjžete Waldšteina pro swé proti wrchnosti přečiněnj byl opět gat a wězen, a posléze z měst pražských od téhož mistra poprawnjho, od něhož prwé za gazyk přibit byl, wymrskán, a od té doby wjce w městech pražských widjn nebyl.

Giž pak dále wyprawowati náležj něco šjře o té wálce, o njž tento spis učiněn gest, gak a kterak dále wedena byla. W těch časjch, totiž w létu 1621 s panem Tillým wálčil hrabě z Mansfeldu. Oba třikráte mezi sebau bitwy swedli, oba gsauce chtiwi, wjtězstwj obdržeti. Ačkoli pan Tilly dosti hrdinským wálečnjkem byl: wšak tehdáž málo wjtězstwj odnesl, ač gich tehdegšjch časů do pět tisjc padlo a zhynulo, a mnoho při tom zgjmáno bylo. Dále w létu 1622 týž pán Tilly s wogsky swými wždycky wjtězstwj wyhledáwal, a aby nepřátely cjsarské potlačiti a přemoci mohl, snažných a wtipných cest s chytrostj požjwal. Tak u Wimpfen do pěti tisjc a dewjti set lidu zbil a porazil, ač někteřj činj o té bitwě zprávu, žeby ten počet z obogj strany zbitých býti měl.

W témž také létu hrabě Buquoy w Uhřjch hrdinsky wálčil. Tu zemi bogem a přemáhánjm wogska, cjsaři odporného, po mnohém lidu z obogj strany zahynutj obdržel, a G.M.C. na wětšjm djle ku poddanosti a poslušenstwj přiwedl. Tam také, hrdinským způsobem boguge, gakž na udatného wálečnjka náleželo, zabit gest; pán učený, k přemoženým milostiwý, newelikė postawy. Geště téhož léta w měsjci červenci wogska cjsarského general pan Tilly s knjžetem Halberstadtským Kristianem wálčil, a bitwu měl. Knjže Kristian, byw přemožen, silně utjkati musil. Nebo s wogskem gsa wehnán do gedné wody, tam násilně přemožen byl, a opět gich téměř do šest tisjc zhynulo. Geště téhož léta

konána byla bitwa weliká s knjžetem Kristianem, kdež, že opět tři tisjce a padesáte osob zhynauti mělo, se oznamowalo. Knjže Kristian opět utjkati byl násilně přinucen, přičemž i gednu ruku w bitwě ztratil. W utjkánj gemu za wěrného towaryše byl hrabě z Mansfeldu. Při tom čase i král Fridrich do Hollandu swé autočiště wzal, gsa puzen silným honěnjm cjsarského lidu. W létu pak 1623 we dnech měsjce srpna běžjcjch, opět byl potlučen a přemožen knjže Kristian, tolikéž i hrabě z Mansfeldu. Tilly ge tak welice porazil a pobil, že na bogišti do třech tisjc lidu zbitých zůstalo, a mnohem wětšj počet zagatých, totiž přes osm tisjc se našel. Ostatnj u wogště rychlým utjkánjm žiwoty swé zachowawše, do Hollandu pospjšili, a tam ginšj lid zbjragjce, s welikau těžkostj k odpjránj a ku pomstě se hotowili.

Giž pak w létu 1624 knjže sedmihradské, Betlen Gabor, zdwihl se, a powstal zhůru w zemi uherské, mage dokonalý aumysl, s cjsarskými wálčiti. Tureckému cjsaři, neyauhlawněgšjmu nepřjteli, se to náramně ljbilo, že se křesťané mezi sebau tak tlukau a bigj. Ten pohan turecký sljbil témuž Betlen Gaborowi, gestliže křesťanského cjsaře přemůže, že ho na uherské králowstwj za krále potwrdj, a k němu dopomůže, gešto týž bezbožný pohan nad tjm králowstwjm žádné moci dokonalé neměl, a bohdá mjti nebude. Z milosti wšak Božj wšecko ginák se zwedlo. Neb ačkoli Betlen Gabor měl na pomoc Turky: wšak s nimi nic neswedl, poněwadž byl s nimi welmi silně přemožen. Ač udatně bogowali: wšak předce mu lidu do osmi tisjc na mjstě zůstalo, a zpráwa od lidj hodnowěrných činěna byla, že se zraněných se zagatými do dwau tisjc našlo.

W létu 1625 král Denemarský, mage lid čerstwý a wýborný, gistého wjtězstwj se nadál. Mage wůli a chuť, dále a dále s cjsarskými wálčiti, do saské země přitáhl : ale štěstj, kteréž žádnému stálé neni, nešlo mu podlé geho wůle a chuti. Wjtězstwj nenáležj na mjněnj a myslí člowěka, negsauc w moci geho, ale záležj na wůli Božj. Pak Tilly se swým lidem na něg nenadále připadl, zbiw mu lidu množstwj, w kteréžto bitwě i mnozj páni wogenštj zbiti gsau.

Dále w témž létu ďábel opět gakés smutné diwadlo w hornjch Rakausjch způsobil, totiž u Lince a ginde w témž kragi. Wnukl totiž sedlákům w srdce, aby také wálku wedli, a swých swobod hágili, mezi kterýmižto sedláky i mnozj lidé měštj bogownj i zpráwnj byli. Ti swau wzteklostj nenáležitau mnoho zlého působili, a lidu cjsarského mnoho potlauklil, wšak se swau brzo následugjcj welikau škodau. Neb od wůdce Pappenheima a tolikéž od Breynara, kterýž na ně z města Čáslawi, lože tam toho času w obydlj, přitáhl, zbiti, rozptýleni a zgjmáni gsau. Mnohým onačegšjm zagatým dána byla pauta na nohy i na ruce, a zanýtowána tak, aby se nikdy nemohla odnjti, leč s welikau těžkostj, a kdyžby rozťata byla. S těmito pauty byli mnozj na galery k wěčnému, bjdnému otroctwj zawedeni.

W létu pak 1626 hrabě z Mansfeldu, negsa ještě přemožen, a mage opět něco lidu wogenského, znowu štěstj wálečného wyhledáwal. Ale s týmž lidem swým u Desawy bitwu s cjsarskými konage, byl přemožen, a bitwu ztratil a prohrál. Nemohl wjce w sjle powstati, poněwadž w té wálce, kteráž wždycky nesmjrného nákladu potřebuge, wšelikau možnost potratil. A tak on pomalu w moci a nákladu mdlege a klesage, dosti byl nuzným. Gá, genž sem toto sepsal, w městě uherském

Brodě do Uher pospjchagjcjho několikráte sem widěl, an giž žádného wogska neměl. Dostaw se potom do Uher, tam žiwot swůg dokonal.

W témž také létu knjže z Waldšteina s Betlen Gáborem w markrabstwj morawském, u pewnosti zámku Hodonjna, wálčili a bogowali, a geden druhého wogenským způsobem, gednák přemáhage, a též sám potlačen gsa, sužowali, bili, rozplašowali a zagjmali. Chtěl geden nad druhým wjtězem slauti: wšak že mezi oboge wogska hlad nemalý přišel, nasledowalo od wálky přestánj. Betlen Gabor neyprwé se swými wogsky hnauti se musil, a přitáhl s celau armadau k Brodu uherskému, odpočinuw tam na zámku přes deset neděl s knjžetem Karnowským a gednjm bašetem tureckým. Wytráwiwše ta wogska wšecky profianty, kteréž se geště w tom městě toho času w hognosti nagjti mohly, přinucena byla odtud před hladem odtáhnauti. Nebo giž wogenský lid maso koňské za pokrm užjwal. Tak tedy Betlen Gabor přinucen byl pryč do Uher odtáhnauti, kdež potom, trwage w sedmihradské zemi, se ženil, a po wykonánj swatebnjho weselj málo něco w žiwobytnosti pozůstal. Žiwot swůg skrze časnau smrt dokonal, a pokogně mezi swými umřel.

Tento Betlen Gabor byl pán wysoké postawy, mužný, obljčege weselého, očj gasných a přjgemného pohleděnj. Tuto pak ctnost obzwláštnj do sebe měl, že byl welmi k chudým lidem milosrdný, čehož sem gá, kterýž sem toto psal, w uherském Brodě skutečně zakusil. Nad swým wogskem welmi přjsnau zpráwu držel, a pro každé prowiněnj, wedlé welikosti neb malosti přečiněnj, trestati poraučel, načež sem gá několikráte, byw toho s mnohými lidmi wšeho přjtomen, očitě patřil.

W témž geště létu 1626 pan Tilly wálku wedl a konal s králem Denemarským. Oba byli wůdcowé welmi hrdinštj a bogownj. Král Denemarský, chtiwě žádage bitwy, na Tillýho prudce a násilně třel a tlačil, a gako wztekle doskakowal, wedlé swé wogenské a bogowné zwyklosti žádného nebezpečenstwj se nestrachuge. Konečně po mnohém obapolném skaušenj k bitwě hlawnj přišlo, kteréž oboge strany sobě neodepřely. Byla tedy bitwa ukrutná swedena u zámku Lutteru, kteráž za několik hodin trwala, tak že král Denemarský se swými wogsky náramně byl potlučen. S njm mnozj neywyššj na mjstě zůstali, a lidu do sedmi tisjc bylo zabito. Při kterémžto času i knjže Halberstadtský z toho swěta sešel.

W létu 1628 knjže z Waldšteina, znage nepřátel cjsarských weliké přemoženj, a wyhledáwage sobě slawného gména, což owšem na tak wzácného pána a hrdinského wálečného muže náleželo, se swým wogskem až k moři půlnočnjmu skrze swůg wtip bystrý a prozřetedlný pronikl a protáhl. Celé Pomořany sobě podmaniw, dosáhl tam přenesmjrného bohatstwj, z kteréhož mnoho do Prahy do geho domu, gegž na Malé Straně pod hradem pražským s welikým nákladem stawěti dal, přiwezeno bylo. K tomu náležegj obzwláštně welicj tři pěkně z mosaze a mědi slitj obrazowé, též kašna toho času s rozličnými žiwočichy z týchž kowů postawená. Zlata a střjbra přiwezl, tak řjkage, bez ceny, a to pro mnohé dary, gimiž ho mnozj páni z cizozemců, mezi něž přitáhl, aby s nimi milostiwě nakládal, darowali. Týž pak knjže z Waldšteina zdobýwal mnohá města, gako Stralsund, Štětjn i Pomry, a po wzetj těch měst hotowil se u Wolgastu bitwu s Denemarskými swésti, kteraužto bitwu konage, lidu přes tisjc pobil a mnohé pozagjmal.

Potomně w létu 1630 král šwedský umjnil sobě mstjti tolik lidj zabitých. Byl wždycky udatný a srdce smělého wálečnjk, gakž i geho nepřátelé, šetřjce prawdy, wždycky tu chwálu mu dáwali. Silně se hotowil k přemoženj lidu cjsarského, mage lidu wýborného do osmi tisjc, ač někteřj do deset tisjc ho býti pokládali. S tjmto lidem na wogsko cjsarské w Pomořanech připadl, nemage téměř žádného odporu, by do týchž Pomořan přitáhnauti nemohl. Neb knjže z Waldšteina na čas wládařstwj a auřadu generalstwj wogenského na sobě nedržel. S tjm tedy a takowým lidem dosáhl a dostal zase Štětjna, a lid cjsarský u Rybnic náramně potlaukl a pobil. Odtud spěšně dále táhl ku Gripshágu, kterýž mocj wálečnau wzal a dobyl, pobiw lidu téměř do dwau tisjc, mimo mnohé zraněné a zagaté. Nebylo mu štěstj poněkud odporno, snad proto, aby ho potom podlé swého nestálého obyčege spjše podwedlo a potupilo. Mage tedy na ten čas štěstj po swé ruce, do Gracu přitáhl, a napadna tam lid charwátský, mnoho gich potlaukl, gakž oznámeno bylo, tisjc a sto. Při tom welmi ukrutně ohněm škodil, a mnohá města s pewnostmi wzatými podwracel, a w popel obrátil. Wykonáwage pak tak nepřjgemnau tragedii, tah swůg k Frankfurtu před sebe wzal. Ale Tilly, gakožto rozumný a maudrý pán, čekal přjležitosti časů, nechwátage na ten čas nepřjteli odporowati. Wida pak swau přjležitost, táhl upřjmo k Brandenburku, a tam lidu šwedského tisjc porazil.

(Budaucně ostatek.)

9.

Průmyslowá gednota w Čechách.

Čechům náležj ta sláwa, že oni prwnj o prawidelné m zwelebenj národnjch žiwnostj pomyslili. Giž w roce 1777 založena byla industriálnj neb dělná škola w Praze, snaženjm probošta Kindermanna ze Schulsteinu, napotom biskupa Litoměřického. Brzo giných gedenácte w rozličných stranách města Pražského, gakož i w giných městách na mnoze zawedeno, kdežto mládež mimo obyčegné učenj, také w hospodárských pracech, štěparstwj, zahradnictwj, wčelarstwj, hedbáwnictwj, předenj, pletenj punčoch, dělánj kragek a t. d. cwičena byla. Přičinliwostj téhož probošta, a aučinnostj wys. slaw. Gubernium, umnožily se ty školy w r. 1787 giž na 100, a w roce 1790 na 200. Prospěch byl patrný. W Brandeyse r. 1780 děti přes 42 zl. štěparstwjm wydělaly, a pražská normálnj zahrada w r. 1790 giž 3051 stromy djlem očkowanými, djlem raubowanými se honosila, a téhož roku zisk pražských industriálnjch škol 1667 zl. 52½ kr. wynášel. Předenj, gindy málo wšjmané, po městách se wůbec rozšjřilo. Gedínå w swém způsobu sedlská škola hospodárská založena byla w Trnowanech (krag Ber.) na statku p. rytjře z Šénfeldu, o njž zpráwa také česky w r. 1791 tištěna. Nasledowali brzo zahraničané w zakládánj a zdokonalowánj podobných škol, w Řjši i we Francauzjch, ano zatjm, bohužel, w Čechách horliwost ta ochábla; čehož mezi ginými i ta přjčina byla, že školy ty, německy zawedené, do národu geště tenkrát

wjce českého, ne dosti hluboko se wkořenily, a takměř na cizj půdě stály. Kéžby šlechetné urozenstwo naše, obmýšlege žiwnostj důmysl w širšjm, dokonalegšjm způsobu, powzbuzowati, na tuto okolnost zřetel swůg obrátilo! Gen co w národnjm gazyku národu se wštěpuge, trwale se ugjmá a wkořeňuge; ginak w nepřiměřené půdě gako cizj bilina pocházj. — Zatjm semjnko w našj wlasti poněkud udušené, ginde tjm wjce se kljčilo, a u weliký strom zšlechtěné owoce nesaucj, wyrostlo. Prawjme zšlechtěné owoce; neboť pokračowánj wzdělanosti wůbec, zdokonalenj rozličného uměnj a wěděnj lidského wztáhlo swůg aučinek také na wšeliké žiwnosti, obchody a řemesla, a gim wyššj gakausi známku wtisklo, známku důmyslnosti a wtipu, tak, že, co bylo gindy pauhým rukau djlem, řemeslem, žiwnostj, obchodem, hospodárstwjm, to giž stalo se průmyslem.*)

*) Průmysl nebo promysl, slowo staroslowanské, znamená wlastně promyšlenj něčeho, i to co promyšleno. Rusům promysl gest - žiwnost, obchod, řemeslo, někde i low, myslivost, ano i promysl božiý tolik co prozřetedlnost. Polákům przemysl (kladau pak oni wždy pře, na mjstě našeho pro) slowe - solertia cogitandi et agendi, a dle Lindy práwě to, co Francauzům industrie, Nachdenken und Thätigkeit in Verbesserung des Gewerbes, Handels, und der Wirthschaft, Gewerbseifer, Betriebsamkeit. Netřeba tedy giného gména nám hledati, ano náš promysl neb průmysl wěc tu tak dobře, gako slowo industrie (dle Schellera od indu-struo, quasi domi, intus intra struo - pilnost neb rozšaffnost něco wymysliti neb udělati. Reschel.) wyrážj, a giž od několika 12 — 15 let w tom smyslu od nowěgšjch spisowatelů našich se potřebuge. Ostatně forma průmysl i promysl dobrá gest; onano podlé podoby slow: průgezd, průhon, průchod, průkop a t. d.; tato pak podlé giných: prokřik, prorok, proškrip, prospěch, prostor, prodeg, a t. d. Nechť obyčeg, které se užjwati má, rozhodne.

Powstaly tudy gednoty průmyslowé neyprwé w Anglii, potom we Francii a w Němcjch, gichžto záměr gest řemeslnickému a obchodnickému stawu wětšj u wěcech gegich známost a wzdělanost wštjpiti, aby zwykali djla swá promýšleti, t. g. s rozmyslem pracowati, přemýšleti o tom, co činj, přjčinu wšeho, co dělagj, skaumati, a tak po málu i něco lepšjho nalezati, wymýšleti, wymyšlené zdokonalowati. Cjtili rozumnj wlastenci i u nás potřebu takowé gednoty, aby wlast naše, w kteréž swětlo průmyslu poprwé zaswitlo, déle we tmách zwyku a neweďomosti se nezakrýwala, ale ginym wlastem, které, uziwše gegjho nálezku, gi w zdokonalenj geho giž předskočily, brzo se wyrownala. Tak powstala průmyslowá gednota w Čechách, kteréž prwnj slowo weřegně pronešené my tuto po česku klademe.

Pozwánj wlastenců k gednotě průmyslowé w Čechách.

Někteřj audowé šlechty české učinili gednotu, magjcj za aučel powzbuzenjm průmyslu zachowati našj wlasti u prostřed giných zemj tu čestnau wýši, na kteréž ona stogj gak pro wlastnj gj bohatstwj, tak pro schopnosti a wlohy přirozené obywatelům gegjm; na kteréž ale wýši, při rychlém pokroku wšelikého uměnj a wědomostj, gen weliká snažnost, a wynaloženj celé sjly gi udržeti může.

Pilnost w žiwnostech, gegjžto záměr gest rozmnožowati wšeliké plodiny, byla Čechům od starodáwna dědičná; ale pokrok onen w uměnj a wědách žádá wjce, žádá průmyslu, to gest obžiwowánj obchodu a wšeliké žiwnosti nowými nálezy, a zlepšowánjm, aby tudy rukodělným a řemeslným plodinám wyššj cena dodána, rozšjřeněgšj odbyt zjskán, a i při sběhu s cizozemským zbožjm ugištěn býti mohl.

Tento průmysl hodnými způsoby obžiwowati uložila sobě za aučel naše gednota, kteráž s neywyššjm Geho Cjsařské Milosti powolenjm zřjdiwši se w prwnjm swém posezenj dne 1 března 1833, nynj tjm poprwé bytnost swau wygewuge, že, důwěřugjc se wlastenectwj kraganů, gegichž přičiněnjm naše milá wlast giž mnohých užitečných ústawů nabyla, ge k přistaupenj a k společnému působenj zůwe.

Toto přistaupenj ohlásiti může se buď skrze kragské auřady, nebo přjmo do Prahy, franco: „Wrchnjmu ředitelstwu gednoty k powzbuzenj promyslu w Čechách."

Peněžné pomůcky přigjmagj se, a listem na přigatau potwrzugj každodenně, krom neděle a swátku, od 5—6 hodin odpoledne w Praze N. C. 142—2 od wrchnjho ředitele hraběte Ditrichšteina.

Pomůcka ročnj gednoho auda ustanowena gest na 24 zl. C. M., gegjžto polowice půlletně napřed se odwádj, a nadto 2 zl. CM. gednau na wždycky složj se na diplom, audům časem swým zaslán býti magjcj.

Gednota obracj se s důwěrnostj ke wšem wlastencům, wětšjch obětj nešetřjwagjcjm, když se o čest a slávu wlasti, a o zwelebenj národu a zámožnosti geho gedná.

Na přjstupu k gednotě záwisj potřebná gj sjla, gestliže rozsáhle a prospěšně k obecnému dobrému působiti má.

Zagisté i tento nowý ústaw, uwážený od kraganů našich podlé wlastenského záměru swého, brzo ugme se, zdárně zkwěte, a utěšené owoce ponese.

W Praze 5 března 1833.

Od wrchnjho ředitelstwa gednoty ku powzbuzenj průmyslu w Čechách.

10.

Zpráwy o wlastenském Museum.

(W lednu, unoru a březnu 1833).

Společnost.

Do třjdy audů činných wstaupili, uwoliwše se k wyměřeným ročnjm dáwkám: wys. důst. pan Ignac Sekaušek, opat premonstratského kláštera Žeriwského; pan Josef hrabě z Ditrichšteina, c. k. komornjk a wrchnj ředitel gednoty průmyslowé w Čechách; a pan Josef Ditmar hrabě z Nostic a Ryneku, c. k. komornjk; — do třjdy audů přispjwagjcjch a zběragjcjch pan Jakub Löwy, doktor lékarstwj w Grulichu.

W materialijch dodáno:

1) Do zbjrky mineralij a zkamenělin: od p. Jana hraběte z Schärfenberka, w Něm. Hradci, 3 kusy kostanu olowitého (polychromu) z Tyrol; — od p. Karla Turowského, c. k. gubern. kancellisty w Praze, kus hlaceného komptonitu z Čech; — od kupce p. Jandla, kus orientalnjho pěnku (morské pěny); — od auda zběragjcjho, p. Jos. Ant. Seydla, děkana Beraunského, zkamenělé konské zuby třenownj a kus dřewa zkamenělého.

2) Do zbjrky rostlin: od čestného auda p. Dra. Wallicha w Londině swazek rostlin wýchodnoindických sušených.

3) Do zbjrky žiwočišné: od auda přispjw. i zběrag. p. děkana Rubše w Haidě, dwě stě morských skořepin; od p. Schmidta dwa zpotwořilé parohy srnčj z Morawy; — od p. Christiana hrab. z Waldšteina, 1 páw a 1 čáp, oba wycpanj; — od auda přispjwagjcjho p. Jana Gopolda, hospod. tagemnjka u hrab. z Waldšteina, exemplary wycpané lysky, stehljka i kanárka.

4) Do knihowny: od čestného auda p. Jos. Schöna, prefekta gymnas. Piseckého, 1 nowá wlastenská kniha; — ode čtenárského spolku tamže, pokračowánj w nowinách, od něho dosawad zasjlaných; — od pana Ant. Jungmanna, dokt. i prof. lékarstwj w Praze, 3 nowé knihy; — od ustawu Ossolinských we Lwowě swazky 2. 3. a 4. geho „Časopisu naukowého" od r. 1832; — od knjž. arcibisk. konsistoře Pražské, swazek 4. Časopisu pro katol. duchowenstwo na r. 1832; — od p. Kassiana Rachljka, c. k. prefekta w Theresianum we Wjdni, Lochnerůw historický spis o Bratřjch českých, w Normberku něm. r. 1832 tištěný; — od p. Wácl. Krolmusa, faráře na Zwikowci, dwě staršj české knihy; — od p. Karla Ludw. swob. pána z Leonhardi plán města Prahy s wyreysowaným obleženjm r. 1742; — od p. děkana Rubše w Haidě, 1 francauská a 3 wlastenské knihy; — od p. J. Al. Dundra, geho „Malý Slowan", w Lipsku 1833; — od p. Vinc. Zahradnjka, faráře w Křešicjch, 1 nowá česká kniha; — od p. Giřjho Palkowiče, profes. w Prešparce, druhý swazek geho Tatranky 1832; — od p. Wácl. Pešiny, kanownjka u sw. Wjta w Praze, 2 přjhodité básně, geho nákladem wydané; — od p. Jana Fialy, kaplana i bisk. notara w Gindř. Hradci, 1 stará slow. kniha; — od gednoty milownjků hudby cirkewnj w Čechách, 1 ex. každé gegjm nákladem posawad wydané knihy.

5) Do zbjrky listin: od p. Al. Šembery, kand. auřadu saudnjho w Brně, 1 půwodnj psanj čtyrmecjtma direktorů král. českého z r. 1619, a 3 cjs. staré patenty; — od p. Ant. Bočka, prof. řeči a literatury české w Olomauci, wzácný diplom krále Ottokara II z r. 1264; — od neb. swob. pána Gindřicha z Beierweka, 4 šlechtické diplomy na pergam.; — od čestn. auda p. Schöna w Pjsku, 20 listin z 16. stoletj.

6) Do zbjrky minoj: od p. Jos. Kronbergra, katechety w Pjsku, 1 tolar pana Jana z Pernšteina od r. 1540; — od p. Utěšila, důchodnjho Štěkenského, střjb. penjz ze zřjcenin hradu Mladěgowic; — od p. Jos. Müllera w Pjsku, stř. penjz ze zřjcenin hradu Rabj; — od p. Karla Cisaře tamže, stř. penjz od r. 1669; — od p. Wácl. Krolmusa, faráře na Zwikowci, 7 starých stř. i měd. penjzků českých; — od p. Karla Hawljka, posluchače fysiky w Praze, 3 staré stř. mince; — od pana hraběte Jana Salma 2 staré stř. mince, též 1 mince černá Ferdinanda II.; od G. Excell. p. Prokopa hrab.

Hartmanna, 2 pražské groše krále Wáclawa II, a 6 menšjch střjb. penjzů; — od p. děkana Rubše w Haidě, 1 starý tolar a 14 cizjch měd. mincj; — od zběrag. auda p. děkana Seydla w Berauně, 6 malých mincj, 1 početnj groš a 1 medalie z železa litá; — od hospod. raddy p. Ochsenbauera, 1 stř. mince krále Fridricha falckého; — od p. Jos. Al. Berky, pjsaře na Rožmitále, penjz krále Filippa II španielského.

7) Do zbjrky ethnografické: od p. Jos. Neuhausra, vikára, konsist. raddy a děkana Čimelického, 2 obrazy.

8) Do zbjrky otisků pečetnjch: od čest. auda p. Schöna w Pjsku, 23 otisků pamatných i autografů ze 17 stoletj; — od G. Excell. pana Prokopa hraběte Hartmanna 2 otisky pečetj města Gilowého. —

9) Do pokladnice na wydáwanj knih českých: (w poslednjch dnech r. minul.) pan Jos. Duda, měšťan pražský, 15 zl. — p. Wáclaw Žitek, kaplan we Mšeci, 15 zl. — pp. Josef Kowářjk, Jos. Schmidinger, Karel Krbeček a Karel Hausmann, theologowé, každý po 5 zl.. — p. Řehák, kancelárský w Benátkách nad Gizerau, 10 zl. — p. Ant. Hora, posluchač theol., 4 zl. 10 kr. — p. Josef Jahnl 4 zl. — Od počátku r. 1833 dodali: pan Frant. Hirsch, knjž. Šwarcenberský hospod. radda, 10 zl. — p. Valerius Procházka, posl. theologie, 5 zl. — p. J. M. Hanl, posluchač lékarstwj, 5 zl. — p. Karel Hawljk, posl. filosofie, 5 zl. — pan Josef Engel, doktor a c. k. professor lékarstwj a hogictwj, 40 zl. — p. Jan Čtwrtečka, učitel w Altendorfu, 5 zl. — p. Frant. Petera, farář marešowský, 5 zl. — p. Wácl. Swoboda, posluchač lékarstwj, 4 zl. — p. Narcis Mešeida, magistr. radda w Praze, 20 zl. — p. Jan křt. Walenta, kaplan w Poděbradech, 12 zl. 30 kr. — p. Kassian Rachljk, prefekt w Theresianum we Wjdni, 10 zl. — p. Gindřich Machek, akademik, 10 zl. — Negmenowaný, s heslem: „čtwrtá obět chudého syna wlasti české, na oltář milé matky, 10 zl. — p. Frant. Sláma, farář we Chraštiecjch, 5 zl. — p. Wácl. Krolmus, farář na Zwikowci, 10 zl. — p. Wusjn, c. k. prakt. u gubernium we Lwowě, 35 zl. — p. Norbert Waněk, auřednjk c. k. bibliotheky w Praze, 10 zl. — p. Michal Pragzler, kaplan w Teyně nad Rowenskem, 10 zl. — p. Ludwjk Popel, posluchač theologie, 30 zl. — p. Wáclaw Diwok, posluchač the-

ologie, 10 zl. — p. Antonjn Kolárský, kaplan w Polně, 10 zl. — p. Adolf z Ehrenberka, saudnj aktuar we Wršowicjch, 10 zl. — p. Jan Spott, posluchač lékarstwj, 10 zl. — p. Wáclaw Beránek, farář we Wosenicjch, 10 zl. — p. Theodor Čjžek, měšťan chrudimský, 10 zl. — p. Jakub Němeček, pěstaun u p. hrab. Eugena Černjna z Chudenic, 10 zl. — p. Karel Bořiwog Presl, doktor a c. k. prof., 10 zl. — p. Jan Černý w Nimburce, 10 zl. — p. Frant. Wrba, beneficiat w Kostomlatech, 15 zl. — p. Ant. Zych, administrator děkanstwj w Nimburce, 10 zl. — p. Josef Bačkora, zkaušený učitel, 4 zl. — p. Frant. Jaroslaw Wacek, kaplan zámecký na Březnici, 5 zl. — p. Dominik Kynský, kněz pobožných škol w Brně, 25 zl. — p. Ant. Rich. Stánek w Praze, 5 zl. — pan František Aloys Wacek, děkan w Kopidlně, 10 zl. — pan Jan Josef Giraut, měšťan, kupec, dohljžitel škol, otec chudých w Chrudimi, 20 zl. — p. Jan Antonjn Rozkošný, doktor obogjho práwa, a zemský advokat, 25 zl. — pan Matěg Semerad, studugjcj lékarstwj, 4 zl. — p. Frant. Roleyček, kooperator w Nimburce, 10 zl. — pan Frant. Břetislaw Trojan, studugjcj, 6 zl. 15 kr. — pan Wáclaw Štulc, studugjcj, 10 zl. — pan Wáclaw Nowák, kooperator w Mladočowě, 10 zl. — p. Josef Kamarýt, exposit we Klokotech, 10 zl. — pan Šimon Wrána, biskupský notar, farář Mirowický, 25 zl. — p. Martin Přibil, kněz cirkewnj w Břežanech, 5 zl. — p. Karel Tomjček, studugjcj, 10 zl. — panna Bohdanka S...kowa z Bukowiny, 20 zl. — p. Wácl. Černohauz, kaplan w Libáni, 5 zl. — p. Josef Seydl, děkan w Berauně, 25 zl. — p. Jan Stárek, prof. theol. we Hradci Král., 25 zl. — Měšťanstwo Králowé Hradce, 10 zl. — C. k. gymn. we Král. Hradci, 30 zl. — Impressj p. Pospjšilowa, 10 zl.

Redaktor: František Palacký.

Tiskem Jana H. Pospjšila.

ČASOPIS

ČESKÉHO MUSEUM.

SEDMÝ ROČNJ BĚH.

SWAZEK DRUHÝ.

W PRAZE, 1833.
NÁKLADEM ČESKÉHO MUSEUM.

1.

Krátké wypsánj třidcetileté wálky.

Z rukopisu Wáclawa Kozmanecia Čáslawského, wyňaté a doplněné od Vincencia Zahradnjka, faráře w Křešicjch.

(Pokračowánj).

Po wykonánj takowé bitwy Tilly sobě wzal w dokonalý aumysl, k Magdeburku táhnauti, gakož i nemeškage tak učinil, a zlepšiw sobě wogsko, náramně tiše ho oblehl. Střjlel k němu dnem i nocj z welikých bořjcjch děl, obležené tau mocj ku poddanosti přinucuge, a gim téměř žádného odpočinutj nedage. Toho města Magdeburku potom s nemalau ztrátau žalostiwě dobyl, a želege tak welikého množstwj lidu swého zahynutj, wogákům, na město rozljceným, netoliko swobodnau wůli pustil, ale i téměř dokonce to přeslawné město wypáliti a w popel obrátiti dopustil. Hrozné zagisté diwadlo tehdáž toho města bylo. Neb we wzteklém a prchliwém hněwu od wogáků rozljcených wše se konalo, a mjrnosti w trestánj zachowati nedopauštělo. Týchž časů wzácnj lidé zpráwu činili, že měšťanů do dwadceti tisjc zahynulo. Někteřj pak zaznamenali, že gich osmnáct tisjc pobito bylo. Ale i toť gest počet weliký, a byť i menšj byl, gest to wše k slyšenj žalostiwá a hrozná. Nebo i mnoho ženského krásněgšjho pohlawj při takowé wzteklosti hanebně

zprzněno, a i we welikém počtu sprostněgšjch a chudšjch zabito gest. Takowý hanebný skutek potom od generala Tillýho přetržen byl, kterýž skrze bubenjky prowolati dal, kdoby se wjce takowých nešlechetnostj dopauštěl, že bez milosti hrdlo ztratiti má. Ten rozkaz když mnozj přestaupili, i hned na hrdle trestáni byli. To wše se stalo w létu 1631, dne 10 měsjce máge.

W tom čase král šwedský, gsa rozhněwán a pro Magdeburk rozljcen, silně k Frankfurtu táhl, a mocně geg dobýwal. Ginšj pak lidé zpráwu učinili, že k Frankfurtu toho času netáhl, ale k Werbnu. Oblehnutj Magdeburku od Tillýho šwedský král s welikau mocj odpor učiniti a toho brániti chtěl, ale nemoha tomu podlé swé wůle a žádosti přjtrže učiniti, rychle a spěšně k Werbnu přitáhl, a tu u welikém hněwu do desjti tisjc lidu pobil a pozagjmal. Těžce komu dáwal milost, mstě Magdeburských pádu welikého a gich zahynutj. Odtud dále týž král šwedský upřjmo k Wittenberku silně táhl, spolčiw se s lidem kurfirštowým. Tudy náramně silným učiněn byl, obzwláštně poněwadž i knjže Brandenburský w spogenj s njm wešel. Tu teprwa týž král střely napjnal, a dokonalého přemoženj lidu cjsarského se nadál. Ale negistáť gest takowá naděge a marná, poněwadž mimo samého Pána Boha žádný newj, gak se mu we wálce powede, aneb co mu wečer s sebau přinese, gakož toho na tisjce přjkladů ukázati se může. Tomu owšem šwedskému králi těch časů štěstj wogenské nebylo mnoho odporno. Neb i u Lipska swedl welikau bitwu, a gi obdržel, takže general Tilly násilně ustupowati, a wjtěziteli triumfu, chtěg neb nechtěg, dopřjti musil. Ztratil přitom lidu swého přes osm tisjc a pět set, ač ginšj dewět tisjc zaznamenali. Tilly sem i tam přjležitosti k lepšjmu štěstj hledal, to

mu ale toho času welmi odporno bylo podlé běhu wogenského. Dostal se až k městu Háli, kdež opět nestrachowal se s králem bitwu swésti. W té se sice hrdinsky a udatně potýkal, ale předce neswjtězil. Neb mu lidu do třj tisjc zbilo bylo, z druhé strany ale mnohem méně gich padlo.

Na ten čas pořád slaužilo nepřátelům cjsarským štěstj, skrze kteréž oni náramně hlaw swých pozdwihowali, domnjwagjce se, že giž giž celé řjmské cjsařstwj opanugj, a že slawný dům rakauský od nich náramně potlačen bude. Ale z milosti Božj řjmský cjsař, kterýž se nepřemoženým nazjwá, wždycky takowým nepřemoženým se swými předky zůstal, to gméno zcela a zauplna zachowal, a bohdá i budaucně se swými potomky neproměnně zachowá. Týž šwedský král, následuge wysokomyslného wogenského štěstj, město přewelmi wzácné Erfurt mocj wzal, ano i pewného zámku Wirceburku dosáhl se znamenitau kořistj, kteráž za mnoho množstwj tisjců wážena byla.

Při tom čase kurfiršt též podobně Lipsko sobě podmanil. Týž kurfiršt po těchto wzatých městách a pewnostech ku Praze přitáhl, a pod akkordem gi dostal. Nebo neypředněgšj zemštj páni tehdáž z Prahy ugeli, a s kurfirštem žádné smlauwy učiniti nemjnili. Měšťané tedy s některými pány pozůstalými, užjwagjce prozřetedlnosti, a prohlédagjce ku přjtomnému i budaucjmu času, maudře rozwážili, coby před se wzato býti mělo. Uznáwagjce wogenského lidu k obhágenj města býti nedostatek, Prahu mu poddali. Ale wšak dobře tomu rozuměli, že to dlauho trwati nemůže, a že žádný w cizjm panowati, a nad to wýše cizj sobě osobowati nemůže. Poznamenal o té wěci geden, že kurfiršt saský do Prahy přitáhl, aby sobě lid zlepšil,

čemuž gá spisowatel toho spisu, gsa toho powědom, za prawé dáwám. Welmi dobře lid swůg zlepšil, ale nerozmnožil. Kdyby pilný a žiwnosti swé hledjcj hospodář nakaupil asi po půl kopě padesáte hladowých prasat, potom ge do krmnjku wsadil, a hognost žaludů gim as půl léta dáwal: wysytilaby se, a welmi dobře by ztlustla, a onby ge potom po několika kopách se swým užitkem dobře prodal. Tak podobně ten hladowitý lid saský, mage břicha gako prázdné měšce neb pytle, do Prahy, gako do něgakého zemského ráge, se smutnými a tmawými žaludky přitáhl, a gsa do pražských bydel uweden, tu gako do krmnjku wsazený, se sytil a krmil. Wšeligakým wýborným masem swé žiwoty naplnil, zapágege ty dobré kausky dobrým nápogem pražským, gsa té naděge, že takowé hody w Praze wěčně gim trwati budau. Ale když těm papáčům hltawým neylépe k duhu šlo, a mnohým giž břicha tak wzrostla, gakoby deset gežků poroditi měla: přitáhl na ně knjže z Waldšteina, Prahu w rychlosti wzal, a ty papáče z těch krmnjků sehnaw, tam, odkudž přišli, ge zase zahnal, aby se trochu powychladili a sobě pooddechli, čekagjce tam giných rohů, ažby gim narostli mjsto těch, kteréž gim knjže z Waldšteina srážel.

W těch časech král švedský dosáhl a opanowal Oppenheim, a Frankfurt mocj sobě podmanil, osadiw ta města djlem swého wogska welmi silně proti autokům odporné strany, wšak při tom do dwau tisjc lidu geho zbito, a mnoho set stopeno bylo. W létu pak 1632, we dnech ledna běžjcjch, lid švedský bogowný dosáhl a dobyl Wismaru, pobiw lidu do pěti set. Potom w brzkých časech Gustav Horn Bamberku dobyl, kterážto wěc generala Tillýho přetěžce mrzela, že tak řjkage, žádného odpočinutj mjti nemohl, až ho nepřj-

teli zase odgal, pobiw lidu šwedského tisjc, a něco gich zgjmaw. Wšak opět po nedlauhém čase wedlé wogenského nestálého štěstj spatřil lidu swého do sedm set a něco wjce zbitého, kteréž král, přitáhna k Normberku, bez milosti pobil.

Tilly dále tu wálku dosti prozřetedlně a opatrně wedl, užjwage dle wogenského způsobu wšeligakých prostředků k přemoženj nepřátel, gakož byl pán mysli hrdinské. Přeprawil se se swým wogskem přes řeku Lech, za kteraužto řekau při lesjch dobře se ohradil, hotowě se s nepřjtelem bitwu swéstí. Napomjnal swé wogenské oficjry i giné wogáky k zmužilosti, aby pro swého pána, řjmského cjsaře, udatně, směle a stále bogowali, že on, gakožto wůdce gegich, chce gako w předešlých bitwách tak i nynj na sobě přjklad zmužilého bogowánj ukázati. W témž napomjnánj doložil i toho, že gest hotow, za swého pána, řjmského cjsaře, bylaliby wůle Božj, w témž bogi hrdinským způsobem padnauti. A w skutku giž giž následowalo, a přede dweřmi bylo to, čemuž se ten pán, ač newědomě, podrobowal, aby gen mohl pánu swému tak mnoho wjtězstwj, gakžby wůle a žádost geho byla, přinesti.

Král tedy šwedský s welikau mocj a silau za týmž Tillým táhl, a týmž způsobem napomjnage swého wogska, k bitwě gim smělé srdce činil. Když se mocně přes tu wodu přeprawil, hnedky wálečnj zástupowé se bjti, a gedni na druhé doráženi nezanedbali, až potom wětšj a wětšj bitwa nastala, tak že wogsko krále šwedského wjtězilo. Nebo Tillýmu bylo pobito do dewjti set a osmdesáti wogáků, a přitom gich bylo mnoho zraněno a též i pozagjmáno. Neywyššj pak general Tilly w též bitwě byl smrtedlně postřelen. Znage tedy, že žiw nezůstane, swému knězi, kteréhož wždycky i w bitwách přjtomného mjwal, duši swau k zaopa-

třenj swátostmi welebnými na cestu života wěčného utwrditi poručil, a do Ingolstadtu w krytém sedadle, kteréž mezkowé nesli, donesti se dal. Tam duši swau udatný a swému pánu, řjmskému cjsaři, wěrný bogownjk w rukau kněžských wypustil, a tjm a takowým způsobem žiwot swůg hrdinsky dokonal. Ze smrti a zahynutj toho generala gak celé wogsko, tak i sám cjsař Ferdinand druhý, náramný nesli zármutek, protože byl hrdinské a přeudatné mysli, k bogowánj chtiwý, welikau wěrnost cjsaři, pánu swému zachowáwagjcj, a proto samé wěčně chwály hodný. Švedský král, ačkoli též nemálo lidu ztratil, nicméně se weselil z takowého wjtězstwj a ze zahynutj generala Tillýho. Wzal pak před sebe aumysl, táhnauti k Augsburku, kteréhož i dobyl, a tolikéž přitom Mnichowa a Landshutu dostal. Naproti tomu zase baworské knjže Řezno mocně sobě podmanil, a cjsaři pod moc uwedl. Tak gedni druhé přemáhagjce, nespali, ale způsobem wálky možnost swau prowozowali, a gednák wjtězjce, gednák mdlegjce, budaucjch dalšjch štěstj i neštěstj w negistotě očekáwali. W témž létě král swau moc wálečnau dále prowozowal, a přitáhna k Landshutu, geg sobě podmanil, ano i Mnichow týmž způsobem obdržel.

W těchto pak práwě časjch a w témž létě při swatém duchu knjže z Waldšteina, gsa zase generalem, Prahu, gakž giž wýše něco toho dotknuto, bez odporu wzal, čehož se lid kurfirštůw ani nenadál. Měšťané pražštj byli potěšeni z lidu cjsarského, a wegdauce na zdi, s nimi rozmlauwali, a ge přátelsky wjtali, připjjegjce gim čerstwého. Cjsarštj wogáci gim odpowjdali, že rádi splnj, gakož se i stalo. Nebo pěšj s gjzdnými wegdauc a wgedauc přes rozbořenau od střelby zeď u swatého Wawřince, kterauž knjže z Waldšteina silně a dosti široce proraziti dal, auprkem přes winice na Ma-

lau Stranu se dostali, a tam welmi źle hospodařili. Wybjgeli a wytlaukali mocně a násilně množstwj wzácněgšjch domů, dostawše mnoho zbožj a peněz. Měli to sobě za některau chwjli od knjžete z Waldšteina dowoleno. Dostawše se potom do starého a nowého města pražského, wedlé předešlého měšťanů gim připjgenj, tu sobě splnili. Ale Pražané, magjce ge potom bytem u sebe, dosti nesnázj a auzkostj s nimi pocjtiti museli. Wogáci pak saštj, truchliwi gsauce, bez zbranj, toliko s hůlkami, i se swými predikanty wen z Prahy se smutnými obljčegi táhnauti museli, nezawrauc po sobě ani těch krmnjků, w kterýchž se tak krmili a sytili, ba někteřj i přesytili, an w Praze negeden z nich od takowých gim žádostiwých pokrmů zhůru bradau i s rohy, kteréž mu narostly, lehl.

Z Prahy pak týž knjže z Waldšteina táhl až k Normberku, a nedaleko od téhož města na gedné pewnosti se zawřel a hradbau zaopatřil, čekage, co nepřjtel před sebe bráti bude, a hotow gsa mu odpjráti. Ale král, mage gistau wědomost o Waldšteinowi, na něho táhl. Bili se poněkud se škodau králowskau, ale Waldštein při té a takowé přjležitosti nedůwěřuge se, že podlé swé wůle a žádosti nepřátel tu přemůže, odtud odstaupil, an geho wogsko, nedostatkem potrawy zemdleno, welikau nauzi okaušelo. Odtud táhl až na kurfirštowo pomezj, a tam nepřjtele očekáwal, o kterémž gistau wědomost měl, že za njm táhne. Podaw se dále, bitwy s chutj očekáwal, an wogsko geho pro hognost potrawy giž občerstweno bylo. Král bitwy Waldšteinowi neodepřel, kterážto, když se začala, u weliké wzteklosti konána byla. Gistě byla bitwa ta weliká a hrozná, kteráž se u Licen konala, tak, že gedni na druhé doskakowali, gakoby žádné citedlnosti neměli. Přemáhali a přemáháni byli z obogj strany, tak

že štěstj gednák k gedné straně, gednák k druhé schylowati se počalo. Potom padnutjm množstwj lidu z obogj strany zbitého, gehož prawj že bylo do dewjti tisjc a některé sto, ta bitwa konec swůg wzala. W té bitwě král týž hrdinský zabit gsa, tu hned padl, a tak tjm a takowým způsobem žiwot swůg dokonal. Při též bitwě také knjže Bernhard welmi statečně sobě počjnal. Bitwu naprawuge, a semotam s napomjnánjm wogáků obgjžděge, naposledy gi obdržel. W té krwawé bitwě i ten udatný a smělý bogownjk Pappenheim zabit gsa, žiwot swůg dokonal, kteréhož G. M. C. neméně než gako Tillýho, gakožto swých dwau wěrných a udatných bogownjků bolestně litowati ráčila. Za oba dal cjsař w přjležitých časjch slawné služby Božj za dlauhé časy wykonáwati. A netoliko za ty samé, ale i za giné mnohé, w bitwách zhynulé a padlé, týž pobožný způsob G. M. C. wždycky konati poraučel.

W létu pak giž 1633 Fridrich falckrabj, kteréhož sobě Čechowé před několika léty za krále zwolili, žiwot swůg dokonal, a to s welikau žalostj a tesknostj, že toho králowstwj, na něž korunowán byl, nemohl zase dobyti. To mu ale nikdy nenáleželo, gakož o tom wšickni známost máme. Toliko neswornost a nesgednocenj mnohých českých pánů, žádostiwých wálek a nepokogů, gemu to způsobila, a gak ge, tak i geho k zkáze přiwedla.

Ten swrchu gmenowaný král Fridrich byl wysoké postawy pán, barwy málo snědé, náčernalé a weliké brady; byl též očj černých, weselého pohleděnj, chodu spěšně kráčegjcjho. Peycha se při něm neznamenala, poněwadž i s dosti špatným měšťanem pražským mluwiti se neostýchal, ač sice když se po Praze na sanjch wozil, bylo mu to od maudrých we zlé obracowáno, že swé důstognosti tak špatně užjwá. Co se pak tkne

geho náboženstwj anebo wjry, byl gákéhos welmi mistrného a na prawého křesťana nenáležitého. To geho náboženstwj bylo řjmskému těžce odporné a práwě kalwinské. Neb na hradě pražském, w tom přeslawném chrámě Božjm swatého Wjta, náboženstwj geho, kterak stolů Páně užjwal, zgewně patřiti se mohlo. Na stole, ubrusem přikrytém, stála mjsa střjbrná a pozlacená, na též pak mjse bylo nakrágeno chleba na nehrubé skywy, z kteréžto mjsy každý sobě u přjtomnosti predikanta, beze wšech okras kněžských tu stogjcjho, po králi bral. Wezma každý gednu skywu, snědl gi, z kalicha hrubého podlé swé ljbosti se napil, a druhému, podlé sebe stogjcjmu, geg podal. Tak činili až do posledujho. Obrazy pak gak Syna Božjho tak i rodičky geho i giných swatých u welikém pohaněnj byli. Nebo dopustil ge král z gegich uctiwých a náležitých mjst dolů srážeti a smetati, ano i také s welikau urážkau Pána Boha wšemohaucjho hroby swatých, w témž chrámu Páně od několika set let odpočjwagjcjch, dopaustěl poškwrňowati a lámati, gak se to wše na tabuli wyryté a naproti hrobu swatého Jana Nepomuckého, mučedlnjka Božjho postawené, swětle a patrně spatřiti může.

Geden zagisté takowých swatých mjst rúhač a bořitel tu při wykonáwánj takowých bezbožných skutků rauhage se s posměchem, i hned božskau pomstau stresstán byl, tak že náhle tu umřel. Mrtwého gemu rownj bořitelowé z téhož chrámu Božjho wynesli, poulewjce potom něco takowé bezbožnosti. Swatj pak milj Božj patronowé češtj, kteřjž w tom chrámě Páně odpočjwagj, na pomstu pro takowé nešlechetnosti ku Pánu Bohu wolali, aby swého swatého dědictwj neráčil cizjmu národu k pohaněnj dáwati. To se potom patrně ukázalo, když Pán Bůh wšemohaucj ten chrám swým ctitelům nawrátiti, a w prwnějšj wážnost a uctiwost uwesti ráčil, kte-

réhož až posawád w držení gsau, a bohdá do skonánj swěta budau.

Králowna téhož krále též takowého, gako i on, náboženstwj gest byla. Obrazy swatých měla u weliké ošklivosti. Nebo kolikráte, wyhljdagjc z pokogů králowských na staré a nowé město pražské, potupně řjkáwala, žeby ráda přes most do týchž měst na procházku wygela, a se progela, ale že nemůže na toho lazebnjka na mostě na křjži přibitého, mjnjc tjm obraz umučenj Božjho, hleděti. Takowau hle wrchnost nám nesgednocenj a roztržitost pánů českých do Prahy uwedla. Ta kdyby byla na budaucj léta panowala: byloby žádného zwonu welikého při kostelých pražských na wěžjch nezůstalo. Neb mělo býti dosti na gednom malém zwonečku při každém kostele, skrze něžby se lidé do kostela swolali. Tak sme se pomalu w té přjčině s Turky a Židy měli srownati. Ale Pán Bůh neráčil toho ničehož na nás dopustiti, změniw dle swé božské moci wšecky nenáležité a bezbožné rady, proti swé cjrkwi umjněné, z čehož budiž geho swaté gméno wěčně chwáleno.

Téhož léta 1633 we dnech měsjce čerwna běžjcjch wálka předce wjce a wjce se rozněcowala, a bywši rozněcowána, nárámně hořela. Nebo Lüneburský wůdce wálečného lidu nepřátelského s Maradem silně wálčil, a bitwu welikau swedl, w kteréž prawj, žeby přes sedm tisjc lidu zbito mjti mělo, a k tomu že množstwj z obogj strany bylo zraněných a zagatých. W měsjci pak následugjcjm, totiž čerwenci, w témž létu mladšj knjže Denemarský we Slezku wálečným během zahynul, byw tak škodně postřelen, že od té rány brzy umřel. Knjže pak z Waldšteina w Slezku swau wogenskau moc konage, se Šwédy se potýkal, a gich do dwau tisjc pobil. Naproti tomu knjže Bernhard město slawné Řezno mocj wálečnau wzal.

W létu pak 1634 okolo 25 unora knjže z Waldšteina do Chebu slawně přigel k swému neywětšjmu a neyhoršjmu neštěstj a nenaprawitedlnému pádu. To neštěstj ho gako w patách následowalo, na něž on, aby ho kdy potkati mělo, nikdy nepomyslil. Měl owšem od swých hwězdářů, kteréž, gak prawj, wždycky při sobě mjwal, sobě předpowjdáno, že časem swým podlé wůle Božj skrze wylitj krwe ze swěta segde: ale ani oni, ani týž knjže neznali, takowýmli způsobem se to stane, gakž potom nešťastně se stalo. Protož Waldštein w té wálce a při giných bitwách maudře a opatrně, a na sebe pozorně se chowal, a mage gakaukoli bitwu konati, swůg žiwot wýbornau lehkau zbrogj a wýborným koněm zaopatřil, aby snadně zabit ani gat býti nemohl. Šetřil také přjležitosti mjsta, gakby neylépe s wogsky swými obstáti mohl. Ale hle neštěstj na něg welmi prudce a ukrutným způsobem dokročilo. Nebo léta swrchu poznamenaného s giným pány wzácnými českými w témž městě Chebu ukrutně byl zabit. Našli se mnozj wzácnj lidé, kteřjž to rychlé a nenadálé zabitj a exekucj w ničemž neschwalowali, wymjnjce toliko samé G. M. C. o té wěci poručenj, pokudž gest wšak gaké bylo, aby se to stalo. Nebo každé přečiněnj, zwláště osoby tak welikého důstogenstwj, co se tkne propadnutj hrdla, bedliwého uwáženj a rozsudku sprawedliwého potřebuge. Tak i sám cjsař Ferdinand druhý, dřjwe nežli pány české, sobě odbogné, ztrestal, neyprwé saudu ge poddal. Při témž saudu wšecky slawnosti, ku práwu patřjcj, pořád wydržány byly, a potom teprwa ti páni dle winy uznané byli odsauzeni, žalostiwě zpokutowáni a ztrestáni, gimžto Pán Bůh rač milostiw býti. Ano i týž knjže z Waldšteina, když za swé zprávy wzácné wogenské některé oficjry slawné pro neupřjmné wálky wedenj a nepřjteli nedostánj do Prahy do wězenj přiwesti dal, dřj-

we gim hrdel neodgal, až byli prawem wálečným sauzeni. Po zawřeném teprw nad nimi saudu a po wypowěděném usudku hrdla swá před rádnjm domem starého města pražského na lešenj smutném, k tomu připraweném, pod meč skládati museli. Též podobně i arciknjže Leopold, nyněgšjho našeho pána a cjsaře Leopolda prwnjho wlastnj pan strcyc, když téměř pro tatáž prowiněnj mnohé oficjry zgjmati poručil, nedopustil, by dřjwe hrdel byli zbaweni, ažby podlé práwa byli sauzeni. Potom teprwa když uznáno sprawedliwě bylo, že magj pro swé skutky a přečiněnj hrdla ztratiti, byli u Rokycan na stromjch zwěšeni, a dwa z nich neyonačegšj, totiž neywyššj Defour a Madlo do Prahy na staroměstský rádnj dům podáni, a po wykonaném nad nimi saudu na lešenj stjnáni byli. Ale ty wěci giž gsau pominuly; nechť o nich saudj ten, komuž to náležj. Wjme o tom, že štěstj, když koho na neywyššj stupeň postawj, geg hanebně podwracj, a do neynižšj třebas potupy se zahynutjm přiwozuge, a toliko skutků zlých anebo dobrých w mysljch lidských památky zanecháwá.

W těch časjch a téhož léta 1634 geden dosti mocný odpůrce cjsarský, neywyššj Arnheim, genž byl general kurfirštůw, spěšným autokem na lid cjsarský u Lehnice dospjšil, a přes čtyry tisjce lidu pobil, žádnému milosti neuděluge, gakž o tom tak zpráwa učiněna byla. W témž také létu we dnech čerwna měsjce běžjcjch, totiž dne šestého téhož měsjce, G. M. C. silně město Řezno oblehnauti ráčila. Dostal ho sice cjsař, ale s nemalau ztrátau lidu swého. Počjtali do třinácti tisjc a některé sto zbitých a wšeligakými wogenskými nepřjležitostmi zhynulých, mezi nimiž i mnoho wogenských slawných pánů bylo. Potom zase u Nordlinku se šwedským lidem bylo silně bogowáno, a bitwa tuhá swedena. Ta byla lidu

Šwedskému welmi protiwná a odporná, poněwadž mnozj předaj w nj padli, a poznamenáno se nacházj, žeby w nj do dwanácti tisjc lidu mělo býti pobito. Ginšj wogsko pozůstalé po takowé smutné přjhodě semotam se rozplašilo, a praweno bylo, že se ho něco i w řekách Reynu a Mohanu stopilo.

Poněwadž pak obogj straně wálka ustawičná byla u weliké ošklivosti: tedy bylo w létu 1635 w Praze, gakožto w hlawnjm městě české země, s mnohými wyslanci odporné strany o pokog gednáno, tak že giž k tomu se schylowalo, že pokog gistý měl býti utwrzen. Zkusili sme wšak, že lidé swau nadutau pýchau a nezbednostj wálku způsobiti mohau, ale by mohli pokog způsobiti, toho gistě bez pomoci a wůle Božské wykonati nemohau, poněwadž pokog gest wěc swatá a weliký dar Božj. Šwedowé wšemu na odpor byli, a k pokogi nigakž přistaupiti nechtěli, berauce přjčinu, že w něm obsaženi gsau. A tak ti Šwedowé téměř gako poznowu za zgewné nepřátely wšemu wogsku cjsarskému se postawili. Z té přjčiny ta wálka wjce a wjce opět rostla a se množila. Šwedowé i kurfirštům, ku pokogi směřugjcjm, za zgewné nepřátely a protiwnjky se postawili, obzwláštně pak kurfirštowi saskému, kterýž byl pokoge žádostiw, ano i gegich neskrocenau pýchu a chuť k wedenj wálky mnohými prostředky, gakož i nesčjslnau summau peněz na zlaté a střjbrné minci upokogiti se wynasnažowal. Ale patrně zkušeno gest, že pýcha pokoře nikdy neustaupj. Tak i Šwedowé, gsauce pýchau naduti, k žádnému pokogi přistaupiti nechtěli, nýbrž s welikau wzteklostj uhodili wálečně na lid kurfirštůw, a geg potlaukli, magjce sobě w bogi za silného pomocnjka Bannera. Ten měl mnoho tisjc lidu, s kterýmžto uhodil silně na wogsko cjsarské u Demic, a do tisjc

osm set a některan osobu gich pobil. Nebo na ně welmi nenadále přitáhl, když o wěci, k přjměřj náležité, pilně gednali.

W létu potomně 1636 wogsko kurfiršta saského wálečnau moc přitáhlo k tomu někdy slawnému městu Magdeburku, giž welmi pokaženému, a žádné podoby prwněgšj krásy nemagjcjmu, kteréhož sice dobyli, a wšak s nemalau ztrátau lidu swého. Odtud potom dostawše se k Wahlstattu, byli zase potlučeni a přemoženi, poněwadž toho času štěstj wógenské gim náramně odporno bylo. W témž geště létu 1636 Banner, gsa pýchau popnutý pro některá wjtězstwj, kteráž mu kolikráte mocj geho čest a wzácné gméno způsobila, s welikým množstwjm wogska a municj táhl upřjmo k Lipsku. Ginde pak se poznamenáno nacházj, že to taženj stalo se giž w létu 1637, což se za prawěgšj držj. K tomuto městu Lipsku, oblehna ge, z welikých kusů ustawičně střjlel, a dobyl ho sice, ale s nemalau ztrátau lidu swého. Učiniw tomu městu welikau škodu, odtud odtrhl, a přitrhl k městu Torgawě. Nicméně předce zemi hubil, mage lidu wogenského weliké množstwj, gehož gistili býti w počtu do dewjti tisjc, ač ginj méně, ginj wjce počjtali. S tjmto lidem Banner umjnil až do pomorských zemj proniknauti, a až za moře se pustiti, poněwadž weliký mor i nedostatek potrawy nastáwal, a wogsko hrubě hubiti počal.

W létu pak swrchu oznámeném 1637 dne 26 prosince umřel w městě hlawnjm rakauském Wjdni, cjsař Ferdinand druhý, za něhož tato wálka powstala. Na geho mjsto za cjsaře řjmského Ferdinand třetj, arciknjže rakauské, syn geho, byl wolen. Málo před tjm w témž létu od pana otce swého w těžké nemoci pozůstáwagjcjho, byl napomjnán, aby, budeli w tom předně

wůle Božj, ku pokogi po geho smrti směřowal, že mu giž toho swěta bauřliwého a nepokogného zanecháwá. Týž Ferdinand třetj byl giž před desjti lety, totiž w létu 1627 dne 25 listopadu na králowstwj české korunowán.

Dále w létu 1638 knjže Bernard umjnil s mocj wálečnau ku pewnosti Breysach přitáhnauti, kteráž ležj w zemi elsaské. Stalo se i také, že k nj neprodleně přitáhl, mage před očima pana hraběte Götza, ku potýkánj bitewnjmu hotowého. Byl též k bitwě hotowený proti témuž Götzowi neywyššj Lotring, od niehžto hrabě Götz welmi potlučen byl, a k utjkánj přiweden, wšak tolikéž s nemalau ztrátau lidu nepřátelského, zanechaw gim krwawého a newelmi přjgemného wjtězstwj. Pewnost pak Breysach přinucena byla ku poddánj pro weliký nastáwagjcj hlad, a giné nepřjležitosti a sužowánj wogenské, gakž při takowých wálkách se nacházegj, pro něž chtěg neb nechtěg, ulewiti musj.

W létu pak 1639 pyšný Banner, gakožto chwály a sláwy wogenské chtiwý, ba i také gako wlk hltawý laupeže žádostiwý, kterýž se dlauho pokogi radowati nepřiwykl, se swým wogenským lidem přitáhl k Pirnu, a s neywyššjm Morazinem tu bog wedl a konal. Téhož města mocj dobyl, an porazil a potlaukl Morazina, wšak s mnohau škodau a ztrátau lidu swého, kteréhož mnoho tisjců měl. Týž pýchau nadutý Banner, wypjnage swau hlawu, a gsa náramně posedlý wysokomyslnostj, ku Praze w létu swrchu psaném we dnech máge měsjce běžjcjch, s welikau přjprawau wálečnau a s množstwjm wozů, řebřjky naplněných, přitáhl. Nadál se gistého wjtězstwj, té gsa naděge, že geho wogjnowé přes ty řebřjky bez welikého odporu na pražské zdi gako na hrušky polezau. Ale uhodila kosa na kámen, pištěc na bubenjka, holič na bradýře. Položil se týž Banner se swým li-

dem u šibenice, snad pro štěstj, poručiw k té šibenici dwa weliké kusy přitáhnauti, z nichžto některau ránu k horské bráně, kteráž toho času w swé celosti a podstatě stála, beze škody učiniwše, střjleti přestali. Na druhém pak wrchu po lewé straně nad winicemi, k wýchodu slunce položenými, geho lid pěšj s rozwinutými praporci, gakoby giž giž do Prahy wtrhnauti měli, stáli. Ale na druhý den wšecko wogsko poodtáhlo odtad okolo týchž winic. Přitáhli i s kusy ku kostelu swatého Pankracjho, toho času nedaleko za Wyšehradskau branau postaweného, ale giž nynj dokonale zbořeného a w nic obráceného, tak že tohoto času, kde stál, sotwa mjsto poznáno býti může. Od tohoto mjsta silně ke zděm pražským ze šesti welikých kusů proti Karlowu střjleti Banner počal, proti němuž zase z kusů odporowáno bylo. Střjlelo se od chrámu Božjho swatého Apollinariše w nowém městě pražském na wětrné hoře postaweného a z upewněnj Wyšehradského, a tudy mu z týchž dwau mjst silný odpor se činil. Do téhož pak chrámu Božjho z geho kusů weliká kaule, proraziwši zeď, přišla, a tam zůstala, giné kaule ale do winic njzko padaly.

Wida Banner, že se mu wedlé mjněnj geho newede, umjnil pod akkordem město sobě pod moc uwesti a podmaniti. Posjlal trubače a bubenjky do měst pražských, aby se mu poddala, dřjwe nežliby on do nich mocně se swým wogskem wtrhl. Načež bylo zase od Gallaše wzkázáno, aby hnedky wtrhl, a Prahu wzal, můželi, a že k tomu má brány otewřené. Ale on porozuměw, žeby snad musel perné šišky gjsti i se swými wogsky, dřjwe nežliby Prahy dostal, a mage slabau naději, by toho co dowedl: třetjho dne od Prahy se wšjm wogskem k Brandeysu a do Staré Boleslawi odtáhl, a tam, welmi silně se i wogsko swé ohradiw, mnoho měsjců ležel.

Toho času sám osobně G. M. knjže Leopold na mjstě G. M. C. w Praze zůstáwati ráčil, nepřjteli činiw odpor, poněwadž začasté strany proti sobě wálčily, gedni druhé hubili a zagjmali. Uherštj gezdcowé měli swé leženj za Prahau na Špitálsku, s baudami a stany gako něgaké město postawené. Wšak gednoho dne welmi ranjčko neměli strážj dobře osazených. Ten, kterýž na ztracené stráži ku Prosjku stál, nebedliwě swau powinnost konage, zabit byl, a poněwadž giným strážnjkům znamenj nedal, i ginj strážnj byli pobiti. Tau tedy přjčinau Bannerštj dragoni welmi ranjčko se silnau mocj wskočili do leženj uherského, kdež na wětšjm djle spalé Uhry nenadále bez milosti tlaukli a zagjmali. Tolikéž i wšecko gegich leženj šeredně zapálili, ačkoli Uhři, kteřjž rychle na koně wsedali, čerstwě se bránili s welikým křikem a nemotorným hlaholem, kterýž w Praze dobře a pozorně slyšán byl. Gá autor tohoto spisu na to wšecko gsem swýma očima se djwal, patře na tu přjhodu s wěže u sw. Petra na Pořičj w nowém městě pražském.

Témuž pak Bannerowi neywyššj Gallaš silně odporowal, a často na něho dorážel. Obogj strany se potýkali, gedni druhé bili a zagjmali, a tak se wespolek hubili, ačkoli Gallaš diwné a nestálé štěstj měl, a mnoho lidu wogenského zawedl. Banner pak po mnohých půtkách mezi Prahau s cjsarským lidem wykonaných, přemáhán gsa a sám též přemáhage, pryč odtáhl, daw po sobě nákladné mleyny cjsarské též také přes řeku mosty popáliti a w nic obrátiti.

W témž swrchu psaném létu sešel s tohoto swěta ten hrdinský knjže a pán Bernard, o kterémž mnozj gistj, žeby měl býti otráwen. Město pak Most bylo od šwedského lidu welmi bjdně pohubeno a wypáleno. Přjčinu toho wypálenj města Mostu Šwedowé tuto po-

kládali, že gim žádné pomoci proti gich nepřátelům nečinilo, a gakožto gim odbogné, že od nich tau pokutau snjženo a ztrestáno býti muselo.

W létu potom 1640 wywolen byl za neywyššjho zpráwce wogenského polnjho Pikkolomini, pán maudré rady a rozumu wtipného, gsa zkušen we wěcech wálečných, ano i smělý bogownjk. A bylo takowého tehdáž potřeba, poněwadž někteřj oficjrowé wogenštj byli propuštěni, a ginj zase na gegich mjsta dosazowáni. W témž létu Banner we dnech čerwna měsjce běžjcjch přitáhl s welikau silau swého wogska k Řeznu, mjně ho mocj wálečnau dobyti. Silně k němu z welikých kusů střjlel, ano i wšeligakými obmysly wogenskými, aby ho dobyti mohl, se pokaušel: ale nic neswedl, poněwadž mu silně odpjráno bylo s hynutjm a záhubau lidu s obogj strany podlé štěstj i neštěstj wogenského.

Řjšská pak knjžata porozumjwagjce hrozné a žalostiwé býti takowého s obogj strany lidu křesťanského hynutj, a mnohých přeslawných měst a králowstwj zpuštěnj a wypálenj, radili se welmi pilně, nakloněni gsauce ku pokogi, aby způsoben býti mohl, gakož i G. M. C. neméně k tomu nakloněna býti ráčila. Ale že takowá weliká wěc, totiž pokog, lidem k způsobenj přetěžká gest, nic toho na ten čas způsobiti nemohli bez wůle Božj, tak že předce wálka dále a dále následowala a se rozšiřowala. Nebo Pikkolomini wálčil s Bannerem, a silně mu odpjral, ták že týž Banner, gsa přemáhán a bit, se swými wogsky od Pikkolominýho byl puzen a hnán až do Mjšně. Při této přjležitosti byl zagat s mnohými wzácnými oficjry wogenskými neywyššj Schlang, s nimžto Pikkolomini ne něgak nekřesťansky zacházel, ale podlé mjrné wýplaty dle běhu wogenského zase propustil, znage a wěda to, gakožto maudrý wálečný pán, co se

giným dnes přihodilo, že gemu též podobně snad zegtra by se přihoditi mohlo.

W témž geště létu Banner, zůstáwage w Halberstadtu pro nedostatek zdrawj swého, poněkud málo giž na wálku myslil. Zpráwa o tom činěna byla, že i geho, ačkoli prwé wždycky k wálce chtiwého, mrzelo, ustawičně nepřjležitosti wogenské snášeti. Nemoc geho mu se dále a dále obtěžowala, a gakž oznámili, zimnice palčiwá náramně ho posedla, z kteréž mu žádný lékař pomoci nemohl, ačkoli byli toho welmi pilni, aby ho uzdrawiti mohli, očekáwagjce za to, pokudžby ho zhogili, podlé slibu a přjpowědi nemocného, hogných darů a odplaty. Potom se předce našli dwa wzácnj lékařowé, wynalezše podlé swého uměnj proti též nemoci prospěšného lékarstwj, skrze kteréž ho w brzkých časech šťastně uzdrawili, až hned zhůru bradau lehl, neočekáwagjce za to od geho panj žádných darů a přjgemného poděkowánj. Na geho mjsto wstaupil Torstensohn, gsa k témuž auřadu a k zpráwě generalnj pořádně powolán.

Po smrti téhož Bannera bylo mnoho proslýchati o swatém pokogi, ale G. M. C. s takowými wýminkami, gakž nepřátelé mjti chtěli, nigakž k tomu přistaupiti nechtěla, wědauc o tom, že wálka, z nesprawedliwých přjčin začatá a konaná, časem swým bez takowých wýminek i proti wůli nepřátel konec swůg wzjti musj. Po též smrti Bannerowě geden dosti wzácný kněz katolický, kterýž byl dobrý musikus a komponista, složil směšné requiem o témž Bannerowi, žádage mu podlé zaslauženj odpočinutj, s prospěwowánjm lidu sedlského, chudého, že gich giž nebude trápiti, bjti, páliti, laupiti a sužowati wjce.

W létu giž 1642 neywyššj Torstensohn we dnech měsjce dubna běžjcjch s wogskem nemalým do Lůžic táhl, a tam wálečným během a mocj násilnau welikého

Hlohowa se zmocnil, a geho i wzal. Proti němu gedno slawné knjže, totiž Franc Albrecht powstal, hotow gsa, s njm wálčiti, a gemu we wšem odpor činiti. Pročež welmi spěšným hnutjm swého wogska a taženjm k Swjdnici pospjchal a táhl, wšak k swému brzkému zahynutj. Nebo Königsmark bitwu welikau s njm konage, geho wogsko porazil, při kteréžto bitwě týž Franc Albrecht, byw těžce raněn, w Swjdnici swůg žiwot dokonal. Švedowé, gsauce silni, a užjwagjce štěstj, kteréž gim na ten čas welmi powolno bylo, o wjce se pokaušeli. Gakož pak mysl lidská a neywjce wůdcowé wálečnj nesprawedliwj a spolu s nimi wšickni wogenštj zástupowé toho žádagj, by wjce lidj sužowali a trápili, buďto práwě neb nepráwě: tak i tuto Šwedowé podlé wůle Božj pro naše hřjchy wždycky wjce se silili, a mocj města brali, a ge sobě podmaňowali, při kterémžto času i město Nisu wzali a sobě podmanili.

W témž létu nesprawedliwj wálečnj Šwedowé přitáhli s welikau mocj do slawného markrabstwj morawského k městu pro swau wzácnost dalece wznešenému, Olomúci. I to sobě, wšak způsobem nehrdinským, podmanili, a ge za dlauhý čas a několik let, a to až do zawřeného toho z dáwna žádostiwého pokoge, we swém drženj měli, nekřesťanským způsobem s podmaněnými zacházegjce a ge ukrutně na statcjch a mnohé na hrdljch hubjce. Neb když plat, podlé wůle swé na ně uložený, dostali: teprw gim téměř wšecko pobrali gakožto laupežnjci a nenasycenj hltáci cizjch statků. Měšťané téhož města w takowé bjdě trwagjcj, a pod takowým nekřesťanským panowánjm zůstáwagjce, rozličné způsoby a cesty k wyswobozenj sebe wymýšleli, na cjsarský lid žalostiwě taužjce, že gich od toho zagetj a od té služebnosti nepřátelské wyswoboditi zanedbáwá. Ale na

ten čas nelJbilo se snad Pánu Bohu gich wyswoboditi, abychom widauce swé bližnj w tak bjdném způsobu a podmaněnj nepřátelském zůstáwagjcj, žiwotů swých polepšili, a na sebe dobrý pozor měli. Oni nenaděgjce se od lidu cjsarského w tak prodlauženém čase žádné gisté pomoci, sami sebe wyswoboditi umjnili. Gakž wěrohodnj lidé toho času zpráwu činili, snesli se společně na tom, aby nočnjho času wšecky Šwedy pobili, a z gegich ukrutného panowánj tjm aspoň způsobem se wyswobodili. Ale takowé wěci weliké nesnadno se w tagnosti od každého zachowati mohau. I tuto nešťastně se přihodilo, že na ty ubohé lidi, dobré swědomj k swé dědičné wrchnosti, totiž k G. M. C. magjcj, to wše se proneslo, a gegich umjněnj Šwedům wygeweno bylo. Pak teprw ta wěc lidem mnohým, přednjm, ubohým, weliký pád s sebau přinesla. Neb když ti wzácnj lidé we swém umjněném aumyslu a předsewzetj byli proneseni: museli za to hrdla i žiwoty swé ztratiti, an gich mnoho postjnáno bylo. W té přjčině uznáwagj se wěčné paměti býti hodni, poněwadž se tudy poznala gegich wjra a wěrnost, kterauž swému pánu powinni byli zachowati. Šwedowé, kteřjž w městě zůstáwali, pak teprw weřegně ke wšem měšťanům welikým nepřátelstwjm a nemilostiwostj zapáleni byli, nechtjce gim giž w ničemž wěřiti. Šelem a zrádců gim ustawičně nadáwali, a wšeligaké neyhoršj přjkořj gim činili, tak že mnozj z týchž poctiwých lidj, nemohauce takowého gegich sužowánj snášeti, z města s welikým nebezpečenstwjm hrdla ztracenj ucházeli a pryč se odbjrali, magjce naděgi, že Pán Bůh wšemohaucj, když se mu ljbiti bude, z toho zlého ge wyswoboditi ráčj.

W témž geště létu wzteklý Torstensohn aumysl swůg obrátil, a taženj se swým wšjm wogskem před sebe

wzal. Přjtáhna s přjprawau wálečnau k Lipsku, silně to město oblehl, ano i zhusta z kusů welikých do něho střjlel. Nedal obleženým mnoho odpočinutj, chtěge města mocj a násilným autokem dobyti. Proti němu w rychlosti G. M. arciknjže Leopold se swým wýborným wogskem spěšným taženjm se postawil, wyhledáwage snažně přjhodného mjsta k swedenj bitwy s nepřjtelem. Arciknjže Leopold hnedky bitwu krwawau, negsa geště dobře se swým lidem zhotowen, s nepřjtelem konal. Kterážto bitwa byla weliká, a s welikým autokem gedněch na druhé doráženj se konala, tak že gednák tato strana, gednák druhá zdála se wjtěziti, až naposledy nepřjtel mjsto obdržel, a do pěti tisjc lidu Leopoldowi potlaukl, s nemalau wšak ztrátau lidu swého. K této bitwě, když měla býti konána, někteřj neywyššj wogenštj oficjrowé G. M. arciknjžecj naschwál nedospjšili, aby se gj wyhnuli, totiž Madlo a neywyššj Defour. Ale gak gsau byli za to i se swými menšjmi oficjry ztrestáni, o tom gest giž prwé w tomto spisu zmjnka učiněna, tak že toho wjce opakowati potřeba nenj. Na odprawenj těch dwau přednjch osob gá sám při staroměstském rádnjm domě očitě gsem patřil, gakž i o tom prwé zmjnka gest učiněna.

Nepřjtel, gsa popnut pýchau skrze to wjtězstwj, zprawiw sobě rozplašený lid, k Lipsku táhl, a opět ho dobýwal. Obleženj, slyšawše o tom geho wjtězstwj, s leknutjm poulewili, wšak města předce nepoddali, čekagjce snažně něgaké pomocj. Ta gim ale pro zawřenj a osazenj cest od nepřátel na ten čas učiněna býti nemohla. Pročež oni, uradiwše se, nechtěli wjce dopustiti města tak slawného kaziti, a nepřjteli pod akkordem ge poddali, znagjce způsob štěstj wálečného, kteréž, co komu dnes s welikau uctiwostj a sláwau do-

přege, to mu žase třebas zegtra s neywětšj potupau odegme.

Dále Torstensohn, mage sobě podmaněno tak wysoce wznešené a wzácné město, giž teprwa wětšjm mocnářem zdál se sobě býti. Domnjwage se, že i ty hory před njm a geho wogskem skloňowati se budau, a že wždycky wjtězem slauti bude: táhl upřjmo k Freyberku, gsa toho aumyslu a w té celé naděgi, že též město také sobě podmanj, a gako Lipsko pod swau moc uwede. Ale wšak to se gemu nepowedlo, poněwadž byl hanebně potlučen, ztratiw w bitwě přes dwa tisjce lidu z wogska swého. To se stalo giž w létu 1643 měsjce ledna. Potom následowalo w témž roce, že dwa wálečnj znamenitj wůdcowé, totiž Jan Werth a Hatzfeld se swými wogsky se spolčili, bywše obadwa žádostiwi, s nepřjtelem bitwu swésti, a cjsaři, pánu swému, pokudžby se Bohu ljbilo, wjtězstwj přinesti. Pročež přitáhli oba s čerstwým lidem k Dillinku, a uhodiwše na lid nepřátelský weymarský, s nimi ukrutnau bitwu swedli, w kteréž lidu nepřátelského i francauzského do sedm tisjc a některé sto zbito bylo, a mnoho zraněných a zagatých se našlo, obzwláštně pak wzácných w mnohém počtu offícjrů. Skrze toto wjtězstwj byli trochu Swedům rohy pouřáženy, poněwadž na ten čas byli welmi zmenšeni w lidu a oslabeni. S kterýmžto ostatnjm lidem, kterýž geště rozptýlen nebyl, pospjšili s mnohými ranami k Holšteinu, magjce aumysl, dále až do Denemarku wpád učiniti. Táhnauce tam, welmi hrozně zemi pálenjm a wšelikými nezpůsoby wogenskými hubili a kazili, tak že i lid denemarský, wěda takowé zpuštěnj země, byl přinucen, k G. M. C. se utjkati, a w té wěci za ochranu a opatřenj žádati, poněwadž toho času welice utiskowán a sužowán byl.

W létu pak 1644 neywyššj Gallaš, gemuž štěstj welmi odporné, nestálé a wrtkawé we wálce slaužilo, dostal se se swým lidem až k Holšteinu. Měl sice wýborného lidu mnoho tisjc, ten ale lid přenáramným hladem skrze geho neopatrnost trápen, a ginými nesčjslnými bjdami sužowán byl, tak že za neylepšj zwěřinu konské maso gim bylo, když toliko k němu nějaký djl soli dostáti mohli. Doteykal se pak týž hlad i druhého wogska, totiž nepřátelského, tak že pro náramné saužení a wšechněch wěcj nedostatek obogj strana pokog sobě oblibowala, a skrze wšeligaké prostředky, aby způsoben býti mohl, k tomu přistupowala. Ale ďábel, auhlawnj nepřjtel pokoge, gednoty a swornosti, wšeligak skrze ty, genž radši wálku nežli pokog milugj, činil tomu odpor. Torstensohn totiž tomu wšemu se protiwowal, k wálce wšj snažnostj směřuge; gakož pak i hned wzhůru byl. I tolikéž Šwedowé zase wztekle se bauřili, dalšj wálku wésti w aumyslu magjce. Ti sobě zarazili silné ležení proti Gallašowi; a tu teprwa obogj wogska proti sobě ležjce, okaušela oprawdowého hladu a giných mnohých bjd a neřestj wogenských, nemagjce gak sobě, tak i koňům žádné potrawy. Gim samým koňowé, gakž giž prwé dotknuto, i bez chleba a giž i bez soli za chutný pokrm býti museli.

Dále potom Gallaš pro tu welikau neřest a bjdu, kteréž poněkud i sám okaušel, hnul se se swým wogskem, od hladu ztrápeným, a táhl s njm až k Magdeburku. Wida ale, že mu wogsko dnem i nocj welmi hyne, a hladem mře, proměnil swůg aumysl. Giž geho samého zpráwa wogenská mrzela, a rozgjmage tak mnohého lidu zawedenj a hladem zmořenj, giž nebyl žádostiw, s nepřjtelem se potýkati. Uznáwal, žeby takowým způsobem giž nikdy wjtězem slauti nemohl. Pročež nedbal mnoho na ostatnj lid wogenský pozůstáwagjcj,

hladem ztrápený, wěda o tom, že pro mdlobu sotwa hladem chodj, tjm méně pak wálčiti může. Tau přjčinau ten ostatnj lid tak bjdný do měst pražských přitáhl, na staroměstském náměstj se položiw. Na kterýžto lid, hladem ztrápený, walně se lidé běželi djwati. I také gá autor tohoto psánj mezi diwáky gsem byl, a náramně gsem se oněm wogákům diwil, wida při nich mrzkau chatrawost a téměř nepodobu lidskau. Mnozj byli černj, ginj gako wosk žlutj, někteřj bledě opuchlj, ginj wyzáblj, a wšickni otrhanj. Oblj̆čegowé gegich takowj byli, gakoby na sobě žádného masa, totiž těla s krwj neměli, a gakoby toliko člowěčj kosti mázdrau lucernowau potaženy byly. Blýskali očima, do hlawy wpadlýma, a ošklebowali zuby tak, gakž někaké Araby malugj. Ačkoliw lidé welmi newražili na lid wogenský pro hanebné skutky geho: předce wšak těm znuzilým z ljtosti a z lidské náklonnosti chléb, žemličky a koláče, a někteřj i piwa udělowali. Tito bjdnj lidé wogenštj dostali se sice do krage, kdež se dobře chlebem i ginými pokrmy wysytiti mohli, wšak gim to k žádnému duhu nešlo, poněwadž byli prwé na wětšjm djle potráweni, z nepřjgemných pokrmů, gichž z hladu užjwati museli. Wždycky pomalu mřeli, a sotwa z padesáti geden žiw zůstal.

Těmto podobnj wogáci před přitáhnutjm těchto, o nichž se zde zmjnka učinila, bywše též nemocni a na wětšjm djle potráweni, byli položeni do nowého seminarium swatého Norberta, při chrámě Božjm swatého Benedikta, w starém městě pražském wystaweného, kteřjžto wšickni w malém čase pomřeli. Mrtwá gegich těla, welmi ohawně na wětšjm djle téměř nahá, a něco málo někakým roztrhaným šatem w tegném mjstě toliko přikryta, od čtyř někakých mužů, nehrubě pobožných, wen z brány pořické k chrámu swatého Pawla,

na Špitálku postawenému, ne na márách neb na nosidlách, ale na sochořjch a prowazjch, na dýl zawěšená, wynášjna byla. Přičemž se geden i směšný i politowánj hodný skutek přihodil, gehožto gá, zůstáwage toho času u swatého Petra w powinnosti školské, dokonale gsem powědom. Ti, genž o gistém platu ta mrtwá těla wen za město wynášeli, popadli gednoho, kterýž giž ani nic nemluwil, ani nehleděl, a swázawše ho, gako giné wen z brány ho nesli. Přišedše pak k té weliké gámě, kdež i ginj, ne gako lidé, než gako howada, některý coby seděl, giný zhůru nohama, giný coby podepřený stál aneb klečel, ohawně nazj wmetáni byli, i toho tam mezi giné wyklopili. Ale on, gsa tam whozen, otewřel oči, a hleďě okolo sebe, znamenal, w gakém mjstěby byl. Otřásage se, porozuměl, že byl za mrtwého wynešen. I počal křičeti, a těch, kteřjž ho wynesli, poněwadž tu geště přjtomni byli, prositi, aby ho zase wytáhli. Oni ale, stogjce nad gámau, učiniti toho nechtěli, lagjce mu německy a wadjce se s njm, proč tam, kde ležel nemocným, neohlásil se, že nenj umrlým. „Proč se,“ řekli k němu, „máme zase s tebau tahati, a zpátkem tě do Prahy nésti? A bychom pak i tebe zpátkem zase přinesli: co to bude platno? Wždyť někdy umřjti musjš, pročež raděgi tu smrti čekey. Negsi lepšj než ginj, gichž gsme nemalý počet sem odnesli. Negsi ty ten šťastný, milý brachu, by gsi smrti ugjti mohl.“ Když se pak tu s njm nesnadnili, a proti geho prosbě ustawičně mu odporowali, přihodil se sem něgaký poctiwý, obstarožný, přespolnj člowěk na koni, kterýž wyrozuměw, co se stalo, a do otewřené gámy na toho žiwého hleďě, gakoby se saudcem mezi těmi stranami učinil, domlauwal těm nezpůsobným a nemilostiwým hrobnjkům, a hrozil gim, že na ně sám půgde wrchnosti žalowati pro ten gegich nenáležitý pohřeb,

gestliže toho muže zpátkem zase odtud do města neodnesau. Oni pak i na toho dobrého člowěka se sápali, prawjce, proč se gest umrlým dělal, a že oni toho neučinj, by ho měli zpátkem nésti. Ten dobrý člowěk, lituge a směge se takowé swé s nimi rozepři, dal gim na píwo, aby gen toho muže wytáhli, a donesli, kdež prwé ležel. Tu oni to teprwa učinili, a s bublánjm wlezše do gámy, wytáhli ho, a nedaleko třetj gámy, naplněné mrtwými, na zelenau tráwu položili, ažby sobě pooddechl. Zatjm šli zpátkem pro giné umrlé, když se ale nawrátili, toho w tráwě ležjcjho, giž oprawdu mrtwého našli, a podruhé ho do gámy hodili, prawjce: „Ležiž tam, giž nás nebudeš wjce šiditi.“

W létu 1645 krwe žjžniwý a nenasycený nepřjtel a dráč české země, Torstensohn, wálečný lid mnohý a weliký pohotowě mage, kwapně s njm se wšj hotowostj a zpráwau wogenskau do českého králowstwj přitáhl, kteréhožto času G. M. C. w Praze obýwati ráčila. Přitáhna tedy do české země týž nepřjtel, chytře a opatrně rozgjmal, kdeby mu přjhodno a bezpečno bylo, hlawnj bitwu s lidem cjsarským konati. Obral pak sobě mjsto dle swé ljbosti, poněwadž lid cjsarský geště nepřitáhl, by sobě mjsto bezpečněgšj obrati mohl, na kterémžby se mu neylépe proti nepřjteli obstáti dostalo. Přitáhw tedy, položil se u Jankowa, a za njm hned lid cjsarský gako w patách přitáhl, hotow gsa, s týmž nepřjtelem bitwu wésti. Pročež slawný hrabě Götz, gsa polnjm maršalem, s pilnostj napomjnal s giným wzácnými oficjry lid wogenský, obgjžděge wůkol giž k bitwě spořádané, aby byli stálj a wěrnj, pamatugjce na přjsahu, kteraužgsau předně Pánu Bohu a potom G. M. C. učinili, hrdinsky se nepřjteli bránili a gemu dostáli, w kterémžto přjčině že on, gakožto gegich wůdce i s ginými přednjmi

oficjry chce na sobě hrdinského se nepřjteli bráněnj a dostánj brzce přjklad ukázati. Zřjdilo se tedy wogsko gedno proti druhému s welikau s obogj strany prozřetedlnostj, a to čtyrmecjtmého unora 1645, a potom i hned bitwa ukrutná s welikým hřmotem pro střelbu, s obogj strany puštěnáu, wedena byla, poněwadž gedni od druhých nedaleko spořádáni byli. Nepřátelé měli prospěch w přjležitosti mjsta, magjce kusy weliké při wršku proti cjsarským nasazené a zaměřené. To mnoho we wogenských wěcech ku přemoženj odporné strany napomáhá, gakž o tom ti, kteřjž toho skutečně zkusili, dobře wyprawowati uměgj.

Trwala ta bitwa za několik hodin s welikau porážkáu obogjho lidu, ale wjce, Bohu žel, cjsarského. Nebo cjsařštj owšem, gakž o tom toho času zpráwa w městech pražských učiněna byla, poneyprwé wjtězitelowé býti mohli, kdyby byli podlé swé nenáležité nawyklosti laupeže zanechali. A wšak magjce giž téměř gako w rukách wjtězstwj, ničemně ge ztratili. Neb spatřiw to nepřjtel, že cjsarské wogsko giž giž tolíko k laupeži a wybjgenj pakážnjch wozů měřj a chwátá, znowu na lid cjsarský s welikau zůřiwostj udeřil, geg potlaukl, k utjkánj šerednému přinutil, a za utjkagjcjmi prudce se hnal, ano i některé wzácné oficjry pozagjmal. W této bitwě ten wzácný pán a wýborný wálečnjk, hrabě Götz, hrdinským spůsobem zahynul, byw mnohými ranami postřelen. S njm padli mnozj slawnj oficjrowé týmž spůsobem. Týž Götz, přiwezen gsa do Prahy mrtew, slawně gest pohřben w slowanském kostele nowého města pražského, kdež geho hrob, zbrog a ozdoby wogenské, totiž praporec, geden i druhý smutkowý, s welikým erbem, na němžto ty samé potřeby wogenské řezbárským uměnjm a djlem welmi pěkně wyražený, též obraznickým spůsobem okrá-

šleny se spatřugj. Nepřjtel, gsa wjtězem učiněn, mnoho tu rozličných kořistj dostal, několik kusů i praporců se swau náramnau radostj a s plesánjm. Zbitých pokládagj do třech tisjc lidu cjsařského; z druhé strany že gich mnohem méně padlo a zbito bylo, tak o tom w Praze zpráwa činěna byla.

W této wálce, o njž tento spis wyprawuge, několikkráte bylo ztraceno wjtězstwj, gakž o tom wěrohodnj lidé ano i sami nepřátelé gistili, skrze chwátánj lidu cjsařského k laupežem a wybjgenj wozů pakážnjch. Nepřátelé, dobře znagjce spůsob takowých lupičů, mnohdykráte stawěli se, gakoby utjkali, dočekawše pak toho, že wogsko cjsařské k laupežem semo tam rozptýlené běžj a chwátá, podtrhli ge, a gako ptáčnjk pod sjť ptáky, tak ge zbíli anebo zgjmali. To se tak i při této bitwě přihodilo. Za žiwobytj knjžete z Waldšteina takowj lupiči byli kolikráte těžce prowazem pokutowáni, kterýž takowý neřád bez milosti sprawedliwě trestal, ano i welmi tuhau a přjsnau zpráwu nad wogenským lidem držel. Mnohdykráte se stalo, že mnohem tjžegi a přjsněgi trestati poraučel, nežli byla wina učiněna. Ale ti, kteřjž wogenských práw dobře powědomi byli, to wyznáwali, že tudy nic proti týmž práwům od něho učiněno býti nemohlo, proto že wogenská práwa mnohem přjsněgšj k trestánj přestupnjků nařjzena gsau, nežli městská. Mnozj w městech pražských o Waldšteinowě přjsnosti dobrau wědomost magj. Gednoho mimo geho přjsnau zápowěd, aby lidem w neymenšjm neškodili, pro kus pernjku, druhého pro žemličku, třetjho pro bochnjček chleba oběsiti poručil, chtěge práwa wogenská zcela a zauplna zachowati. W těch se wždycky rád objral, a spisy starodáwnjch wálečnjků o týchž práwjch wždycky, řjkage, w rukau měl. Poznamenali wšak mnozj, z nichžto i gá geden gsem, že geden pro dosti tuhé

prowiněnj, a druhý pro menšj a dosti směšné přečiněnj, tjmto spůsobem milosti, proti wšechněch naděgi, dosáhli:

Geden wogák asi w padesáti letech ukradl na Malé Straně dwé bot. Waldštein, dozwěděw se toho, kázal ho k sobě přiwesti, a před sebe postawiti. Wogák zarmaucený nemyslil wjce na žiwot, ale na oběšenj. Gsa tedy od knjžete tázán, proč to učinil, že boty ukradl, odpowěděl, že to z weliké nauze učinil. Ptal se ho dále, zdali se mu plat geho wogenský dáwá. Odpowěděl prawdu, že se mu platj, ale on mage ženu a s nj tré djtek, že sebe i s nimi na ten plat obžiwiti nemůže. Řekl k němu dále knjže: „Proto gsi ty krásti neměl; musjš tedy býti oběšen.“ Odpowěděl dráb, řka: „Giž gest darmo; gak se Wašj Milosti ljbj, tak se státi musj.“ W tom knjže něgakým neobyčegným milosrdenstwjm mimo swůg obyčeg pohnut byl. Pohroziw mu, hodil mu dwa dukáty, za geden aby sobě kabát, neb byl welmi otrhán, kaupil, a za druhý aby ženě a djtkám kaupil chleba. Wogák s nemalau radostj, gakoby se znowa na swět narodil, dobrotu a štědrost knjžete ohlašowal.

Po druhé se přihodilo, že na Malé Straně před tjm domem, w kterémž knjže bydlil, wogák na stráži stál. Knjže práwě té chwjle z okna na náměstj wyhljžel, o čemž wogák newěděl. Stoge tedy na swém stanowišti, mušket k licj, do města se obrátiw, přiložil, a gakoby na někoho střeliti chtěl, zadnjm koncem náramně hrkl. Knjže to we swé uši slyšel, a hned ho k sobě nahoru powolati poručil. Ten, kterýž pro něg dolů šel, powěděl mu přjčinu, proč gest před knjže powolán, totiž že se neřádně před knjžecjm domem zachowal. On gsa zarmaucen, před knjže napolo mrtew předstaupil. Gsa od knjžete tehdáž opět mimo obyčeg dobromyslného, tázán, co gest dnes gedl, odpowěděl s strachem: „Mi-

lostiwý knjže, gedl gsem hrách." Tázán byw dále, co wčera a co před wčeregškem gedl, zase odpowěděl, že gedl hrách a to nemastný. Řekl dále knjže: „Kde pak ten hrách každý den bereš?" On pak řekl, že geho žena, lidem posluhugjc, gemu geg wždycky kupuge, a on že geg rád gj. W tom knjže přistaupiw k oknu, z něho dlauhau chwjli wyhljžel, wogák se pak pryč odebrati chtěl. Wšak knjže práwě w té chwjli zpátkem se obrátiw, zwolal na drába: „Počkey, bestie!" A w tom mu hodil dwa dukáty, aby si kaupil i ženě masa, a tak často hráchu negjdal. Wogák, s poklonau poděkowaw, radosten odešel, a rozhlašowal gako prwnj milost a dobrotu knjžete s welikau wděčnostj.

O téhož knjžete žiwotu a přjsnosti magj podstatněgšj lidé obzwláštnj knihu sepsanau, o čemž gá tuto nemám aumyslu psáti. Wjme o tom mnozj, že po geho nenadálém zahynutj bylo naň těžce wzpomjnáno, když se w městech pražských od lidu wogenského netoliko nočně ale i we dne patrně, zgewně a násilně laupeže konaly, mnohem hůře nežli na silnicjch, ant od žádného zastawowány ani přetrhowány nebyly, nadto pak méně trestány. Pročež mnozj lidé, když měli preč táhnauti, wšecko zlé gim žádali pro gegich skutky hanebné a nekřesťanské. Pro tyto zlé gegich skutky sám Pán Bůh rozhněwán býti musel, poněwadž gim žádného požehnánj dáti neráčil gakožto laupežnjkům a zlodějům. Patrně gsme to zakusili, slyšjce na wětšjm djle, když gaká bitwa konána s nepřjtelem byla, že naši opět potlučeni gsau. Pakli kdy gaké wjtězstwj přišlo, stalo se to z pauhé milosti Božj a pro modlitby pobožných lidj, gak duchownjch tak i swětských, gichžto Pán Bůh wšemohaucj i mezi bezbožnými swůg počet mjti ráčj. Znal Bůh též pobožnost k swé božské milosti cjsaře, pána našeho, giž nynj w

Pánu odpočjwagjcjho. Ten cjsař neyswětěgšj rodička Božj za swého pobožného a téměř swatého žiwota wždycky po Pánu Bohu welmi snažně ctil, a gj se we wšem poraučel, gakž o geho pobožnosti celému téměř křesťanstwu známo a powědomo gest.

Torstensohn, obdržew wjtězstwj u Jankowa, gakož giž o tom prwé oznámeno, na něm tak zprosta nepřestal, ale za rozehnanými a utjkagjcjmi cjsařskými welmi spěšně se hnal. Kterýžto lid křesťanský, autočiště swé ku Kremži mjti chtěge, opět byl potlučen. Zpráwa činěna byla, že na tom autěku do tisjc osmi sét lidu bylo pobito.*)

* * *

Torstensohn přjmo táhl k Wjdni, domnjwage se, událi se mu tohoto bohatého a slawného města dobyti, že netoliko hogné kořisti nabude, nébrž i na neywyššjm stupni sláwy se postawj. Po wjtězstwj u Jankowa snadno se mohl uwázati w Prahu, ale město Wjdeň mu bylo wábněgšj. Stalo se wšak, což se wůbec přiházj. Kdo dychtj po welikém, i malé potracuge. Strach udeřil we Wjdenčany, an se blјžil krutý nepřjtel. Cjsař spěšno ugel do Řezna, cjsařowna do Hradce Štyrského. A wšak Wjdenštj tehdáž toliko strachu zakusili. Nebo Torstensohn wida, an k obhágenj Wjdně přemnožstwj wogska a nástrogů wálečných gest pohotowě, a žeby té walné moci nikoli neodolal, preč táhl do Morawy, a před Brnem se položil. Ale nepoštěstilo se mu, to město autokem nebo sic gináče uwesti we swau moc. Nebo netoliko posádka pewnosti Spiélberku, nýbrž i Brněnštj měšťané statně se bránili za patnácte ne-

*) Až potud starý rukopis. Co dále následuge, gest doplněk od důst. p. Zahradnjka sepsaný. (Pozn. Redakt.)

děl, až konečně zpupného Torstensohna s welikau záhubau lidu geho pryč táhnauti připudili. Kde gest chrabrost, udatenstwj, tu obyčegně gest i wjtězstwj.

Šwedský lid, hnuw se od Brna, odpočinul u města Litomyšle, tudjž pak dále táhl, a přes Labe se přeprawiw, dostal se až k městu Mostu, kdež se zmocnil welikého skladu potrawy, nahrnuté ku potřebě wogska cjsařského. Tu wšak Torstensohn na cestě slávy překážku nalezl. Gehož tisjcowé zbrogných mužů přemoci nemohli, přemohla bolest nohau, čili podagra. Utrápen suchým nohau laupánjm, odebral se na čestné odpočinutj do Šwedska, wrchnj zprávu wogenskau Karlowi Gustavowi Wrangelowi zůstawiw.

Wrangel osadiw Litoměřice, Fridland, Teplici, Brandeys a Žatec, djl wogska swého w Thurinsku nechal přes zimu ležeti. Když wšak garo nastalo, wše swé wogsko w Hesjch postawil arciknjžeti Leopoldowi na odpor. An pak wogna krwawé swé brázdy po cizjch táhla kraginách: cjsař, užiw pokogné té chwjle, přigel s neystaršjm swým synem Ferdinandem do Prahy, a tu čtwrtého srpna w létu 1646 králowskau mu pustil korunu. Nedlauho wšak česká země požjwala pokoge. Neb téhož geště léta na podzim nowý šwedský wůdce, hrabě Arwed Würtemberský wtrhl do Slezka, wrazil na cjsarské wogsko wůdce Raimonda Montekukuli, hnal ge před sebau až do Čech, a konečně ge poraziw, k Olomauci se obrátil. Zatjm se wšak Montekukuli zotawil k obnowenj wraždstwj se Šwedy. U Králowé Hradce s wogskem swým na tak přjležitém mjstě se postáwil, že se Arwed Würtemberský obáwal s njm bjti, a opět do Slezka w zimnj obyty se obrátil.

W následugjcjm roce 1647 Wrangel silně dobýwal města Chebu. Cjsař sám osobně s walnými wogsky swými obleženým táhl na pomoc, ale beze wšeho účinku.

Nebo wogsko pro ušetřenj panstwj hraběte Šlika, presidenta rady wálečné, ne upřjmau, nýbrž dalšj cestau táhnauti muselo, a protož omeškalo se, a pozdě ku Chebu přitáhlo. Přitrhli k městu tomu, an práwě Švedowé doň brannau rukau wrazili. Tudjž se oboge wogska proti sobě rozložila, an ge auwal toliko dělil od sebe. I umyslili Šwedštj, lapiti cjsaře, dobře wědauce, zmocnjli se geho osoby, že to bude s přewelikým gegich prospěchem. Několik set mužů se k tomu činu odwážilo. Přikradli se temnem nočnjm tichaunko do táboru Rakušanů, a giž giž bljzko byli stanu cjsařowa. Tu se nenadále strhl pokřik; wše gest rychle zhůru, a ráz ráz tepe šwedské odwážence, tak že naspořád byli pobiti a zgjmáni. Ulekaný cjsař táhl k městu Plzni, Wrangel ale w patách se řjtil za njm. K cjsaři přitrhli na pomoc Bawořané, a setknutá zde wogska snadno swjtěziti mohla nad wogskem nepřátelským, genž i nedostatkem špjže bylo trápeno. Znamenage to bystrý Wrangel, hnul se opatrně odtud, a do Thurinska odtáhl. Cjsař pak, dada zpráwu wogska Petrowi Melandrowi, do Wjdně se odebral. Ten hrabě Melander Holzapfel, cizozemec, kalwinista, nebyl prý důmyslný, zkušený a šťastný wůdce wogenský, a toliko z nedostatku lepšjch generalů neywyššj zpráwu wogska cjsarského obdržel.

Nastal rok 1648, poslednj té dlauhé, hrozné, neslýchané wálky. A wšak prw než uzawřjn byl pokog, mnoho geště krwe lidské bylo prolito. Melander Holzapfel poražen byl u Augsburku, a sám zůstal na bogišti. Hlawnj to byla bitwa, ta pak byla ztracena. Šwedowé, opanowawše Bawory, pro pomoc, cjsaři učiněnau, ukrutně se mstili nad ubohým lidem baworským. Byliby snad tehdáž wše cjsarské wogsko byli pohřbili, kdyby ge bez přjtrže byli pronásledowati

mohli. A wšak hroznj přjwalowé a rozwodněnj řeky Inn gim bylo překážkau. Desetkráte staweli most přes tuto řeku, ale desetkráte geg prudkost zduté řeky ztrhala.

W celé té wogně nikdy strana katolická w tak welikém nebezpečenstwj newězela, gako tehdáž. Neb málo bylo wogska cjsarského, a žádný hrdinský, statný generál ho newedl. Protož cjsař, boge se, aby wjtězny nepřátelé, wšecko plenjce, nepřihřměli do Rakaus, kde které měl wogsko, i to, co w Čechách bylo, tam powolal, an také na štěstj udatný Oktavio Pikkolomini práwě z Niederlandu se nawrátil. Toho reka cjsař proti Wrangelowi postawil. Ale Wrangel, na wše mage pilný zřetel, dobře znamenal, žeby se šwedský lid w Českau zemi, nižádného wogska k obraně swé nemagjcj, s welikým swým prospěšenstwjm lehko uwázati mohl. Protož podřjzenému sobě wůdci Königsmarkowi dal na rozum, aby se w české zemi některých města pewnostj hleděl zmocniti, což on i učinil.

Tento Königsmark w třideetileté wálce Malé Straně města Prahy poslednj sice ale náramně bolestnau dal ránu. Nemage mnoho lidu, nikdy by se byl snad neopowážil, přitáhnauti ku Praze, by mu Arnošt Odowalský mrzkau zradau byl neposlaužil. Týž Odowalský, cjsarským byw oficjrem, ztratil w bitwě prawau ruku, a w městě Chebu, an bylo dobyto, i wšecken swůg statek. Odebraw se do Prahy, žádal Kolloreda, maršala polnjho, o propůgčenj přjhodné služby wogenské. Mrzák, wšeho gměnj zbawený, w službě cjsaře, pána swého, učiněn byw nešťastným, oslyšán byl we swé žádosti. Tau přjčinau zkormautiw se na mysli, čehož na poctiwé cestě nemohl dosjci, to nepoctiwým obyčegem sobě opatřiti zamyslil. Byw posledně w Praze, pozorowal, že se kus městské

zdi, genž práwě zprawowána byla, beze stráže otewřený nechává. I zprawil tjm Königsmarka, a sám ho wedl s wogskem geho na záhubu města Prahy.

W létu 1648 dne 26 měsjce července přitáhl Königsmark až k Břewnowskému klášteru swaté Markety, an práwě o půlnoci na gitřnj zwonili. Ulekl se šwedský wůdce toho sobě nepowědomého zwoněnj, ale Odowalský ho rychle spokogil, powěděw mu, že se tjm sezwáněnjm mnichům dáwá znamenj k chorálnj pobožnosti. W Praze bylo wšecko ticho, a nikdo na tah a wpád Šwedů nemyslil. Zatjm Odowalský skrze průchod oné zdi s tisjcem gezdců wtrhl do Prahy, kteřjž zgjmawše strážných, Strahowskau bránu Königsmarkowi otewřeli, genž před nj s třemi tisjci ozbrogených mužů očekáwal. Nepřjtel byl w Praze, an wšickni byli rozwaleni we snu.

Pomalu se wšak stal pokřik, měšťané wstáwali, a když se rozednjwalo, každý žádostiw byl zwěděti, co by se přihodilo. Kdo wšak z okna wyhlédal, anebo wen z domu wykročil, bez milosti od Šwedů byl zastřelen. Tjm spůsobem mnoho zabitých se čjtalo, mezi nimiž byli hrabata Harrach, Trčka, Trautmannsdorf, Černjn, dwa proboštì a ginj přednj a powýšenj lidé. Cjsařštj wogáci, gichž byl gen hluček, widauce, žeby se darmo wětšj moci postawili na odpor, dobrowolně se poddali. Nicméně ušlechtilý praporečnjk, gménem Přichowský, na rychlost odskočil, a ačkoli byl poraněn, předce běžel přes most do starého města, a přinesl tam děsnau zpráwu o wpádu nepřátel. Rychle wšickni w starém, nowém městě byli zhůru, a co gen mohlo branj gakaus wládnauti, ku bráněnj města se shluklo a přistrogilo. Polnj maršal Kolloredo w spacjm obleku z Malé Strany na lodičce na staré město se přeplawiw, wše, což k obhágenj města mohlo slaužiti, prozřetedlně opatřil, ač ještě ne-

wěděl, že odmršťěnjm Odowalského sám to zlé na Prahu uwedl. Hrabě Buchheim s gjzdau swau, gjž bylo dwa tisjce, práwě byl w Kladsku. Tomu tedy wzkázal, aby spěšně táhl ku Praze. Tak i neywyššjho Don Inocencia Konti z Buděgowic do Prahy powolal.

Zatjm se Königsmark bez překážky zmocnil hradu pražského. Což pak Pražané k obraně swé měli kusů, moždjřů, kulj, prachu a giné brani připraweno, to wšecko zachwátil, a na záhubu gegich toho užjwal. Co neysilněgi mohl, střjlel do starého města. Množstwj tolikéž ohniwých kulj tam naházel. A wšak oheň, genž zde onde znikal, na rychlost byl uhasen, zwláště přičiněnjm židů. Neb w obecné potřebě i židé pomáhati museli. Nadarmo tedy Šwedowé o dobytj starého města pražského usilowali.

Obleženj Pražané welice byli w mysli občerstweni, an Buchheim dwa tisjce gjzdných do města přiwedl. Ale wšak i Šwedům přišla pomoc. General Würtemberg s branným lidem swým ku Praze přitáhl, a dostaw od Königsmarka mnoho wálečných nástrogů, ze dwau a čtyřidceti kusů do městských zdj u pořické, nowé a konské brány silně začal střjleti. Pražané tři toliko železné kusy k obhágenj města u nowé brány postawiti mohli, a i ti šwedskými kulemi tudjž byli roztrháni. Niceméně udatnj Pražané na náspech a ohradách se bránili, nedadauce nepřjteli dotřjti až k městu. An pak Würtemberg dnem i nocj kule házel do města: snažil se Königsmark z Malé Strany do starého města wšj mocj wraziti. Než darmo bylo wše geho usilj. Ustaupiti musil udatenstwj Pražanů, zwláště pak akademiků. Studugjcjch mládenců se w Karoljnu na osm set shromáždilo, a pod zpráwau Jesuity Giřjho Plachého neyprwněgšj ze wšech proti nepřjteli se postawili, osadiwše most a břehy podlé mostu. Patnáctého

wytáhl Buchheim se swau gjzdau z Prahy Wyšehradskau branau. Umysl geho byl, spogiti se s generalem Golzem, kterýž u Buděgowic něco lidu nazbjral, a pak wraziti na Šwedy a od Prahy ge odtisknauti. Ale Würtemberg se rychle pustil za njm, a dostihna ho u Bezdrewského rybnjka, na hlawu ho porazil, a geho samého s množstwjm oficjrů zagal. Po tomto wjtězstwj hubil Bechynsko a Prachensko, a konečně wrazil k upewněnému městu Táboru, kamž se množstwj bohatých lidj s poklady swými uchýlilo. Wybogowaw pak to město, drahně bohatstwj tam nalezl, s kteraužto kořistj opět táhl ku Praze, a u Wolšan se položil.

Když Šwedowé Malé Strany města Prahy dobyli: welenjm Königsmarkowým celé dwa dni chrámy, domy wytlaukali, kořisti hledagjce. Což pak w Praze a w giných městách a zámcjch nalaupili, to rádi chtěli po wodě odeslati do země swé. Ale nalezli w tom překážku. Labe nedaleko pomezj saského wen z králowstwj českého teče pod pewným, na skále ustaweným hradem Děčjnem. Aby tedy nepřátelé žádných lodj do Sas a tudjž do Šwed sláti nemohli: w tom děčjnském hradu sto padesáte zbrogných mužů bylo posazeno. Mrzelo to Königsmarka, a protož wyslal neywyššjho Koppi, aby hradu toho dobýwal. I dostal Koppi pewného, přjležitého zámku bez odporu pod swau moc, poněwadž Zobel, gemuž swěřen byl Děčjn, aniž i gednau wystřeleno nebylo, nechwalebným smyslem mjsta postaupil. Tak tedy Šwedowé, swobodno magjce Labe, den co den lodj, plné drahých, wzácných wěcj, do Sas a pak do wlasti swé posjlati mohli. Tjm spůsobem se i poklad knih a rukopisů, gež Rosenberštj pečliwě nazbjrali, do Stokholmu dostal, kdežto se až do dnešnjho dne pod gménem české knihowny spatřuge. Koppi pak, mage Děčjn we swé moci,

a nikde nenacházege žádného odporu, procházel Litoměřicko, Žatecko, Slánsko a Boleslawsko, a kamž přišel koli, wšude laupil, wšude rozprostjral záhubu.

Zatjm i Königsmark dnem i nocj města Prahy nepokogil a saužil, na tisjce ohniwých kulj tam wypustiw. Weliká byla těžkost Pražanů, ale i weliká gak w snášenj tak i w odpjránj statečnost. Chleba, piwa měli dosti, k masu ale, gehož se gim nedostáwalo, tauto měrau sobě pomohli. Švedowé za Moldawau na rowině mezi Owencem, Holešowici a Bubny měli množstwj howězjho dobytka. I obmýšleli Pražané, gakby něco toho dobytka na swau stranu přitáhli, a protož někteřj smělegšj na onu se přeprawili stranu. Na onom břehu šťastně uhodiwše na kráwu s teletem, uchwátili tele, a když s njm táhli pryč, šla za nimi kráwa, za kráwau se ale bralo celé stádo. Dwě stě a padesáte wolů plaulo přes řeku, an toho Šwedowé zabrániti nemohli.

Radowali se Pražané z kořisti, obmyslem dosažené, ale radost gegich dlauho netrwala. Neb falckrabj při Reynu, Karel Gustav, gehož Kristina, šwedská králowna za neywyššjho ředitele wšech wogsk swých ustanowila, dne 5 řjgna 1648 s welikau mocj ku Praze přitáhl. Wzmužili se Pražané, a wšecko možné k udatnému odpjránj nastrogili. I klášternjci wystaupili z pokogných swých přjbytků, a na dwě stě mnichů a řeholnjků bylo setknuto pod zpráwau dwau proboštů, Rudolfa Rohdera a Floria Kremona. Neobyčegné zmužilosti této bylo potřebj, mělali se Praha udržeti. Nebo Šwedowé wšj mocj se na to wynakládali, by města dobyli, městské zdi usilnau swau střelbau zde onde roztřjskawše tak, že giž u welikém počtu přes ně téci mohli. Třikráte wzkázal Karel Gustav Pražanům, aby se dobrowolně poddali, oni ale třikráte pohrdli podánjm geho.

Dne 25 řjgna byla půtka owšem neyljtěgšj. Čtyři tisjce Šwedů s hrozným křikèm a w silném autoku do města se drali, Pražané se nedali autokem gich ustrašiti, a na gednom podkopaném mjstě do pěti set gich do powětřj wyhodili. Widauce to Šwedowé, ulekli se, a dwa tisjce mužů, genž nedaleko stáli k bitwě připraweni, na pomoc přigjti museli. Pět hodin krutá bitwa trwala s rownym na gedné i druhé straně udatenstwjm, konečně wšak Šwedowé, ztratiwše osm set mužů, postaupiti museli do swého táboru. Potom geště několikráte o wzetj města se pokusili, když ale wše gich usilowánj bylo nadarmo, abrž i cjsarský generál Golz, dosáhna giž Sázawy, Pražanům spěchal na pomoc, obrátil se Karel Gustav s Würtembergem k Brandeysu, Königsmark ale opět w Malé Straně se usadil.

Patnácte neděl se Pražané rekowsky bránili. Ačkoli pak w přetěžkém obleženj přes dwě stě gich padlo, a přes čtyry sta bylo raněno: nicméně ztráta Šwedů byla welmi wětšj. Nebo sami se přiznáwali, že při dobýwánj Prahy téměř pět tisjc bylo pobito. Na tomto pak dobýwánj měst pražských se dokonala strašná wálka, kteráž se léta Páně 1618 w Praze začala, a třidceti let hořjc, českau zwláště zemi pohubila tak, že žádné město, žádná wes, žádný hrad ušetřjni nebyli, a w králowstwj českém málo se giž obywatelů čjtalo. Šwedowé se wyhostili negen z Prahy, nýbrž i z celé země české. Neb přišla gistá zpráwa, že přežádaucj pokog w Münsteru a Osnabrüku gest uzawřen.

O ten pokog, genž wůbec westfálským se nazjwá, celých dwanácte let se gednalo. Neb mnoho králů a knjžat w gednánj to potaženo býti muselo, každý pak za wšeliké wogenské oběti hogné chtěl mjti náhrady. An každý hleděl na swůg zwláštnj zisk, nemohli se dlauho srownati, při čemž wšak wšeobecné dobré hy-

nulo. Pokowalit negednau o maličkosti, an zatjm tisjcowé tisjců w přehrozné swé lopotě a bjdě wzdychali, a tisjcowé přežalostnau smrtj odcházeli odsud. Konečně se předce usnesli. Dne 24 měsjce řjgna 1648 ze wšech kusů kol města Münsteru třikráte bylo wystřeleno k přeradostnému náwěštj, že konec wzala wálka ukrutná, a nastal mjr a pokog.

S pokogem tjmto Pražanům zwláštnj přišla radost. Neb dobrý cjsař, Ferdinand třetj, wšemi obyčegi milostiwým se k nim ukazowal pro statnau wjru, kterauž k němu w prodleném obleženj poslednjm dali na gewo. Darowal gim třikráte sto tisjc zlatých, za kteréž si panstwj Libeň a Křeštěgowice kaupili. Mimo giná obdarowánj i w tom se slawně prohlásil, že newěry a bauřky léta 1618 nemá wjce býti zpomjnáno, abrž na ty, kteřjžby ge tjm hyzditi chtěli, zwláštnj tresty wzložiti rozkázal. Posléz k gegich welikému potěšenj léta 1652 se swým celým dworem přigel do Prahy, a s přewzácnými hosty, ze wšelikých zemj pozwanými, několik neděl we společném weselj tam strávil.

2.

Přehled
neynowěgšj literatury illyrských Slowenůw.

Od P. J. Šafařjka.

(Ostatek.)

Literatura windických Slowenůw od r. 1820.

Literatura třetjho odwětwj kmene Illyrského, t. windických Slowenůw w Kragině, Korytanech, Štyrsku a w západnjch Uhřjch obýwagjcjch, teprw na prostředku 16ho stoletj přičiněnjm několika horliwých reformatorů wznikla. Z neystaršj doby gen některé, drahocenné sice, ale malicherné zůstatky nářečj windického w rukopisu nynj w Mnichowě chowaném wěku našeho došly; odtud, t. asi od 10ho nebo 11ho stoletj až do r. 1550, w kterémž Primosh Truber s pomocnjky swými windické knihy neyprw w Němcjch, potom w Lublani wydáwati počal, hustá, žádným swětýlkem nepogasněná tma kryge staw a proměny gazyka tohoto. W běhu 16ho stoletj wystaupilo za průwodnictwjm Truberowým geště asi deset giných spisowatelůw na rolj domácj literatury s rozličnými nazwjce nábožnými spisy, gako s katechismy, modlicjmi knjžkami, kancionaly, postillami, biblj a t. d., a rannj záře národnjho, třebas geště w auzkých mezjch zawřeného spisowatelstwj wesele se zabřeskowati počala. S wyhynutjm nekatoljkůw w těch stranách [1595] přestalo i toto

prwnj literní snaženj u národu toho téměř docela; a drahně uplynulo času, dřjwe než řeč a literatura materská, gako samolet, z popele swého zkřjšená, k nowému, čerstwěgšjmu žiwotu se probudila. Od počátku 17ho stoletj až do druhé polowice 18ho wěku nepočjtá se wjce než asi dwacet windických spisowatelůw, wydawšjch některé, poneywjce nábožné, co do řeči i obsahu owšem malowážné knihy, wygmauc několik grammatických a slownických, na djle tištěných, na djle w rkp. ležjcjch spisůw. Ale asi od r. 1770, w kteréžto době téměř po wšj rozlehlé řjši rakauské wůbec pro wědy a uměnj přjzniwěgšj epocha nastaupila, počet národnjch spisowatelů w Kragině, Korytanech a Štyrsku znamenitě zrostl, a čehož předtjm nebylo, knihy giž i giného, negen nábožného obsahu, hustěgi na swětlo wycházeti počaly. Od r. 1770 až do konce minulého stoletj pogewilo se mezi Windy asi padesát spisowatelů w gazyku materském, k nimž od r. 1800 až podnes geště giných padesát přistaupilo, a počet knih nimi wydaných w též mjře se rozmnožil. W této nowěgšj době o rozšjřenj a zwelebenj windické literatury neywjce se přičinili gak spisowánjm a wydáwánjm knih, tak wůbec i swým přjkladem, wynaučowánjm, pobádánjm, pomáhánjm a t. d., slowutnj mužj Jurij Japel [umřel 1807], Shigmunt swob. pán Zois [umř. 1819], Valentín Vodník [umř. 1819], Jernej Kopítar, biskup Mateysh Ravnikar, Urban Jarník, Peter Dainko, Franz Seraf. Metelko a ginj. Wznešený wlastenec, biskup M. Ravnikar wystawil we spisech swých wzor přesné a přirozené prosy, a tudjž nowau, až potud neznámau cestu k wysokému cjli kraganům swým proklestil: umělegšjmu básnictwj, zdá se, teprw nynj, za zgewenjm se péčj Kastelice „Kraginské Wčelky“, a za průwodnictwjm wý-

borného Prešerna i giných mladých básajkůw, lepšj doba nastáwá. Léta 1815 učitelská stolice pro řeč a literaturu slowenskau na lyceum Lublanském zaražena; na universitě w Hradci řeč ta se také, ačkoli gen mimořádně, přednášj. O grammatickau austrognost gazyka, zwláště o uwedenj prostěgšjho, důsledněgšjho prawopisu oswogenjm si w drahném počtu nowých, k latinským přimjchaných liter, weliké u dnešnjch windických spisowatelůw namáhánj, a wšak, gak to obyčegně při takowých nowotách býwá, i ne bez zámeznosti, odporůw, liternjch roztržek a půtek, gakž o tom čtenářům tohoto časopisu giž dřjwe (w ročnjku 1832 sw. 4 str. 443—454) obšjrná zpráwa dána. O wyhowenj giným potřebám národnj literatury, o rozšjřenj okresu gegjho ještě wždy až přjliš zaúženého a téměř okolo samých nábožných spisůw se otáčegjcjho, o prostonárodnj i wyšsj básnictwj, o knihy zábawné, naučné, wědecké a t. d., bohužel, mnohem menšj tu péče! Nechtjce dál w takowáto a těm podobná trnowatá rozgjmánj se zapauštěti, obrátjme zřetel swůg na neynowěgšj plodiny literatury windické, wyjjmagjce ge pořádkem spisowatelůw, se zachowánjm půwodnjho způsobu psanj gmen a nápisůw knih. Spisowatelé od r. 1820 nám známj gsau následugjcj:

1) Matewsh Rawnikar, aneb, gak sám obyčegně gméno swé podpisuge, Raunicher, narozený we Wači w hořegšjm Kraginsku r. 1776, býwalý professor bohoslowj na lyceum Lublanském, direktor filosofických nauk a knězského seminarium, kanownjk tamějšj biskupské stolice, potom guberniálnj radda (referent w duchownjch a naukowých důležitostech) w Terstu, nynj biskup w témže Terstu a w Capo d' Istrii. Znamenité záslahy tohoto oswjceného preláta o školy, gazyk, literaturu a oswětu národnj wšickni Slowenci gednomyslně s wděč-

nostj ponáwagj a welebj. Geho aučinliwost při lyceum, co do mrawů a wzdělanosti studugjcjch, neydobročinněgšj plody nesla. On národnj řeč a literaturu negen gako spisowatel několika wýtečnými spisy obohatil, ale obzwláště i tjm znamenitě napomohl, že geho horliwým přičiněnjm učitelská stolice řeči slowenské na lyceum Lublanském r. 1815 založena gest. Řeč slowenská počtena od r. 1817 mezi řádné předměty naukowé pro wšecky posluchače bohoslowj w 2hém roce, mohauc spolu i od giných učnůw na weřegných čtenjch dle ljbosti pilnowána býti. Čjmž předewšjm u welebného duchowenstwa Lublanského biskupstwj (počjtawšjho r. 1831 do 548 audůw) pozornost na materský gazyk obrácena, a potřeba dokonalegšjho se w něm pocwičenj dokázána gest, w kterémžto gazyku až potud málo kteřj kněžj a ginj wzdělaněgšj wlastenci i gen náležitě se wygádřiti, nercili čistě a prawidelně psáti pečliwi byli. Neméně horliwě a zdařile wznešený tento wlastenec přispěl spisy swými k uwedenj wlastněgšj a přesněgšj prostomluwy slowenské mjsto obwyklého starého, rozličnými cizo-i chybomluwy nakwašeného šeradu. Sloh geho přirozenau slowenskau, od germanismůw ocjděnau skladnau, tolikéž umělým oswogenjm si dobrých na djle zastaralých kořenných slow a obecných způsobůw mluwenj patrně nad posawadnj wyniká; a cokoli od některých, gak to bývá, nowotan wědi a gešte wjce nemotornostj přes čáru zabjhagjcjch následownjků wybjdnutých „starowěrcůw" na nemjstnost tohoto nowěgšjho slohu nařjkáno, předce přjti nelze, že, gestli spisownj gazyk w Kraginsku w těchto poslednjch časjch co do přesnosti a mluwnické zpráwnosti něgaké dokonalosti nabyl, toho záslúha, wedlé Kopitara a Vodnika, zwláště Ravnikarowi a geho cwičněgšjm postupnjkům, gmenowitě Metelkowi, Potozh-

nikowi, Salokarowi a g., přičtena býti musj. Připomjnagjce gen běžně některé geho staršj spisy: Perpomozhnik bogá práv ſposnati in zhaſtíti; v' Lublani 1813. 8. 1816. 8., Sgodbe ſvetiga piſma, v' L. 1815—1817. 8. 3 d., Male poveſti sa ſhole na kmetih, v' L. 1816. 8., knjžečka půwodně od Janesa Debevza přeložená, ale od Ravnikara co do slohu poopraweņá, wytkneme zde nowěgšj: Sveta maſha, v' Lublani 1826. 12. 238 str., známá modlitebnj knjžka, prwotně od Jurja Gollmayrja přeslowenėná (v' L. 1783. 12.), a do r. 1811 gedenáctekrát tištěná, r. 1813 od Ravnikara znowu přeložená, a w tomto nowém oděwu posawad giž pětkrát wydaná, Kerſhanſki katolſhki návuk, v' L. 1822. 8. 260 str. Při některých z těchto spisůw gméno spisowatele doloženo nenj.

2) Urban Jarnik, rodilý Siljec (Geilthaler), předtjm kaplan při biskupském chrámě a městské faře w Želanci, nynj farář w Moosburgu blјže Želance w Korytanech, „muž, gak dj Primiz, ke wšemu, což wznešeného, dobrého i pěkného gest, neuhaslým ohněm milosti zažžený.“ „Srdce ctihodného tohoto kněze, mluwj týž dále, wřeł neukogenau horliwostj po krásném, auprawně skladném gazyku materském a geho wzdělánj, gakowéž horliwosti bychom každému, o wážnosti swého wznešeného, swatého powolánj rowně žiwě přeswědčenému národnjmu učiteli negen rádi propaůštěli, ale i z té duše přáli.“ (Nemſhko-ſlov. branja ſ. 64). Mnohé wzorowé básně tohoto wlastence, z částky i německým wýkladem opatřené, wyšly w časopisu „Carinthia“; některé z nich i do zbjrky Kraginská Wčełka wtaženy a znowu obnárodněny gsau. W geho gazykozpytných spisech se gewj duch střjzliwě skaumawý, zřetel swůg nade wšecko k tomu, což prakticky užitečné i důležité gest, obracegjcj. Mimo staršj spisy:

Sbérlépih ukov, v' Zelovzu 1814. 12., Sadje-Reja, v' Z. 1817. 8., náležegj sem: Jedro kershanskih resniz, v' Z. 1820. 8. 134 str., Sammlung altslaw. Wörter, welche im wind. Dialekt fortleben, Klagenf. 1822. 8. 79 str. Versuch eines Etymologikons der slowenischen Mundart, Klagenf. 1832. 4. 243 S. Od něho wydána s některými oprawami i mluwnice Oswalda Gutsmanna: Wind. Sprachl. 6tę Aufl. Klag. 1829. 8. 108 str., a nemýljmli se i nedělnj a swátečnj ewangelia r. 1821, snad ještě i některé giné knjžky.

3) Peter Dainko, kaplan při městské faře w Radgoni, neyčelnějšj a neyplodiatwějšj spisowatel mezi windickými Slowenу w Štyrsku. Záslaby geho w národnj literatuře tjm wětšj cenu do sebe magj, poněwadž on mezi swými we Štyrsku, prawě tak gakož Jarnik w Korytanech, při wšem wlasteneckém počjnánj ještě až přjliš o samotě stogj, a cokoli činj, o swé wlastnj ugmě a sjle činj. Až posawad do dwaceti rozličných spisůw wydal, z nichž zde gen nowějšj ze gména stůgte: Lehrbuch der wind. Sprache, Grätz 1824. 8. 344 str., mluwnice s obzwláštnj pilnostj sepsaná, co do obsahu i methody, důwodnostj, bohatstwjm i srozumitedlnostj wesele cenná, co do prawopisu nowau cestu razjcj, a—ne bez usilného odporu giných, nowé litery kraganům swým porančegjcj; Abezedna knishiza, v' Gradzi 1824. 8. 29 str., Kmet Isidor, v' Gr. 1824. 8. 140 str., známá kniha z německého Chr. Schmida, Opravilo sv. meshe, v' Gr. 1824. 8. 1826. 8. 154 str., Veliki katehisem, v' Gr. 1826. 8. 200 str.; Listi ino evangelji, v' Gr. 1826. 8. 248 str., Sto zirkvenih pesmi, v' Gr. 1826. 12. 258 str., Posvetne pesmi med slovenskim narodom na Shtajarskem, v' Gr. 1827. 8. 227 str., wlastně nikoli půwodně národnj, ale od wydawatele a snad i giných učených básnjkůw pro národ

složené, na mnoze galowé pjsně s přjdawkem pohádek a g., Molitbe, v' Gr. 1829. 8. 126 str. Sveti krishni pot, v' Gr. 1829. 12. 105 str., Boshja ſlushba kerſhanſke mladoſti po jutrah itd., v' Gr. 1830. 12. 140 str., Zhelarſtvo, vu Gr. 1831. 12. 210 str. Gakož we spisech Jarnikowých podnářečj Korytanské, tak naproti w Dainkowých podnářečj panuge Štyrské, čjmž sloh obau ode slohu spisowatelůw Kraginských patrně se lišj.

4) Janes Salokar, narozený r. 1792 we Winici blj Sh-Marjety (sw. Markety) w dolegšjm Kraginsku, bývalý duchownjk při knězském seminarium w Lublani, tu dobu farář w Nowémtrhu (Neumarktl) w hořegšjm Kraginsku. Spisy geho pro čistotu a zpráwnost gazyka u weliké wážnosti gsau. Wydal: Tomásha Kempzhána Hója sa Kriſtuſam, v' L. 1820. 8. 278 str.; Navuki ino molitve sa mlade ljudi, v' L. 1822. 8. 166 str. 1825. 8.; Nauk od krajnſkih zherk, v' L. 1825. 12. nauka čtenj dle Metelka; Poduzhenje v' kerſhzhanſkih reſnizah, v' L. 1826. 12. 381 str.; Dvanajſt bukev Tomásha Kempzhána itd., v' L. 1826. 12. 580 str., t. ascetické knihy: vallis liliorum, de tribus tabernaculis, de vera compunctione etc.; Premiſhljovanje Kriſtuſoviga terplenja, v' L. 1826. 12. 72 str.

5) Valentin Stanig aneb wlastněgi Stanik, rodem z Canale w okolj Gorickém, kanownjk a wyššj dozorce škol w biskupstwj Gorickém. Gakož Jarnik w Korytanech a Dainko we Štyrsku, tak on, pokud nám wědomo, w okolj Gorickém, ba téměř w celé gubernii Terstanské (Triest), wygmauc biskupa Ravnikara, gest ten samogediný učený wlastenec, kterýž spisowánjm i wydáwánjm knih w nářečj windickém horliwě se zanášj; pročež gak wůbec snažliwost geho, tak i liternj plody, třebas w giném ohledu méně důležité, předce zwláštnj pochwaly hodny gsau. Spisy od něho wydané, mimo

některé menšj, gsau následugjcj: Zesar ino prelat (známá Bürgerowa báseň „der Kaiser und der Abt“), při tom: Boshʼze na grob Marjane D** b. m. a r. 8 str.; Pesme sa kmete ino mlade ljudí, vʼ Gorizi 1822. 8. 32 str., čtyrmecjtma pjsnj z německé Mildheimské zpěwacj knjžky, wygmauc dwě půwodnj; Molitve in premishlovanja itd., s perstavkam 41 zerk. ino drugih pesem, vʼ Vidmu (Udine) 1826. 12. 148 str., modlitby a rozgjmánj dle Bossueta gsau wzaty z knjžky Blažege Potozhnjka (sr. dole č. 14), přidané pjsně gsau na djle staré, zde gen přetištěné, na djle od wydawatele w nowě složené anebo přeložené, mezi těmito poslednjmi Schlegelowa zněłka „Die Mutter Gottes in der Herrlichkeit“, Salisowa pjseň „Seht wie die Tage sich sonnig verklären“ a g. W rkp. chowá zbjrku swětských z částky půwodně složených, z částky z Bürgera, Gellerta a g. přeložených básnj.

6) Janes Pavel Jeshenak, farář w Ullimje, aud c. k. společnosti pro polnj hospodářstwj w Hradci, wyhotowil knihu o polnjm hospodářstwj: Bukve sa pomozh inu prid (t. užitek) kmetam potrebne, pervi deil, od oskerblenja nih njiv (t. o wzdělánj rolj), vʼ Zelli 1821. 8. 146 str., zdali giž i druhý djl na swětlo wyšel, nám powědomo nenj.

7) Franz Seraf. Metelko, narozený we Sh-Kocjanu (čti Škocjan, t. S. Cantian) w dolegšjm Kraginsku r. 1789, od r. 1816 c. k. weřegný a řádný professor řečí a literatury slowenské na lyceum Lublaňském, katecheta při hlawnjm chrámě, aud c. k. společnosti pro polnj hospodářstwj w Kragině, půwodce známé giž powšechně grammatiky slowenské dle saustawy Dobrowského: Lehrgebäude der slowenischen Sprache, Laibach 1825. 8. XXXVI. 296 str., i některými ginými spisy literaturu windickau rozhognil, gakowéž gsau: Abezednik

sa ſlovenſke ſhòle, v' L. 1829. 8. 30 str.; Deutsch-krainisches Namenbüchlein, eb. 1829. 8. 72 str.; Slowenische Sprachlehre, ein Auszug aus dem Lehrgebäude, eb. 1830. 8. 108 str., na způsob malé německé grammatiky pro trivialnj školy předepsané; Shtevilſtvo (t. počitarstwj), v' L. 1830. 8. 141 str., wlastně přeloženj německé pro školy zřjzené knihy. Wšecky tyto knjžky tištěny nowými od spisowatele w grammatice nawrženými a tamže poneyprw užitými literami. Gakož giž předtjm prof. Vodnik, tak nynj Metelko obyčegně i wšecka auřadnj weřegná ohlášenj, cirkuláře, patenty a t. d., pjsemnosti tytýž dosti obšjrné, na slowenský gazyk překláda, a i zde cjděnjm a braušenjm až potud co do čistoty a zpráwnosti nad mjru zanedbané řeči materské nemalých zásluh sobě wydobýwá. W prodleném času také auplný německo-windicko-latinský, giž dáwno chystaný slownjk wydati obmýšlj.

8) Mihál Barla, rodem z windických Slowenců w západnjch Uhřjch, sl. bož. kazatel w stolici Saladské, wesnici Kövágóörs, wyhotowil nowé přeloženj nábožných pjsnj a zpěwůw, anebo tak řečený Gradual, pro ubohé cjrkwe windické augsp. wyzn. w západnjch Uhřjch, pod nápisem: Krſzcsanſzke nôve peſzmene knige, ſzpráviene evangyelicsánſzkim gmainam, v' Soproni 1823. 8. 503 str. Mluwa tohoto windického odwětwj w Uhřjch w mnohém ohledu ode mluwy gegich přjbuzných na Kragině, Korytanech a Štyrsku se sice lišj; a wšak oswogenj si rozdjlného, dle maďarčiny skrogeného prawopisu, gakowý w gegich knihách panuge, bylo předce a gest bezpotřebné. W předešlém stoletj wyšlo několik nábožných knih na tomto podnářečj.

9) Janes Bedenzhizh, farář u sw. Petra na předměstj Lublanském, poopravil a wydal staršj pře-

loženj Tomáše Kempenského knihy o následowánj Krista Pána: Tomásha Kempensarja zhvetirę bukve, pot k' nebeſam, katiro je pokasal Jesuſ Kriſtuſ, v' L. 1825. 8. 315 str.; rozmnožil a obnowil nábožnau, půwodně od kanownjka Lublanského Ant. Clementini sepsanau knjžku: Sveti Krishovi pot, v' L. 1826. 8. 184 str.

10) Friderik Baraga, narozený w Dobernici w dolegšjm Kraginsku léta 1797, předtjm kaplan w Sh-Martnu nedaleko Krainburgu a w Metlice (Mötling), nynj missionar w městě Cincinnati w Americe, wydal nábožné pjsně k milostiwému létu: Opominvanje eniga duhovniga paſtirja, b. m. 1826. 8. 8 str.; modlitebnj knjžku: Duſhna paſha, v' L. 1830. 8. 503 str., 2 wyd. 1831. 8.; pak na wzor Tomáše Kempenského: Od pozheſhevanja in poſnemanja (t. o poctě i následowánj) matere boshje, v' L. 1830. 8. 418 str.; naposledy: Obiſkovanje Jesusa Kriſtuſa itd., v' L. 1832. 8. 314 str. Poslednj tři spisy po odchodu spisowatele od negmenowaných co do látky i slohu oprawený a do tisku podány. Týž missionar wydal minulého léta modlicj knjžku w gazyku diwochůw Ottava řečených w Americe.

11) J. Dolénz, předtjm biskupský dworský kaplan w Lublani, tu dobu farář w Bohinſké Byſtrici, přeložil bisk. Lubl. Ant. Aloisa kázanj na milostiwé léto: Pridiga itd., v' L. 1826. 8. 28 str.

12) Luka Dolinar z Loky (Laak) w hořegšjm Kraginsku, narozený l. 1794, nynj lokalnj kaplan na Jančbergu w dolnj Kragině, složil mimo některé giné drobnůstky: Peſme v' nedele zeliga leta, v' L. 1829. 8. 184 str., newelikau při tom o zpráwnost gazyka a zdokonalenj slohu péčj weda.

13) Martin Huralt, rodilý Kraginec, cjrkewnj kněz, cwičný latinský, německý i windický básnjk, slo-

žil a wydal w časopisech „Télégraphe officiel" (wydáwaném w Lublani 1810—1813) a „Illyrisches Blatt" některé pjsně, ku př. Jútrejna pésem eniga krajnskiga kméta po létu, w Illyr. List. 1826. č. 31.

14) Blash Potozhnik, narozený l. 1799 w Strušewě bljže Nakla w hořegšjm Kraginsku, kooperator i kantor při hlawnjm biskupském chrámě w Lublani. Wšecky geho literní plodiny wynikagj gak přesnotau ták i zpráwnostj gazyka. Přeložil z Bossueta: Premishlovanje sa zhaſ ſvetiga-léta, v' L. 1826. 8. 142 str., téhož roku i podruhé tištěné; Svete peſmi sa prasnike in godove itd., v' L. 1827. 12. 139 str.; Molituvne bukvize, v' L. 1827. 12. 190 str., ku kraginské Wčelce (śr. dolegi č. 24) hned z počátku některými pěknými literau P. poznačenými, básněmi přispěl: neylépe se mu zdagj dařiti pjsně lehkého druhu, gako „Dolenſka" sw. I. str. 32, „Shenjize" I. 45 a t. d.

15) Gashper Shvab, narozený w Bohinské Bystřici l. 1797, nynj farnj vikař w Kotedražici w střednjm Kraginsku, sepsal: Nauk od ſakramentov ſvete pokore in preſvetiga réſhniga teléſa, v' L. 1826. 8. 154 str.; Nauk kat. zerkve od opravizhenja gréſhnika, v' L. 1832. 8. 254 str.; přeložil biblickau historii pro mládež z německého Chr. Schmida: Sgodbe ſvetiga piſma, v' L. 1830. 8. 190 str.

16) Andrej Albrecht, narozený w Idrii 1782, kanownjk a městský farář w Lublani, rozmnožil windickau literaturu třemi nábožnými knihami: Kerſhanſki katolſhki nauk od narpotrebniſhih reſniz ſvete vere, v' L. 1827. 8. 432 str., 2hé zpráwněgšj wydánj 1830. 8. Kerſh. kat. nauk sa mladoſt, v' L. 1828. 8. 240 str., wýtah z předešlého wětšjho katechismu; Sveti veliki teden, v' L. 1829. 8. 304 str. Wšecky tři oblibené knjžky dobrý odbyt magj; prwnj tištěno přes 9000 exx. Mimo to Albrecht i k některým ginym cizjm spisům, gmeno-

witě k Františka Veriti Žiwotům swatých, znamenitě přispěl, gak wůbec napomožénjm gegich wydánj, tak i zwláště wedenjm péče o čistotu a sprawnost gazyka a t. d. Nowé Metelkowy abecedy byl hned z počátku a gest až posawád neyusilněgšjm podpůrcem.

17) Andrej Bohinz, narozený w Žápuži (Seebach) w hořegšjm Kraginsku l. 1795, kooperator u sw. Petra na předměstj Lublanském, wydal: Drushba verniga zhlovéka s bogam, w' L. 1827. 12. 240 str., obsahuge katechetické wynaučowánj a modlitby.

18) Franz Veriti, narozený w okolj Videmském (Udine) w gubernii Benátské l. 1771, asi ode 30 let cjrkewnj kněz w Kragině, nynj farář na Horjule w střednjm Kraginsku. Za dětinstwj ani gen slowa neuměl slowensky: po swém osazenj w Kragině ochotným cwičenjm se we windickém nářečj brzo tak wýborně prospěl, že tudjž negen horliwým milownjkem národnj literatury, ale i plodistwým spisowatelem se stal. Od něho wyšlo: Raslaganje (t. wýklad) Jesufovih naukov na gori, w' L. 1827. 12. 267 str.; Popótnik ſhiroke in voske poti, v' L. 1828. 8. 238 str., allegorická k mrawnosti wedaucj rozprawka; Raslaganje ſvetiga evangelia vſih nedelj in prasnikov itd., v' L. 1830. 8. 640 str.; Shivlenje ſvetnikov (žiwoty swatých), v' L. 1828. 8. 1 d. 662 str., 2 d. 624 str., 3 d. 1829. 640 str., 4 d. 671 str., 2hé wyd. tamtéž 1831. 8. 4 d. Poslednj toto obšjrné djlo původně od Michala Hoffmanna, kanownjka při kollegialnjm chrámě w Nowémměstě (Neustadtl) w dolegšjm Kraginsku započato, od Veritiho pak dokonáno gest.

19) Ferdinand Vonzha, kraginsky Bonzha rodem, z Kraginy, řeholnjk řádu sw. Františka w klášteře Kostanjowickém nedaleko Gorice (Görz), učitel wýchodnjch gazyků a sw. pjsma obogjho zákona na

tamějších františkanských školách, podal do tisku: Tri pridge sa fveto leto, v' Zelovzu 1827. 12. 155 str., ohledem na řeč owšem welice nezpráwné.

20) Víd Rifhner ze Štyrska, duchownj zpráwce w káznici na Karlowě (w Hradci), horliwý druh a poštupnjk Dainkůw w rozněcowánj ducha národnosti a napomáhánj gazyka i literatury u tamějších Slowenců, wydal dwé knižek prawopisem Dainkowým: Katolfka mefhna knishiza, v' Gradzi 1828. 12. 72 str.; Nabirki sa mlade kriftjane, v' Gr. 1828. 12. 36 str., posud gen 1nj djl, obsahugjcj rozličná poučenj, rozprawy, pjsně, přjslowj a t. d.

21) Koloman „Quafs“ (půwodně snad Kwas), tolikéž ze Štyrska rodem, mimořádný učitel windického gazyka na c. kr. universitě w Hradci, shotowil společně s nahoře gmenowaným wlástencem V. Rifhnerem nowé přeloženj čtyr ewangelij, kteréž ale až posawád, pokud wjme, geště tištěno nenj. W rkp. chystá nowau windickau grammatiku.

22) Janes Ziegler, narozený w Udmate blíž Lublaně l. 1792, duchownj zpráwce w káznici na hradišti Lublanském, wydal bezgmenně: Molitve sa bolnike (t. pro nemocné) v' L. 1828. 8. 247 str., 2hé wyd. 1830. 12. 282 str.; potom s doloženjm gména: Shtiri poflednе rezhi, v' Ibláni (t. w Lublani) 1831. 12. 192 str.; Dober nauk ali poduzhenje fe zhafne in vezhne nefrezhe obvárvati, v' L. 1832. 12. 182 str.; Mafhne bukvize, to je molitve itd., v' L. 1832. 12. 338 str. We zbjrce „Krajnfka Zhbeliza“ se nalezagj některé básně od něho, literau Z. wyznačené.

23) Janes Traven, narozený roku 1781 w Dóbě (Aich) w hořegšjm Kraginsku, farář w Pölandu, sepsal: Opominjevanje k'pokori v' fvetim letu 1826, toje pridige od odpuftikov itd., b. m. i. r. (w Lubl. 1829.) 8. 389 str.

24) Miha Kastéliz, narozený w Hořnj Wasi (Gorénja wās), w dolegšjm Kraginsku l. 1796, skriptor při lycealnj knihowně w Lublani, wydal s pomocj giných učených a horliwých wlastenců wzácnau zbjrku rozličných básnj s nápisem: Krajnſka Zhbeliza, w' L. 1830-1832. 12. 3 swazky, čtenářům tohoto časopisu, gak co do obsahu, tak i co do poetické ceny, giž z kritické o nj od p. Čelakowského podané zprawy (w ročnjku 1832 sw. 4 str. 443—454) dostatečně známau. We zbjrce této básně literami M. K. znamenané gsau od wydawatele. O sobě wydal: Peſem ſvitlimu Zeſarju Franzu itd., v' L. 1829. 4. 2 l, windicky a německy. Někteřj z básnjkůw, k této zbjrce přjlohami swými přispěwšjch, mimo giž nahoře gmenowané Bl. Potozhnika a Jan. Zieglera, zde ze gména uwedeni buďte.

25) Juri Grabner z dolegšj Kraginy, l. 1831 posluchač práwnjch nauk we Wjdni, básně swé značil literami Gr.

26) Ignaci Holzapfel z Nowéhotrhu (Neumarktl) w hořegšjm Kraginsku, narozený l. 1799, kooperator při městské faře u sw. Jakuba w Lublani, znamenal swé plodiny literau H.

27) Juri Koſmazh z Dane w středpjm Kraginsku, narozený l. 1799, pomocnjk při lycealnj knihowně, mimo básně do Wčelky podané a tamže literami J. K. wyznačené, o sobě wydal: Ita Togenburſka grafinja; v' L. 1831. 8. 149 str., známau naučnau powjdku z něm. Chr. Schmida do slowenčiny přeloženau.

28) Jernej Levizhnik z hořegšj Kraginy, l. 1830 student na lyceum Lublanském, plodiny swé we Wčelce wytknul podpisem L—k.

29) Franz Preſhérn, narozený we Wrbě w hořegšjm Kraginsku l. 1800, doktor w práwjch, bytem w Lublani, přednj básnjk w pořadj zpěwcůw kraginské

Wčelky, pokusil se w básnjch rozličného druhu, w lyřických, elegických, satyrických, w romancjch, epigrammech a sonettech, a wšudy neobyčegnau básnického ducha ušlechtilost a wyspělost obgewil, čjmž u milownjkůw slowenské Musy srdečnau zbudil žádost, aby na tak slawně nastaupené cestě neoblewil dřjwe, nežby wznešeného cjle swého snaženj, t. osnowánj a rozšjřenj uměl egšjho, wkusněgšjho nad to posawadnj básnictwj mezi kragany swými, šťastně dosáhnul. Básně geho odličené podpjsem Dr. P.

30) Jakop Supan z Prevoje w hořegšjm Kraginsku, narozený l. 1785, doktor w bohoslowj, professor biblické nauky starého zákona a wýchodnjch gazykůw na c. kr. lyceum w Lublani, muž weleučený a Slowan horliwý. Básně geho literau S. poznačené netak poetickým zápalem, gako raděgi wlasteneckým duchem a slohowau smělostj předčj. Mimo přjspěwky ku Wčelce několik geho básnj i w Illyr. List. („Illyr. Blatt") tištěno gest.

31) Franz Piřz z Kamniku w hořegšjm Kraginsku, narozený l. 1785, farnj vikar w Březj (Bresje) w hornj Kragině, napomáhánjm štěpnictwj we wlasti swé wýborně zaslaužilý muž, wyhotowil knihu o témže předmětu: Krajnſki vertnar ali poduzhenje itd., 1 del, w L. 1830. 8. 88 str. Knjžka tato i z ohledu řeči a slohu chwály hodna.

32) Urbán Jeřin, děkan při hlawnjm chrámě w Lublani, Franz Jelovſhek, katecheta při normalnj škole tamže, a Joshef Burger, duchownjk w biskupském seminarium, wydali bezgměnně nowý windický, dle německého předělaný katechismus pro školy literami Metelkowými: Kerſhzhanſki nauk. sa ſlovenſke ſhole, w L. 1831. 8. 131 str.

33) Alizh, rodilý Kragінec, farář we Štyrsku,

přeložil z němčiny: Majhini katekismus ītd., v' Gradzu 1830. 8. 4 archy; Kratke perpovédanja sa fhole, v' Gr. 1831. 8. 101 str.

34) Anton Janes Murko, rodem ze Štyrska, práwnjk, sepsál a wydal dosti dobrau grammatiku: Theoretisch-praktische slowenische Sprachlehre für Deutsche, Grätz 1832. 8. XVI a 208 str. pak ručnj slownjk: Slowenisch-deutsches und deutsch-slowenisches Handwörterbuch, 1. slow.-deutscher Theil, Grätz 1833. 8. 25 1/4 archůw, 2. deutsch-slow. Th. 1833. 27 archůw. W obogjm tomto swém djle prawopisu až potud obwyklého užil. Co do nářečj, za základ sice položil podnářečj Štyrské, a wšak i na mluwu kraginskau a korytanskau slušný ohled bral. Slownjk geho, třebas nedokonalý a neauplný (zdá se, že ani gen staršj slownické zbjrky, ku př. Markusowo dictionarium, náležitě wyčerpány negsau), předce při welikém nedostatku giných lepšjch zasluhuge, aby wděčně přigat a laskawě sauzen byl.

35) Matija Zhop, bibliothekář při c. kr. lyceum w Lublani, sepsal w rkp. obšjrně a důwodně historický přehled wšeho toho, co posud w nářečj windickém psáno a tištěno gest, obgasnil důmyslným kritikým pogednánjm powahu a cenu nowé windické, od prof. Metelka ponawržené abecedy, a zde gak i gind horliwosť a snažliwost swau o dobré národnj literatury chwalně obgewil. Pogednánj to, původně při Illyr. List. 1833. č. 13. 14. 15. 17 tištěné, w několika wýtiscjch i o sobě wyšlo: Nuovo discacciamento di lettere inutili, das ist: Slowenischer ABC-Krieg, Laibach 1833. 4. 10 listůw.

36) Andrej Smole, mladý, horliwý wlastenec w Lublani, přihotowil zbjrku windických národnjch pjsnj do tisku, brzo cele na swětlo wygjti magjcj. Z těch pjsnj některé giž w 3tjm sw. Wčelky na ukázku tištěny gsau.

37) Anton Slomſhek, rodem z okolj Celského, duchownjk při theologickém seminarium w Želanci, wyučuge bezmezdně učence bohoslowj windickému gazyku, a pracuge společně s ctihodným knězem Urbanem Jarnikem w německo-windickém slownjku. Na swětlo wydal bezgmenně: Navod v' branje sa mladoſt nedelſkih ſhol (t. nawedenj ke čtenj), v' Zeli (tištěno w Hradci) 1832, 8. 64 str., dále: Prijetne perpovedi sa otroke, v' Zelovzi 1832. 8. 80 str., z něm. Chr. Schmida od bohoslowů Želaneckých přeložené a od wydawatele pozprawené.

38) Anton Sherf, kaplan we Welké Neděli, horliwý nástupnjk Dainka a Riſhnera w rozšiřowánj Dainkowy abecedy, podal obecenstwu: Pad no sdig zhloveka ſld. (t. pád i pozdwiženj člowěka), v' Radgoni (tištěno w Hradci) 1832. 8. 94 str., wlastně sedmero postnjch kázanj.

Mimo tyto nahoře wyložené spisy, gegichž půwodcowé ze gména známj gsau, wycházegj každoročně i bezgmenně některé, zwláště drobněgšj knjžky gak pro školy a mládež, tak i pro domácj potřebu. Nemohauce se na tomto mjstě gegich auplným wypočjtánjm zanášeti, připomeneme gen některé z nich k záwjrce této zprávy. Přjčinau uwedenj Dainkowy abecedy do škol wydána následugjcj knjžka: Abecedna knishiza sa deshelne ſhole yu z. kr. dershavah, v' Gradci 1831. 8. 99 str., proti njž ale, gak slyšno, i duchowenstwo i lid sprostý se zasazuge. Windický kalendář asi od l. 1726 wychodj w Lublani pod názwem: Nova pratika, 1/2 archu w 32., měsjce, dny a giné kalendárské wěci — na wzor starodáwnjho gjžnoněmeckého — ne slowy, nýbrž zwláštnjmi figurami a znamenjmi wyznačugjcj. Tiskne se ho ročně přes 30,000 exx. Giného kalendáře od l. 1797, kdež V. Vodnik swau „welikau pratiku" wydáwati přestal, ubozj Windowé nemagj. Nedělnj epištoly a ewangelia, poney-

prwé w Hradci 1613 tištěné, wyšly w tomto posledujm desjtiletj několikrát znowu: v' Zelovzi 1821; v' Zelli 1822. 8.; v' Lublani 1825. 8. 342 str.; v' Radgoni (tiskem w Hradci) od P. Dainka 1826. 8. 248 str.; v' Marburgi (tiskem w Hradci) b. m. a. r. 8. 310 str.; a pro katolické Windy w západnjch Uhřjch od Niklava Küzmicsa [kw. 1780] Evangelji 1821; postaj evangelia: v' Zelovzi 1821, v' Lublani 1826. 8. 98 str. Z nábožných knih zde geště uwedeme: Pot fvetiga Krisha, v' Zelli 1822. 12., dle staršjho wydánj; Podvuzhenja polno spremifhlovanje od fhtirih poflédnich rezhi itd., v' L. 1827. 12. 5 listůw; Molitne bukvice sa gmein volk itd. v' Marburgi (tiskem w Hradci ok. 1830) 12. 144 str.; Molitivne bukvize itd., (půwodně od Jurja Verdineka) v' Zelli 1820. 12. 216 str., v' Marburgi (tiskem w Hradci ok. 1830) 12., Niklava Küzmicsa Molitvena knishica (pro katol. Windy w západnjch Uhřjch) 1821 a g.

3.

Pogednánj historické o klášteřjch w zemi české wůbec.

Od Wogtěcha Ruffera, kněze Wyšehradského.

Obraz, na kterém spatřiti lze gest, we kterém stoletj gaká řehole do Čech uwedena byla, a kolik klášterů, kollegj, probošstwj a sjdel w kterém wěku i wesměs měla po wšecky časy, a nynj má: —

Wěk	Počet	Gména řádů w Čechách		kolik mjst we X.	XI.	XII.	XIII.	XIV.	*)
X.	1	Benediktini m.	27	1	7	6	2	2	7
		— panny	4	1	—	1	—	1	1
XII.	2	Premonstráci	11	—	—	5	—	—	6
		— panny	3	—	—	3	—	—	—
—	3	Cisterciáci m.	22	—	—	7	3	2	10
		— panny	3	—	—	1	1	1	—
—	4	Maltezáci m.	9	—	—	4	1	—	4
		— panny	1	—	—	—	—	—	1
—	5	Wilémiti	1	—	—	1	—	—	—
XIII.	6	Dominikáni m.	24	—	—	—	11	2	7
		— panny	4	—	—	—	—	2	1
—	7	Minoriti	24	—	—	—	11	3	9
—	8	Křižownjci prušjj	4	—	—	—	1	—	3
—	9	Františkáni	20	—	—	—	2	—	—
—	10	Křižow. s čerw. hwz.	4	—	—	—	2	1	—
—	11	Klarissinky	5	—	—	—	2	1	2
—	12	Křižow. s křjž. na lodi	3	—	—	—	2	1	—
—	13	Křižow. sw. Cyriaka	4	—	—	—	3	1	—
—	14	Augustiniani	15	—	—	—	5	4	3
		— panny	1	—	—	—	—	1	—
—	15	Řád Marj Magdal.	6	—	—	—	3	1	2
XIV.	16	Kanownjci řeholnj	14	—	—	—	—	8	6
—	17	Kartusiani	4	—	—	—	—	1	2
—	18	Karmélitáni	5	—	—	—	—	4	—
—	19	Ambrosiani	2	—	—	—	—	2	—
—	20	Servité	6	—	—	—	—	1	—
—	21	Celestini	3	—	—	—	—	3	—
		— panny	2	—	—	—	—	—	—
XVI.	22	Paulani	7	—	—	—	—	—	—
—	23	Jesuiti	23	—	—	—	—	—	—
XVII.	24	Kapucini	19	—	—	—	—	—	—
—	25	Milosrdnj	3	—	—	—	—	—	—
—	26	August. bosáci	6	—	—	—	—	—	—
—	27	Karmelit. bosáci	2	—	—	—	—	—	—
		— panny	3	—	—	—	—	—	—
—	28	Barnabiti	1	—	—	—	—	—	—
—	29	Woršilinky	3	—	—	—	—	—	—
—	30	Piaristé	14	—	—	—	—	—	—
—	31	Kajetaní	1	—	—	—	—	—	—
XVIII.	32	Trinitáři	1	—	—	—	—	—	—
—	33	Alžbětinky	2	—	—	—	—	—	—
—	34	Anglické panny	1	—	—	—	—	—	—
			317	2	7	28	49	42	64
						192			

*) Tu naznamenán počet klášterů, o kterých nalezti sem nemohl, we

kterém stoletj					Kolik mjst a osob w nich	
XV.	XVI.	XVII.	XVIII.		r. 1832	
—	—	2	—	magj	3 kláštery	82 audy
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	4 mjsta	204 audy
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	2 klášt.	108 audů
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	1 klášt.	33 audy
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	2	2	—	4 klášt.	31 audů
—	—	—	1	—	—	—
—	1	—	—	—	4 klášt.	20 audů
—	—	—	—	—	—	—
5	—	13	—	—	16 klášt.	137 audů
1	—	—	—	—	1 klášt.	89 audů
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	2	1	—	8 klášt.	54 audy
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	1	—	—	—	—
—	—	1	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	3	2	—	2 klášt.	14 audů
—	—	1	1	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	3	3	1	—	—	—
—	4	9	10	—	—	—
—	—	16	3	—	14 klášt.	110 audů
—	—	2	1	—	3 klášt.	61 audů
—	—	5	1	—	1 klášt.	7 audů
—	—	2	—	—	1 klášt.	—
—	—	1	2	—	—	—
—	—	1	—	—	—	—
—	—	2	1	—	2 klášt.	—
—	—	3	11	—	14 klášt.	138 audů
—	—	1	—	—	—	—
—	—	—	1	—	—	—
—	—	—	2	—	2 klášt.	—
—	—	—	1	—	1 klášt.	—
6	8	70	41			
125						

terém wěku založeni byli, ale we 15 wěku zašli.

Gestliže historikowé, mluwjce wůbec o klášteřjch w české zemi, nesrozuměgj sobě o čase, we kterém počet gegich powažowati mjnj, nikdy se neshodnau. Negen proto, že buď nowě wystawených přibylo w každém wěku, a neb nešťastnými přjhodami opět zašlo, ale zwláště proto, že spisowatelowé češtj kraginy k zemi české za gegich času připogené, k. p. Kladsko, Mjšeň, gako wlastnj djl té země pozorowali. Gá pjše za našich dnů o klášteřjch, zem českau gak nynj gest beru, w 16 kragjch i s položenjm Chebským, nebera ohled na Kladsko ani Mjšensko, ani Morawu. W těchto pak 16 kragjch i s Chebskem bylo založeno klášterů, kollegj a sjdel řeholnjch 317, a sice pro mužské pohlawj 278, pro ženské 39.

Prawjm klášterů a kollegj; což takto samo w sobě gedno gest, gen že Jesuiti a Piaristé kollege swé byty hlawnj nazjwali, gako ostatnj řeholnjci kláštery, že w nich pospolu bydleli a od swěta, to gest od swětských starostj a namáhánj wzdáleni, odděleni gsauce, gen zwláště duchowně Bohu slaužili. Kromě opata neb wrchnjho w řeholi a w domě, nemagj ostatnj audowé starosti, co budau gjsti neb pjti, čjm se budau odjwati, o to pečowati má a musj wrchnj. Probošstwj měli a magj benediktini, cisterciáci a ginj; to gest mjsto, kde wjce neb méně audů pod zpráwau probošta, ne ale zwláštnjho opata bydlj. Jesuiti a piaristé to nazjwagj residence; Křižownjci magj cos podobného pod gmenem komturie neb kommendy; kapucini a františkáni hospicium; wždy takowé mjsto k některému klášteru patřilo, některý klášter i wjce takowých ustawů měl. Audowé w nich bydljcj řeholi a pořádek

we wšem tak zachowáwali gako w klášteru. Šaller pjše o Jesuitjch, že měli 22 kollegj w Čechách; paterné gest, že kollege a residence za gedno měl.

Poněwadž o welmi mnohých mjstech nic giného newjme, nežli že řeholnjci sjdlo tam měli, bylli ale klášter neb nebyl, určitě řjci se nemůže, sotwa bude kdo w stawu kdy ugistit počet klášterů w Čechách, a sjdel pro sebe zwláště. Welmi by blaudil, kdoby slyše, že 317 klášterů w Čechách było, se domeyšlel, gakoby 317 familij řeholnjch neb společnostj bylo býwalo. W některém klášteře měli sjdlo swé bratřj neb sestry dwogj i trogj řehole čas po čase. K. p. karmelitánky bydlely w klášteře u sw. Josefa na malé straně w Praze, odtud přišly do Frauentalu, a odtud ta samá společnost opět na Hradčany do Prahy přeložena byla. Tehdy ani 317 zwláštnjch stawenj, a 317 řeholnjch společnostj w Čechách zauplna nebylo. To ale na žádnau ugmu chwály o horliwosti a nábožnosti neprawjm. Skwěla se' nábožnost a horliwost po křesťanské dokonalosti po wšecky wěky překrásně, a tjm wjce wznikala, čjm wjce nepřátelé české koruny aneb katolické wjry zemi a cjrkwi české škodili a gi často nemilosrdně hubili. Nenj řeholnjho obydlj, aby wjce než gednau nebylo ne wěkem, ale zlostj pobořeno, ale také opět z pauhé nábožnosti častokrát mnohem nákladněgi postaweno. Zem česká nádhernými stawenjmi co přerozkošnými paláci by poseta byla, kdyby náružiwost lidská byla alespoň zděm a kamenj odpustila.

W těchto 317 bytech byli bratřj a sestry řeholnj dle 34 řeholj žiwi; tolik rozličných řádů w Čechách od počátku až do našich časů usazeno bylo. We 278 mjstech mužského pohlawj, we 39 panny Bohu slaužily. Gak weliký počet osob w které řeholi, neb gen we kterém mjstě byl, žádný newyskaumá, leč až w knize

5

žiwota se spatřj. Že weliký počet gich býti musj, uzawřjt může každý, kdo slyšj, že w Plasech okolo roku 1277 počet bratřj Cisterciaků až na 500 wstaupil; když slyšj, že Anéžka, sestra krále Wáclawa, wstaupiwši do řádu sw. Kláry, swým přjkladem ke 100 nábožných panen rodu urozeného zbudila, že opustiwše swět, řeholnj život sobě zwolily.

Okolo r. 970 byl prwnj klášter zřjzen u sw. Giřj na hradě pražském; r. 1748 poslednj w Kadani w Žatecku. Diwná přjhoda, oba pro panny, tento pro Alžbětinky, onen pro panny řádu sw. Benedikta. U sw. Giřj byl založen přičiněnjm panny, kněžny Mlady; w Kadani nábožná wdowa Karolina Justina hraběnka ze Šenkirchu geg založila. 778 let mezi tjm proběhlo.

Co za našich časů králowstwj franské trpj, kde se wše zewrub na wrub přewracj a wše we swáru, w nepokogi, we strachu a auzkosti wězj: tak a mnohem hůře bylo w našj wlasti od počátku patnáctého stoletj až takměř do polowice sedmnáctého wěku. Alespoň klášteru žádnému odpuštěno nebylo! Až do konce čtrnáctého wěku se počjtá 192 mjst, w nichžto řeholnjci bydleli. Rozepře we wjře tak srdce česká popudila proti stawu duchownjmu, že wšecka ta mjsta porušena byla a sice 65 tak náramně, že o nich nic newjme, než že mezi 1418 až do 1430 a dále w niweč uwedena byla, tak že stawenj i se wšjm, co se w něm nacházelo, knihy, spisy a t. d. se ztratilo. Že 127 obydlj po čase opět mnozj dobrodincowé a horliwj audowé těch řeholj, ugawše se zřjcenin, s mnohau starostj a snaženjm gako z nowa stawěti a pořádati počjnali, a mnoho gich opět zřjdili; řeholnjci ale se w nich udržeti nemohli. W patnáctém stoletj bylo gediné 5 klášterů františkánských a geden křižownický založen, kdežto na předešlá 4 stoletj, kdyžby se gedno k druhému počjtalo, 48

klášterů na gednokaždé stoletj wypadlo. W 16 wěku 8 klášterů asi znowa powstalo. 17té stoletj a 18té požehnané bylo, neb tu přes 111 mjst řeholnjkům rozličným zřjzeno bylo. Za poslednj čtwero stoletj 125 mjst k obydlj nábožných řeholnjků založeno a nadáno bylo. Roku 1770 nacházelo se klášterů, kollegj, probošstwj, residencj a t. d. 152, roku ale 1832 wšeho wšady 83 takowých nábožných domů bylo.

Zakladatelowé a dobrodinci těch klášterů byli knjžata a kněžny, králowé a králowny, biskupowé a kněžj, páni a panj české, i měšťané a měšťky wlastnjm nákladem kostely a kláštery stawěli, a lid chudý gak mohl přispjwal. Tak se wyprawuge o Wáclawowi králi a sestře geho Anéžce; že oni chtěgjce beze wšeho přjspěwku cizjho sami swým nákladem kostel sw. Františka s klášterem pro řeholu sw. Kláry wystawěti na starém městě w Praze, zapowěděli, aby žádný ničjmž nepřispjwal. Bohatj obáwagjce se nemilosti krále zdrželi se prý; ale nádennjci, genž z platu na tom djle pracowali, ztratili se, když plat za djlo zhotowené bráti měli, a plat žádný nepřigali, a tjm ke stawěnj zagisté hogně přispěli; čehož král zabránit nemohl. Tak horliwost w některých časech w Čechách se skwěla. Boleslawowé, Wáclawowé, Přemyslowé Ottokarowé, Karel, Ferdinand I i II, Leopold I gsau slawná gména knjžat a králů, genž každý z nich wjce nábožných mjst založil. Sw. Wogtěch, Daniel, Arnošt, Pešina, Wokaun češtj, a Gindřich Zdik olomucký biskup i ginj z duchowenstwa na swůg náklad a swým přičiněnjm znamenitě přispěli k rozšjřenj cti a chwály Páně. — Wartenberkowé, Rožmberkowé, Kolowratowé, Waldšteinowé, Lobkowicowé, Sternberkowé, Pottenštein, Petting, Martinicowé, Černjnowé, Auersberk, Spork, Puc, Šenkirch gsau páni češtj, gegichžto památka u duchowen-

stwa celé cjrkwe české po wšecky časy w požehnánj zůstane. Mnohý z těchto pánů neznal giné blaženosti, krom školy, kostely, špitály stawěti, a učené mistry z dalekých kragin do Čech wábiti, a schopné Čechy do ciziny na zkušenau posjlati, a celé swé gměnj k duchownjmu wzdělánj wlasti swé obrátil.

Nic giného než duch nábožnosti wzbudil tolik srdcj k tak wzácným a wznešeným skutkům, toho důkazowé gsau těch mužů weleslawných wyznánj wlastnj. Boleslaw milostiwý, zakladatel kláštera Břewnowského, w základnjm listě prawj: Známo buď wšem gak přjtomným tak budaucjm, že za božjm wnuknutjm gsa nucen, pro mé duše spasenj, i wšech předků mých, klášter Břewnowský spolu se ctihodným otcem panem Wogtěchem Pražským biskupem etc. postawiti sem rozkázal k obýwánj mnichům, tu aby oni Pánu Bohu modlitby swé obětowali.

Knjže Fridrich w listě r. 1187 wydaném takto pjše: Wjm sice, že neyswrchowaněgšj dobrota nepotřebuge statků mých, ale ono přikázanj, které sem od mužů nábožných dobře slýchával, totiž: „Cti Hospodina mohowitostj swau“ mě nabádá, abych spasenj mé duše obstaral, a po smrti mé zaslaužil být připočten do společnosti dworstwa nebeského, kde blaženj se weselj patřjce na twář božskau. Gá Fridrich s neyhlubšj ponjženostj žádám, aby ten, genž zwláštnj hodnostj dostatečně mě obohatil, také nebeské radosti mne aučastného učiniti ráčil. Ačkoli až dosawáde bezpráwj se dálo mezi mým lidem, zwláště mužům duchownjm a řeholnjm, gegichžto modlitbau dennj daufám blaženěgšjm učiněn býti: chci od této chwjle chrániti dle mé možnosti, kdo mé ochraně odewzdán gest a t. d.

Kunegunda, krále Přemysla Ottokara II choť w listě r. 1262 wyhotoweném takto mluwj: Zagisté gest chwalitebné a dokonalosti přiměřené, aby každému wlastnj

předloženj čest způsobilo. Tehdy obdržewši od Krále králů, od Pána wšech pánů důstognost králowskau a trognásobného knjžectwj slávu, usilowati budu, gak ohled na blaženost mau to newyhnutedlně žádá, abych podobna byla tomu, gehož w panowánj následowati se zdám, i w dobrotiwosti a milosrdenstwj. Z té přjčiny toto na žádost učiniti mjnjme a t. d.

Ferdinand III. usadiw benediktiny do Emaus ze Španěl 1635 list swého nadánj gim wyhotowil, w kterém se toto čte: Nyněgšjm i budaucjm oznamugem: že nám na mysli a na srdci nic tak neleželo, když nám Bůh swau zwláštnj ochranu, pomoc a prozřetedlnost, kterau gsme ale neypatrněgi předešlého roku o onom hrozném a ukrutném autoku a porážce s nepřátely bljž Nordlinku přjtomni gsauce zázračně okusili, ukázati ráčil, než abychom weřegné důkazy našj wděčnosti božské welebnosti zůstawili. Napadlo nám, že žádným lepšjm způsobem wděčnost neprokážeme, leč když prawau čest a chwálu božj, a starobylau wjru křesťanskau katolickau a apoštolskau po našich králowstwjch a kraginách ze wšj moci swé rozšjřiti se wynasnažjme; k dosaženj toho užitečné být se nám zdá, abychom bývalé od našich předků učiněné, tak rozličnými nehodami ztenčené, a ke zmaru se schylugjcj, a takměř w nic uwedené nadánj opět zwelebili. Chceme tedy klášter we Slowanech w dobrý staw uwedsti etc.

Albert Waldštein zakládage klášter kartusianský r. 1617 w listu nadánj pjše: Když my dle swědectwj pjsma swatého, gsauce pautnjci a pohostinu zde stálého bytu nemáme, nýbrž budaucj, w který se pewně důwěřugeme, pilně wyhledáwati máme: prwnj prospěšné, ba newyhnutedlně potřebné se být zdá, abychom my za času tak kwapného putowánj wezdegšjho, a tak krátkého okamženj, to syli na zemi, což s mnohonásobným užitkem žjti a do-

stodol zbjrati w stawu budeme w nebi, abychom dle napomenutj prawdy wěčné z mamony neprawosti přátely sobě působili, kteřj by nás, když zde obstáti moci nebudeme, tjm spjše do wěčných stánků přigali. Tak neylépe nashromážďjme w nebi pokladů neporušitedlných, kdež ge ani rez nezkazj ani mol nesežere, ani zloděgi ukradnau, když my pozemské za nebeské, pomjgegjcj a nestálé za wěčně štasné wyměnjme. Pročež nadetčené wše pečliwě rozwažugjce, a pilně přemeyšljce, gak bychom bohu wšemohaucjmu z našeho pozemského od božské dobrotiwosti nám uděleného gměnj přjgemný a slušný wděk učinili, kterýž by geště za našeho zde žiwubytj prospjwal, a po wykročenj z tohoto žiwota se nestenčil, ale bytedlný a stálý zůstal, a dni po dni i w tělesném a w duchownjm prospěchu se rozmáhal: po dobrém rozwážení ustanowili sme gistým a njže psaným spůsobem a ziskem duchownjm hřiwnu nám od nebeského wladaře swěřenau s něgakým alespoň požitkem, gakož na wěrného služebnjka božjho patřj, nawrátiti. Tehdy ku poctiwosti wšemohaucjho Boha, neposkwrněné geho matky Marie Panny a wšech Swatých ke chwále, též i ke zwláštnj památce Bruno swatého, zakladatele řádu kartusianského, nowý klášter wystawiti chceme etc.

Takowý duch po wšecky předešlé wěky w našj wlasti wál; co diwu, že dary, základy a nadánj nám nepochopitedlné se dály? Mocj božj Swatj geho, diwné wěci činili. Wjm, že wšickni napořád takowým duchem nadchnuti nebyli, ale předce mnozj byli silnj a pewnj we wjře, a to z těch, genžto gako swjce swětu přjkladem swým swjtiti ustanoweni byli. Wjtr kam chce, wěge: a duch swatý obžiwuge koho ráčj, má ale zaljbenj swé w srdci čistém, w srdci pokorném, protiwj se ale pyšnému.

Nelze prospěšněgšjho prostředku a užitečněgšjho

wymysliti pro usazenj a rozšjřenj prawé ctnosti a ke wzdělánj králowstwj božjho na zemi, gako bylo uwedenj řeholj rozličných do našj wlasti. Gakkoli sobě wlast naši dle přirozeného stawu i lidi dle mrawného představjme, předce na tom pozůstane, že mnohé položenj, mnohá kragina docela pustá, giná předce gen sotwa na polowic wzdělána byla; na tom to zůstane, že mrawowé gacjkoli, ušlechtilj nebo hrubšj, předce s těmi, které zákon Kristůw, a cjrkew řjmská katolická wzdělává, ani se rownati nemohau; i uměnj wůbec rozšjřené nebylo; ačkoli w Čechách ani za pohanských časů tak diwoko nebylo a tak tma, gak mnozj se domnjwagj, a wšeobecnau tupost za prwnjch let křesťanských spatřugj. Mnohé uměnj do Čech řeholemi přišlo, a co gasná dennice zářj swau ze sna mnohého probudilo.

Kněžna Mlada, z Řjma některé panny s sebau přiwedši, w Praze u sw. Giřj usadila ge, a sama gako wrchnj mezi nimi žiwa byla. W tomto klášteře se mnohé znamenité panny z ciziny z wysokých rodů wždy nacházely. — Sw. Wogtěch, nawrátiw se též z Řjma do swé wlasti, několik bratřj benediktinů a snad také giné přiwedl, genž na Ostrowě posečkali a pak do Břewnowa uwedeni byli. Bołeslaw III. benediktiny z Bawor z Altaichu powolal na Ostrow. Wladislaw premonstráky ze Steinfeldu na Strahow, panny toho řádu z Dunewaldu z biskupstwj kolinského nad Reinem do kláštera doksanského usadil, čož i Daniel biskup pražský s Godešalkem opatem učinili, tento panny z Dunewaldu w Launowicjch, onen bratry z Steinfeldu w Želiwě ustanowil. Za Wladislawa II. Cisterciaci z Waldsasu do Sedlic, z Blankheimu w bamberském biskupstwj do Plas, a pozděgi pod zelenau horu u Nepomuku z Eborachu powoláni byli. Z Wlach, z francauské i německé řjše

přicházeli wolancí, gsauce bratřj a sestry rozličných řeholj a po Čechách k wýchodu i k západu, k polednjmu i k půlnoci rozesláni byli, a tak učenost, uměnj, mrawy i nábožnost i pjsmem, i slowy, neywjce ale, na čem wše záležj, swými přjklady wzdělávali, a co gasné swětlo naši wlast oswěcowali. Na wěžjch u sedlického kláštera hořela swětla dnem i nocj, a w noci proto, aby pocestným a do Sedlic neb na Kutnau Horu putugjcjm gistým znamenjm byla w těch prostranných hustinách a tmawých lesjch, kterýmiž to celé položenj k půlnoci i k wýchodu obrostlé bylo. Gako swětlo to tělesnému oku prawidlem bylo, tak žiwot řeholnjků byl prawidlem mrawu a nábožnosti.

Neměli wždy z počátku řeholnjci, kde pak pozděgi slawnj klášterowé stáli a okolo nich daleko a široko ragské položenj luk, rolj, zahrad, štěpnic a winic se rozkládalo, mjsta připrawená tak milostně. W Beraunsku u sw. Jana pod skalau, w Kauřimsku w Sazawě; w Těšlicjch, w Opatowicjch, w Polici ke slezkým pomezjm w strašliwých skalách, horách, w tmawých hustinách, kam se hrozil wkročiti každý, kde gen ljtá zwěř swá daupata měla, tu nábožnj mužowé plnj ducha swatého, gak blahoslawený Wintjř, sw. Prokop, obydlj sobě zwolili, pomocj a milostj Božj strašné geskyně w byty andělské obraceli, poněwadž poslowé Božj byli. K nim nábožné duše se přiwinuly, lidé sebe sami zapřeli, Krista následowali, w duchu a w prawdě se modljce Bohu se klaněli, a lesy plenili, močály wysušowali, doly otwjrali a wlast českau zwelebowali. Tak prozřetedlnost božská diwným způsobem o rozšjřenj swé cti a slávy a o rozmnoženj blaženosti pokolenj lidského pečuge. Aby křesťanská dokonalost w Čechách uwedena, rozšjřena a upewněna byla, Pán nebes i země gen gediného prostředku užil. Poslal řehole duchownj čas po čase potřebné.

Uwedeno mělo býti učenj Kristowo w české zemi, zem sama geště newzdělána byla. Kde zem newzdělaná, zem pustá, zwěřj ljtau naplněná, kde powětřj i podnebj nepřjgemné a mrzuté, tu i srdce i mysl lidská tuhá, neschopná ke wzdělánj. Wzděláwánjm země a čistěnjm podnebj, i mysl i srdce lidské se wzděláwá. Obě aby w Čechách se docjlilo, benediktini, premonstráci i cisterciáci se usazowali; řehole sw. Benedikta k tomu cjli wedla, aby do kragin pustých wjru w Krista donášela. — Když již kraginy městy a wesnicemi a hrady okrášleny byly a lidské srdce pohodljm přiměřeným gemněgšj učiněny: duch sw. Bernarda od Pána zbuzen, aby s pracowitostj lidé střjdmost spogili a wjce již k nebeským žádostem wedeni byli. — Rozum i srdce lidské mage již mnohé pohodlj wezdegšj, negsa člowěk již tak obtjžen nedostatkem tělesných potřeb, počjnal být rozwláčněgšj, bog mezi tělem a duchem, mezi rozumem a tělesnými žádostmi počjnal být zgewněgšj, poznánj zlého i dobrého, náklonnost gak ke dobrému tak ke zlému mocněgi a patrněgi se oznamowala. Tu duch wětšj podpory potřebowal, než pohodlj; pohodlj počalo být duchu překážkau w dobrém. — Bratřj řádu sw. Dominika, minoriti w prawý čas přišli a hlásánjm slowa Božjho rozum oswěcowali, srdce zbuzowali a ponaukali mocně, aby duch od těla a geho žádostj přemožen a podmaněn nebyl. W 13tém stoletj již znali Čechowé pohodlj wýchodnjch kragin, nebylo třeba wjce podporowat wzděláwánj městské, proto i ostatnj řehole již méně o wzděláwánj země, gako o šlechtěnj srdcj lidských mrawy křesťanskými se snažily. — Nebylo pauhé slowo dost mocné na uzdě držeti žádosti lidské. Nakloňowalo se srdce wjce ku pohodlj, mrawy gako ginde tak i w Čechách počjnali se rušiti, prostopášnost se rozmáhati. I řehole w horliwosti

swé ustydowati a ulewowati počjnaly, gako když lampa dlauho hořj, olege ubyde, temně swjtj; aby gasnost wydala, z nowu přiljt se musj. Byl obnowen neboliž zbuzen duch horliwosti křesťanské duchem sw. Františka Serafinského. Ten zapřew sebe sám, swěta a geho slávwy a pohodlj se odřekl docela, řka: „Bůh můg a wšecko mé.“ Aby swět powzbudil k následowánj Krista, ukázal swým přjkladem, že člowěk ne samým chlebem žiw gest, ale zwláště každým slowem, kteréž wycházj z ust božjch, ukázal, že netřeba se starati, co bude člowěk gjsti, čjm se bude odjwati, gen když hledá králowstwj božj a sprawedlnost geho. Synowé patriarchy toho do Čech přigdauce ne učenostj a wýmluwnostj gako předešlé řehole, ale službau a přjkladem přjsného žiwota a horliwými modlitbami hráz pewnau neprawosti položili. Byla horliwost gegich nepřjgemna, museli i ostatnj strážnj hory syonské ze sna powstati, gestliže welikau ugmu we wšem, co sobě zosobili, mjti nechtěli. Powstalo něgaké pohoršenj mezi řeholnjky a tak nazwaným cirkewnjm duchowenstwem, ale to důkaz, že tito zbuzeni gsauce, powinnosti swé s horliwostj opět konati počali. I křižownjků řehole zwláštnj prozřetedlnostj božskau se rozmáhaly. Gako duchownj mocnosti se hýbaly, tak i w obecenstwu moc proti moci se rozkládati, a gedna druhau tisknauti počala. Z čeho duch wálečný wznikl, wálky, hlad, chudobu a giné bjdy způsobily; chudina se často rozmohla, chudých domy welmi přispěly, a křižownjci na sta a na tisjce potřebných obslaužili. Wznikneli potřeba něgaká, nalezne i prostředky a pomoc Pán. Tak až do patnáctého wěku křesťanského držel duch horliwosti a bázně božj ducha neprawosti na uzdě.

Až w 15tém stoletj opanowal duch zlosti rozum lidský a bludy w něm zbudiw, srdce lidská náružiwost-

mi rozpálil, že nikde žádného mjru a' pokoge nebylo. Strašliwá to léta byla, krew česká, krew křesťanská potoky tekla, památky nákladné nábožnosti i uměnj w prach a popel obráceny byly. Patnácté stoletj byl wěk bjdy a saužen j w Čechách, sláwa česká podkopána byla, a to proto, že opustili Čechowé pramen wod žiwých Pána. Na mjsto gednoty wstaupila roztržitost, na mjsto wjry zpupné mudrowánj, na mjsto swornosti a křesťanské dokonalosti wášně a swětské žádosti. Mdloba ducha opanowala celý národ, a on přišel w potupu a w bjdu. W celém 15tém stoletj 5 františkánských klášterů a 1 křižownický wystawen znowu byl. W 16tém celém wěku 8 klášterů znowa nadáno bylo. Nemohla horliwost křesťanská prawá, která častokráte i w srdci králowském, w srdci slawných pánů českých dost plápolala, nemohla tak blahost rozprostřjt, aby obgala a ukogila srdce přewrácenau horliwostj naplněná. Až tato přewrácená horliwost sama sebe strávila a na bjlé hoře pochromena byla; teprw w českém srdci znowu pokog a mjr usazowati se počal. A gako role dlauho ladem ležjcj a w pastwiště obrácené, pak když ohražené a wzdělané gest, tjm hogněgi užitek přinášj: tak w Čechách horliwost po dokonalosti křesťanské tjm krásněgi kwetla we 17tém wěku. Koho poslal Bůh, aby sprawedlnost křesťanskau w srdcjch českých wznikagjcj zaljwal a gi rozmáhal? Dwě na oko sobě odporné řehole; jesuity a kapucjny; onino zwláště horliwým hlásánjm slowa božjho a wedenj mládeže to činili, swětlo wjry w Krista Gežjše práwě rozšiřowali; tito zwláště swětu odpjrati učili swým přjsným žiwotem. Nebo tehdáž hlawa plná bludů, a srdce plné nezřjzené žádosti bylo. Tělo umrtwené být musj, máli duch prospjwat. Obě ty řehole s nepochopitedlnau horliwostj w Čechách se rozšjřily, tak

že gim i ginym řeholjm přes 70 klášterů a znamenitěgšjch sjdel w 17tém wěku, w 18tém opět přes 40 znowu nadáno, založeno a wystaweno bylo. A tu opět srdce křesťanská k pokogi a ke swornosti, když ne docela k gednotě, se nawrátila. Tak prozřetedlnost božská cjrkwi swé w Čechách milostiwě dělnjky wždy potřebné posjlala a wzbuzowala. Řjci můžeme: Benediktini s premonstráky a cisterciáky pole wzdělávali; dominikáni a minorité silně rozsjwali, kanownjci řeholnj, křižownjci, augustiniáni a ginj zaljwali, jesuité, františkáni a kapucjni kaukol z pole české cjrkwe trhali, a Hospodin po wšecky wěky požehnánj dáwal. Nenj tak rozuměno, gakoby řeholnjci gen sami na winici Páně pracowali; o nikoli, oni pod zpráwau biskupů a na gegich žádost i poručenj to činili. Kde biskupowé a faráři nemohli neb nechtěli, tu wšady bratřj řeholnj k službě byli. Až ku konci 18ho wěku zdála se cjrkew swatá i w Čechách snad dosti gistá a upewněná býti, takžeby tolik dělnjků na winici Páně třeba nebylo, a audowé cjrkwe dosti silnj, že mimo slib zwláštnj a sám pro sebe pod zpráwau swého faráře neb pastýře duchownjho geden každý dokonalosti křesťanské nabyti může, zamezen byl počet klášterů a řeholnjků; pastýřowé duchownj rozmnoženi, a čtwrté biskupstwj w Čechách w Buděgowicjch ustanoweno gest bylo. Prostředkem pracowitosti zwláště, pak modlitbau, a naposled zwláště podmaňowánjm těla duchu pastýř nebeský k nábožnosti nás wedl, a ku křesťanské dokonalosti wzbuzowal. Tak čtu gá w knize přjběhů a božského řjzenj našj cjrkwe české. Četlli sem chybně, ať každý chybu naprawj, kdo gi spatřj. Gist gsem, že mnohý ginak čjsti bude, a to ginak být nemůže, poněwadž lidé obyčegně, zwláště we wzdálenosti, widj wždy to, co srdce žádá.

4.

Gednánj Společnosti wlastenského Museum

w gedenáctém wšeobecném shromážděnj, dne 10. dubna 1833.

I. Přednešenj gednatele Jos. Steinmanna, professora w chemii.

Nebylať marná naděge ta, kterauž sem na konci lonské zprávy swé pronesl, že až gen neřesti r. 1831 a částky r. 1832 pominau, ustaw náš opět žiwěgšj přjzně w národu nabude. Toho důkazem bude nyněgšj zpráwa má. Gednota naše sice i létos bolestné ztráty podnikla: a wšak k dalšjmu prospjwánj ustawu našeho předce utěšeně napomáháno. Od poslednjho wšeobecného shromážděnj našeho smrtj odgati gsau ze spolku našeho: aud wýboru zpráwu wedaucjho, p. Frant. rytjř Gerstner, c. k. gubernialnj radda a direktor českého stawowského ustawu technického; z třjdy audů činných: pražský knjže arcibiskup Aloys hrabě Krakowský z Kolowrat, hrabě Arnošt z Waldšteina, hrabě František Deym, hrabě Štěpan Oliver Wallis a pan Josef Rösler; z třjdy audů čestných: hrabě Bray, president spolku botanického w Řezně, a pan Kurt Sprengel, professor botaniky w Dobrosoli.

Naproti tomu do společnosti wstaupili, a sice do třjdy audů činných, uwolenjm se k ročnjmu wyměřené-

mu platu: hrabě Josef z Ditrichšteina, c. k. komornjk a ředitel gednoty ku powzbuzenj průmyslu w Čechách; neydůst. pan Karel Hanł, biskup Králowéhradecký, hrabě Josef z Nostica Rynku, c. k. komornjk, wys. důst. pan Ignac Sekaušek, opat Želiwského kláštera premonstratského, a pan Martin Waagner, pán na Žirci a Girně; do třjdy audů přispjwagjcjch a zběragjcjch: pan Jan Goppold, hospod. tagemnjk hraběte z Waldšteina, pan Löwy, doktor lékarstwj w Kruliclu, a p. Jan rytjř z Rittersberka, c. k. heytman, wýbor a referent společnosti wlastenských přátel uměnj a gednatel spolku přátel cirkewnj hudby.

Zbjrky museynj wloni negen znamenitě rozmnoženy, ale i přjhodněgšj gegich rozstawenj, w lonské zpráwě mé giž podotknuté, wětšjm djlem giž dokonáno. Za neyhogněgšj gegich obohacenj opět G. Excell. wysoce ctěnému Presidentu našemu děkowati máme. S obyčegnau swau welikomyslnostj darowaltě do zbjrek mineralogických desatero partij zkamenělin a nerostů, a sice: truhlici wzácných zkamenělin žiwočistwa i rostlinstwa ze wšelikých končin Italie, pak truhlici wzácných nerostů z ostrowu Elby a z giných kragů wlaských, mezi nimižto zwláště kusy turmalinu, žiwce a sjry, co neyznamenitěgšj gsauce, nowau ozdobau saustawné zbjrky našj budau, kteréžto obě partie w Benátkách za nemalý penjz kaupeny; — dále truhlici zkamenělin a k nim náležitých hornin z Korytan; řadu otisků rostlinných z formacj plitowé w Sasjch, a podobnau gj řadu z formacj strakaté plity Steigenwaldské; řadu otisků rostlinných ze třetihor okolj Karlowarského a ginau z okolj Plaského; opět ginau z formacj druhotného wápna i drobu we Beraunsku, dále z formacj opuky a zeleného žernowu u Košátek; posléze několik znamenitých kusů samorodé skalice zelené z okolj Radnického. Giná weliká

zbjrka zkamenělin, od G. Excell. w Řezně pro Museum kaupená, we 4 truhlicjch, teprw minulého týdne nás došla, aniž geště auplně prohlédnuta gest, takže teprw we shromážděnj našem budaucjho léta lze bude o nj zpráwu dáti.

Zbjrky rostlinné nadány gsau od G. Excellencj dwěma swazky sušených bylin zahradnjch, a swazkem 250 kusů i téměř tolikéž druhů sušených bylin brasilských.

Knihowna posléze dostala od něho w roku minulém 93 knih obsahu přjrodopisného s 1393 rytinami a a kamenopisy, mezi nimiž i několikero skwostné wydánj se skwj.

Dary odginud došlými, o nichžto český museynj časopis a německé nowiny Pražské časem swým podrobné zpráwy dáwali, pak směnami a kaupěmi, zbjrky museynj také létos znamenitě rozmnoženy gsau.

Do zbjrky mineralnj dodáno gest ode přátel té nauky 6 pogédinných kusů a 4 partie, mezi nimiž dwě zasjlky wětšjch i menšjch kusů wýbraných na podjwanau, z Přjbrami od p. gubern. raddy Aloysia Maiera poslaných, zwláště znamenité gsau. Do zbjrky zkamenělin dostaly se 2 partie a geden pogedinný kus. Tento kus, wýborně zachowaná zkamenělá ryba, nalezená w lomu Mlado-Koldinském na panstwj Častolowském a od magitele geho hraběte Leopolda ze Šternberka do Museum darowaná, zasluhuge zwláštnjho připomenutj, gakožto nowé obohacenj našj známosti zkamenělin we wlasti. Směnau dosáhla zbjrka mineralnj saustawnj od c. k. mineralnjho kabinetu we Wjdni, od král. Museum w Berljně a od několika přátel nauky znamenitého rozmnoženj wzácnými nerosty. Celý přjmnožek této zbjrky činj 178 kusů a 30 wětšjch ukázek, pak 15 menšjch ukážek i různých hlacenj; ku počtu pak druhů w této zbjr-

ce 8 gich přibylo. Staw tedy gegj nyněgšj záležj z 6472 exemplárů obyčegné welikosti, 450 menšjch kusů a různých hlatj, a z 550 kusů na ukážku wětšjm djlem welice znamenitých.

Pro tuto zbjrku saustawnj G. Excell., náš wysoce ctěný p. President, gakož giž wloni o tom dotčeno, swým wlastnjm nákladem nowé welice krásné skřjně zhótowiti dal, gežto w chodbě prwnjho ponebj, k tomu cjli uzpůsobené, rozstaweny gsau. Na toto nowé, swětlé a suché mjsto přenešena gest ta zbjrka w minulém podzimku, načež od p. kustosa Zippe spořádána a weskrz podpisy náležitými opatřena gest. Nowé toto uspořádánj dopauštj giž nynj užjwánj té zbjrky také w zimném počasj, a whodnostj i lepotau swau oko mile utěšuge.

Také we zbjrce mineralij českých, gichžto rozstawenj giž wloni dokončeno bylo, w běhu tohoto léta potřebnj podpisowé se kladau, kterážto práce létos dokonána bude.

K rozloženj pak hogné giž zbjrky zkamenělin žiwočišných w uprázdněných skřjnjch, kde prwé mineralie byly, přjprawy potřebné giž učiněny gsau, ono pak samo w běhu tohoto léta se stane.

Pro zbjrku rostlinnau dostalo Museum ode Spolku wýchodnoindického w Londině opět swazek bylin wýchodnoindických, od čestného auda našeho dra. Wallicha nazbjraných.

Zbjrka žiwočišná nabyla darem 3 ssawců, 10 ptáků a 200 kusů konchilij. Mimo to dodány gsau: potworné wegce slepičj, troge potworné parohy srnčj a geden preparat anatomicko-fysiologický. Pan kustos a professor Karel Presl, kromě obyčegných pracj swých, pokračowal we spořádánj herbáře wšeobecného, w němžto giž dosti daleko postaupeno; také spořádal zbjrky semen a dřewin, w gich mjstě ge ukládage, a konečně,

nowý swazek spisu Reliquiae Haenkeanae k tisku hotowiti počal.

Knihowna obdržela dary rozličnými 66 kněh wětšjch a 3 swazky menšjch tisků, 10 rukopisů, 32 listin a 63 rytin i kamenopisů; zbjrka mincj 241 kusů wšelikého kowu; zbjrka národopisná 97 kusů rozličných, a zbjrka pečetj 10,949 otisků.

Nalezlo se we knihowně, že prostranstwj knihám přjrodopisným formátu menšjho wyměřené giž nepostačowalo; pročež obětowána gim celá gallerie we weliké sjni, a knihy linguistické i historické odtamtud do předsjnj, knihy pak w gazyku českém psané, do přjhrad na lewé straně weliké sjně přestěhowány. W dodatcjch ku popisu knih podlé gmen, a we přjprawách ku popisu gich podlé materij pokračowáno gest, duplikaty předběžně do rozprodánj gich, we prázdném mjstě sjně národopisné uloženy, a cennj popis gegich we pořádku i alfabetickém i počtowém zhotowen i přepsán.

Zbor museynj pro wědecké wzděláwánj řeči a literatury wlastenské w roku 1832 gednatelstwj swé p. professoru a dru. lékarstwj Janowi Preslowi swěřil, z gehožto zpráwy následugjcj data béřeme. Od 7 ledna 1832 až do konce téhož léta přibylo 156 osob a 5 korporacj k zakládánj pokladnice museynj, kteréžto aučel gest, napomáhati k wydáwánj dobrých a čistě psaných knih w gazyku českém. Těmito zakladateli gistina 2363 zl. 10 kr. we stř., genž w r. 1831 se byla sešla, až do konce léta 1832 na 6223 zl. 23 kr. we stř. wzrostla. Z této summy uloženo a deskami zemskými pogištěno 4914 zl. 18 kr., ostatek pak mezitjm, až se potřebná hypotheka nagde, na užitek do české spořitedlnice dán. Aučinnost zboru gewila se w minulém roce tjm, že 1) wydáwánj Časopisu českého Museum, pod redakcj p. Frant. Palackého, dle nálezu zpráwu wedau-

cjho wýboru společnosti dne 19. března 1832 učiněného, na swůg náklad na se přigal; 2) postaral se o sebránj a wydánj básnj českých pod nápisem : Hlasy wlastenců ke dni 1 března 1832, na památku čtyřidcetiletého slawného panowánj G. M. cjsaře a krále Františka I, (gakožto čjsla 1. knih od něho wydaných) na kteréžto wšak c. k. dworský radda, knjže Rudolf Kinský, sám náklad wedl; 3) aby aučastnjci se přeswědčili, kterak s penězi do pokladnice té dodáwanými se zacházj, wydal o tom zbor aučty swé tiskem na swětlo; a 4) wedl náklad na knihu od p. Frant. Palackého sepsanau a gemu darowanau, pod nápisem „Saučasný přehled neywyššjch důstognjků a auřednjků zemských i dworských we králowstwj Českém, od neystaršjch časů až do nyněgška“, (gakožto čjslo 2.), kteraužto, gakož i napřed dotčené knihy, mezi pp. Zakladatele této pokladnice darem rozdal.

O ostatnjm gměnj společnosti nacházegj se w aučtech roku 1832, k odewzdánj revisorům, genž dnes woleni budau, giž hotowých, následugjcj data:

Zbytku na konci roku 1831, připočjtage také tehdeyšj dluhy, bylo . . . . . . 120,335 zl. 31 kr. w. č.

Nadto přigato w r. 1832:

Auroků z gistin uložených a ze státnjch papjrů	5,202 „	50 „
Ročnjch platů wětšjch a wyměřených	3,992 „	30 „
Platů menšjch	267 „	55 „
Latus -	129,798 „	46 „

Translatum -	129,798 zl.	46 kr.	w. č.
Ztěženého ze knih na skladě .	786 „	15 „	
Nawráceného poštownjho porto	14 „	— „	
Summa přjgmu -	130,599 „	1 „	

Naproti tomu wydáno r. 1832:

Na stawenj, nábytek a opráwky	1,358 zl.	23 kr.
Činže domownj a danj	973 „	13 „
Platu za služby a za djla řemeslnjků	4,388 „	56 „
Přjplatek pro byt p. kustosa dra. Presla	200 „	— „
Na zbjrky	518 „	29 „
Na skladnj artikule	183 „	18 „
Na kancelář, dowozné, porto, a na práce knihařské	213 „	35 „
Summa wydánj -	7,785 „	54 „

Odtáhnauce wydánj od přjgmu, zůstane	122,813 „	7 „

Z toho gewj se staw gměnj společnosti na konci r. 1832 tento:

Uložených gistin	92,600 zl.	— kr.
Státnjch papjrů	16,875 „	47 „
Zadržalých platů	1,048 „	$23\frac{1}{2}$ „
Auroků powinných	50 „	— „
Skladnjch artikulů za	9,390 „	51 „
Hotowosti	4,371 „	40 „
Summa	124,336 „	$40\frac{1}{2}$ „

6*

z njž ale odtáhnauti slušj:

a) půgčku od G. Exc. p. presidenta učiněnau a geště nezaplacenáu . . . 1522 zl. 53½ kr.

b) Knihkupcům Kronbergrowi a Webrowi náležité. . „ 40 „

. . . . . . spolu 1,523 zl. 33½ kr.

zůstáwá tedy, gakž nahoře - - 122,818 „ 7 „

Dluhy museynj na konci r. 1832 wynášely . . . . 3,014 zl. 35 kr.

Odtáhnauce i tyto ode summy nahoře položené, nagde se čisté gměnj společnosti . . 119,708 zl. 32 kr.

Podlé łonské zpráwy tento staw gměnj byl . . . . 117,320 „ 56 „

Z toho udáwá se zmnoženj gměnj museynjho w minulém roce o 2,387 zl. 36 kr. w. č.

Tento wýpadek gest následkem toho, že několikerá wydánj ze gměnj společnosti přestala, kterážto nynj z pokladnice zboru pro wědecké wzdělawánj řeči a literatury české se konagj; předewšjm ale pocházj z welikomyslnosti našeho wysoce ctěného pana presidenta, kterýžto mnohé potřeby našeho Museum ze wlastnjho gměnj swého zaprawuge, nežádage pomoci ode gměnj společnosti. Kýž se gj takowýchto přjzniwců nikdy nenedostáwá!

II. Wýtah z protokolu

weřegného posezenj Společnosti dne 10. dubna 1833.

§. 2. Za revisory auctů r. 1832 wšeobecným přiwolenjm opět zwoleni gsau: oswjc. hrabě Fridrich z Schönborna, hrabě Jan z Thunu a Hohenšteina, hrabě Adolf z Pöttingu a p. Jan Boršický, magistratnj radda.

§. 3. Za Wýbora společnosti na mjsto zemřelého gub. raddy Františka rytjře Gerstnera zwolen gest hrabě Josef z Nostic a Rynku, syn. Hrabě Jan Krakowský z Kolowrat, na němž pořádek byl wystaupiti z wýboru, zwolen opět na 6 let přjštjch.

§. 4. Za čestné audy společnosti od p. presidenta i od hraběte Jana z Kolowrat předloženi a wšeobecným ustnjm přiwolenjm woleni gsau: swobodný pán Veltheim, král. pruský neyw. heytman hornj w Dobrosoli; — pan Boué, sekretář spolku geologického w Pařjži; — pan z Rosthorn, magitel djlny mosazowé w Korytanech; — pan Jan Josef Littrow, c. k. direktor hwězdárny we Wjdni, — a pan Paravay w Pařjži.

(Řeč presidenta hraběte Kašpara ze Šternberka, čtená w témže posezenj, následowati bude we přjštjm swazku).

5.

O powětronjch.

Od Jana Swatopluka Presla.

K neyznamenitěgšjm a neypodiwněgšjm úkazům w oboru parnatém náležj padánj čili pršenj hmot pewných rozličných, genž ode wšech nerostů zemi skládagjcjch se ljšj, ačkoli se gim podobagj, a wšeobecným, tušjm, neypřjměřeněgšjm gménem **powětroňů** (Meteorolith, Aërolith) se obsahugj. Některé se gmenugj **kameny hromowé.** Newěra wšech prostředkůw upotřebila, aby úkaz ten w starobylých letopisech uwedený a nowými zkušenjmi potwrzený wywrátila, ačkoli gest prawda, že w pozdějšjch časech zpotwořen byl powěrami rozličnými, gako pršenjm krwe, žab a podobnými bárchorami, gakowé gen hlaupost, nepozornost a přepiatá obraznost wynaleznauti může.

Přjrody zpytatelé přeswědčiwše se o půwodu powětroňu wzduchowém domnjwali se, že od nerostů zemi naši skládagjcjch se neljšj. Geště l. 1772 weliký **Lavoisier** se dwěma kommissary pařjzské akademii ljčil, že powětroně téhož léta u Mansu we Francii spadlé pauhým gsau kyzem pjsečnatým, ačkoli pozorowal, že geště horké byly, když země dopadly. L. 1796 pršelo powětroňů weliké množstwj u Benaresu w Indii, kterých několik kusů do Londonu bylo zawezeno. **Bournon** a **Howard** skaumagjce ge fysickým a lučebným způsobem, nemálo se užasli, že znakowé gegich wněšnj a wniternj byli totožnj, a wyzwali wšecky skaumatele přjrody, aby pozornost swau obrátili na ty powětrné zplodiny. **Howard** nepřestal we swé horliwosti a sna-

žil se sebrati powětroně z rozličných swěta kragin. Skoro w témže čase Chladný příkladu toho následowal a welmi slawně w tom pracowal. Wšecko skaumánj ale učilo, že powětroně w Angličanech, Francauzjch, Italii, Němcjch, Čechách a Indii spadlé dokonce gsau sobě podobné, takže často ani nenj možná ge rozeznati. Howard záslahy swé dowršil, an zplodiny ty také lučebně rozložil a podobnost gegich tjm wjce dokázal. Za několik let Vauquelin opakowal zkaušky ty, a došel týchže wýpadků. Takto wšecky pochybnosti zapuzeny byly.

Powětroně gsau trogjho způsobu a) kownj čili železo powětrné, b) kamenné, čili kameny powětrné, hromowé a c) hmoty prachowité.

A. Železo powětrné čili powětroně kownj (Meteoreisen). Skoro we wšech djlech swěta pozorowány byly balwany wětšj i menšj, dle zdánj z nakopených hlatj kostkowých složené. Ono se poznáwá, když powrch wyhlazený kyselinau dusičnau (lučawkau, hlodawkau) se dá wyleptati, načež se wyskytugj čáry uhly rownými (90°) se řezagjcj. Tjže potažná 7, 4 — 7, 8. Rypá kaziwec (Fluorit). Tažné gest, kugné a ohebné; w čem překonáwá železo kowané; barwu má swětle kaumárowau; lesk kowowý silný, zwláště když gest wyhlazeno; silně dralné. Rozeznáwagj se ale dwoge odrůdy:

a) Bublinaté gest podstaty mnohými hlubinkami zaokrauhlými přerušené; hlubinky gsau buď prázdné, buď olegkem (Peridot, Olivin) wyplněné.

b) Hutné; nemá nižádných hlubinek. Powrch wyhljžj, gako když hmota se začjná roztopowati a když náhle wychladne; hrany gsau tupé gako zakulacené, a powrch má neprawidelné, mělké prohlubiny. Takowý

pohled má alespoň zaklený purkrabě, gak to slitina sádrowá w národnjm Museum dokazuge.

K bublinatým náležegj následugjcj: 1) balwan 1680 liber ruských těžký Pallasem nalezený w Sibirii nad Genisegj řekau nedaleko Krasnogarska, který w hlubinkách má olegek. 2) Weliké množstwj železa s pochwistjkem a ďasjkem slaučeného nalezeno bylo l. 1828 w pustině Atakamě w Peruwii asi 20 španielských mil od přjstawu Kobije, we wrchu nedaleko wsi San Pedro a na patě geho asi 40 mil w okolj roztraušené; podobá se sibirskému (Month. mag. nov. Fror. Not. 23. p. 8.) 3) Rubin de Celis nalezl w Americe gižné u sw. Yaĝa balwan 30,000 liber těžký. 4) W nowé Biskagi nedaleko Duranĝa balwan ztjžj 39,000 liber. 5) Kawal mezi Eibenstokem a Johangeorgenstadtem w Sasku nalezený. 6) Kawalek dle domněnj z Norweĝu w c. k. přjrodowně wjdeňské chowaný. 7) Kawal několik liber těžký w Ĝothě. 8) Dwě kry na Ĝrénlandu, z nichž nože Eskymálů dělány byly (Ross Account of an Expedition to the Arctic Regions).

Železo powětrné hutné gest hogněgšj, a letopisy staré a nowé o pršenj gich zmjnku činj, ačkoli se nalezagj giné, o gegichžto pádu nic se newj. Pršely následugjcj:

a) Před narozenjm Krista.

1168. Balwan železa na Idě wrchu na Kretě.

705 nebo 704 swatý štjt za časů Numy s nebe upadlý.

Léta 352 nebo 56 pršelo dle Pliniusa w Lukanii mnoho železa bublinatého.

b) Po narozenj Krista.

1009. U Džorždanu dle Awiceny.

1112. U Aquileje we Wlašjch.

1368. We wogwodstwj Oldenburském.

Mezi 1540 a 1550 w lese u Naunhofu.

W témže času w Pedemontu.

Onen, o němž M. Kronland zmjnku činj, snad w Čechách upadlý, buď zaklený purkrabě loketský aneb onen bublinatý, který ze zbjrky bornské do museum britanského přešel,*) anebo snad bohumilický.

1621 dne 17. dubna gižnowýchodně od Lahore w Indii.

1751 dne 26. kwětna dwa balwany, geden ztjžj 71 liber, druhý 16 lib. u Záhřebu w Chorwátsku. Neywětšj gest w c. k. přjrodowně wjdeňské.

Železo powětrné hutné, kterého pršenj nenj známo: k tomu náležegj následugjcj: 1) Železo, z něhož meč Antarůw zhotowen byl (Quarterly Review 21. p. 225) které owšem před narozenjm Páně spadnauti muselo. Náramný balwan na prawém břehu řeky Senegalu. (Compagnon, Forster, Golberry). 2) Na Předhořj dobré naděge, w nichž Stromeyer nalezl ďasjk (Van Marum, Dankelmann). 3) W rozličných kragjch w Mexiku. (Sonnenschmidt, Humboldt). 4) W Bahii Ameriky gižné kawal 7 střewjců dlauhý, 4 široký a 2 tlustý, asi 14,000 liber těžký. (Wollaston, Mornay). 5) W Luisiáně podlé řeky la Rivière rouge. (Amer. Miner. Journ. I). 6) U Toluka w Americe gižné balwany onde i onde na poljch. 7) Zaklený purkrabě w Loktech, gehož částka neywětšj we Wjdni, menšj 14 lib. těžká w Praze. (Neumann w Gilbert. Ann. XLII). 8) u Drawec lenartských w Uhřjch. (Gilbert. Ann. XLIX). 9) W městě Aikenu ze dlažby wydobytý. 10) U Bitburgu nedaleko Trieru balwan 3300 liber těžký, zawjragjcj pochwistjk. Tento w Ewropě neywětšj powětroň kownj byl z newědomosti do hamru dán; že ale dáwal železo křehké, byl zahozen. Plukow-

*) Millauer w gednánj spol. wlast. Museum. 3. 1825. str. 47.

njk Gibs předtjm si urazil kus a w gednom americkém časopisu geho prwky okázal. I w proměněném nalezl Bischof železo, pochwistjk a sjru. 11) U Brahynu w Polsku; tyto kry zawjragj dle Laugiera pochwistjk a trochu ďasjka. 12) Brard nalezl l. 1828 w Chille u Brasse kru 5—6 centů těžkau, w njž Laugier nalezl pochwistjk, takže o gegjm půwodu wzduchowém nelze pochybowati. Tam asi 150 let u paty wěže kostelnj ležela. (Fror. Not. 23. p. 88). 13) U Bohumilic w Klatowsku dne 19. zářj l. 1829 wyoraný 103 libry těžký we wlastenském Museum. (Časopis wl. Mus. 1830. str. 194).

K pochybným powětroňům kownjm náležj 1) Balwan w Cáchách nalezený, siłanjk (arsenicum) držjcj (Gilbert. Ann. XLVIII). 2) Balwan na wrchu Brianza w Miláně nalezený. (Chladný w Gilbert. Ann. I. p. 275). 3) Kra u welikého Kamsdorfu nalezená, genž trochu olowa a mědi držj. Dle giných přjrody zpytatelů gest panze železem zemnjm, a niméně pochybným.

Powětroně tito slaučeni gsau ze železa s proměnliwým množstwjm pochwistjku (Nickel), ďasjku (Cobalt) a barwjku (Chrom) a mědi, kteřj prwkowé, wynjmage snad pochwistjk, nestálj gsau. Neyhlawněgšj rozbory gsau následugjcj:

Záhřebský má	železa	96,5,	pochwistjka	3,5,	ďasjka	—
Peruwský . . .	—	88,0,	—	11,0,	—	1,0
Mexický	—	96,0,	—	3,25,	—	—
Sibirský	—	98,5,	—	1,5,	—	—
Loketský	—	97,5,	—	2,5,	—	—

Bohumilické gest žilami olůwka (Grafitu) a mozolami kyzu dralného prorostlé. Obsah pochwistjka na některých mjstech až na 4,0 wystupuge, kdežto w záhřebském, meksickém, sibirském a loketském gest ho

méně, w pezuwském ale mnohem wjce. Takowé železo powětrné býwá také wtraušeno w powětronjch kamenných n. p. we strkowském, lysenském, žebráckém a g.

B. Kameny powětrné čili powětroně kamenné (Meteorsteine). Twar gegich dokonce gest nepravidelný, hrany a rohy welmi tupé, okrauhlené, gako na walaunech, na plochách s mělkými a w srownánj obšjrnými prohlubeninami, anebo s důlky neprawidelnými; tjm podobagj se kře, když začjná se roztopowati, a pak náhle wystydne. Powrch ten gest wždycky neyobšjrněgšj a neyprohlubeněgšj, kterým powětroně na zemi napadli, cožby důkazem bylo, že měkké dosahugj pozemj. Wšude přikryty gsau korau, genž asi 1/6 nebo 1/5 částky tlustá, nerowná, drobnými wywýšeninkami neprawidelně roztraušenými drásławá, gakowý gest taborský, lysenský a stonařowský, anebo wywýšeniny gsau dlauhé šnorkowité a gako wýstředně se rozbjhagjcj, gak to u Žonzáku (Jonzac) we Francii upadlý okazuge; stonařowský zase gest gako sjťkowaný. Wywýšeniny pochodj nažwjce železem pochwističnatým, které se wyskytuge, když zrna se kladjwkem utlukau, an toliko tenkau wrstwau kůry černé gsau přikryta, která tak mizj co prach černý. Železo býwá pod korau čerwenawě naběhlé, což pochodj činěnjm kysljka korau nezabráněným. Kůra na přjč rozlomena a drobnohledem popatřena, gewj předrobná zrnka kowowá, která mám za železo pochwističnaté. Kůra wlastně gest černá, nelesklá, sklo rýpá, křehká a prášek z nj udělán gest černý neleský, dralný, a protož gegj neyhlawněgšj prwek gest kysličnjk železitý; kůra dále gest černá, okysličenjm zponenáhlým nahnědle skwrnatá anebo zcela tmawě hřebjčkowá. Dále gest neprozračná, bezlesklá, toliko čnějcjmi částkami železnými třpytiwá, gakowá na po-

wětroni táborském, lysenském a žebráckém; buď gest dost silně lesklá, gakoby smolau roztopenau politá, což stonařowský a žonzacký okazuge. Giné powětroně na powrchu onde i onde gako sklem gsau pokryty, což wětšj činliwost ohně a dokonalegšj roztopenj prozrazuge.

Wnitřek gest patrná mjchanina welmi drobnozrná, šediwá, popelawá nebo šerá, kteráž protažena gest teničkými wrstwami hmoty černé, rozličně se křižugjcj, a tak kus celý w menšj nebo wětšj drobky rozdělugjcj, welmi hutné, kůře docela podobné, w njž také drobnohledem neydrobněgšj zrnka železa kowného widěti lze; tak alespoň na lysenském widjm; dále gest ta šediwá hmota onde i onde znamenaná skwrnami rezowatými, které wšak na čerstwě rozlomeném widěti negsau, protož okysličenjm železa wtraušeného se zplozugj; wjce méně rozdroliwá; sklo ale rýpá; tjže 3,120—4,300, což záwisj na množstwj železa samorodného přimjchaného; drobnohledem popatřena gewj se gako složená ze samých drobných zrnek hlaŧowitých lupenatých, lesk mezi sklowým a perlowým prostřednj magjcjch, bjlých. Mnozj n. p. Klaproth, Stromeyer, Vauquelin domnjwali se spolehagjce se na swá zkaušenj chemičná, že šediwina neywjce se podobá olegku (Olivin); Razumowský ale pozoruge, že njm nemůže býti, poněwadž dmuchawkau se roztopuge. Nordenskiöld snažil se dokázati, že powětroň u Lautolaxu we Finsku upadlý sestáwá z olegku, netalce (Amphigen), a malička železa dralného, které hmotau láwowitau šedau popelawau gsau spogeny. G. Rose wypátral w powětroni od Juvenasu hlati pětilupu (Pyroxen), gak se často w horninách sopečných nalezagj, dále tombákowec (Magnetkies), a wěrogatně labradorec; protož přirownáwá řečený powětroň k mamelu (Dolerit), kterému dle částek i dle

pohledu se podobá, ačkoli řečená hornina mjsto železa pochwističnatého má magnet. W powětroni táborském, lysenském, stonařowském a žebráckém nelze takowých hmot rozeznati.

W této šediwině wtraušená gsau zrnka kulowatá nebo zakulatělá, wětšj menšj, ba i předrobná, železa pochwističnatého. Hognost této částky gest rozličná; w táborském n. p. w lysenském a žebráckém gsau dost hogná a zwláště některé kausky lysenského wynikagj; stonařowský n. p. žonzácký ani památky geho nemagj, ačkoli dost znamenitau částku kysličnjka železitého zawjragj, o čem nás rozbory wynaučj. Zrnka železná zwláště kulowatá gsau w powětroni táborském, a třeba čerstwým lomem odkrytá šeře naběhlá se wyskytugj, teprwa rýpánjm anebo třenjm se zalesknauce. W lysenském i na powrchu gsau welmi lesklá. Wšude barwy swětle kaumarowé. Onde i onde okolo těchto zrnek dělagj se na powrchu rozlomenjm udělaném skwrny rezowé, které owšem okysličenjm železa se stáwagj. Tauto částkau powětroně kamenité welmi činj na gehlu dralnau, a tau možná z roztlučených wětšjm djlem železo wybawiti. Železo gest kugné a ocelowau gehlau rypatelné; sklo neporušuge; též gest kugné. W žebráckém nalezá se také sjřičnjk železa.

Táborský a lysenský dmuchawkau na uhlj truzeni brzo zčernagj; dálegi žjháni twar swůg neměnj, ačkoli zrnka železná se roztopugj a we strusky černé, potom načerwenalé se měnj; kausky truzené roztlučené gewj uprostřed zrnka železa kugného a hmotu černau křehkau welmi dralnau. Powětroň stonařowský dosti snadno na rozjch se roztopil a zakulatěl, na ostatnjm powrchu ale gako se polil hmotau lesklau, takže kausek skaumaný podobal se dle kůrky powětroni celému.

Rozbory neyhlawněgšj ukážj slaučenj gegich.

Powětroň od. / Zawjrá w 100 č. dle	Juvenalu / Laugiera.	Erxleben. / Stromeyera.	Zonzáku. / Laugiera.	Laigle / Vauquelina	Žebráka. / Zippe.	Einsisheimu / Vauquelina.	Benaresu. / Vauquelina.	Allaisu / Vauquelina.	Lysé / Klapprotha.	Eichstedtu. / Klapprotha.
Železa	—	24,415	—	36,00	19,45	30,0	38,0	40,0	29,0	35,5
Pochwistjka	—	1,579	—	3,00	0,85	2,4	3,0	—	0,5	1,5
Sjry	0,5	2,952	1,50	2,00	8,31	3,5	—	—	—	—
Železa	—	—	—	—	10,51	—	—	0,1	—	—
Kyseliny křemjkowé	40,0	36,320	46,00	53,00	41,03	56,0	48,0	30,0	43,0	37,0
Kysličnjka hlinjkowého	10,4	1,604	—	—	4,45	—	—	—	1,5	—
— — hořčitého	0,8	23,854	1,60	9,00	2,40	12,0	13,0	11,0	22,0	21,5
— — wápničitého	9,2	1,922	7,50	1,00	—	1,4	—	—	0,5	—
— — železitého	—	5,574	—	—	6,71	—	—	—	—	—
— — germičnatého	—	0,705	—	—	ztráty 2,09	—	—	—	—	—
— — barwičitého	—	0,246	—	—	—	—	—	—	—	—
— — drasličitého	0,2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
— — sodičitého	—	0,741	—	—	—	—	—	—	—	—
Mědi	0,1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Wody	—	—	—	—	2,40	—	—	—	—	—
Uhlj	—	—	—	—	—	—	—	2,5	—	—
Kysličnjka železičného	23,5	—	36,00	—	—	—	—	—	—	—
Barwjka	1,0	—	1,00	—	—	—	—	1,0	—	—
Kysličnjka germičného	6,5	—	2,80	—	—	—	—	—	—	—

W gjných powětrónjch nalezena byla také kyselina solnowodičnatá.

Z nadstogjcj tabulice gest patrno, že powětroně se různj na dwoge. Prwnj zawjragj železo a pochwistjk kowowý, gakowý gest žebrácký, lysenský a g., k ni kterým také táborský náležj, ačkoli od něho nemáme rozboru lučebnjho. Druhým scházj železo a pochwistjk kowowý, gakowý gest juwenský a žonzacký, též i k nim náležj stonařowský; železo w nich we wšech gest okysličeno; skrowná ale částka sjry nepochybně slaučena gest s přiměřeným množstwjm železa kowowého, kteréby tedy od celého množstwj kysličnjka železičného sraziti se muselo.

Dále gest patrno, že množstwj prwků gest rozmanité netoliko co do částky kowowé, anobrž i co do částky zemowité. To ale se může twrditi, že w lůně zemnjm ani gediný nerost podobného slaučenstwj dosawad nebyl nalezen. Kyselina křemjková a kysličnjk hořčitý gsau prwkowé stálj, ostatnj wšichni nestálj.

Zaznamenánj powětroňů dle pořádku časowého.

A. Před narozenjm Páně.

a) Powětroně, gegichžto spadnutj dost zewrub udati se může.

1475. Hromowá střela na Kretě, o njž Malchus mluwj a nepochybně za symbol Cybely má.

1451. Děšť kamenů, genž nepřjtele Jozuowy u Bethhoronu zahubil.

1200. Kameny, genž dle Pausania w Orchomenu chowány byly.

654. Kameny, genž za času Tulla Hostilia na Albě wrchu padly (Liv. I. 31).

644. Pět kamenů w Čjně w kragině Songu spadlých (De Guignes).

466. Weliký kámen u Aigospotamos, o kterém Anaxagoras se domnjwal, že ze slunce pochodj (Plin. II. 58).

465. Kámen u Theb. (Scholiast Pindarůw).

461. Kámen w kragině Ankonské padlý (Val. Maximus VII. c. 28).

343. Kamenný déšť u Řjma (Jul. Obsequens).

211. Kameny padaly se hwězdau w Čjně (De Guignes).

206 anebo 205. Ohniwé kameny (Plutarch Fab. Max. c. 2).

192. Kámen upadl w Čjně (De Guignes).

176. Kámen upadl do gezera Marsowa (Livius XLI. 3).

90 anebo 89, padaly kameny (Plin. II. 57).

89. Dwa weliké kameny padly w čjnské kragině Yongu; wybuchnutj bylo 40 hodin zdálj slyšeti. (De Guignes).

46. Kameny padaly u Acilly (Caesar).

38. Šest kamenů padlo w čjnské kragině Leangu (De Guignes).

29. Čtyry kameny u Po w Čjně (tentýž).

22. Osm kamenů padlo w Čjně (tentýž).

12. Kámen padl w Ton-Kuanu (tentýž).

9. Dwa kameny padly w Čjně (tentýž).

6. Šestnácte kamenů w Ning-čeonu a w témž roku dwa giné (tentýž).

b) Powětroně, kterýchž čas nelze zewrub udati.

Matka wšech bohů, genž u Pessina padla.

Kámen u Abydosu padlý (Plin.).

Kámen w Kasandrii chowaný (Plin.).

Kámen černý a geště giný, genž w Kababě w Mekce se chowá.

Snad onen kámen, genž w křeslu při korunowánj králů anglických užjwaném zasazen gest.

B. Po narozenj Páně.

Kámen padl w zemi Vokontiuů (Plin.)

452. Tři weliké kameny w Thracii (Marcellinus Comes).

W šestém wěku padaly kameny na Libanonu u Emisy w Syrii. (Damasius).

570 u Bedru w Arabii (Alkoran VI. 16. a CV. 3 a 4.

648. Kámen ohniwý w Konstantinopoli (Rozličné kroniky).

772 padaly kameny we Fridlandu při městech Esensa a Norda; geden byl welmi weliký. (P. Cod. a Tulechowa).

823. Déšť kamenný w Sasku.

847. Kámen weliký čtyrhranný upadl nedaleko města Hamburku. (P. Cod. a Tulechowa).

852. Kámen padl w Tabaristanu měsjce lipna nebo srpna. (De Sacy a Quatremère).

897. Kámen padl u Ahmedabadu (Quatremère) (l. 892 dle kroniky syrské).

951. Kámen padl u Augsburku (Alb. Stad a ginj).

954 padl kámen na neznámém mjstě (P. Cod. a Tulechowa).

998. Dwa kameny, geden nad Labem, druhý w Děwjnu. (Comes a Spangenberg).

1021. Kameny pršely w Africe, mezi 24 lipnem a 21 srpnem (De Sacy).

1112. Kameny nebo železo spadly u Aquileje. (Valvasor).

1135 padl kámen u Oldisleben w Durinsku (Continuator Cosmae Pragensis a Spangenberg).

1164. Na hod welikonočnj u Mišně (Fabricius).

1198 padl kámen u Pařjže.

1249, dne 26. lipna kameny padaly u Quedlinburgu, Ballenstadtu a Blankenburku (Spangenberg).

W 13tém wěku upadl kámen u Wirchurku. (Schottus Phys. Cur.)

Mezi l. 1251 a 1363 padaly kameny u Welikého Uzinska w Rusku (Gilb. Ann. 35).

1280, padl kámen u Alexandrie w Egyptu (De Sacy).

1304, 1. řjgna padaly kameny u Friedlandu nebo u Freiberku (Kranz a Spangenberg).

1305 we Wandalsku padaly.

1328, 9. ledna u Mortahiahu a Dakhalinku (Quatremère).

1379, 26. kwětna padaly kameny u Minden w Hanoweru (Lerbecius).

1438, padaly kameny haubowité u Roy nedaleko Burgosu we Španieljch. (Proust).

1438, padl kámen u Lucerna. (Cysat).

1492, 7. listopadu, padl kámen 260 lib. těžký u Ensisheimu nedaleko Sturgawi w Elsasu; nynj se nalezá w knihowně w Kolmaru a wážj teď 150 lib. gsa zurážen. (Trithemius, hirsaug. Annal. C. Gesner foss. 3. p. 66.)

1496, dne 26. nebo 28. ledna, padly tři kameny mezi Cesenau a Bertonorim (Buriel a Sabellicus).

1510, padlo asi 1200 kamenů, gichž geden wážil 120 lib. ostatnj 60 lib. na gedno pole nad řekau Abduau (Surius Comm. XIV. 72).

1511, 4. zářj několik kamenů padlo u Kremy, gichž některé wážily 11 liber, giné 8. (Giov. del Prato a ginj).

1520, we kwětnu padl kámen w Aragonii (Diego de Sayas.).

1540, 28. dubna padl kámen w Limousinu (Bonav. de St. Amable).

1548, 6. listopadu, černá hmota u Mansfeldu w Durinsku (Bonav. de Sct. Amable).

1552, 19. kwětna padaly kameny u Šlosingen w Durinsku (Spangenberg).

1559, dwa weliké kameny zwjcj člowěčj hlawy padly u Miškowce w Uhřjch; chowagj se prý w c. k. pokladnici we Wjdni (Isthuanfi).

1561, 17. kwětna, kámen Arx Julia zwaný, padl u Torğowa a Eilenburku (Geszner, de Boot).

1580, 27. kwětna, kameny pršely u Gotinku (Bange).

1581, 26. čerwna při wsi Nyderreysu nedaleko Badstatu w Durinsku padl kámen 39 liber těžký; byl horký, že ho dotknauti se nesmělo. (Bindhard; Olearius; P. Cod. de Tulechowa).

1583, 9. ledna padaly kameny u Kastrovillari (Casto; Mercati; Imperati).

1583, 13. ledna padl kámen 30 lib. těžký u Rosy w Lawadii.

1583, 2. března, padl kámen zwjcj ğranaty w Pedemontu.

1591, 19. čerwna několik kamenů sprchlo u Kunersdorfu (Lucas).

1596, 1. dubna, padaly kameny u Crevalcose (Mittarelli).

W 16tém wěku padl kámen w králowstwj Walencii (Caesius a Jesuité koimbrenštj.).

1618, w srpnu weliký déšt kamenný we Strysku (Stammes).

1622, 10. ledna padl kámen w hrabstwj Dewonském. (Rumph).

1628, 9. dubna padaly kameny u Hatfordu w hrabstwj berkském, geden wážil 34 lib. (Gent. Mag. Dec. 1796).

1634, 27. řjg. padaly kameny w Charollois (Morinus).

1635, 21. čerwna padl kámen u Vağa w Italii.

1635, 7. lipna nebo 29. zářj, padl kámen 22 lotů těžký u Calce (Valisneri Op. VI. 64).

1636, 6. března padl kámen gako opálený mezi Zahanem a Dubrowem w Slezsku. (Lucas a Cluverius).

1637, 29. listopadu padl dle Gassendého na wrch Vaision mezi Guillaumem a Pernem w Prowencálsku kámen černý, gehož tjže potažná byla 3,5 (Gassendi, opera p. 96. Lyon, 1658).

1642, 4. srpna padl kámen 4 libry těžký mezi Woodbrigem a Aldboroughem w Suffolku. (Gent. Mag. Dec. 1796).

1643 nebo **1644**, padaly kameny do moře (Wuofbraine).

1647, 18. unora, padl kámen u Zwikawy w Lužici (Schmid).

1647, padaly kameny we Westfáljch (Gilbert. Ann.)

Mezi letem **1647** a **1654** padl kámen do moře (Willmann).

1650, 6. srpna padl kámen u Dordrechtu (Senguesd).

1654, 30. března padaly kameny na ostrow Fünen. (Bartholin).

Weliký kámen padl u Waršawy (Pet. Borellus).

Weliký kámen padl u Milana a zabil Františkána (Museum Septalianum).

1668, 19. nebo 21. června, dwa weliké kameny, geden ztjžj 300 lib. druhý 200 padly u Verony. (Legallois. Conversations, Paris 1672. Valisneri Opere II. 64. 66).

1671, 27. unora padaly kameny we Šwábjch. (Gilb. Ann. XXXIII).

1673. Kámen padl na pole u Dietlingu (Leonardus de Gemmis I. c. 5).

1674, 6. řjgna dwa weliké kameny padly u Glarisu (Scheuchzer).

Mezi l. **1675** a **1677** padl kámen do člunku rybárského u Kopinshawu (Wallace's Account of Orkney. Gent. Mag. Jul. 1806).

1677, 28. kwětna, několik kamenů, nepochybně měď zawjragjcjch padlo u Ermundorfu nedaleko Roosenhaven (Misc. Nat. Cur. 1677. App).

1680, 18. kwětna padaly kameny w Londonu (King).

1697, 13. ledna padaly u Pentoliny na Sicilii (Soldani, Gabrieli).

1697, 13. ledna padl kámen u Walhingu (Scheuchzer).

1706, 7. června padl kámen 27 lib. těžký u Larisy w Macedonii; zapáchal sirau a podobal se železné strusce (Paul Lucas).

1722, 5. června padaly kameny u Šeftlasu při Freisinku. (Meichelbeck).

1723, 22. června, asi 33 kamenů černých kowně se lesknaucjch u Ploskowic a Liběšic w Litoměřicku (Stepling, Rost).

1738, 18. srpna padaly kameny u Karpentrasu (Castillon).

1740, 25. řjg. padaly kameny u Razgradu (Gilb. Ann. I.)

Mezi 1740 a 1741 zimnjho času padl weliký kámen na Grenlandu (Egede).

1743 padaly kameny u Liběšic w Čechách (Stepling).

1750, 1. řjgna padl weliký kámen u Niortu při Coutance (Huard a Lalande.)

1753 w lednu padl kámen u Eichstadtu w Němcjch (Cavallo VI. 377).

1753, 3. lipna padly čtyry kameny, gichž geden 13 liber těžký, u Strkowa krage táborského w Čechách; geště wjce padlo do tamněgšjho rybnjka (Stepling de pluvia lapidea. Pragae 1754).

1753, w zářj, dwa kameny spadly, geden ztjžj 20 lib., druhý 11 lib., u Liponasu a Pinu w Bernu (Lalande, Richter).

1755 w lipnu, kámen sprchl u Terranuovy w Kalabrii, 7 lib. 15 lotů těžký (Domin. Tata.)

1766 na konec lipna kámen spadl u Alberete w Modeně (Troili).

1766, 15. srpna kámen spadl u Novellary (Troili).

1768, 13. zářj padl kámen u Luce w Maině; Lovoisier ho rozlaučil (Mem. acad. Par.)

1768, 20. listopadu padl geden u Mauerkirchen w Bawořjch 38 liber těžký (Imhof).

1773, 17. listopadu padl kámen 9 liber 2 loty těžký u Seny w Aragonu (Proust).

1775, 19. zářj padaly kameny u Rodachu w Sasku (Gilbert. Ann. XXIII).

1775 nebo 1776 pršely kameny u Obrutecy we Wolyni (Gilbert. Ann. XXXI).

1776 nebo 1777, w lednu nebo unoru u Fabriana pršely (Soldani a Amoretti).

1779, dwa kameny po 7 lotech těžké padly u Pettiswoode w Hybernii (Bingley w Gent. Mag. Sept. 1796).

1780, 1. dubna, kameny padly u Beestonu w Angličanech (Evening Post).

1782 kámen padl u Turinu (Tota, Amoretti).

1785, 19. unora pršely u Eichstatu (Pickel a Stolz).

1787, 1. řjgna padaly w charkowském guvernementu (Gilbert. Ann. XXXI).

1790, 24. lipna, weliký déšť kamenný u Barbotanu při Rocbefortu nedaleko Burdigalu. Geden kus byl zdélj 15 palců, prorazil chalupu a zabil pastýře a wola. Giné wážily 15 liber, giné 30. (Lomet).

1791, 17. kwětna padaly u Cassel-Berardenga w Toskansku (Soldani).

1794, 16. čerwna, padlo 12 kamenů u Sieny, gichž geden 15 lotů wážil. (Phil. Trans. 1794. p. 103).

1795, 13. dubna pršely kameny na Zeylánu. (Beck.)

1795, 13. prosince padl kámen 55 liber těžký u Wold-Cottage w hrabstwj Yorkickém bez meteoru swětlého (Gent. Mag. 1796).

1796, 4. ledna padaly w Rusku u Bjlé Cirkwe. (Gilbert. Ann. XXXV).

1796, w unoru upadl kámen 10 liber těžký w Portugalu (Southeys Lettres from Spain).

1798, 8. nebo 12. březná padaly u Salesu; geden byl zwjcj telecj hlawy. (Marquis de Drée).

1798, 19. prosince padaly w Bengalu. (Howard, Lord Valentia).

1799, 5. dubna padaly w Batanrouge nad Misisipim řekau. (Belfast Chronicle of the War).

1801, padaly na ostrowě Tonneliers (BorySt. Vincent.)

1802 w zářj padaly prý w Šotsku (Monthly Mag. Octob. 1802).

1803, 26. dubna weliký děšt kamenný u Aigle; bylo gich asi 3000, a neywětšj asi ztjžj 17 liber.

1803, 5. řjgna padaly u Avignonu (Bibl. Brit.)

1803, 13. prosince padl kámen u Eggenfeldu w Bawořjch, 31/2 lib. těžký (Imhof).

1804, 5. dubna padl kámen u Possilu nedaleko Glasgowa.

1805 nebo 1807 padl u Dordrechtu (Van Beck. Calkoen).

1805, 25. března pršely u Doroninska w Sibirii. (Gilbert. Ann. XXIX. XXXI).

1805 w čerwnu padaly w Cárogradu.

1806, 15. března dwa kameny u St. Etienne a Valence, geden ztjžj 8 liber.

1806, 17. kwětna. Kámen 21/2 liber těžký padl u Basingstoke w hrabstwj hampském (Monthly Magaz.)

1807, 13. března (17. čerwna dle Lucasa) kámen 160 liber těžký padl u Timošinu w guvernementu smolenském. (Gilbert. Ann. Razumowski w Journ. de Phys. 92. p. 250.)

1807, 14. prosince weliký déšť kamenný u Westonu w Konektikutu; kameny byly ztjžj 20, 25 a 35 liber (Silliman a Kingsley, Razumowski w Jour. de Phys. 92. p. 257).

1808, 19. dubna padaly u Borgo San Domenico. (Guidotti a Spagnoni).

1808, 22. kwětna padaly u Stonařowa na Morawě 4—5 liber těžké (Bibl. Brit).

1808, 3. zářj u Lysé w Čechách.

1808, u Moradabadu w Indii wýchodnj. (Fror. Not. XIX. p. 249).

1809, 17. června kámen 12 lotů těžký padl na koráb americký w šjřce sewerné 30° 58′ a w délce západnj 70° 25′ (Bibl. Brit.)

1810, 30. ledna padaly kameny 2 libry těžké w Casvell-Kocenty w Americe sewerné (Phil. Mag. XXXVI).

1810 w lipnu, weliký kámen padl u Shabadu w Indii. Zpálil pět wesnic a zabil mnoho lidj. (Phil. Mag. XXXVII. pag. 236.)

1810, 10. srpna padl kámen 73/4 liber těžký w hrabstwj Treperary w Hibernii. (Phil. Mag. XXXVIII).

1810, 23. listopadu padali kameny u Mortele, Villerai, Moulinbrulé w departementu loirském; geden wážil 40 liber, druhý 20. (Nichol. Journ. XXXIX).

1811, 12. nebo 13. března padl kámen u Pultawy w Rusku (Bruce, amer. Journ. N. 3).

1811, 8. lipna kameny pršely u Balanguillasu we Španieljch. Geden wážil 6 1/2 lotu. (Bibl. Brit. XLVIII).

1812, 10. dubna déšť kamenný u Tulusu we Francii.

1812, 15. dubna kámen padl zwjcj dětské hlawy u Erxlebenu (Gilbert. Ann. XL, XLI.)

1812, 5. srpna padaly kameny u Chantonay (Brochant.)

1813, 14. března padaly u Kutra w Kalabrii a spolu sprchl prach čerwený mnohý (Bibl. Brit. 1813.)

1813 w létě mnoho kamenů u Malpasu w Chestern (Thoms. Ann. of Phil. 1813. Nov.)

1813, 10. zářj několik kamenů padlo u Limeriku w Hibernii, geden wážil 17 liber. (Phil. Mag.)

1813, 13. prosince dle Nordenskiolda (Ann. de Chimie XXV. p. 78) nebo

1813, 16. prosince w kragi Lapveském w osadě switaipolské, ğuvernementu Wiborském. Kameny ty nemagj pochwistjka. (Razumowský w Journ. de Phys. 92. pag. 255).

1813 kámen padl u Pulrose na ostrowě Manu (Murray w Phil. Mag. Jul. 1819). Lehký, struskowitý.

1814, 3. unora padl kámen u Bachmutu w Rusjch. (Gilbert. Ann. I.)

1814, 5. zářj nedaleko Agen padaly, gichž někteřj wážili 18 liber. (Phil. Mag. XLV).

1814, 5. listopadu padaly w Doabu w Indii; 19 kusů bylo nalezeno (Phil. Mag.)

1815, 3. řjgna weliký kámen padl u Chassigny při Langresu (Pistollet).

1816 padl kámen u Glastonbury w hrabstwj somersetském. (Phil. Mag.)

1817, 2. a 3. kwětna. Chladný se domnjwá, že dle welikého swětlého meteoru w Gothenburku widěného powětroně do baltického moře padaly.

1818, 15. unora prý padl weliký kámen u Limoges, který wykopán nebyl. (Gazette de France, Feb. 25. 1818).

1818, 30. března kámen padl u Zábořice we Wolyni (Laugier in Ann. du Mus. 17tý rok, sw. 2).

1818, 29. lipna padl kámen 7 liber těžký u Slobodky w guvernementu smolenském; 16 palců do země se zaryl.

1819, 13. června padaly kameny u Žonzáku (Jonzac)

w dolegšj Charentě. Nemagj pochwistjka (Fleuriau de Bellevue in Journ. de Physique XCII. p. 136).

1818, padl weliký kámen u Seresu w Macedonii (Scherer w Fror. Not. 35. p. 49.)

1819, 13. řjgna upadl kámen u Polic nedaleko Gery a Kostric w hrabstwj Reusickém (Gilbert Ann. LXIII.)

1820, w noci mezi 21—22 březnem w Šoproně w Uhřjch (Hesperus XXVII, sw. 3.).

1820, padl kámen na koráb plowaucj w šjřce sewerné 20° 11′, a w délce západnj 55° 500′. Byl wlhký, studený, bez kůrky. (Baumg. Zeitsch. f. Physik. 1820. sw. 1.)

1820, 12. čerwna u Liksny w kragi Dunaborgu w guwernementu Witebském (Theod. Grotthus in Gilb. Ann. LXVII.).

1821, 15. čerwna kameny u Juwenasu, nemagjcj pochwistjka.

1822, 3. čerwna u Angersu (Ann. de Chim.)

1822, 10. září u Karlstatu we Šwédjch.

1822, 13. září u la Baffe w kantonu Epinalském w depart. Wasgáwském. (Ann. de Chim.)

1822, U Alledabadu w Indii wýchodnj (Fror. Not. 19. p. 249).

1823, 7. srpna u Noblebora w Americe. (Sillim. Ann. Journ. VII.)

1824, 15. ledna, mnoho kamenů padlo u Arenazza w kragi bonoňském; geden ztjžj 12 lib. a chowá se na hwězdárně w Bononi (Diario Romano).

1824, na začátek unora, weliký kámen padl w prowincii Irkucku w Sibirii. (Rozličné nowiny).

1824, w září padaly u Sterlitamaku w Rusku, kameny hlacené, hnědé, kyzu podobné, ledem obkljčené, a gako gádro w kraupách dělagjcj. (Eversman in Kastn. Arch. IV. p. 196. Fror. Not. 10. p. 58.)

1824, 14. řjgna kámen padl u Žebráka krage beraunského; chowá se w Museum českém (Gedn. společn. wlast. Museum 1825. str. 30. 54.)

1825, 16. ledna kámen padl u Malwate w západnjm djlu Hindostanu (Asiat. Journ. Oct. 1825. p. 486).

1825, 10. unora, kámen padl ztjžj 16 liber 14 lotů u Nantgemory w Marylandu (Boston Journ. Aug. 1825).

1825, 5. lipna u Toresilly de Carneros we Španieljch.

1825, 28. lipna u Široké w Chersonu, snad bylo dle domněnj Chladného krupobitj.

1825, 14. zářj padly dwa kameny po 15 librách w městečku Hanaruru na ostrowu sandwišském. (Kocebue).

1827, 27. unora 3 hod. odpoledne 4—5 kusů spadlo w kragi Azim-Gerhu w Indii wýchodnj. (Calc. Gouv. Gaz.; Fror. Not. 19. p. 248).

1827, 23. zářj padaly mjli od Bialystoku; 1) 4 libry těžký, 2) 2 lib., 3) 1/2 lib., 4) byl kus wětšjho roztlučeného, 2 libry těžký. (Eichwald u Fror. Not. 20. p. 276).

1827, 5. řjgna, padl kámen 3/4 lib. těžký, lehký, láwowitý s kůrau hnědau, 2 hodiny od Bialystoku. (Fror. Not. 19. p. 26).

1828, u Nashville w Tenessee sewerné Ameriky. (Amer. Journ. XV. p. 358).

1829, 14. srpna u Deala w Nowém Yersegi (Fror. Not. 26. p. 26).

1830, 18. unora, weliký kámen u Bicestru w County of Oxford. (Fror. Not. 27. p. 154).

1832, 9. zářj padl kámen 6 3/4 lib. těžký u Weselého w Hradišťském kragi na Morawě. Nynj gest w c. k. přjrodowně we Wjdni. (Fror. Not. 32. p. 298).

(Budaucně skončenj).

6.

Chřjpka, čili hromadný katar.

Nynj téměř po celé Europě panugjcj nemoc pod názwem Influenza, Grippe (ze slowanštiny), nákažliwý kašel, hromadnj katar a t. d. známá, roku 1782 z Čjny, máteře i giž přemožené hrozné auplawice, i giných nákažliwých a obecných nemocj, do našeho djlu swěta se přestěhowala, a w něm giž nynj široko daleko rozsáta gest. Neyprwé gsme z Ruska a Polska zpráwy o nj dostali, pak se do Anglicka, Francauska *), Německa wňostila, a na začátku dubna i do Čech a do Uher se wlaudila, kde, obzwláště w lidnatěgšjch městech, téměř w každém domě, alespoň gedna osoba na tento neduh stonala. I zasluhuge tedy wěc tato, lidského zdrawj se týkagjcj, našj pozornosti; tjm wjce, že ačkoli nemoc tato wesměs powažowána, nebezpečna nenj, aniž kdo na ni snadno zemřel: předce za malichernost držána a zanedbána býti nesmj, sice sesjlená a zhoršená tělo lidské k giným krutěgšjm a počasným chorobám schopné a sklonné činj.

Nemoc tato w přjrodě a podstatě swé, ano i dle zewnitřnjch úkazů nic giného nenj, než obyčegný různý katar, a proto i stegné s njm přjpadky, trwánj, wýchody a léčenj zachowáwá.

*) W Londýně, Pařjži, diwadla byla zastawena, poněwadž wětšj djl herců hlasu byl pozbawen nemocj tauto.

Nemoci této podrobený následugjcj přjpadky gewj: Obyčegně pod wečer zimomřiwostj po celém těle a hlawobolem zastižen býwá, pak w noci lehnutjm, při zwětšeném wýzewu kožnjm mjrně se potj, často zmnožené wšeobecné horko žádaný sen mu odnjmá, co se někdy i druhý i třetj den, zřjdka déle, tauže určitau dobau opětuge. Chorý gest nepokogný, bezwládný, ochabělý, gest přjliš citliwý proti zimě a wšem proměnám počasj, okus má osobliwě slaný, gazyk bjlým slizem přikrytý, chut k gjdlu zmenšenau, žjžeň welkau.

Mjstné útrpnosti teď dotčené, obyčegně předcházegjcj, a gen při ljtém nápadu náhodných škodjcjch přjčin s nimi spolu swůg půwod beraucj, dle mjsta, které zaugjmagj, dle rozšjřenj a prudkosti, rozličné úkazy na gewo dáwagj. Tak se mázdřice slizowá chřjpmj zapálj, čehož následkem gest časté prudké kýchánj a pryštěnj bjlé, přjliš ostré kapaniny, která částky, po nichž teče, gako nos, rty, ljce, swau dráždjcj mocj rozgitřuge. Wýtok wšak tento se přetrhuge, když se zapálenina zmocnj a wywýšj na rýmu. — Rozprostjráli se zánět tento do dutostj čelných: neduživý nad nosem náramné tlačenj, we hlawě horko, těžkost a záwrať cjtj; zaugmeli trubici Eustachowu, nastane nepřjgemné hučenj w ušjch, ano i bodawá bolest. Gestli kraginu ohryzkowau, a štěrbinu průdušnj zanjcenj napadlo: chrapčiwost, zakrsalost, a kašel, ze začátku sice mjrněgšj, suššj, wyniká; gestli i hrdlo podjl na něm bere: bolawé polykánj následuge; gestli se i do dýchawice i do wětwj gegjch spustj: silněgšj, častěgšj a bolný kašel nawstáwá. Skrze saucit i oči do útrpnosti uwrženy býwagj — hořj, čerwenagj se, swětla netrpj, slzj ostrých mnoho oddělugj.

Trwánj hromadného kataru nenj we wšech přjpadech stegné. Když ge nemoc lehká, za dwa dni se

končj, neywýš do čtwrtého dne podržuge; při wětšj prudkosti, za geden týden i déle trwá. Zimnice wšak wjce, než dwa čtyři nápady nečinj, třebas neduh mjstnj, při ustawičném wýchraku ljpawého slizu geště déle se prodlužuge.

Že se giž nemoc k u k o n c i chýlj, oznamugj: wšeobecných znamenj přestánj, — pot se po weškerém těle wyrazil blahoděgný. K tomu wýměsy, prudčjm stupněm zápalu udušené, se wracugj. Gestli rýma přjtomná byla, mjsto onné ostré tekutiny, shustlá, zelenawá, neb přižlautlá, a wšj ostrosti pozbylá látka se wyměšuge. Gestli i chřtán trpěl: chraplawost mizj, kašel, který prwé suchý byl, nynj we wlhký se proměňuge, a žlutým neb zelenawým, lepkým, kulatým šlemem sprowázeň býwá, — na začátku s něgakau nesnázj, a tupau tlačjcj bolestj na prsjch, pak s welikau snadnostj, a patrným ulewenjm. —

A toto ge neyobyčegněgšj, ale i neyšťastněgšj wýchod nemoci této; která ale, gestli se zanedbá, a nemocný se wenčjch škodjcjch mocj newaruge: snadno na krutý stupeň zánětu wystaupiti, nebezpečný a počasný prým, dlauhotrwagjcj a urputný kašel, s wýpliwkem šlemu neb bez něho, ano i zapálenj plic, klánj bočnj, házenj krwj, sauchotiny pljcné, dýchawičné, slizowé, způsobiti může.

P ř j č i n y. Žádný zánět tak určitě od wplywů podnebowých nezáwisj, gako katar wesměs powažowaný. Náhlá změna tepla a zimy, obzwláště s wlhkostj spogené, tworj geg, odtud tak hustě w garu a geseni, neb takowých počasjch, které těmto částkám roku se podobagj, panuge. We kragjch, kde ge podnebj přes celý rok mokro-zimné, a powětrnost měniwá: katar domácj kragany trápj. Ne wšak každá wlhká zima a náhlá proměna powětrnosti s to gest tuto nemoc zploditi, ne-

bo někdy i při suchém teplém počasj swau moc na země bydlitele wygewuge. Musj tedy gisté slaučenj a smjšenj prwků wzduchowých se státi, skrze které obzwláštnj látka se wywinuge, gako půwod tohoto zlého. A tak prawem můžeme nákazu přigjmati, která prwotinně we wzduchu obsažená, i skrze bezprostředné dotýkánj, gako bozkáwánj (polјbenj), šátky nosowé a t. d., se po lidech rozmnožuge. Toho důwodem gest nynj panugjcj hromadnj katár, kterého wšak, gako i giných hromadno-nákažliwých nemocj, wnitřnj powahu a podstatu, duchu lidskému wyskaumati geště dotud popřáno nebylo.

Různě pocházj katar z nastuzenj, z náhlého přechodu ze silné zimy do tepla, kde rázem přitrhugjcj tepla popud geg twořj. I opáčně, náhlý přechod z tepla do zimy, obzwláště, když wyzewowánj parné zmnožené gest, aneb giž i pot se wyrazil, tenže následek má; tu powstáwá nemoc z náhlého přetrhnutj, a zaraženj wýzewu kožnjho, plic a ostatnjch cew průdušnjch. Tyto okolnosti gsau i hromadným přjčinám obzwláště přjzniwé.

Gest wšak i náklonnost, čili wnjmawost ku kataru. Tak se nazwjce, skrze přjlišné těla w teple chowánj, skrze nepřiwyklost a nentuženj se naproti nepřjgemnostem powětřj a počasj, základ k němu klade, — tedy se hustě při wystonáwagjcjch nacházj. Dále záwisj od slabého austrogenstwj průdušnjch, cest a celého dýchawičného saustawu, spogeného s wywýšenau gegich popudliwostj a citliwostj, které hned dědičné přirozené gsau, hned pozděgi skrze rozličné přjčiny zbuzeny býwagj. Takowé osoby z těch neynepatrněgšjch přjčin upadagj do kataru, gsau hromadnjm škodliwým wplywům obzwláště wystaweni, choroby nimi pošlé snadno se při nich osobliwé stáwagj, a w sauchotiny slizné, dýchawičné, ano i pljcné přecházegj.

Léčenj gest rozličné, obzwláště dle rozličnosti trwánj a prudkosti nemoci, při čemž wšak i giné okolnosti, gako letory, pohlawj, wěk, těla powaha a t. d., na pozor brány býti musegj. Hnedky při wznikagjcjch předchůdcjch třeba pjti spařeninu slabau, aneb swařeninu proskurnjku (wysokého slezu), gečmennau, owesnau i we wětšjm množstwj. Wečer před spánjm uži teplau noh kaupel, pak se hnedky do postele ulož, a usilug se něco do potu přigjti. Gestli kašel nenj náramný, a njm se nic newymjtá, může se užiti něco šťáwy wytlučené z mrkwe, aneb swařenina z lenowého semene pjti, která se wšak nesmj na husto swařiti, sice oškliwost, hnusenj a bliwánj působj. Někdy chorého přjkrý a tuhý kašel mořj, a tlačenj, nebo pjchánj, opanuge některý djl hrudi; někdy hrnauc se krew ku hlawě působj bolenj hlawy silné, anobrž samé zapálenj mozku. W těchto přjpadcjch ustanowj lékař běh léčenj prospěšného, kteréhož bez meškánj zawolati potřebj.

Mezi pokrmem wystřjhey se wšech kyselých, ostrých, solených a kořenných krmj; zdržug se od masa, obzwláště uzeného, od maučných gjdel, starého sýra a ljhowých nápogů: wjna, páleného, tuhého piwa. Neyužitečněgšj gest poljwka z krup a reyže.

Neywětšj pozornost zasluhuge w nemoci této teplo, má se tedy nemocný nepřestegně w mjrném teple chowati; neylépe gest, když celý čas nemoci w posteli trawj. Předewšjm na zimné, na mokro-zimné mlhawé powětřj wygjti buď mu neypřjsněgi zapowěďjno.

Ostatně za potřebné býti saudjme připomenauti, aby se žádný w prudšjch, twrdošjgných způsobjch nemoci této na předpisy a léky tyto cele nespoléhal, nýbrž maudrého a zkaušeného lékaře o radu a pomoc prositi nezameškal.

Jonáš Bohumil Gwoth,
posl. lékarstwj w Pešti.

7.

Zpráwy o wlastenském Museum.

(W dubnu, mági a červnu 1833.)

Do Společnosti, k třjdě audů činných přistaupili, uwoliwše se k wyměřenému ročnjmu platu: hrabě Josef z Ditrichšteina, c. k. komornjk a ředitel gednoty průmyslowé w Čechách; — a hrabě Josef z Nostic a Rynku, c. k. komornjk.

W materialijch do Museum dodáno gest:

Do zbjrky mineralij a zkamenělin: od p. Aloysia Maiera, c. k. gubern. raddy w Přjbrami, partie skwostných kusů wýkopů přibramských; — od p. abbé Frant. Hocke partie zkamenělin pražských; — od dra. lék. p. Bischofa w Teplicjch exemplar nowě nalezené odrůdy komptonitu; — od p. Kolarského, kaplana na Polné, exemplar žlutého skřemene.

Do zbjrky žiwočišné: od G. Gasn. knjžete z Thurnu a Taxisu, orel skalnj (falco fulvus); od hrab. Gindřicha Chotka wycpaný bledý zagjc; — od hrab. Šlika kormoran (pelecanus carbo); — od hrab. z Klam a Martinic cele bjlá korotew; — od p. Pišy, obchodnjka we wjně na Hradci Králowé, kormoran.; — od p. Bohutinského, nadlesnjho w Dobřjši, maličký sysel (sorex tetragonus). —

Do knihowny, zbjrky rukopisů, map a rytin: od činného auda p. děkana Hausera w Peruci 1 lat. a 2 něm. staršj wlast. knihy; — od p. Kolarského, kaplana na Polné, 2 staršj wlast. knihy; — od p. Wjta Danjčka, gymnas. prefekta w Něm. Brodě, 1 stará kniha; — od p. Mart. Šimana wšeobecný ká-

talog celého duchowenstwa w Čechách; — od p. Leop. Gö řlicha, kapitulára w cisterciackém klášteře Oseckém a učitele náboženstwj na gymnasium chomautowském, 4 rukopisy a 1 stará kniha o magii z 16 stoletj; — od král. české společnosti nauk prowincialnj schematismus český na r. 1833; — od p. Wácl. Swobody, studugjcjho w Praze, mappa ku přehledu Rakaus a prof. Schnabla mappa okresů řjzenj zemského, saudnjho i wogenského w Rakausjch; — od p. Frant. Kamarýta, posluchače filosofie w Buděgowicjch, 18 rozličných staršjch knih; — od p. Hieron. Zeidlera, kanownjka řeholnjho a sekretáře opatowa na Strahowě, c. k. professòra i censora theol. etc., 3 básně ke dni padesátých rodin wys. důst. p. Bened. Pfeifera, opata Strahowského; — od p. Prokopa Röslera, učitele hlawnj školy u Teyna, 2 rukopisy; — od zběr. auda p. Adama Fialky, děkana sušického, česká kniha od r. 1614; — od p. Kašpara Fejérpatakyho, knihaře we Sw. Mikuláši w Uhřjch, geho Kalendář nowý a starý na r. 1830, 31, 32 a 33 w 8u, a Třasořitka, směšnohra 1833; — od auda činného p. Jana Ferd. Schmidta, c. k. raddy u appellacj, geho „Darstellung der Bergrechte in Böhmen,“ 1 djl w Pr. 1833; — od Geho Excell. p. Karla hrab. Chotka z Chotkowa i Wognjna, neyw. purkrabjho a presidenta zemského gubernium w Čechách, několik rytin wytištěných na čjnském hedwábném papjře; — od p. Augustina Herolda, lokalisty hřešihlawského, Červenecii vocabularium rythmico-bohemicum w Pr. 1614; — od c. k. wlastenské hospodárské společnosti w Čechách, wydaný od nj spis dra. Löhnera „Anleitung zur Schafzucht und Wollkunde“ 1833; — od společnosti wlastenských přátel uměnj w Praze, tištěná zpráwa gegj o rozdělenj odměn akademických r. 1833; — od institutu Osolinských we Lwowě dwa swazky geho Czasopismu naukowého nowě wyšlé; — od p. Ond. Preiningra, kancellisty u policeynj direkcj, žalostné pjsně na smrt hraběte Františka Deyma tištěné, spolu s biografij geho w rkp.; — od p. Frant. Grohmanna geho „Nuova descrizione del chameleonte siculo“ s obrazy; — od p. Wácl. Krolmusa, faráře zwikoweckého, česká kniha od r. 1784; — od p. Adolfa Kopce, dokt. i prof. práw, 2 exx. dwau spisů politických geho neb. otce dokt. i prof. práw Martina Adolfa Kopce; — od auda přispjwagjcjho p. rytjře z Adelshofen jubi-

lowaného zemsk. raddy, 3 wlast. knihy a 2 staré tabule měděnné s rytinami; — ode knihkupectwj Kalvowského w Praze, 7 čjsel geho artikulů skladnjch w 8 swazcjch; — od auda činného p. děkana Ziegleaa w Chrudjmi, tři nowěgšj swazky geho časopisu školnjho, pak „Sonettenenkranz von Badanyi v. Maldur" w Chrud. 1832, a popis baurj po smrti cjs. Karla VI powstalých od Jak. Dogdta w rkp. 74 archů; — od swob. pána Hannše z Aufsess w Normberce geho „Anzeiger für Kunde des deutschen Mittelalters" 1832 a 33; — od p. Karla J. Kreutzberga, praktikanta u c. k. gubern. w Praze, geho spis „Ueber den Verein zur Ermunterung des Gewerbsgeistes in Böhmen", w Pr. 1833, a 1 ex. knihy „Bericht der Beurtheilungscommission über die 1829 statt gefundene Ausstellung der Industrie-Erzeugnisse Böhmens," w Pr. 1831; — od čestného auda p. kanownjka Kreibicha w Litoměřicjch geho „Karte des nördl. Theils von Böhmen," 8 listů, a geho mappa kragе chrudimského; — od p. Jgnace Seibta w Pr., wydaný od něho spis „M. T. Cicero de natura deorum" w Pr. 1834. —

Do zbjrky mincj: od auda přisp. a zběr. p. Wjta Danjčka, prof. w Něm. Brodě, starý malý měd. penjz; — od p. Kolarského, kaplana na Polné, 3 staré střjb. penjze; — od p. Wácl. Krátkého, novicia we premonstr. klášteře Nowořjském w Morawě, bronzowá medalie nowěgšj; — od auda přisp. p. Gřřjho Fischera, učitele náboženstwj na gymnas. we Hradci Gindřichowě, 1 starý tolar a 2 staré střjb. penjze; — od p. Wácl. Suchánka, kupce w Kostelci na Labi, 6 střjb. a 5 měd. mincj rozličných; — od p. Rottlera, obchodnjka w Turnowě, 2 řjmské, 3 ruské, a 1 polská mince; — od p. Baptuňka, syndikusa na Witorazi w Rakausjch, 9 polobrakteatů z Rakaus i Bawor; od Geh. Excell. hrab. Leopolda Šporka, neyw. sudjho dworského w král. českém, tregitý tolar Fridřicha Oldřicha wéwody Brunswického z r. 1618; od p. Jos. Chmely, prof. gymn. we Hradci Králowé, 1 řjmská střjb. mince a 3 staré české penjzky; — od p. Frant. Laušmana, kancellisty we Stěžerách, 12 střjb. a 7 měd. penjzů.

Do zbjrky národopisné: od p. Jana Mixy, woskáře we Přjbrami, uměle zhotowený a malbau i zlatem ozdobený slaupek; — od p. Kolarského, ka-

plana na Polné, meč we Klášteře Žďarském nalezený, s nápisem r. 1417, a 1 starožitná mjsa; — od p. rytjře z Adelshofen, 4 staré nástroge geometrické a starý nástrog k reysowánj.

Do pokladnice na wydáwánj knih českých dodali: p. Jan Chlebeček, měšťan Chrudimský, 10 zl. (náležj wlastně do prwnjho čtwrtletj b. r., kdež omylem tisku wynechán); — p. Julius Urban ze Šwabenowa, 15 zl.; — p. Josef Linhart, doktor w lékarstwj, 5 zl.; — p. Hermann Šrámek na Strahowě, 10 zl.; — p. Matěg Kwasnička, sekretář u magistratu w Krumlowě, 10 zl.; — p. Karel Hawljk, studugjcj filos., 5 zl.; — pan Wogtěch Juhn, probošt w Gindřichowě Hradci, 10 zl.; — p. Frant. Slawjček, kaplan tamže, 5 zl.; — pan Jan Mataušek, posluchač theologie, 5 zl.; — p. Jos. Bogislaw Piohl, studugjcj na akad. gymn. 12 zl. 30 kr.; — p. Jan Rodomil Dwořák, 5 zl.; — p. Frant. Jachim, posl. theologie, 5 zl.; — p. Jos. Chmelenský, doktor obogjho práwa, 15 zl.; — p. Frant. Stangler, kaplan w Rjnowě, 5 zl.; — p. Wěnceslaw Kořjnek, pjsař na Mělnickém panstwj, 10 zl.; — p. Wáclaw Neumann, kancellista u c. k. kragského úřadu we Slaném, 20 zl.; — p. Frant. Rirenschaft, měšťan Plzeňský, 5 zl.; — pan Tomáš Kust, kancelárský, 10 zl.; — p. Frant. Feyerfeil, studugjcj práw, 4 zl.; — p. Wěnceslaw Stenčk, doktor w lékarstwj, 5 zl.; — p. Vincenc Valentin Frey, lékárnjk w Praze, 25 zl.; — p. Chr. Rubeš, děkan w Haydě, 13 zl.; — p. Valerius Procházka, stud. theol., 5 zl.; — p. Matěg Semerad, stud. lékarstwj, 2 zl.; — p. Karel Bořiwog Presl, doktor a prof. na Universitě Pražské, 10 zl.; — p. Jan Křt. Walenta, kaplan w Poděbradech, 12 zl. 30 kr.; — p. Řehoř Zeithammer, doktor fil., prof. gymn. w Pjsku, 5 zl.; — p. Jan Theob. Held, doktor w lékarstwj, 30 zl.; — p. Jan Krtička, rytjř z Jaden, c. k. dworský radda u řjzenj zemského w Linci, 10 zl.; — p. Frant. Kastránek, knihtlačitel w Gičjně, 5 zl.; — p. Jan Spott, posluchač lékarstwj, 10 zl.; — p. Sergius Böhm řádu milosrd. bratřj, 10 zl.; — p. Wlastislaw Wet, stud. na akad. gymn., 5 zl.; — pan Petr Kregčj, děkan w Turnowě, 15 zl.; — p. Josef Štulc, stud. na akad. gymn., 10 zl.; — p. Karel Tomjček, stud. na akad. gymn., 10 zl.; — p. Wácl. Štulc, stud. na akad. gym., 10 zl.; — p. Adolf hrabě z Pöttingu, 10 zl.; — p. Augustin Grasser, kooperator w Cholticjch,

10 zl.; — p. Anton. Knobloch, kněz řádu Maltenského, 10 zl.; — p. Frant. Laušmann, kancelárský w Stěžerách, 10 zl.; — p. Vincenc Pulkrábek, kancellista w Mělnjku, 5 zl.; — p. Frant. Bezděka, katecheta gymnas. w Pjsku, 5 zl.; — p. Augustin Beer, stud. na akad. gymn., 5 zl.; — p. Jos. Kramář, vikář a farář na Wysokém, 10 zl.; — p. Michael Fereš, kaplan Českodubský, 10 zl.; — p. Jos. Nečásek, farář Rochpratický, 10 zl.; — p. Wáclaw Kawaljr, kaplan Rochpratický, 10 zl.; — pan Josef Sedláček, kaplan na Boskowě, 10 zl.; — p. Jan Nosek, farář w Semilech, 5 zl.; — p. Jos. Damašek, kaplan w Semilech, 10 zl.; — pan Frant. Náhlowský, kaplan Českodubský, 10 zl.;

Nowé knihy české.

1) Tatranka. Spis pokračugjcý rozličného obsahu, pro wčené, přewčené y newčené. Prwnj ročnj běh, swazek druhý. Pracý a nákladem Giřjho Palkowiče, prof. řeči a liter. slowenské. W Prešpurku, 1832, pjsmem Belnayho dědiců, 116 str: w 8. (w Praze u synů Boh. Haase za 30 kr. we střjbře).

2) Gindy a Nynj. Národnj zábawnjk pro Čechy, Morawu a Slowany w Uhřjch. Nákladem a wedenjm Jana H. Pospjšila. Nowého běhu půlletj prwnj, 1833, 26 archů we 4. (za 1 zl. 36 kr. we střjb.)

3) Časopis pro katolické duchowenstwo. Wydáwán od knjžecj arcibisk. konsistoře Pražské. Šestý ročnj běh, swazek 1. a 2. W Praze w knjž. arcibisk. knihtiskárně 1833, str. 168 a 186 we wel. 8. (Celý ročnjk za 2 zl. stř.)

4) Zbjrka neydáwněgšjch slownjků latinsko-českých, s obsahem neznámých slow w abecednjm pořádku českolatinském. Wydána od Wáclawa Hanky, rytjře řádu sw. Wladimjra, bibliothekáře národnjho Museum českého, učených společnostj Krakowské, Wilenské a Waršawské člena. — Vetustissima Vocabularia latino-bohemica. — 8. W Praze, w arcibiskupské knihtiskárně, 1833. Stran XVI a 442; za 1 zl. střjb.

5) Pjsně w národnjm českém duchu, od Fr. Jarosl. Kamenického. 12. W Praze 1833, w knjžecj arcibisk.

tiskárně, u Josefy Fetterlowé, wedenjm a nákladem Wáclawa Špinky. Stran 108; za 10 kr. stř.

6) Slowanka. Sbjrka národnjch powěstj. Wydána Frantau Wrantewičem a Slawomjrem Tomjčkem. Djl prwnj, Kwětomluwa. Sebrána Karlem Amerlingem. W Praze u H. J. Endersa. 1833. str. VIII a 112 w 8. za 24 kr.

7) Druhé sto mrawných powjdek k prospěchu mládeže wlastenské. Pracj Frant. Jana Swobody, c. k. prof. W Praze u Mart. Bud. Neureutra 1833. w 8. str. 208. za 30 kr.

8) Česká bibliotéka, pro wlastence milowné gazyka mateřského a nowých wědomostj, od J. Jawornického. Swazek druhý, w Praze 1833 u J. H. Pospjšila, str. 132 w 12. za 20 kr. we stř.

9) Malý Slowan, nebo zbjrka neypotřebněgšjch slow a způsobu k mluwenj se snadnými rozprawkami z obecného žiwota a polohopisným slowgasnikem (sic) k potřebě wšeobecné. Česky a německy. Od Jos. Alex. Dundra. W Lipsku, u L. Seidla a W. Braunmüllera, 1833. str. XII a 192 w 12. za 45 kr. stř.

10) Wýtah z německé mluwnice, od Jana N. Sýkory, učitele na hlawnj škole w Plzni. W Pr. a Hr. u J. H. Pospjšila, 1833. str. 162 w 8. za 14 kr. stř.

11) Prawopis český od Wácl. Hanky, rytjře řádu sw. Wlad., bibliot. národ. Museum. Třetj poopravené wydánj. W Praze, tiskem synů Boh. Háze, 1833. str. 84 w 12.

12) Joan. Amos Comenii orbis pictus quinquelinguis, anebo Swět w obrazých, latině, německy, česky, polsky a francauzsky, se 153 obrázky na dřewě rytými, wyd. od Jos. Chmely, c. k. prof. we Hradci Král. u J. H. Pospjšila, 1833. str. 454 w 8., za 1 zl. 30 kr.

13) Hospodářská kniha pro wšeobecné naučenj. Od Jos. Fr. Kauble, c. k. prof. w Litoměřicjch. W Praze, w knjž. arcibisk. knihtisk. u Josefy Fetterlowé, wedenjm a nákladem Wácl. Špinky, 1833, stran 288 w 8., za 36 kr. stř.

14) Dra. Gind. Felixa Paulického Domácj lékař, aneb kniha o šetřenj zdrawj, zwláště pro lid wenkowský, w njž se ukazuge, gak obyčegné nemoci snadně a lehkými léky, přede wšjm pak dobrým chowánjm odwráceny a léčeny býti mohau. Zčeštěnjm Ant. Jana Jungmanna, doktora w lékarstwj a c. k. professora atd. Nákladem českého Museum č. 3. W Praze 1833, w kommissj u Kronbergra a Webra, stran X a 633. wel. 8. za 1 zl. 36 kr.

15) Sw. Augustina o městě Božjm kněh dwanaectma. Z latinského gazyka podlé Maurinského wydánj přeložil Fr. Lad. Čelakowský. Kniha XVIII a XIX. Weliký 8. W Praze 1833. W knjžecj arcibisk. knihtiskárně.

16) Faedon aneb Sokratesowo poslednj rozmlauwánj o Nesmrtedlnosti duše, s připogeným žiwotem téhož mudrce; dle Mendelssohna přeložil Josef Černý, cjrkewnj kněz. Weliký 12. W Praze 1833. w knjž. arcib. kniht. u Jos. Fetterlowé, wed. a nákladem Wáclawa Špinky. Stran XII a 236, za 30 kr. stř.

17) Srnec, aneb newinnj winnjci. Weselá hra we třech gednánjch. Zčeštěna od J. Hýbla. W Pr. u M. B. Neureutra, 1833. str. 108 w 12. za 12 kr.

18) Lékař očnj. Zpěwohra we dwau gednánjch. Z francauzského dle Emman. Veitha. 12. W Praze 1833. W kn. arcibisk. kniht. u Jos. Fetterlowé, wed. a nákl. Wácl. Špinky. Stran 108, za 10 kr. stř.

19) Weselá přástewnice, aneb rozmanité wyprawowánj, čili pohádky, dle Grimmowých báchorek, od Fr. B. Tomsy. Djlek druhý, w Pr. u Jana H. Pospjšila, 1833. str. 200 we wel. 18.

20) Kwět chmelowý. Přjběh wyprawowaný djtkám a milownjkům gegich od Krištofa Schmida, zčeštěný od J. Hýbla. S žiwotopisem spisowatelowým. W Praze u M. B. Neureutra, 1833. str. 108 w 12. za 12 kr.

21) H. K. Šmida biblické přjběhy starého y nowého zákona pro djtky, od Joz. W. Wlasáka, w Pr. u M. B. Neureutra, 1833. str. X a 138 w 8. za 20 kr.

22) Rychlý, wždy hotowý počtář ku kaupi i prodagi pro každého. Knjžka početnj, w Praze u Konr. Senfta, 1832. str. 242 w 8.

23) Uwedenj k snadnému, rychlému a gistému zpaměti počjtánj, od Jana Rádla, školnjho učitele w Deyšjně. Druhé wydánj. W Pr. u J. H. Pospjšila 1832. str. 24. w 12.

24) O trýzněnj howad. Katechetycké řeči. Pracý F. J. Swobody, c. k. prof., w Pr. u Neureutra, str. 72 w 12. za 8 kr.

25) Krátká kázanj a homilie na nedělnj a swátečnj epištoly celého cjrkewnjho roku. Sepsal Mich. Frant. Schönbeck, doktor pjsem sw. a prof. theol. w Bu-

dăgowičjch. Djl prwnj, w Pr. u M. Neureutra, str. 308 wel. 8. za 1 zl.

26) Sedmmecjtma swátečnjch kázanj Vincencia Zahradnjka, faráře w Křešicjch. 8. W Praze 1833. (W knjžecj arcibiskupské knihtiskárně, u Jos. Fetterlowé, wedenjm a nákladem Wáclawa Špinky. str. 320; za 1 zl. stř.

27) Knjžka k čtenj a k modlenj pro křesťanskau mládež. Podlé Kristofa Schmida od Jos. Ferd. Kulhánka, kněze cjrkewnjho. 12. W Praze 1833. W knjžecj arcibiskupské tiskárně, u Jos. Fetterlowé, wedenjm a nákladem Wácl. Špinky. str. 304; za 20 kr. stř.

28) Uwedenj k wnitřnj modlitbě, poukázané w mnohých modlitbách, dle potřeby katolických křesťanů; od Benedikta J. N. Pfeiffra, opata kanownického řádu premonstratského král. kláštera Strahowského w Praze. Přeložil z německého Gothard W. Holubář, kněz téhož řádu, a kazatel w chrámu Páně na Strahowě. Wel. 18. W Praze 1833. W knjžecj arcibisk. kniht. u Josefy Fetterlowé, wedenjm a nákladem Wáclawa Špinky. Stran 360, za 24 kr. stř.

Redaktor: František Palacký.

Tiskem Jana Host. Pospjšila.

ČASOPIS

ČESKÉHO MUSEUM.

ŠESTÝ ROČNJ BĚH.

SWAZEK TŘETJ.

W PRAZE, 1833.
NÁKLADEM ČESKÉHO MUSEUM.

1.

B á s n ě.

(Z pozůstalých rukopisů J. W. Kamarýta).

1. Útěcha.

(1828).

Slunko nad horami,
Na nebi ni mráčku;
Klepey kosu do pšenice,
Wesel se miláčku!

Geště-li ti želno
Pro chudau chalaupku?
Podjwey se na ten párek
Weselých holaubků.

Ani zrnka hráchu
Sobě nezaseli,
Předce nikdý přes ty háge
Hladem neletěli.

Oni magj křjdla,
A my ruce máme:
Co si oni wylétagj,
My si wyděláme.

Strakaté peřjčko
Bůh gim s nebe dáwá,
A našemu lnjčku také
Geště požehnáwá.

Slunko nad horami,
Na nebi ni mráčku:
S weselostj do pšenice,
Pěgme můg miláčku!

2. Pěnj sirotka w noci.

Kalné oči, ubožátka! gděte spat!
„Bolj, bolj! — kdo nám bude postel stlát?
Maminka w rowečku, a pro sestru lkáme,
Otec na bogišti, bratřjčka nemáme.“

Kalné oči, ubožátka! gděte spat!
Wolnau postel andělјček bude stlát.
Záclony tichaunké — zelená trawička,
Gedlowé prkýnko — hladká podhlawnička.

Kalné oči, ubožátka! gděte spat!
„Bolj, bolj! — nám se tmawé noci bát.
Měsjček nám zašel, wyhasly hwězdičky,
Kde gsi náš miláčku, — kde milé družičky?“

Kalné oči, ubožátka! gděte spat!
Andělјček wáš miláček, co se bát?
Neytmawěgšj noci zgasnj pochodněmi,
Přigdau k wám družičky s wěnci, se swjcemi.

Kalné oči, ubožátka! gděte spat!
„Bolj, bolj!—kdo nám bude na sen hrát?
Zabit náš slawjček, plačeme pěničky,
Otce, matky nenj — ach my nebožičky!“

Kalné oči, ubožátka! gděte spat!
Anděljček dobrau noc wám bude hrát.
Nebeská mu hudba w troge zwony hrany,
Neyljběgšj pjseň gemně na warhany.

Kalné oči, ubožátka! gděte spat!
„Bolj, bolj! — dokud slzj, nechey lkát!
Widěly gsme otce mečem zabitého,
Widěly gsme matku umjrat pro něho!“

Kalné oči, ubožátka! gděte spat!
Wšemu rodu zase bude slawně wstát.
Obgasněn deničkau zwoláť anděljček,
Wstane otec, matka, wstaneť i bratřjček.

3. Námluwy.

(1822.)

U Swachowa dwora u chmelnice
Sbjrá žencům děwče růžoljcé;
Modrým okem nebe wygasňuge,
Že šustjcj klasy usušuge;
Zpěwem chuť a sjlu žencům dáwá,
Že si gonák s kosau gen pohráwá.

Děwče krásné, děwče modrooké!
Hle, w dolině tučné, nehluboké,
Gak se husté sady zelenagj,
Žita bugná gako woda hragj;
Lauky trawné napágj Malice.
Děwče krásné, děwče růžoljcé!
Hle, to wšecko s dědinau buď twoge:
Gediná ty pogď a budiž moge!

4. Samota.

(1827.)

Sám do háge chodjwám,
Aby swět newiděl,
Které kwjtko celugi,
By mně nezáwiděl.

Samoten se posadjm
W gaworowém stjnu,
Zde gen s mými slzami
Nemilosti minu.

Samoten gá milugi
Praudu bauřliwého,
Tu gen twrdost neslyšj
Powzdychánj mého.

Samotného stráněmi
Láska má mne wodj,
Kam se genom podjwám,
Slzičky se rodj.

Zde gich sobě natrhám,
W kytku si ge swáži,
Ona mnohý zármutek
W tichu powyrážj.

5. Nápisowé.

Eros.

Wšeho žitj sladkého žiwel geť oheň samočistý:
Leč gakowé paliwo, wždy takowýtě plamen.
Zápal Eróta ge čist, přestaňte, surowci, mu láti!
Srdce neřesti rodj, srdce gen oblaženj.

Polnj fialka.

Wůně fialce prchá, prý, gak zahřmj nebe nad nj:
Swé nebe ať nekaljš, dey si, panenko, pozor.

Přjtel.

O mnohých ty lásku w swětě
Nechtěg tuze stát,
Gen když tebe geden hodný
Má srdečně rád.

Služba.

Brachu, slaužjš-li gen sobě,
Začby pán Bůh platil tobě?

Pohodlj.

Kdo si na swůg rozum lehne,
Ten se wám tak brzy nehne.

2.

Dwě romance.

Od Josefa K. Chmelenského.

I.

Swatba na Worljku.

Rytjř z Palestiny gede,
   Swatým křjžem zdobený,
Sto myšlének s sebau wede,
   Sto neděl byl wzdálený.
      „Ke Worljku,
      Můg wranjku
   Nes mne druhu milený!“

Gede Zdeněk dnem i nocj;
   Láska'ť hwězda lesknatá!
Taužebnost kauzelnau mocj
   Wůdkyně mu křjdlatá,
      Společnice
      Krasawice
   Fantasie bohatá.

A než geště sám se nadá —
   Ayta! Krása Worljka!
Wěnců lesnjch garost mladá,
   Luk, gež wesna obljká,
      A Wltawy
      Wlné dawy
   K břehům na hry nawyká.

O, gak ňádra rostau geho,
Geť to lásky geho rág!
Geť to mjsto, štěstj swého
Kde mu wabný zkwetl mág!
W slasti zňaté
Wše mu swaté,
Každá lauka, každý hág.

A tam na wyšinách skalnjch,
Kde prw orel králowal,
Kde teď, strážce toků walných,
Hledj pyšný hrad ze skal:
Tam na hradě
W kráse mladě
On swau Lenku zanechal.

I zabodne wrance swého,
Letj orla perutj —
Než nagednau zrychleného
Státi mocně donutj.
Ay co zhlédnul,
— Že tak zblednul?
Že dlj — socha bez hnutj.

Slawná swatba wystupuge
Práwě z hradnj kaple wen.
Každý slastj oživuge,
Každý tento wjtá den;
Zasmucená,
Zamyšlená
Newěsta samotna gen.

Různé šaty s bledau ljcj
 W nemilém gsau odporu,
Dál a dále kráčegjcj
 Žádá matně podporu,
  Wzdychá těsně,
  Hledj děsně
 Časem k nebi na horu.

Oh! — Nagednau Zdenka zhlédne —
 „Geho duch!“ s hrůzau zwolá!
Klesá, padne, bledne, ledne;
 Tu wjc žádný nezwolá.
  W kráse děwj
  Wšem se gewj
 Negšťastněgšj mrtwola.

Kůň tjm křikem nowě žiwe,
 Sepjná se bezděky,
A s rytjřem s skály diwé
 Gednjm skokem do řeky.
  Oba swětu
  W garnjm kwětu
 Zmizeli, ach na wěky! —

II.

Panna Zwjkowská.

„S Bohem drahá Ljno moge!
 Rytjř s křjžem w ruce dj,
Musjm w ony swaté boge,
 Musjm djwko! Bůh to wj.
  Za tři leta
  Po zlém weta,
 Ženich se ti nawrátj.“

Páskau z atlasu modrého
  Střjbrem značně protkanau
Krásj Ljna přemilého
  Silau posud neznanau.
    „Tam i tady
    Twá gsem wšady,
  Wěrné lásky neklamau.“

W usta wtisknuw poljbenj
  Zdirad se gj wywine,
Gednjm skokem w nuthém spěnj
  Na swůg kůň se wyšine,
    Letj borem,
    Dolem, horem,
  S hory geště pokyne.

A gak mizj rytjř oku,
  Mizj Ljny naděge,
Žalostj slzy w hogném toku
  Ljcj, ňadry rozlege.
    Na Zwjkowě
    Strasti nowé
  Sjmě nimi zalege.

Ljna ruce wšak neláme
  Žehná ten, co zmizel bor:
Gako hroby žehnáwáme,
  Co nám wzaly wše na wzdor.
    „Tau mám cestau
    Být newěstau?“
  Táže se zwjkowských hor. — —

Stogj ljpa na zahradě
   Střjbrotokem wlažená,
Tam se Ljny w ragské wnadě
   Láska gała błažená,
      Láska tegná,
      Wšak naděgná,
   Mnohau ljbkau kogená.

Tam si pěstj růže Ljna,
   Tam gj kwete fiala,
Tam gj roste rozmarjna,
   Myrta wěrně chowalá;
      Wšak zmahánj
      Záštně bránj
   Moc gakási neznalá.

Prwnjm rokem růže swadnau —
   Druhým rokem fiala —
Třetjm s myrty listy spadnau —
   Giž tak wěrně chowala.
      Co dj Ljna:
      Rozmarjna
   Že gj genom ostala?

Ljna zamyšlená gewj
   Tichost duše strašliwau,
Ani slza neulewj
   Neswlažj twář pálčiwau.
      Resignacj
      Stále ztracj
   Duši djwky citliwau.

I wytrhne Ljna kmeny
Kwětin milé zábawy,
Tiskne k srdci — wrhne w pěny
Rozwodněné Wltawy.
W tomto čase
Zbawila se
Srdce swého potrawy.

Gediná-gen rozmarjna
W bugné stogj mladosti;
Upřena na ni zřj Ljna
Hledem kruté chladnosti.
„Ty chceš kwésti?
Ljnu wésti
Máš snad k sňatku milosti?"

Wšecky pruty rozmarjny
Střeže s sebau w zápětj;
Z nich giž wěnec wlasy Ljny
Co newěstu poswětj.
Wšak bez wěna!
Unawena
Klesá spánku w obgetj.

Ay! gacj se obrazowé
Okolo nj mjhagj,
A gj ňádra liliowé
Tjsnj a zas ždwjhagj?
Zbuďte děwu!
Snjti w hněwu
Moci zlé gi nechagj.

Widj gak se bitwa hrozná
  Okolo nj rozmáhá;
Meylj se — či prawdu pozná?
  Toť Zdirada twář drahá!
    W tuhé seči
    Meč giž k meči
  Meč i k srdci dosáhá. —

W tom se obrátj diwadlo —
  Ljna dýchá wolněgi,
Patřjc na odpočiwadlo
  W skwělé sjni ostřegi.
    Wšecky rány
    Zawázány
  Kypau opět náděgi.

Ay w tom wygde neykrásněgšj
  Ctitelkyň wšech Korana,
Nesauc turban neyskwostněgšj
  Hodný čela Sultana.
    Zbuďte děwu!
    Sny ach! w hněwu
  Zlau mocj ge wázána.

„Tento turban wyšjwala
  Fatme twá, můg milený!
Pro tebe si newšjmala
  Sultana rod wznešený.
    Za tu pásku
    Mau měg lásku,
  Tento turban čerwený.

Pásku z atlasu modrého,
Střjbrem značně protkanau,
Snjmá Fatme s ňader geho
Rychle silau neznanau.
On w usmánj
Hlawu sklánj,
Perlau, zlatem pántanau.

Zbuďte děwu bledoljcj!
Nechte — teď giž blaze gj!
Láska wěrná a trpjcj
Zrcadlj se krásně w nj.
Patřte wzhůru!
W swětic kůru
Panna zwjkowská se skwj.

3.

Z Boëthia.

(De consolatione philosophiae.)

Od D. K.

W mrákotě černé
Slunce tonaucj
Sláti nemůže
Swětla paprsků.
Když wlny morské
Wichřice baufná
Nadme a zmjtá,

Tuł woda druhdy
W gaśnu nebeském
Gak sklo se skwaucj
Ze spodu náhle
Zkalena bywši
Průzraku bránj.
Stráněmi semtam
Bystřina blaudjc
Hrkmo walj se,
Odtrženau wšak
Krau ode skály
Stjsněna bývá. —
Očima chceš-li
Nezkalenýma
Zjrati prawdu,
Stezce po rowné
Bráti se cestau:
Puď radowánky
Puď i bogátsost,
Daufati nechtěg,
Zármutek odžeň.
Duch ge zatemněn,
Gest i opaután,
Wášně kde wládnau.

4.

O Rusalkách.

Od P. J. Šafařjka.

Mythologie staroslowenská čili nauka o náboženstwj starých pohanských Slowanůw a gmenowitě o bozjch a bohynjch od nich ctěných, bez odporu gedna z neyhlawněgšjch, ale spolu i z neyzatmělegšjch částek starožitnostj slowenských, geště wždy až podnes auplně wyložena a wšestranně wyswětlená nenj, ačkoli giž mnozj gak z cizincůw tak i z našincůw o nj psáti se pokusili. Nepřjme se, že prameny, z nichžby potřebné zpráwy a známosti o tomto předmětu wážiti se mohly, u nás mnohem gsau chudšj a nuzněgšj, nežli u giných kmenůw sewernj Ewropy, ku př. u Němcůw, an památky dřewnj modloslužebnosti u národůw našich, po přigmutj křesťanstwj wšudy pečliwě zahlazowány, giž dáwno docela wyhynuly, domácj pak naše spisowatelstwj teprwa pozděgi powstalo, a z počátku ginými docela předměty se zanášelo, naposledy národnjch zpěwůw a pjsnj, tohoto neybystřegšjho a neywýnosněgšjho zdroge národnjho bágeslowj, sotwy některé kusé ostatky a zlomky z oné prastaré doby až těchto našich časůw došly. Wšak z protiwné strany i to se wyznati musj, že nedostatek potřebných hogných pramenůw nenj gediná přjčina toho posawadnjho nedůkladného wyloženj našj mythologie, nýbrž že i samých w této třjdě spisowatelůw lhostegnost anebo neumělost hlawnj w té přjčině až posawad byla záwadau a překážkau. Co od cizincůw podnes o předmětech těchto psáno, to téměř wšecko nic naplat: gim se nedostáwalo zběhlosti w gazyku slowenském, známosti děgin, obyčegůw a mra-

2

wůw slowenských, a nade wšecko lásky k samému národu, bez kterýchžto neuchylně potřebných wlastnostj w předmětu tak národnjm zhola nic pořjditi nelze. Wšickni tito, w gegichž pořadj zde gen Guagnina, Schediusa, obogjho Frencela, Wagnera, Montfaucona, Grossera, Masche, Antona, Gebhardiho, Leclerca, Mona a Rauschnika gmenowati chceme, naskupiwše anebo raději nátwořiwše sobě hromadu rozličných domnělé slowenských gmen bohůw a bůžkůw, w samém skutku poneywjce buď cizjch, buď mylně čtených a geště mylněgi psaných, buď naprosto smyšlených, a zapustiwše se, w nedostatku wěcnatých, z čistých pramenůw, z lůna samého národu wážených zpraw, buďto w galowé wykládanj zpotwořených gmen a osnowánj celých bágeslowných saustaw na těchto takowých wýkladjch, anebo w nemjstné přirownáwanj bůžkůw slowenských s ginoplemennými a slučowánj černého s bjlým, udělali ze swětlých hágůw a tekutých potokůw našeho bágeslowj pošmaurné hwozdy a smrduté bahniwé kaluže, k nimžto i gen zbljžiti se hnusno gest Slowanowi děgin, mrawůw a obyčegůw národu swého powědomému. A našincowé, wždy raději učiti se letmo a nakwap od cizincůw, nežli na domácjm poli kwěty uměnj poznenáhlu a pracně sbjrati a starostliwě odchowáwati hotowěgšj, wětšjm djlem buďto slepě postupowali po oněch přespolnjch průwodčjch, a gegich potwornými wýmyslky bez rozpaku spisy swé naplnili, anebo, sami-li a o swé ugmě o něco nowého se pokusili, lpjce aspoň co do wýboru pramenůw a wýkladu gegich neustupně na oněch cizorodých wzorech, za tauž přjčinau i sami do týchže poklések, scestnostj a bludůw upadli, gakž obogjho toho důkazem býti mohau spisowé Středowského, Lasického, Lomonosowa, Popowa, Linharta, Naruševiče, Potockého, Čulkowa, Glinky, Kajsarowa, Karamzina a giných. W neynowěgšjch časjch

u sewernjch Slowanůw zwláště Strojew a Russow, u nás pak ctihodný wlastenec p. Antonjn Jungmann, o mythologii slowenské mnohem důkladněgi a auplněgi, nežli wšickni gegich domácj i přespolnj předchůdcowé, gednali, onino dwa we zwláštnjch spisjch, tento we známém wšenaučném časopisu Kroku. A wšak i těmito poslednjmi gakkoli wzácnými spisy, buďto proto, že magj za předmět gediné mythologii Slowanůw ruských, anebo že podáwagj gen stručný přehled a popis gmen bůžkůw čili běsůw a giných bytnostj mythologických, bez auplného wyčerpánj, rozebránj a oceněnj wšelikých sem náležegjcjch zpraw, potřebě dokonalegšj kritické a wšenárodnj mythologie staroslowenské geště wždy wyhowěno nenj. Magjce my za to, že nežliby k samé umělecké saustawě mythologie slowenské s prospěchem přikročeno býti mohlo, potřebj gest dřjwe a předewšjm gednotliwé předměty gegj, způsobem docela nowým, s pominutjm wšeho toho, co od cizozemcůw posawad o nich bágeno, a s wáženjm pauze a gediné z domácjch pramenůw, z dřewnjch letopisůw, prostonárodnjch pjsnj a powjdek, z utuchlých anebo geště swjžjch obyčegůw a zwykůw, z obecných přjslowj a ze samého žiwého pramenitého gazyka našeho, náležitě powyswětliti: osmělugeme se zde milownjkům slowenských starožitnostj, pro lepšj wyswětlenj našj widiny, a gako na přjklad a zkaušku, některá pogednánj z mythologie slowenské předložiti, počátek čijce s *Rusalkami*, za kterýmiž, budeli toto naše naměřenj obecenstwu whod, w prodlauženém času giná podobná následowati budau.

RUSALKY, dle domněnj dřewnjch pohanských Slowanůw, byly bohyně wod, gmenowitě řek a potokůw, představowané a ctěné w podobě mladých, krásných, dlauhowlasých panen, obýwagjcjch hlubiny wod, obzwláště řek a potokůw. Důkazem toho gsau předewšjm neystaršj swědectwj letopisůw o poctě od Slowa-

nůw wodám a bytnostem wodnjm, zwláště pak řekám a bohyněm řjčnjm wzdáwané, potom zmjnky we starých kronikách o rusadelnjch swátcjch, kteréhožto wýrazu půwodně a za časůw pohanstwa o dnech Rusalkám a poctě gegich zaswěcených užjwáno, pozděgi pak w křesťanské době na swátky swatodušnj přenešeno, dále připomjnánj a zapowjdánj w cjrkewnjch ustanowenjch tak řečených rusadel čili rusadelnjch her a obětj, gakožto pohanských a neslušných, zatjm wjra, obřady, obyčege a pjsně národnj u Rusinůw na Bělorusi a Malorusi až podnes zachowané, a naposledy i sám gména těchto bohyň wýznam a smysl.

Gména Rusalek nenacházjme sice w tak starých pramenjch, gako gméno *rusadelnjch swátkůw*, a wšak srownámeli wšecka swědectwj a podánj o nich saudně a nestranně, o půwodnosti a starobylosti toho gména pochybowati nemůžeme. Giž řecký dějopisec Prokop [552], připomenuw o poctě gednoho neywyššjho boha u tehdegšjch pohanských Slowanůw, působce blesku a gediného pána wšeho swěta, wyprawuge dále w tato slowa: „Ctj nic méně *řeky* a *nymfy* (*νύμφας*) i některé giné bůžky (*δαιμόνια*, běsy), kterýmžto wšem podobněž oběti přinášegj, konagjce při těchto obětech i wěštby a hádactwj.“ Ačkoli pak w tomto swědectwj wýslowně a ze gména o Rusalkách zmjnka se nečinj, wšak předce domýšleti se lze, že dotčené zbožněné řeky anebo raděgi bohyně řjčnj slauly giž tehdáž Rusalky, a že kdyby týž Prokop byl slowensky a obšjrněgi o náboženstwj starých Slowanůw psal, gména Rusalek bychom u něho nepohřešowali. Neystaršj zmjnka o pohanských swátcjch *Rusalia* a *Kalendae* řečených činj se w kanonech sněmu Konstantinopolského, od paláce, w kterémž léta 691 držán byl, gmenowaného *Trullanským*. Tamže dotčené swátky a hry, u sprostého lidu slowanského w Řecku w obyčegi gsaucj, přjsně se zamezugj. Z kteréhožto

wážného swědectwj mezi giným následuge i to, což i odginud dostatečně dokázáno býti může, t. že lid slowenský w Thracii, Moesii a ostatnjm Řecku osedlý, giž aspoň z wětšj částky mnohem dřjwe k wjře křesťanské obrácen byl, nežli geho podmanitelé a panownjci bulharštj, kmene tatarského, teprwa, gak wjme, l. 861 od Methoda ketěnj. S Prokopowým podánjm sauhlasj to, co neystaršj děgopisec český Kosmas o náboženstwj a obřadech starých Čechůw poznamenal. Wyprawuge pak on o Tetce, sestře Libušině, w tato slowa: „Tato, prý, bláznjwý a nerozumný lid učila ctjti a wzjwati Oready, Dryady a Hamadryady, a zprawowala geho powěrečné a neznabožské obřady i bludy, gakož až posawad negedni ze sedlákůw co pohané, tento pramenům anebo ohni se klanj, giný luhy a stromy anebo kamenj wzjwá, giný horám anebo pahrbkům obětuge, giný hluchým a němým modlám, gichž sobě sám nadělal, prosby a žádosti swé přednášj, aby dům geho i geg samého opatrowaly." A dolegi, podáwage zpráwu, kterak české knjže Břetislaw druhý l. 1092 powěry w Čechách přetrhowal, pjše w tento smysl: „Wšecky kauzedlnjky, wěštce a hadače wyhnal wen z králowstwj swého: tolikéž i háge a stromy, od sprostého lidu na mnoha mjstech ctěné, wykořenil a spálil. Dále wšecky powěrečné obyčege, kteréž sedláci, geště odpolu pohané gsauce, w auterý a we středu swatodušnj zachowáwali, přinášegjce dary nad prameny, zabjgenjm howádek a obětowánjm gich běsům, k tomu pohřby, kteřjž se konali w lesjch a poljch, a hry, gež obyčegem pohanským prowozowali na rozcestj, gakoby pro upokogenj dušj zemřelých předkůw, pak pohanské šašky, kteréž nad mrtwými tropili, zowauce duchy zemřelých, a we škrabeškách rozpustile poskakugjce, přjsně zapowěděl." (Cosmae chron. p. 10. 197). Patrné gest, že připomenuté zde swátky a hry, w auterý a we středu po letnicech zachowáwané, gsau též samé, kteréž se w giných

pramenjch *rusalje* gmenugj; odkudž následuge, že i u českých Slowanůw Rusalky známy a ctěny byly. S tjmto přepamatným swědectwjm krásně se srownáwá gedno mjsto u sauwěkého Kosmasowi našemu Nestora [okolo 1114], ačkoli se ono gen přjpiskem zdá býti, poněwadž ho w některých rukopisech nenj. Čteme pak tam o Polanech (wyd. Schlözer. II. 99): „že prý gsauce ještě pohané obětowali *gezerům, studnicem* a zrostlinám, gako i ginj pohané.“ Na giném zase mjstě, l. 1061, týž Nestor wytýkage lidu ruskému geho náchylnost ku staropohanským powěrám a hrám a neochotnost ku křesťanské službě božj, uwádj mezi pohanskými hrami ze gména i *rusalje*. (Karamzin II. 66). W kronice kyjewské, wyprawugjcj děge 12ho wěku a sepsané na konci téhož wěku [ok. 1198], připomjná se pod rokem 1170 rusadelnj týden takto: „l. 1170 připadla na Wladimira těžká nemoc, z kteréž umřel 10 máge w *rusadelnjm týhodni*.“ Téhož roku swatodušnj swátek připadl na den 16 máge; odkudž patrno, že rusadelnj týden gest neprostředně swatodušj předcházegjcj. W ruské knize „stohlaw“ řečené, nařjzenj cjrkewnj powěstného sněmu w Moskwě 1551 w sobě obsahugjcj, zapowjdagj se hry *rusalije*. Hry tyto, dle téhož stohlawa, odbýwaly se následugjcjm způsobem: mužj, ženy a děwčata shromažďowali se na nočnjch schůzkách, tráwili čas rozmluwami, zpěwy, hrami a tancem; když pak noc pominula, šli s křikem k řece a umýwali se wodau. Gméno týchž her i we starých wokabulářjch ruských se nalezá, kdež se wykládagj skrze hry šaškárské („skomorošeskija ihry“), nepoctiwé, zlé a ďábelské. W knize „duchowný regulament“, wydané poneyprwé w Moskwě 1721. 8., a potom častokrát tamže a gindy znowu tištěné, děge se zmjnka o powěrčiwém obyčegi w Malorusi, t. wěšenj na poswěcených stromjch, obzwláště na dubjch, rozličných plátenných klůckůw, tkaniček a nitj, ještě až po-

sawad z užjwánj newyšlém, což se nazjwá *obětj Rusalek.* Tyto gsau neystaršj nám známé zmjnky o Rusalkách. W národnjch pjsnjch, o nichž dolegi řeč bude, gméno gegich geště až podnes žige u Rusjnůw na Bělorusi a Malorusi, gakož i w názwu swátkůw letnjčnjch negen u samých Rusjnůw, nýbrž i u bljzkých gim Slowákůw, u některých odwětwj Illyrůw zadunagských, ba co wjce i u samých Walachůw. U Rusinůw týden swatodušnj ještě podnes tytýž sluge *rusalný,* a sice ne před nedělj swatodušnj, nýbrž po nj, což s kronikau kyjewskau nesauhlasj, gindy i *trogický, zelený, klečalný, hrený,* pjsně pak téhož týhodne zpjwané pjsně *rusalské* čili zkrátka *rusálje,* gindy i *trogické, hrenuchy, hrenušky.* U Slowákůw stolice Gemerské a některých giných w okolj podtatranském swatodušnj swátky gmenugj se prostonárodně *rusadljé* w g. p., *rusadla* w mn. p., kdežto *d* pauze wkládawé gest, gako we slowjch *mydlo, sadlo, prawidlo* mjsto ginoslowenských *mylo, salo, prawilo.* Ginj wšak Slowáci, zwláště západněgšj, téže swátky obyčegněgj gmenugj *turice.* U Illyrůw slowce *rusalje* w témže smyslu, zdá se, že také bylo w užjwánj, poněwadž Stulli we slownjku swém ge wedlé dnešnjho *duhovi* uwádj, ačkoli bez doloženj pramene, z něhož ge wážil. U dnešnjch Walachůw we Walachii, w Moldawě, w Sedmihradsku a we wýchodnjch Uhřjch, gegichž řeč mjchanice gest z půwodnj řeči getické, z latiny a slowenčiny, gakož i sám národ ten ze směsice Getůw, Řjmanůw a Slowanůw powstal, letnice slugj *rusalije,* kteréžto slowce nepochybně giž w dřewnj době s náboženstwjm křesťanským od sausednjch slowenských Bulharůw k nim se dostalo. Z tohoto přenešenj gména swátkůw půwodně pohanských na swátky křesťanské patrné gest, že swátky *rusalije,* českoslowensky *rusadljé, rusadlj* zwané, u pohanských Slowanůw asi w ten čas se slawily, w kterémž pozděgi slawenj letnic nastaupilo, t. asi w druhé polowici měsjce máge anebo w prwnj polowici měsjce červena.

Ze wšech těchto zůstatkůw a swědectwj starobylost gména Rusalek průwodnj a patrná gest, gákož pak z toho, co geště podnes w národnjm podánj, w obřadjch a pjsněch u Rusinůw o powaze Rusalek se připomjná, a co hned šjřegi uwedeme, dosti zřegmě wyplýwá, že Rusalky u starých Slowanůw byly wlastně bohyně wod, gmenowitě řek a potokůw, nikoli pak lesůw a stromowj, gakž tomu někteřj nowěgšj spisowatelé chtěgj. Wody a lesy owšem giž w samé přjrodě wšudy se auzce stýkagj; a protož i bytnosti z gegich zosobněnj a zbožněnj pošlé sebe gsau bljzké a přjbuzné: ale w rozsudném bágeslowj dlužno se předewšjm neustupně přidržeti starých wýslownjch swědectwj, a wěcj rozdjlných, gakkoli na oko sobě podobných, nakwap a bez rozwahy nemásti. Tomu zagisté, že Rusalky byly bohyně řek a potokůw, naswědčuge i samo gméno Rusalek, pošlé od praslowenského slowa *rusa*, t. řeka, kteréžto půwodnj slowenské slowo co obecnj gméno giž gen u samých Rusůw we slowci *rusľ* se udrželo, znamenagjcjm *a*) řečiště, *b*) hlubinu, wjr, tůni; ale co wlastnj gméno řek a přjležjcjch gim měst a wesnic u wšech téměř Slowanůw geště až podnes wjce méně se užjwá. Řeky, potoky a města Rusa, Ruseca, Ras, Rasa, Rasenica, Rasina, Rasinica, Raška. Rjasa, Rjasno, Resa, Resnik, Resica, Resata, Risna, Ros, R's a t. d., od Rusůw, Rusinůw, Polákůw, Čechůw, Slowákůw, Srbůw a Bulharůw osedlé, zagisté od týchže Slowanůw i tato swá gména dostaly. Kořen tohoto slowa i w giných, zwláště starých gazycjch w témže smyslu a wýznamu se nacházj, a wýborný znatel starých gazykůw europeyských i asiatských, G. S. Bayer, prawj o něm: „Gména *ra, ros* z neystaršj obecné mluwy lidské giž ku Scythům a ginýma se dostala a znamenala řeku." W keltickém gazyku slowo *rus, ros*, wyznamenáwá gezero, rybnjk. Přjbuzné gest i německé *ries-eln*, a snad

i slowo *rosa*, lat. *ros*. Z kteréhožto wýznamu gména Rusalek půwod gegich nenuceně a gasně se wyskytuge, k němuž i ginak gak wěc sama, tak i přjklad wšech starých národůw, hlawnj žiwly a sjly dobročinné přjrody této zbožňugjcjch a gim božskau uctu přinášegjcjch, každého bedliwého skaumatele wede. Bylyť totiž Rusalky půwodně a zpočátku samy řeky, tyto neydobročinněgšj, ale spolu i neynebezpečněgšj žiwly přjrody, krewnj žjly žiwota občanského, od newzdělaných, citem i smýšlenjm swým přjrodě bljzkých Praslowanůw zosobněné a zbožněné. W tomto ohledu naše Rusalky w bágeslowj giných národůw owšem nalezagj mnohé sestry a pokrewné, gako u Řekůw a Řjmanůw Nymfy, zwláště tak řečené Najades a Potamides, u Němcůw Nixy a Nocky, u Angličanůw Laclady, u Francauzůw Ondiny a t. d. A wšak proto netřeba mysliti, žeby Rusalky k nám teprwa pozděgi odněkud z ciziny, snad z Řecka, Wlaska anebo Německa byly připutowaly, a u nás gen co podružky a přespolnice se osadily.

Wizme giž, co nám národnj podánj, obyčege a pjsně o Rusalkách wyprawugj. Památka Rusalek nikde tak žiwě a čerstwě se neudržela, gako u Rusinůw na Bělorusi a Malorusi. Tam obecnj lid až podnes mnoho o krásných Rusalkách rozpráwěti umj; tam se i nynj gméno gegich w národnjch pjsnjch zhusta připomjná a ozjwá. Zdánjm toho lidu Rusalky obýwagj w porostlinách řjčnjch, a wychodjce okolo dne trogičného (t. ponděljj swatodušnjho) meškagj na zemi až do Petrowa dne. Představugj ge sobě obyčegně w postawě sedmiletých děwčat ušlechtilého zrostu, magjcjch zdánjm gědněch zelené, a zdánjm giných černé, dlauhé, prosté, zelenými wěnci ozdobené wlasy, kteréž často sedagjce na břehu řeky rozčesáwati, a w bjlé košilky, bez pásu, odjwati se zwykly. Někdy poskakugj po ratolestech starých stromůw, někdy zase rozwjgegj mezi wětwemi předi-

wo, kteréž w noci u wesničanek ukradly. Na Bělorusi ge sobě předstawugj černooké, černowlasé, nahé. Tam se někdy prý často zgewowaly lidem, ale ge kněžj zakleli a zapudili. Bawily se w hágech, koljbaly se na wětwjch stromůw, a zahlédly-li koho, přiwoláwaly geg k sobě s ljbezným usměchem a hláskem takto: „Ha! ha! podte k nám na haupadlo (hogkadlo) koljbati se.“ *) Gsauce nahé a krásné, zwábjwaly někdy; než běda tomu, kdo se k nim zbljžil. Mjsto milowného očkem házenj a milkowánj změnily swau podobu, staly se kulhawými, a hledjcj na ně i sám w okamženj okulhawěl na wěky. Dle giných pozbawowaly zmámené pacholky a děwečky lechtánjm (slk. laskocenjm, štěklenjm) žiwota. Za kterauž přjčinau Rusjnowé přes celý ten čas týhodne swatodušnjho na žádný hlas a wolánj w lese ozwati se nesměgj.

Týden letnic čili swátkůw swatodušnjch slaul před časy a sluge geště až podnes u obecného lidu na Rusi *týden Rusalek*. Giná geho u Rusjnůw obyčegná gména, gakož *zelený*, *klečalný* od stawenj *klečan* t. klestůw čili wětwj mágowých w chrámjch, po domjch a dwořjch, *krený* a t. d., giž nahoře gsme uwedli. Prwnj swátek letnic čili neděli gmenugj na Malorusi *duchůw den*, a druhý swátek čili pondělj *trogici*. Odtud i rozličná gména rusadelnjch pjsnj a obyčegůw. Podlé wšenárodnjho domněnj Rusalky, žigjcj obyčegně w řece Dněpru, tohoto téhodne, gakž nadpowědjno, wystupugj wen a rozbjhagj se po lesjch a poljch až do Petrowa dne. Za tauž přjčinau památka Rusalek gešt až podnes neywjce tohoto týhodne, ač w rozličných kragjch rozdjlně, se slawj. Na Bělorusi w druhý swátek letnic, nazwaný *trogicj*, gdau wesničané i wesnjčanky do neybližšjho háge. Na řece Dněpru se nalézá zwláštnj hág, gmenowaný *hágem Rusalek*, a geskyně *ucho želůw* nazwaná.

*) „Ha! ha! chadite k nam na areli kalichat' sja!“

Děwčata a někdy i mladé ženy swjgegj wětwičky březowé na podobu wěnce. Každá tolik wěnců uwige, kolik sobě nad giné milegšjch a dražšjch osob počjtá, gakožto pro otce, matku, sestru, bratra, muže neb milownjka a děti. Swjgegjc ty wěnce při zwuku hauslj zpjwagj dle zwláštnj noty:

„Rusalečky! zemčanečky!
Na dub lezly, kůru hryzly,
Zwalily se, zabily se.“ *)

Uwiwše wěnce a položiwše ge na obraných mjstech, poskakugj okolo stromůw, rukama tleskagjce a prozpěwugjce:

„My wěnečky uwily,
My kořalečku popily,
I wagečnici pogedly.“ **)

Děwčata zaměňugj mezi sebau na znamenj přátelstwj swé prsteny. Potom neystaršj ženština w tom shromážděnj, posadjc se na zem s otýpkau kopřiwy na kyg přiwázanau, stawj se na oko gakoby přádla a drjmala. Pogjmagj se za ruce děwčata a tancugj okolo nj s prozpěwowánjm. W tom bába, wztyčjc se wzhůru se země, wyskakuge gak gen může wysoko, činj rozličné posunky a šašky, a šwihá děwčata kopřiwau po rukau, z čehož náramný smjch powstane. Tak nakochawše se pigj kořalku. Okolo žjta panského anebo některého z wesničanůw konagj se tyto obřady. Mužj gedni hragj na hauslech, ginj gsau gen diwákowé. Neděle následugjcj, njž se rusadelnj týden zawjrá, sluge wlastně *rozhary*. Tohoto dne užjwá se od lidu k wěštbě a hádactwj o dlauhosti žiwobytj rodičůw, sester,

*) „Rusalački! zemljanački!
Na dub lezli, karu hryzli.
Zwalili sja, zabili sja.“

**) „My wjanečki zawili,
My hareločku papili,
I ječnicu pajeli.“

bratrůw, mužůw, dětj a milého. Ubjragj se wesničanký auprawně oděné a wystrogené do téhož háge za přjčinau rozwjgenj wěnců́w. Čj neuschnul, dlauhé žiwobytj předpowjdá, krátké těm, kterýchžto wěnce pouschly: než geště zbýwá naděge w druhé zkaušce. Pochytiwše ty uschlé wěnce metagj ge do wody: plýwáli který, při neymenšjm rok žiwota zwěstuge, naproti tomu gistotně geště téhož roku umrau, kterýchž wěnce se pohřižugj. Od wěkůw wěřj w tu wěštbu lid na Bělorusi. Možné, že negednau přjzeň wěštbě té nápomocna byla, buďto swadlý wěnec za giný swjžj zaměnjc, buďto skládagjc wěnec w den trogice na mjstě stinném a chladném; možné, že předsudek a lehkowěrnost snad i negednomu smrt přispjšila, gehož powěst té nepřjzniwé wěštby došla. W čas rozwjgenj těch wěnců́w zpjwati zwykly:

„Na trog'ci gsme wěnce wily,
Na *rozhary* rozwily,
Kořalečku popily,
I wagečnici pogedly.“ *)

Tu potom znowa děwčata swé prsteny wyměňugj, pak tancugj. Od letnic až do této neděle mužj nehradj žádných plotůw, aniž dělagj brány, gsauce toho domněnj, žeby se proto Rusalky na ně hněwaly a z pomsty udělaly, aby se gim rodila dobytčata křiwohlawá anebo křiwonohá.

Na Malorusi wěšegj na dubjch klůcky, tkaniny i niti w oběť Rusalkám, sic ginak kradnau předjwo, aby měly čjm se zaneprazňowati. Když se Rusalky weselj, slyšeti na wodě smjchy, zábawy, pleskánj a

---

*) „Na trojcu my wjanki wili,
Na razhary razwili,
Hareločku papili,
I jaječnicu pajeli.“

hřjčky. Celý týden rusadelnj nikdo se nesmj w řece kaupati ani dlanj tleskati. We čtwrtek děwčata a ženy nic nepracugj, nebo den ten gest *welikanoc Rusalek*. Dospělé děwky gdau podtagj do lesu, pletau wěnce, házegj ge Rusalkám s prosbau, aby gim zgednaly a doprowodily milence. Hodiwše ty wěnce utjkagj spěšně, a Rusalky nimi ozdobené běhagj po žjtě. Powšechně se o nich wěřj, že děwčiny a panny k sobě wábj, a přiwábené lechtánjm žiwota pozbawugj. Důkazem toho gest následugjcj prostonárodnj, na Malorusi zpjwaná, a w negednom ohledu pamatná pjseň:

Oj běžj běžj krásná děwčinka,
A za nj běžj Rusalečka:
„Ty poslauchey mne, krásná panenko!
Zahádám tobě tři pohádečky,
Gestli ge uhodneš, k otci tebe pustjm,
Paklí neuhodneš, k sobě tebe wezmu.
Oj co roste, a bez kořene?
Oj co běžj, a bez puzenj!
Oj co kwete, a beze wšeho kwětu? —
Kámen roste, a bez kořene,
Woda běžj, a bez puzenj,
Kapradj kwete beze wšeho kwětu.“
Děwčinka pohádečky neuhodla,
A Rusalečka gi ulechtala. *)

---

*) Oj bižiť bižiť krasna diwčinka,
A za neju da Rusaločka:
„Ty posluchaj mene, krasna pannočka!
Zahadaju tobi tri zahadočki,
Koli ty whadaješ, ja do baika puščn,
A jak newhadaješ, ja do sebe wožmu.
Oj ščo roste, da bez korenja?
Oj ščo bižiť, da bez powoda?
Oj ščo cwite, da bez wsjakoho cwitu? —

O kapradj wěřj lid sprostý, že kwete ohněnným kwětem gediné o půlnoci přede dnem sw. Jana, a že komu se podařj utrhnauti geg, a kdo bude tak smělý, aby se neustrašil přjšer a přjzrakůw odewšad na něho naléhagjcjch, ten že nalezne poklad.

Mnoho giných podobných rusalnjch pjsnj se zpjwá na Malorusi i Bělorusi, z nichž my gen gednu geště ze zbjrky M. Maksimowiče zde uwedeme:

Oj zawigi wjnky na wše swátky,
Oj na wše swátky, na wšecky hody,
Ráno, ranjčko na wšecky hody.
A w hági sosna se koljbala,
Dcerka se otčjka dočekala.
O můg otčjku, můg holaubečku,
Ty pobuď u mne třebas gedno léto!
U mne w oplotu před samými wráty
Siné moře rozlité ležj:
Páni i hetmané se pozbjhali,
Wšiekni se tomu diwu diwili. *)

Kameň roste, da bez korenja,
Woda bižiť, da bez powoda,
Paporoť cwite bez wsjakoho cwitu."
Diwčinka zahadočki newhadala;
Rusaločka jeju zaloskotala.

Slowce *powod* w rusinském znamená: 1) uzdu 2) původ, přjčinu.

*) Oj zaw'ju winki na wsi swjatki,
Oj na wsi swjatki, na wsi praznički,
Da rano, rano na wsi praznički!
A w boru sosna kolichala sja,
Dočka bateňka dožidala sja.
Oj mij bateňku, mij holubčiku,
Ty pribuď ko mni choť na odno lito!
U mene w tyni pered worotjami

Na Bělorusi i gindě panuge to domněnj, žeby Rusalky byly nedochůdčata anebo bez krstu zemřelé dětj Bělorusinek: tak twrdj Černilld, okolnj šlechta i kněžj. W sobotu před letnicemi čili rusadelnjmi swátky Rusalky prý začjnagj běhati po osenj, tleskagjce w dlaně a wykřikugjce: „buch! buch! slaměný duch! mne mati porodila, nekrstěnau položila!“ *) Na gewě gest, že tato powěra teprwa pozděgi, w křesťanské době, powstati mohla. „Děti pěkných Bělorusinek, ptá se p. Marie Čarnowská, mohauliž býti tak zlostné?“ Nedlauho před týhodnem Rusalek w gubernii Tulské slawj se národnj swátek řečený *kuma* čili *krstěnj kukačky*. Poněwadž ruský lid Rusalky držj za duše nedochůdčat aneb bez krstu zemřelých dětj, domýšlj se p. Sněgirew, žeby snad ta slawnost *kuma* půwodně a wlastně wyznamenáwala krstěnj Rusalek, kterážto wšak geho domněnka nám se zdá býti neprůwodnj a nemjstná. W některých kragjch na Malorusi docela giné panuge o půwodu Rusalek domněnj. Sprostý zagisté lid tomu wěřj, žeby Rusalky byly utopené a udáwené ženy, dobrowolně sebe o žiwot připrawiwšj. Giné prý magj hlawy wěncem z rákosu, giné ze stromowých wětwj pokrytau; onyno gsau osoby utopené, tyto udáwené. Měsjc dle zdánj Rusinůw gest sluncem utopených wystupugjcjch w noci z wody, a při swětle geho se zahřjwagjcjch. I toto domněnj nepochybně z pozděgšjch časůw pocházj. A wšak básnjci těch kragůw geho se zmocniwše ne bez prospěchu ho we swých skládanjch užjwagj. Na důkaz toho klademe zde gedno mjsto z

Sineje more razliwajet sja;
Pany i heťmany izbihali sja,
Wsi sjemu diwu diwowali sja.

*) „Buh! buh! solomjany duch! mene mati porodila, nechreščenu položila.“

takowého románu, w němž nešťastná milownice utopiwši se w Dněpru stala se Rusalkau, a potkawši se s matkau swau mluwj k nj: „Matko! propusť mne procházeti se po lesu, koljbati se w *zelený týden*, a znowa pohřjžiti se w podwodnj naše obydlj. Wjm že žalostjš, že pláčeš za mnau. Ale kdo tobě zbraňuge býti semnau nerozlučně? Pusť mimo sebe marný strach a sestup k nám na dno Dněpru. Tam weselo! tam lehko! tam wšickni mladnau a stáwagj se tak čerstwými gako wlny wodnj, tak hrawými a bezstarostnými gako mladé rybky. U nás i slunéčko gasněgi swjtj, u nás i rannj wětřjk ljběgi podychuge. Což na této wašj zemi? Zdeť wšecko plno práce: hned hlad, hned chlad: tam neznáme nižádné bjdy, máme wšeho hognost, pleskáme a pohráwáme po wodě, sbjráme drahocenné šperky na dně a kocháme se w nich. W zimě nám teplo pod ledem gako pod pokrywadlem; a w létě na gasných nocech wychodjme zehřjwati se na swětlo měsjce, kratochwiljme, weseljme se, a pro zábawu často sobě strogjme ze žiwých žerty. Gaká pak w tom křiwda, gestli někdy třebas některé zalektáme a uneseme na dno řeky? Oniť se stáwagj tak lehaunkými a swobodnými, gako i my samy a t. d.“

Podlé swědectwj Chodakowského, kterýž před lety přjčinau zbjránj národnjch pjsnj, powjdek a giných zůstatkůw starožitnostj slowenských rozličné cesty po Rusi konal, Rusjni rozdjl pokládagj mezi Rusalkami, gmenugjce řjčnj „*wodjanami*“ a morské „*morjanami*“. Gak starý a gak daleko w samém národu rozšjřený by tento rozdjl byl, o tom žádné zpráwy nenalezám.

Ze wšeho toho, co gsme posawad o Rusalkách z hodnowěrných pramenůw přednesli, gak sama starobylost pocty těchto bohyněk u národůw slowenských, tak též i trwagjcj gegich až podnes památka u Rusjnůw zatatranských dostatečně dokázána a na gewě postawena

gest. Nelze owšem přjti, že gen málo zpráw o Rusalkách a poctě gim od starých Slowanůw činěné z dřewněgšj doby až k těmto našim časům se dochowalo, aniž lze twrditi, žeby wšecky nyněgšj obyčege a obřady lidu ruského we swém prwotnjm způsobu a bez znamenitého zginačenj se byly udržely, ležto takowé národnj obyčege a zwyky, gak dobře wjme, nepřestále se měnj; wšak nic méně z toho, co nás došlo a co se posawad udrželo, možné dosti dokonalý obraz půwodnjch Rusalek myslj pogjti, a gestli ne docela, aspoň poněkud i pozděgšj přimjsky od prwotnjch tahůw w něm odděliti.

O Rusalkách psali posawad, mimo giné mnohé, zwláště následugjcj: *A. v. Kaysarow* Versuch einer slawischen Mythologie, Göttingen **1804**. 8. S. 93. *Maria Čarnowská* w dennjku Wilenském 1817. d. 6. *J. M. Snjegirew* w časopisu Wjestnik Europy 1827. *M. Maksimowič* Malorossijskija pjesni, Moskwa 1827. 16. str. 219—220. *L. Gołębiowski* Gry i zabawy itd., we Waršawě 1831. 8. str. 277—281. Pro lepšj poukázanj toho, gak se někdy o předmětech mythologie slowenské psáwalo, uwádjme zde přjklad o Rusalkách z Kajsarowa: „*Rusalky* byly ruské Nymfy a Najady. O nich bágka wyprawuge, že měly zelené wlasy, a že neywětšj zaljbenj nalezaly w koljbánj se na wětwjch stromůw. Tato powěra, podánjm otce na syna pořád obnowená, w hlawě sprostého mužjka na Rusku tak se zakořenila, že tento až podnes wěřj, an ty swé Rusalky tytýž na řečištěch kaupati se a zelené swé wlasy česati widěl. Toť se wšak rozumj, že takowýchto bjdných hlupákůw nynj w Rusku welmi málo gest.“ To-tě wšecko! Možnéli od toho, kdo z takowéhoto hlediště na zůstatky starožitnostj našich patřj a ge uwažuge, nadjti se wěrného a zanjmatelného wyloženj dřewnj našj národnj mythologie?

5.

Zpráwa
o
pana Holého
wjtězské básni, Swatopluk.

Od Karla Winařického.

Neyznamenitěgšj dwě naše djla básnická, p. Kollarowa „Sláwy dcera“ a p. Holého „Swatopluk“ wynikla w prastaré ewropeyské kolébce národů Slowanských, mezi Dunagem a Tatrami. W Sláwy dceři spatřugeme ideál krásy, we Swatopluku ideál sjly Slowanské; onu odjwá raucho romantické, tohoto způsoba gest pauze antická; w obau dýše duch Slowanský. Než kdo medle z milownjků literatury našj nediwil se giž čaroděgným wnadám a půwabům Dcery Sláwy? Méně wšak známé, protože nedáwno teprwé na swětlo wyšlé gest djlo p. Holého. Zpráwa tedy o něm mjle, tušjm, ku kraganům zawjtá.

Cjl a konec předmětu básně té gest založenj weliké řjše Slowanské pod králem Swatoplukem w druhé polowici wěku dewátého. Základ a okres gegj způsobugj následugjcj hlawnj děge.

Swatopluk, wogwoda mocněgšjho kmene Slowanského na Morawě, nemoha odolati nátiskům Frankow-

ských králů, wolil raděgi s lidem swým poplaten býti, než aby déle hubiti dopauštěl kraginy swé. Ačkoli wšak dobrowolně se poddal, nicméně gat byl a uwězen, až pak newinu geho uznage Karolman syn Ludwjka Německého, z wazby geg propustil a s wogskem do kraginy wlastnj geg doprowóditi se uwolil, zač ale Swatopluk wrchnostenstwj králů německých uznati a ročnj daně gim odwáděti měl. W nutné potřebě swolj Swatopluk. (Zp. I) — Karolman strogj wálečnau wýprawu, a ctj Swatopluka kolbau a ginými kratochwilemi rytjrskými (Zp. II) a skwostnau hostinau (Zp. VI). O wýprawě té dowěděw se Slowanů wjtězný wůdce Slawimjr (Zp. IV), swolá sausednj wogwody Slowanské na sněm, a lid na obranu. Ze wšech stran sbjragj se k wogně Slowané od Dunage, Morawy, Labe, Wisly a Odry. (Zp. V)—. Proti nim táhnau Rakušané, Bawoři, Tirolci, Styrowé, Korytané, Kraginci a ginj kmenowé Panonštj pod wůdcem Britwaldem a neywyššjm poručenstwjm Swatoplukowým (Zp. VII). — Nastane bitwa u Děwjna při ustj Morawy do Dunage. Slowané ustaupiti, a w ohradách zawřjti se přinuceni gsau. (Zp. VIII). Wljdný Swatopluk obmeyšlj po dobrém sobě nakloniti kragany, i odebéře se k rokowánj na Děwjn. Shromažděnj wůdcowé Slowanštj zle geg přiwjtagj; posléz pak, uznawše bezprawj wynucené přjpowědi Karolmanowi učiněné ponaukagj ho, aby opustiw nepřátely, swým se za hlawu postawil, a stal se samostatným panownjkem. Po dlauhém rozpakowánj přiwolj Swatopluk, a za krále přigat gsa wybjzj Britwalda, aby s pokogem domů se wrátil; ten wšak rozhněwán Děwjna dobýwati ustanowj, (Zp. IX) a wšak po prudkém autoku odražen, do táboru ustaupiti musj (Zp. X). Slowané za wjtězstwj bohu poděkowawše dowědj se o zámyslech nepřátel, a po krátkém odpo-

činnti k bitwě se přihotowj (Zp. XI). Druhý den s obau stran statečně bogowáno, až posléz wjtězný Swatopluk Britwalda w saubogi zmůže (Zp. XII).

Aby děgům těm nadobyčegné znamenitosti dodal, dopustil básnjk wyššjm bytostem na nich podjl bráti, ale wždy bez ugmy dobrowolnosti lidské. Šťastně zde užil idej křesťanských o Bohu, angeljch, swatých a daemonech. I podal gim wšady dostatečného podnětu ku přičiněnj. Tkliwým úpěnjm uwězeného Swatopluka pohnut gsa, sešle Bůh angela ku Karolmanowi a welj mu propustiti z wazby bezwinného wogwodu Morawského (Zp. I). Naproti zase Černoboğ rozhněwaný na Swatopluka, že modlu geho ondy spáliti kázal, wystaupj na swět, aby překazil rozšjřenj křesťanského náboženstwj mezi Slowany, a nad Swatoplukem se pomstil. (Zp. III). K tomu cjli zgewj w teskliwých snách Slawimjrowi aumysl Karolmanůw, wywolá druhy, kterých pohanštj Slowané druhdy ctjwali, a welj gim zuřiwostj naplniti Slowany proti Swatoplukowi a Němcům (Zp. IV). Druhowé činj swým časem, co gim weleno (Zp. V); a we wálce nastalé Swatoplukowým spogencům překážky činj, ztrženjm mraků a rozwodněnjm řeky Morawy (Zp. VIII); widauce wšak posléz smjřeného Swatopluka se Slawimjrem, oběma záhubu obmeyšlj. Slitowný ale Bůh na přjmluwu Slowanského apoštola sw. Cyrilla, wyšle archangela Michaëla, aby gich do pekla uwrhnul (Zp. XI). Týž Otec nebeský zgewj Cyrillowi, že Swatopluk wjtězstwj dosáhne a weliké králowstwj Slowanské založj (Zp. XII).'

Z kragin tedy pozemských brzy na nebesa se wznášj, brzy do propasti pekel sstupuge básnjk a žiwými barwami giž oněchno sláwu, giž těchto hrůzy ljčj a wyobrazuge, čjmž djlu swému podiwné propůg-

čil rozmanitosti. Wšecko tady žiwo; wšecko se gako před očima pohybuge; každý téměř článek této skwostné básně dalby se štětkau malířskau neboli sochářským wypodobiti dlátem.

Powahy osob rázně wytknul p. skladatel. Naproti wljdnému, tichému, obratnému, neohroženému reku Swatopluku stogj hrdý, hněwiwý, obrowský silný a odwážný Britwald. I w ljčenj powah wůdců wedlegšjch gak Slowanských tak německých gewj se zpěwec nepogatý ani záštjm proti cizému ani nemjrnau náchylnostj k národu přjbuznému; wšecko bez wášně ljčj a představuge.

Pauhá, hledanými šperky nepřetjžená a wšak ušlechtilá, dogemná a gadrná řeč geho duši čtenářowu až mjlo zanjmá.

Wmjsená podobenstwj gsau wěcem a děgům wždy bljzká, přirozená, newšednj a nowá; práce pak celá gest půwodnj, až na málo které myšlénky z Miltonowa ztraceného ráge a několiko podobnostj z Homéra.

Buď ale dosti giž napowědjno o djlu tom wýtečném, gehožto zwláštnj okrasy a spanilosti péru obratněgšjmu wytknauti zanechráwám.

Žel gen že p. skladateli se ljbilo, sepsati báseň tu w nářečj, kterýmž malá částka Slowáků mluwj, a geště menšj pjše. Obecné literatuře Českoslowanské na ugmu gest takowé uchýlenj od starodáwného, Čechům, Morawanům a Slowákům společného gazyka spisowného. Spisowatelstwo i čtenárstwo tjm se rozdrobuge. Neswornostj bratrů klesla druhdy také řjše Swatoplukowa. Šťastnau náhodau národy geho opět spogené widjme pod žezlem neymilostiwěgšjho oživitele gazyka Českoslowanského: máli práwě nynj se rozpogiti poswátný swazek dědičného gazyka? Gakau slávu tjm nabudau Slowenštj spisowatelé, gestliže každý *nářečjm*

swého krage psáti počne? Gakého prospěchu oswěta obecné tjm zjskagj? Gakého wděku dočekagj se štědřj podpůrcowé školy Bernolákowy? Rozpogenj a neswornost ničehož welikého nemůže dowesti. Tau cestau nechodj se ani k slávě ani ke spasenj. P. Holý gi owšem prwnj nenastaupil: on gediný wšak posud wtipem wyniká mezi literatory této školy; geho přjklad mnoho působj. A wšak s potěšenjm pozorugeme, že Swatopluk geho w řeči podobněgšj spisownému gazyku našemu skládán gest, nežli prwněgšj djla geho. Kéžbychom nebyli přinuceni pěkné práce geho w Češtinu překládati! Wětšj mu wykwěte sláwa nawrácenjm se k obecné cestě, než odchýlenjm se od nj.

6.

Kolébka národů Slowanských.

Ze Swatopluka p. Holého.

Zpěw VI,

zčeštěný

od Karla Winařického.

Obsah.

Na hostině u krále Karolmana wyprawuge Swatopluk o půwodu Slowanů a přjchodu gegich do Ewrópy.

Němci po té swedené na okruhlině kolbě a po hrách
Skoncowaných nazpět do hrubého se wrátili města
Wjtězným ke hodům a k hostině welmi radostné,
Již připrawit kázal bohatý nad mjru Karolman.
Náramná, široká w neywětšj délku běžjcj
W prostřed králowských pokogů se nacházela gjsba,
Krásau ozdobená wšelikau. Tam na stěně we swých
Stáli řadách slawné starodáwných obrazy předkůw.
Na stropu wšak na samém umělecksu ljčeno štětkau:
Gak wěčný Boha Syn lid a lačné zástupu množstwj,
(Pět bylo mužstwa tisjc, mimo chlapce, panny a ženské)
Gen se pěti chleby a dwěma rybma plné do sytosti
Čerstwj a wšelikau odgjmá lačnoty tjseň,
Již tři celé dni, giné nemagjcj potrawy, snášel.
I z drobtůw, co nemohli sytj utráwiti hosté,

Dwakrát šest nabitých a hrubých košů ostalo gešitě.
W té tedy předněgšj segdau se wšickni hodowně;
Za stoly připrawené, od konce do konce běžjcj,
Pospolu se wsjdlj. Na wšech robeného se leskne
Střjbra řada; pukaté na wšech gsau ze zlata čjše,
Twářemi ozdobené a řemesnau w obsahu řezbau.
Tři sta sluhů křepkých, w nádherné okrase raucha
Přistrogených obracj se stále a sem tam otáčj.
Částka nosj na misách přeskwostné úprawy gjdla,
Částka berau prázné a plnj zase konwice wjnem;
A kdo co gen žádá, než mihne okem, mu poslaužj.
Když prwnj hlad byl zahnán a očerstweny audy,
Rozličné rozprávky wedau o diwadle a kolbě:
Wjtěze wychwalugj, i ochotné w poskoku hřebce,
I zmožených spomenau a gewj gim známky litosti.
Obzwláštnj ale řeč se budaucj týkala wogny,
A skoro po wšeckých napořád se rozléhala ústech.
W tom král ohromnau a wypuklau řezbami čjši,
Wěncowanau kwjtjm a pro perly a pro zlato těžkau,
A sremským wjnem nalitau, po samý krag ugjmá
Welmocných do rukau a Swatopluku řádně připjgj:
Zdráw buď králi milý a při slawných těchto radostný
Dobře powol si hodech; co by ráčilo srdce, užjwey;
Swau pozatjm wykoney tak wše, by si často ne gak host,
Než gako zeť na našj přjtomný hostině býwal.
Tak řeče odpjgj, Slowanů na to králi podáwá.
On walný w dlaně béře pokál, a Karolmanu slušné
Napřed djky činj; napotom ale takto se ozwe:
Zdráw buď králi dobrý, wážnj kmeti zdráwi mi buďtež,
Zdráw buď i wůdce, wy též na hrdinských wjtězowé hrách,
I zbrognjci ginj, druhowé mně we wogně budaucj!

Skrotte protiwnjkůw; na daný mi trůn dopomozte,
A wlastnj wěčnau si oslawte gméno powěstj.
Tak propowj a hrdému potom Britwaldowi zawdá,
Ten zase dál; pořadem tak bádá sauseda saused,
Až kolem ohromná weselých dopřecházela hostůw
Čjše a po třikráte deset se wyprázdnila rázjch.
Zpěw se zatjm a libý třesených strun sauzwuk ozjwá:
Neb na střjbrohlasau Markward hrá prstami harfu,
A zpjwá, gak Celtický od wýchodu národ
Přestěhowal se do poslednjch až západu končin.
Gak pozatjm Celtůw popřecházelo gméno na Gally.
Gak se z nich weliká, Segowésa za wůdce magjcj
Část wyprawj, a nowé w černém lese bydlo zaljbj.
Boji zowau se, zowau též od sebe zem tu bojemskau.
Gak tu potom ljtých, co krutau gim chystali zkázu,
Potřeli a wšechněch doporáželi na hlawu Cimbrůw.
Dále pozahráwá gak i ten krag opustili opět,
A k gihu táhnaucj rybonosný přešli za wůdce
Agilofinga Dunay: stále kde na posledy bydlo
Zdwjhli a prostrannau zakládali wládu baworskau.
Sotwa že ten wšechněm přemilý zpěw skoncuge
Markward,
A struny osláblé si tužj, a k sauhlasu rowná:
Když weleúdatný k Swatopluku začne Karolman:
Králi, slyšel si gaké mjwal náš přjhody národ;
Wděk bysi nám učinil, kdybys o swém zas ty powjdal.
Neb wšelico slýcháme o něm; wšak předce nemáme
Gistotnau wědomost, odkud ste wy dostali půwod.
Pět set uběhlo roků se točjcjch, pakli to dobře
W pamětí mám, když Korytané naši, též i Kraginci
Dáwněgšj, wlastnj proti wůli, opustili sjdla
A w posawádněgšj swá stawěli končině bydla.
Až prošlých po dwau stoletjch nad mjru bogowný

Wogsko Tasil wedl naproti nim a po odporu ljtém
Ge překonaw, učinil poslušné wlády bawörské.
Swým oni názwiskem gmenugj se wšicknj Slowenci,
Sausedňj ale Němci my ge zweme Windy, takého
Ačkoliwěk zhola neznámé gsau přjčiny gména.
Snad že u nich weliká se nacházj s Indy podobnost
Gak w řeči tak we mrawech, w řádné též poklonĕ
božstwu.
Než wyprawug prwnj, gak wjš, lidu swého počátek.
Tak howořj. Wšechněm takowá se zaljbila žádost;
Wšicknj prosj, by powjdal a swých gim přjhody hlásil.
Naproti král Swatoplak slowy odhowořj takowými:
Nad snesenj wětšj skládáte mi na plece břjmě,
Gežto wybjzjte mne, abych přednášel a z konce
W neystarodáwněgšj ukryté wěci mrákotě hlásil.
Než poněwadž každý o swém rád národě zpjwá;
A takowau wy o nás a našj teď máte kolébce
Slýchati chuť, wyprawjm to, co sem kdys o té wěci
slýchal.
Zwlášť ale neystaršj co mi chlapcowi wyprawowáwal
Ctislaw neywyššj Paromůw kněz a lidstwa miláček;
Lét třikrát padesáte i zim tolikéž on uhlédal,
A wšeliké z dáwnosti šeré měl přjhody známé.
India neyprwšj našehoť ge pronárodu matka,
A praprwý půwod. Šťastná dozagista to země
A přjliš bohatá; i na krásu a úrodu přednj,
Tak že se nikteraký gj we swětě krag newyrowná,
W prawdě se rozkošným swěta může nazjwati rágem;
Neb na co gen pomysljš, a za čjm gen w srdci zataužjš,
Wšjm ona w neywětšj hognosti a zbytku oplýwá.
Tam dwakrát w roce žnau ano mjstem někdy třikráte;
Někde aniž nesegj, sama od sebe reyže wyrostá.
Tam zlata, střjbra, drahých kamenůw se tolik wynacházj

Gak mnoho wjdat u nás na březjch řek pjsku cizjho.
Wšak takowých pokladů newšjmá tamto si nikdo;
Neb nač tam pokladů, kde magj, co ge potřeba, wšecko?
Tam lid dobrotiwý, wýborný, mjru milowný,
Ke wšemu spůsobilý, w každé uměloti proběhlý;
Lid krotký a tichý, štědrý nad mjru ke hostům! —
Než proč z tak slawné se odebrali wlasti? co gim pak
Zawdalo přjležitost, by nowá pohledáwali bydla?
Náramná, o gaké před tjm neslýchali, zem tu
Potkala strast. Běsné moře náhle se nad břehy wyšlau
Zdwjhlo wodau, a na dál pozatápělo kraginy bližšj,
Wymlelo wjry nowé a otewřelo do dna propasti;
Wjc ani do wlastnjch se potom nenawrátilo končin.
Pod hlubinau ukrytá zem i slawná ostala města.
Kde člowěk před tjm býwal tam welryba morská
A wšeliká wlastnj si nacházela potwora sjdlo.
Než lid sám takowé od záhuby předce ochráněn:
Neb než tak hrozná se doblj̈žila pohroma, dřjwe
Wýstrahu wezmaucj nawnuklým od boha wěštcem,
Ustaupj a do horněgšjch dál od moře končin
Zawčasu odcházj, a se zátopě wyhne ukrutné.
Sotwa třetj proměnil se měsjc, co tu prodlel a wjce
Rozmáhal se pořád lid krom toho welmi početný:
Hrozná přišla suchost a nemjrná slunce horaucnost.
Žádný déšť, žádná ani gen rosa nechtěla kápnaut.
Tráwa po žjžnjcjch tehdáž se wypálila laukách,
Se stromu kwět oprchal, na poljch newycházelo sjmě.
Wyschnuly praudy wodám, ztracené řeky ustaly plauti:
Sám ano Ind, weliká sama přes poli zmenšena Ganga
Wywlažowat, gak gindy, wedlegšj přestala hráze.
Zkrotka walil se Behut, pospěšný w úběhu Sedles
Též sedl na dno, nohau že obadwa se mohla přegjti.
Rozpadaná wšudy zem truchlau poukázala twářnost.

Žatwy čas už nastal; posawad kosy nikdo nebrausil;
Nikdo nezazpjwal weselé nad hrstěmi pjsně.
Tehdy lid ustrašený, hladu a hrozného, co wlastnj
Wždy hladu syn býwá, moru se přjlišně bogjcj,
K oběti ač prwnjch nepřinášel z úrody snůpkůw
Předce se na slawnost a na obřady žatwy dowléknul.
Odbawenau pootau k šediwému se Wjzwowi segde,
Neystaršj tenkráte co byl kněz, a welmi pro welkau
Nábožnost a žiwot přjsný i pro wěštby, co Bráma
Neywyššj gemu Bůh popřál, w dalekosti wyhlášen.
Tehdy mluwj k němu as takowá slowa welmi prosebná:
Otče weleslawný, co za nás boha stále prosjwáš,
S njm nás wždy smiřugeš, i rozehněwaného krotjwáš.
Řekniž (swau poněwadž on často ti zwěstuge wůli)
Čjm ge tak obražený, že na nás takowéto sesjlá
Káránj, a takau ohromnau zkázu dopauštj.
Gak si ho nakloniti, w hněwu gak ho udobřiti máme,
Nás aby neštěstj a bljzké záhuby sprostil?
Kněz pak nábožný slowy odhowořj takowými:
Djtky milé! wždy za wás we dne, w noci ústami wraucné
K neywyššjmu nebes mocnářowi prosby wylévám;
On wšak mau častau ni wyslechnauť wjce modlitbu,
Swau ani giž wygewiť gako před tjm wůli neráčj.
Úrazu tak welikého musj wina býti přewelká.
Hned tedy, od wšelikad poněwadž ste se pospolu sešli,
Padněme wšicknì na twář a obecnau krotme ho prosbau.
Tak dopowj. Oni w tom se dolů k zemi twářemi řjtj;
Sám ale pozdwjhna k nebesům ruce takto se modlj:
O Pane neywyššj, wšeho půwodnjku žiwého!
Genž sám wšecko chowáš, žiwnau wšemu potrawu dáwáš,
Co kráčj po zemjch, co w plawných hýbe se praudech,
Též co ručjmi brky wzduch lehkohybý přesekáwá,

Wzhlédni na nás bjdné, a pokorné prosby wyslechni:
Hlad zažeň ukrutný a potřebnau obživu dopřey.
Poznati dey nám též tolikéhoto přjčinu zlého:
Gak tě krotiž? co činiž, by si nám swau přjzeň ukázal?
Sotwa že tak dokoná: prudké hned zdwihne se wánj
Z gasna zablýskne se náhle, a hrom w dalekosti zahauká,
Země se otřásá, skloňugj wrchy háge šumjcj.
Náramný w tom hlas do ušj tak s oblohy padne:
Národe wýborný a množstwjm lidstwa přehogný!
Z části se wystěhowaž, i musjš se odebrati z wlasti,
A slawné učinit ginde swé we swětě gméno.
Gen proto tento ge hlad, seslaná proto gest tato bjda,
Bys k tomu sám se kloniž, bytnau k tomu přjčinu dostal;
Bez toho neb wlastnj bys obyt nikdá neopustil.
Gdiž tedy, a k daleké se ochotný půlnoci obrať.
Neb wěz, dřjwe luhy zde nepřestane páliti slunce,
Země rosau nenawlhne, i seg dřjw zrostu newezme:
Částka z wás dokawád na nowé swé bydlo nepůgde,
A spěšná odtud k pomezjm Ewrópy se nehne.
Tam pole nikdá neklamawé, tamž auhory mastnau
Wás čekagj žatwau a plynaucjm hogně bohatstwem.
Tam wždy milugte pokog, zlé wystřjheyte se wogny;
Wogna hubj lid a země celé ke zkáze zawádj.
Wy stálým pokogem weliký rozmnožte se w národ.
Půdu oreyte pluhem, žiwi z nj, a ne z laupeže buďte;
Hosti k wám přišlé častugte a štědře darugte.
Tam z wás náramné po časech rozroste se lidstwo;
Wětwe přerozsáhlé pustj, a se w počtem ohromné
Národy rozšjřj co po zašlých národech ginšjch
Neywětšj z Ewrópy celé prostranstwo zaugmau.
Od moře gednoho tamže se až ke druhému na půlnoc
Rozprostrau, a ze sláwy budau se nazjwati Sláwy.

Ták zněl hlas; na swých oni hrůzau trnuli mysljch.
Tehdy božj naplniť snážj se bez odkladu rozkaz.
Mladšjch odwážných a tuhých-to na sjlu gonákůw
Hned wyberau a na cestu ku bydlu nowému ge wyšlau.
K těmto se welmi mnohý připogj sám od sebe zástup,
Násilným co nebyl spokogen lidu we stawy přjsné
Rozdělenjm, ale wolněgšj mjť wládu si žádal.
Nábožného tu gim, na rozum welikého i Sáma
Zpráwce dagj we wšech a we wětšjch saudce rozepřjch;
A wšechněm geho poslauchať gako otce přikážj.
Též zlata a předrahých nanosj gim pokladů hognost,
Gak mnoho mohli unést, aby tak si na cestě, kudjžto
Gjt měli, potřebnau zaopatřiti obžiwu mohli.
Neb wěděli, wzácný takowýto že kow ge cizincům.
Než kdy giž ustanowen k daleké čas pauti se bljžil,
Náhle po odbawené slawnosti a poctě obětné
S welkým rozlaučj se plačem, slzy hogně legjce,
(Neb kdož rád bez přjčiny otcowský krag opauštj?)
A draby neznámj wydagj se na chůzi. I sotwa
Ostatnj překročj přemilé swé končiny wlasti:
Dá se pršeť napořád a tuhý ljt z oblohy přjwal:
Mrtwý luh nawlhá, a ožjwati wšecko počjná.
Hostinské přegdau sausednjch končiny Persůw;
A wšady častowanj konagj dál bez hawy cestu.
Giž se do Kaldeyských zaberau niw, a rowin ohromných.
Náramným Babilóna diwj se přemnoho hradbám,
A strmným baštám a kutým z mědi a z kowu bránám,
Než wěži neywjceg, temenem co hrozjwala hwězdám,
A s nebe andělské zaznjwati slýchala pjsně.
Odtud k Assyrským pomezjm bez mešku se pohnau.
Hradby přenáramné, a nemenšj z dálky zahlédnau
Město, co neywětšj Belowič Nin, wlády přepyšné,
Byl zdwihl a gménem ge wlastnjm od sebe nagwal,
Winice též i celé wysadil nade hradbami háge.

Odtad k Armenské dál končině chůzi namjřj.
A k wysokým bljžj se horám, kde Noéma powěstný
Geště šeřil se koráb a zlau swěta zátopu hlásal.
Tam zopodál gich král Arméa zahlédne, a dáwných
Poznáwá kraganůw. Po radostném tehdy podáwá
Hned ruce wjtánj, a na přjčinu cesty se táže:
Odkud, aneb kam gdau? takowé nač hýbe se množstwj?
Maudrý wůdce po tom takowými-to odwece slowmi:
Neylepšj z králů! ne z dobré wůle zagisté
Než na božj rozkaz z přemilé sme se wybrali wlasti.
(Neb kdoby rád bez přjčiny otcowský krag opustil?)
Teď si giné w ewrópeyské až končině bydlo
Pospjcháme hledat, ani kam se obrátiti wjme.
Než poněwadž tobě známěgšj gsau k půlnoci mjsta,
Powěz nám a poraď, kdeby tam se nacházela tučná
A pluhu poslušná zem, w každé úrodě hogná,
Bezpečnj by w gegj sme zasednuli lůno a stálé
Zdwjhnuli bywánj a pokogný tráwili wěk náš.
Wůdce tak odmlauwá. Udiwj se přemnoho Armén,
A starodáwněgšj wážj si na mysli proroctwj,
Až promluwiw mlčenj dlauhé těmito slowy přetne:
Gak se to stáwati giž gedné ze stránky počjná,
Někdy co neylepšj po wšecké wlasti rozešlau
Oslawowán chwálau pro dopřáné od boha wěštby,
Předpowěděl Gerzer, po rocjch že tři sta uběhlých
Z končin těch gistých, odkád sme wytáhli a semto
Dostaupiwše s giným se w gedno pomjsili lidstwem,
Národ wygde druhý a milau Ewrópu nahlédne,
Kdežto na neymnožšj po časech rozmůže se lidstwo,
A swým wšecky giné přezwýšj národy počtem;
Hogněgšj mocná založj králowstwa; i odtud
Přes Kaukaz hrozný, obrowské přes hory wýše,
Neyširšj do našj až končiny wládu rozestře.

Než, hosté přemilj, do našich wstupte giž ohrad,
Umdlení sobě na čas wypočinte a dobře pohowte;
Wšak pozatjm, kudy gjti, nowé kde zakládati máte
Býwánj, uslyšjte a dost se ode mne dowjte.
Tak dořečj Armén, a s částkau táhne do města;
Ostatnjm w kragi neylepšjm dá hospodu dobrau,
A wšelikau wšechněch potřebau zaopatřiti káže. —
Giž pátý proměnil se měsjc a ku konci docházel,
Co stálými celý napořád čas tráwili hodmi,
Až na božj rozkaz wydaný pozapoměli a swau
Před sebe cestu branau skoro giž powypustili z mysli:
Když Bůh w půlnočnjm wygewj se tu wůdcowi spáj
A mnoho wyhrožuge, w dálšj newydáli se chůzi.
Ze sna se on wychopj, a dané ruce sepne ku hwězdám,
A wraucnau hněwného krotj nebe wládaře prosbau.
Bez prodlenj wšechněm poručj hned pospolu w gedno
Swým kraganům se segjt a na dálšj chystati cestu;
Sám ale přistaupj před krále, a takto ho žádá:
Králi předobrotiwý! poslednj chwjle se táhne,
W njžto musjme se giž rozlaučit a od sebe wzdálit;
Neb zgewný we snách se mi Bůh tuto noc byl ukázal;
Odchod přispjšit napomjnal a hrozby přidáwal.
Dostogných za twau k nám lásku a tak welikáto
Dobrodinj přesahá naši moc ti wydáwati djkůw.
Než nám geště wygew, a naplň swau přjslibu wjru,
Kam se hnaut, kady cestu měřit, kde si obrati sjdlo,
A kde gaké wystřjci nebezpečnosti se máme?
Nastane král Armin; a takýmito odwece slowmi:
Rád bych měl, kdyby wy ste si w mé zemi bydlo
woliwše,
W gednu s námi obec, w gediný se spolčili národ:
Než božský poněwadž rozkaz to dopustiti nechce,
Bez prodlenj zgewené božské poslechněte wůle.

Nechciť gá wás déle držet. Nuže deyte se tehdy
Na wlastnj zase cestu, i gá wám gi zde na krátko
Gakkoli mi známá, a pokudž sem dobře kdy slýchal,
Wěrně powjm; na swé pamatugte to mysli pozornj.
Přes hory Kaukazské a wyneslé pod nebe skály,
Hradby přenáramné, nesnadný welmi ge přjstup:
Gen gediný auwoz, gediná se gen aužina táhne
Předlauhá, lehčj co dopřáwá chůzi pocestným.
Když tuto pak přegdešť k pomezjm wprawo ať se nepauštjš,
Neb po samau až Chwálenskau tam hladčinu búrnau,
Ukrutnj Psohlawci magj w té paušti obydlj,
Obludy přehrozné, špatné a přewelmi ohawné.
Psj wšechněch hlawy gsau, psj gsau se tlamjskami twáře.
Též uši přiklopené a přeostré drápy na prstech;
Ostatnjch člowěčj ge způsoba audů a řádných
Článkůw; než kudlatau oděti gsau naskrze srstj,
Tak nikdá že giného nenj gim potřeba raucha.
Konské maso žerau i lidi; krew krom toho lidská
Neymilšj ge u nich při slawné hostině nápog;
Obromné štěhotánj řeč, a wytj přeohawné
Zpěw ge gegich, studený až ušjm strach a hrůzu nahánj.
Odtad bez prodlenj kroky náhljcjmi si pospěš.
Až pak Don přeplawjš, wymleté to řečiště ohromné,
Sausednj co dělj Ewrópu od Asie širšj,
A stálé meze ukládá obogim swěta djlům:
Tam hned cestě lewé a Meotským wyhni se wjrům,
Swé ani bljž černých nezakládey zátok obydlj;
Neb diwoké a nehostinské wšady národy bydlj;
Sausedy oblupugj, ze samé se žiwjce kořisti.
Ráděgi se hni podál a zrowna ku půlnoci obrať,
Sjla kde pustých lad dosawad pluhem eště nedotklých
S aulebljmi čeká prázdnými oráče na přjštj.
Chladněgšj gest tam sice krag, zimy ostrota wětšj
Odporná; weliké ale horko ge rowně protiwno;

Než člowěk nawyká wšemu, zimě i parnu tuhému.
Lepšj w chladnu pokog, nepokog než we kragi teplém.
Tam tedy bezpečné i wšecké laupeže prázdné
Bydlo založ; masnau zem a tučný auhor osjwey;
A stálým pokogem we mnohý rozmohni se národ.
Tak wypowj, a takau radu přednášj. A po této
Potřebnau dáwá každému gonákowi ozbrog,
Dlauhau pjku, a meč ostrý, luk a pauzdro se šjpy.
Okrauhlý k tomu štjt, a měděnnau na hlawu lebku;
Hřebce krom toho rychlonohé, na ně sedla i pochwy,
Dosti dobytka také, a k dálšj potrawu cestě.
Sám zlatá náramnau za wšecko to dostane tjžku,
A wzácných kamenů, co se gasným zářily ohněm.
Když se posléz množstwj bylo sešlo celé, několik tu
Newládných a wěkem sešlých zanechawše, ochotnj
Cestu konať začnau, z welké plesagjce radosti,
Že slawné a širowládné z nich powstane lidstwo,
Co swým wšecky giné přezwýšj národy počtem.
I mnohonásobný přegdauce krag do přehrozných
Kaukazských skalohor a do těsných staupili aužin.
Kdež se genom klenutj nebe nad gich wznášelo hlawmi,
A skalné po prawé i lewé straně zpjnaly hradby:
Gak ruku Amramowič když někdy powýšil, a diwné
Wlády pouzdwihnul prut a z rozkazu nad moře wztáhnul,
Poslušný tehdáž rozchýlila hlubčina otwor,
A dwogaké tu i tam stěny ze dna wybjhaly k wýši,
I středkem Jakubowci suchau wykonáwali cestu.

Než když pauť a přenesnadnau zde přemáhali chůzi,
Odpočinauti hledj si a kleslým howěti audům;
Když hody připrawugj a krautj maso na rožnjch,
Náhle přenáramný uslyšj křik a kwjlbu žalostnau.
Šjpů hned se chopj, a letj tam naproti s braňmi,
Odkud nešťastný zwuk a truchlý slýchati nářek.

Na wětrném doletj tam hřebcj přede wšemi Sámo,
Swých i wybjdne a gich srdcjm zmužilosti dodáwá.
A hle tu ozbrogená Psohlaweů stáda ohawných
Na kragný, gak o tom nenadál se, wypadnuli zástup.
Ušlé welmi muže, dřjw než braňi uchápati mohli
A w řady postawenj w takowé se nebezpeči hágit,
Matky a poschyoené od náruče djtky, newládné
Chlapce a na wdánj gsaucj a na krásu nežadnj
Panny trhat se dagj, a pazaurama na čtwrti drobnit,
Krew střebat, a ztrhané pochowáwati we břiše audy.
Než gak nastrogeným se waljcj zástupy zbrogstwem
Zahlédnau, hrozný paúštj štěk a naproti skáčj:
Luky tuhé napnau, a střjleti šjpami začnau,
Obracugj se neméň údatnj Sáma gonáci.
Terče a ochranné stawěgj si před sebe štjty,
Šjpy z kušj metagj armenských, až hlawy hustá
Mrákota zastjnj, a očim den i swětlo wydjrá.
Než gak mezi sebau segdau se a zbljzka se pjkau
Obratnau anebožto mečem, giž mohli zasjci:
Ljtá bitwa, tuhá seč a hrozná powstane wražda.
Giž k nepřečjtánj Psohlawců heyno se wálj:
Giž neysilněgšj padnau a zem ustami hryznau,
Předce neohroženj w diwoké setrwáwali půtce;
Přestat aniž nechtj ni obrátiti k autěku zadky!
Král bádá, (možnáli se tjm zwát potwora gménem)
A hrozným štěkotem, náramným wýskem a strašným
O mnoho skwostněgšj hody káže si chystati wřeskem.
W tom weleúdatný prospěšnau před sebe Sámo
Wezme radu: wlastnjm poručj brát hlawně wogákům
A tljcj do nepřátelských metat ohně mrzáků.
Bez wšeho mešku činj, wydaný gak dostali rozkaz.
Stále se rozbořelým každý hned opálkem a smolnau
Ozbroguge fakulj; chopeným sám wůkol oharkem
Roztáčj a Psohlawců na krále ho mrštj.

Lauč wyletj, wětrem roznjcena do tlamy zrowna,
Šjř gak rozštěpenau měl a bławkage swých posabádal,
Přjmo wletj, a chřtán a lakotné hrdlo opálj.
Wnitřku hřčj, černé se walj z huby dýmu kotauče;
Giskry žiwé prsknau do očjsek a swětlo odegmau,
Též obočj se chytj a celá hlawa zagme se ohněm.
Powzbuzenj tu neméň druhowé na wšecky obratnj
Roztočené metagj strany lauče a hlawně hořjcj.
Psohlawců ožehem pozasáhlým srst ze zanjmá,
I chlupy též se giným od nich, co stáli na bljzku
Oškwařugj, a holá horkem se zwraskuge kůže.
I wšady giž blýská se plamen: gak z náhody kdyžby
W neywětšj husté napořád hromy létali bauři,
A chwogičj neb kostrbaté dalo žáru galowčj.
Smolný dým se walj, wstupugj mraky w oblohu wzhůru,
Smutná powětřj široké zaohyžďuge wůně.
Naplašenj oni giž takowau Psohlawci nemohli
Záhubu děl wydržet; náramným bławkem a strašným
Heslo dagj si wytjm, a obrátj zadky na autěk,
A spěšným zaberau se do temných poskokem hauštj:
Sámowo wogsko po nich se ženauc chce ge nahlawu zbjti.
Než gich okřikna welj nazpět se wrátiti wůdce.
Krag zanechaw hrozný, začatau brát před sebe cestu.
Když pak giž byli ohryzené swých sebrali kosti,
A w hroby kladli šeré a poslednj uctili poctau,
Pohřebnými krmy swé též občerstwiti audy:
Hned wydagj se na pauť a šeredná mjsta opustj,
I mnohonásobné odporných přjpady náhod
Podstupugj, až po dráhném času úběhu walné
Dónu řečiště a zábludné geho wýmoly spatřj.
Tjm wjc pospjšj a plawjce se přes řeku hučnau,
A s welikau do milé sáhnau Ewrópy radostj.
Hostinskau se gmau zem uwjtať a ljbati ústy;
Skládati též wraucné za pokognau hospodu prosby.

Sotwa si odpočinau a obštlau poctu dokončj,
Wůdce giž obratný wyprawił se na cestu pobjzel.
Tehdy na přátelskau Arménowu radu Meotským
Hned wyhnau kalužjm a se přjmo na půlnoc obrátj,
A w pustých daleké od černé rowiny bydlo
Oblįbj mjstách, osadj se pak u řeky welké,
Co wlastnjm tehdáž nepsáwala geště se gménem;
Než pozatjm když wystawené giž na břehu stály
Swých přjbytky lidj a praud ten strašliwe zůřil
A stěny z hústa' bořil, dali mu proto gméno Boristěn.
Wůdce pak ustanowj gim zákony a wpjše na desky.
Giž pole obdělané, mastná zem a auhory štědré
Neymnožšj bohaté wšady dáwali úrody hognost:
Stáda se zmohla na wjc, a z rosné tučnělá tráwy.
Wšecko se gim ljbj; lepšj si nežádalï wlasti:
Než Meotácï diwj a Kiméranů heyna nemrawných,
Ginšj též surowé od černých národy zátok,
Baurïti tam začnau a na ně z nenadála dorážeť.
Giž se druhé i druhé - zasekrát pokradmo wyřjtj,
Stádo wolů, koz, owec, i lidj k tomu geště newládných
Zachwátj a k swým pomezjm zbognjci to wljknau.
Než stawenj, osenj a co sebrati wjce nemohli
Podpálj, na šerý popel a prach wšecko obrátj.
Tehdy se mezi sebau uradj a krag ten opustiť
Ustanowj, a pokognėgšj wyhledáwati bydlo,
Než za krutau hrozným diwočákům slaužiti laupež.
Preč tedy odtáhnau a podálšj k západu slunce
Počnau cestu měřiť, posléz až pauti po dlauhé
Ke slawným a čelem sahagjcjm w oblohu Tatrám
Dostaupj, s welikau kde chutj hned pod nimi stálá
Mezi Tisau a hrubým Dunagem zakládali bydla,
A w kragi tom se usjdliji, nám dosawáde patřjcjm.
Tam, hle se giž s třikrát žádostným potkali mjrem;
Tam gim nikdo pokog nerušil, tam nikdo nebauřil

Bezpečnost, lid aniž dobytek ni stáda nelaupil.
Tam weselý, wšeliké spoln wogny a rozbroge prázdný
Wedli život; hognýoh i požjwali dostatek úrod,
Co wděčná wlastnj dělaná zem dáwala prácj.
Až po tři sta rocjch zašlých nenadále se podlj
Přikradnau Čudowé a sedum stád hřebců a třikrát
Wjce wolů, šestkráte tolik owčjho dobytka
Náhle lapj, a k swému ženau s pastýři to bydlu.
Wšak s takowauto ugjt a dělit se nemohli kořistj:
Neb tu geden byl muž weliký a na odwahu prudký:
Krom toho též maudrý a wšech sa statky bohatšj;
Než gakowým se napřed byl někdy nazjwal
Gménem od otce daným, oznámiti nikdo nemůže.
Ten s mnoho údatnau a na pospěch wgednou přiběhlau
Bral se po zbognjkůw rodinau a krutého fičjcjm.
Wůdce kopjm porazil: ostatnjch z části rozehnal,
Z části zagal wětšj, a zpět se stády si přiwzal.
Než Čudowé takowé uslyšewše o pohromě bratrůw,
Wšickni se hned seberau a gdau swých pomstiti zkázu.
Gak slawný dowěděl se to muž, (neb darmo nemyslel
Wěc že se ta přihodj, proto we dne i w noci přikázal
Ostřjhat hranice) kragaůum wšem pospolu zbrogstwa,
Giž před tjm proti ukrutným gen užjwali šelmám,
Rychle chopit se wetj a ohwátati na wrahy spěšně.
Přišlo na bog. Čudowé maudrau geho dowtipu zpráwau
Gsau pobiti; žádný ani z tak welikého nezůstal
Wogska žiwý, a do swé nazpátky se wlasti newrátil.
Sám sto mužů (spolut on bogowal, spolu zástupy řjdil),
Sám sto mužů neysilněgšjch i krále samého
Mocnau stal prawicj, a do nočnj mrákoty poslal.
Tak wěčnau u swých sobě čest i památku wyzjskal:
Neb kragané rodnj, že hrdé wjtězstwo dosáhnul,
Zlé sprostil škody wlast a pokog napotomně opatřil,
Šťastně že rownal pře, s neywětšj saudy konáwal

Wždy sprawedlnostj, a že slawné wšecko činjwal:
Přjslušnau by za tak hodné prokázali skutky
Uctu a powděčnost, dali mu Slaw gméno; a tjmto
Přezwiskem staredáwněgšj geho přestalo zwánj.
Rozrostlj w drahné množstwj z ponenáhla potomci
Od geho wnuctwa pošlj, to si též přiwlastnili gméno
Tak wzácné a swého dle předka se nazwali Slávy;
A práwem; poněwadž na cnost i na sjlu a možnost,
Též na samau podobu skoro wšickni mu býwali rownj.
Wposled i ostatnjm to milé se zaljbilo gméno
Wšem kraganům, sami též od nich se nazjwali Slávy,
I slawné oni též wykonáwali skutky; a sláwau
Státi se hodny tako skwostného snažjwali gména.
Lid welikým tu potom rozmohlý počtem i dále
Postupowal a nowá a prázná mjsta zanjmal;
Gak wčely, když garnj powycházj slunce na býka,
Z přeplněných čerstwau powywábj přjsadu aulůw. —
Dřjwe se gen za Dunag obrátili, kdežto po drahných
Tak se kolem roztáhli časech, prostranstwo že wšecko
Od černé po samau adriackau zastali sláni,
A s Wenedy wlastnjmi se tam spolu setkali bratry,
Někdy co w Arménské byli wlasti nechání: a odtad
W Medii a w Paflagonii pak swá rozstřeli bydla,
Až se i z těch powynesli zemj a nad Adrii přišli;
Když žádného tu wšak dlaubým nenacházeli wognám
Konce; samý nepokog, wždy samé gen baufilo zbrogstwo,
A zlobiwj čjm dál tjm wjce ge tisknuli Celti,
Chtjce ge pod moc uwést a swého do garma zapřáhnaut,
Zpátky se zas k Tatrám a ku dáwným wrátili bratrům.
Než ti zaijm na druhau se tu již stranu po břehy Wisly
Rozšiřugj; odtád k wendické zátoce od nich
Takto zwané; a na obromnau zase Wolgu, ku praudům
Serby milé, od njžto potom se nazjwali Serby,
Též na Silin, na nehostinské prw bahna Meotská,

A znowu zas na Boristěn a černý přistali záběh.
Žádných tu knjžat, žádných tu nemjwali wůdcůw
Dřjwe, aneb králůw (krom když zlá nutila wogna
Zpráwce na čas wywolit,) že o swětskau nedbali wládu:
Neb kdyby ta hle u nich gistý byla býwala záměr,
Kdyžby lichau byli též wyhledáwali ze zbroge sláwu,
Kdyžby slepé na podiw, gakowá tato býwala w ginšjch
Národech obwyklost, byli před sebe bráwali skutky:
Snadno celé Ewrópy dobýwatí řjše a braňmi
Pod moc a pod wlastnj pouwázati mohli si panstwj.
Tak sjlau welicj, tak počtem býwali hognj!
Než boge a wšeliké hroznj nepřátelé wálky,
Nikdy anižto do sausednjch se nemjsili bauřek,
Litých wražd a přeukrutných newywáděli mordůw,
Laupežj ni škaredých ni ohawných lidstwa kořistj:
Raděgi wždycky pokog milugjce, obýwali wšickni
Mezi sebau rownj, a obecné mjwali wšecky
Útraty i wšeliké podosáhlé prácemi zisky.
Wlastnj řjdil otec swornau sám gedno čeládku.
Sám rodu byl králem, sám co hlawa zákony dáwal.
Tak pro swau k pokogi sklonnost a pro wálky nenáwist
Přes dráhný času běh, we prostřed bauřek ohawných,
Pohromy a zhaubných, gakowé potkáwali ginšj
Národy laupežné, prázdnj býwáwali náhod,
A wždycky wlastnjm obytům zůstáwali wěrnj.
Než napotom když tak welikým rozmohli se množstwjm,
Že wšelikého bez oslabenj a bez ugmy že wlastnj
Na strany rozličné hogněgšjch geště wysjlať
Mohli osadnjkůw, když práwě opauštěli ginšj
Národowé swá sjdla a z mjsta na mjsto se wlékli
Shjgeti sausednjch, a celé w plen dáwati řjše,
Až sami pak se swým hledanau wzali záhubu zbogstwem:
Do prázdných zase dál postaupili končin a pilnau
Gich dělali prácj a spustlé swédli na rodné.

K západu tak se za hurtownau prostjrali Odru,
Až za samé se Labé, za samau rozešjřili Sálu.
Než ku polední druhé zase krát pomknauce se, walný
Přešli Dunag, kde se zas do předešlých wsjdlili končin,
A stálá w širokých gako dřjwe zakládali wlastech
Od černé po samau adriackau rowinu bydla.
Přišli zatjm do celé i Panónie, přišli po málu
Též do wašich končin; i hrdých pak wstaupili do Wlach.
Tak tedy náramný, weliký swěta zastali okres:
Od Labských toků až za Siljn, a od Adrie k Baltu.
Někdy také na břehách Belgických zdwihnuli bydla,
Rowně na Armorských do samé ano Anglie wtáhli.
Též že na Reyně sedj a krogj pluhy půdu na brázdy:
Wšecko to wám w sausedstwu bydljcjm známo ge gistě.
A wšak drobněgšj wšady gen zakládali obce,
Tak že celý národ, weliké na množstwj osobnjch
Rozdrobněn gsa plemen, bez wládaře nad wšemi býwal.
Než pozatjm, když se kmenowé rozmohli a w hogný
Zrostli počet, neypředněgšj mezi njmi co wůdce
Představený a malý zůstal nad swými panownjk.
Wšak tehdáž dáwnému žitj byli geště přewěrnj,
Gednaukrát ugaté giž wjc neopauštěli mjsto;
Než s orbau, hogným wšelikého dobytka chowánjm,
Se štěpenjm stromowj, a milau se zanášeli hudbau.
Zpěw nikdá ani pjsně u nich nepřestali znjti:
Zpjwánjm téměř každá se konáwala práce:
Zpjwánjm weselost i žalost se slawjwala každá.
Stawěli města zatjm, potřebná našli řemesla;
A s robotau pilných ruk i hogným úrody zbytkem
Rozličný obchod, rozličné wedli kupectwo,
A w krage půlnočnj i ku západu slunce ležjcj
Z wýchodnjch bohaté wždy zbožj doprowázeli končin.
Než w hostinstwu giné předčjwali národy wšecky.
Sotwa se přjchozj byl okázal a u dwora postál,

Wšickni co geg zahlédnuli, hned k němu chwátali
s welkau
Čestwostj, a w swém uctjti ho žádali domě.
Než kdo prwnj přiběhl, ten do přjbytku ho wtáhnul:
A wsazeného za stůl hody přeskwostnými přiwjtal,
Nápogem občerstwil; potrawau k tomu gešt potřebnau
A sladkým k dálšj zaopatřil pauti medowcem.
Snadněgšj napotom cestau a přemnoho kratšj
Wyprowodil ho drahau a zawáděl w mjsto osadnj.
Než to samé, že tichý, krotký, a stále pracowný,
Též bez dychtjcjch za krwj a za wognami knjžat
Náš býwal národ, wálečným národům ginšjm
K bezpráwjm welikým a krutým dalo přjčinu křiwdám;
Tak Čudy, tak wybranj s kaukazských wýšin Aláni,
Tak bludnj Gotowé, diwokých též zástupy Hunnů
A wzteklých Awarů do gegich se wyřjtily končin,
Pod moc a násilné gich lehko uwázali panstwj.
Wšak tito wšickni za swé hodnau wzali záhubu wraždy:
An gen gména po nich a giného nezůstalo wjce.
Wšak sami geště žigj, a budau žiwi powždy se sláwau,
Ač po dnes hrozný wždy činj gim saused i nátisk.
Tak Swatopluk weselým i prwotný národu půwod
I staršj, pokawádž gemu známé, přjhody hostům
Wyprawowal, černá až noc w běhu přes poli ušla,
A wšechněch na milé odebrat se pobjzela spánj.

7.

O powětronjch.

Od J. Swatopluka Presla.

(Ostatek).

Třetj konečně způsob powětroňů padá na zem co prach černý anebo červený, aneb co hmota ke sražené krwi podobná. Stařj bágili o dešti sjrkowém, krwawém, obilnjm, žabjm a t. d.; dnešnjho dne ale nižádný nebude se domnjwati, žeby skutečně sjra, krew a obilj pršeti mohly. Podobnost toliko zawedla lehkowěrné a sprosté lidi k takowému domněnj. Déšť domnělé sjrkowý pochodj od pelu, který času garnjho sosny čili borowice kwetaucj ze swých gehněd samčjch roztrušugj a země přikrýwagj prachem žlutým, genž někdy wětrem zawán gsa na mjstech od lesa odlehlých se wyskytuge. Bambulinky orsege garnjho (Ficaria verna) přjwalami ze země wypláknuté a pak wětrem zaněšené klamagj člowěka sprostého. Takowé wyskytnutj domnělého obilj bylo pozorowáno l. 1823 dne 19. a 20. lipna w Čechách. O těch tedy nenj zde řeči.

Chladný z letopisůw rozličných sebral takowé deště powětroňů prachowitých:

L. P. 472 d. 5. nebo 6. prosince pršel hogný prach černý s nebe gako rozpáleného nepochybně u Carohradu. (Procopius, Zonaras a g.)

652. Čerwený déšť u Carohradu. (Theophanes, Cedrenus).

753, Meteor se ukázał a déšť prachowý na rozličných mjstech. (Theophanes).

— U prostřed osmého wěku čerwený déšť a hmota k sražené krwi podobná. (Pokračowánj Gea, Monaka, Kazwinjho, Elmazena).

869. Čerwený déšť 3 dni trwagjcj okolo Brixenu.

969. Nebe červené a pršenj čerweného pjsku u Bagdadu. (Quatremère).

1056. Čerwený déšť w Aramenii. (Math. Eretz).

1110. W tmawé noci zimnj upadla w kragině Wasparağanu w Aramenii do gezera Wanu hmota ohniwá; woda byla co krew čerwená a země onde i onde rozsedlá. (Math. Eretz).

1219 nebo 1222, čerwený déšť około Witerba. (Bibl. italian. XIX).

1416, 22. unora. Čerwený déšť w Čechách. (Stařj letopisowé čeští p. 22).

W témže stoletj při obgewenj se draka ohniwého u Lucernu padl kámen a spolu hmota krwi sražené podobná. (Cysat).

1501. Déšť krwawý na rozličných mjstech.

1543. Čerwený déšť we Westfáljch. (Surii Comm).

1548, 6. listopadu nepochybně w Durynsku padánj kaule ohniwé s welikým hlukem; na zemi pak nalezena byla hmota čerwenawá gako sražená krew. (Spangenberg).

1557. W Pomořanech padalý weliké placky gako ze krwe sražené. (Mart. Zeiler t. II. p. 386).

1560 na hod welikonočnj čerwený déšť u Emdenu, Löwenu a g. (Fromond).

1560, 24. prosince ohniwý meteor a déšť čerwený u Lillebone. (Natalis Comes).

1582, 5. lipna u Rokhausenu nedaleko Erfurtu padala hmota hogná wláknitá wlasům člowěčjm podobná, po náramné bauři, gakowá býwá před zemětřesenjm. (Michel Bapt.)

1586, 30. prosince u Werdenu w Hanowersku pršela hmota hogná čerwená a čermáwá s blýskánjm a hromobitjm. Hmota ožhala prkna, na kterážto padla. (Salomon).

1591, na den sw. Magdaleny déšť krwawý u Orleánu. (Lemaire).

1618 w srpnu pršenj kamenů, déšť čerwený a meteor ohniwý w Štyrsku. (Hammer).

1623, 12hó srpna u Štrasburku čerwený déšť. (E. Habrecht).

1637, 6. prosince déšť černého prachu do zátoky morské u Wola a w Syrii. (Phil. Trans. I. 377).

1638, čerwený déšť u Doornjka. (Tournay.)

1640, 6. řjjna čerwený déšť u Bruselu. (Kronland a Wendel).

1643, w lednu déšť krwawý u Vachingen a Weinsberku. (Rukopis w Heilbronu).

1645, 23. nebo 24. kwětna u Hercogenbuše.

1652 we kwětnu, hmota lepkawá po mnohodennjm meteoru swjtjcjm, mezi Sienau a Řjmem (Misc. Acad. nat. cur. ann. 1690).

1665, 23. března u Lauchy nedaleko Naumburku padala hmota wláknitá, hedwábj modrému podobná u weliké hognosti. (Joan. Prätorius).

1678, 19. března čerwený déšť u Janowa we Wlašjch. (Phil. transact. 1678).

1686, 31. ledna. U Raudenu w Kuronii a w témže čase w Norwegu a Pomořanech padalo weliké množstwj hmoty blánowité rozdroliwé černawé, asi papjru zpraženému podobné. (Misc. Acad. nat. cur. 1688 in app.)

1689, čerwený prach pršel u Benátek a g. (Valisneri.)

1711, 5. a 6. kwěta déšť čerwený u Orsionu we Šwédjch. (Act. Lit. Suec. 1731).

1718, 24. března na ostrowě Lethy w Indii padla ohniwá kaule, a na tom mjstě nalezena byla hmota huspeninowatá. (Barchewic).

1719. Pjsek padal do moře atlantického w šjřce sewerné 45°, a délce západnj 322° 45', a na nebi byl meteor swjtjcj. (Mem. de l' Acad. des Sc. 1719. hist. p. 23.)

1721. O polednách w březnu byl u Stutgardu meteor widěti a padal čerwený déšť weliký. (Vischer w rukopisu).

1737, 21. kwětna pršela země dralná do adriatického moře mezi Monopoljm a Lisau. (Zanichelli in Oposc. di Calogera XVI).

1744, čerwený déšť u St. Pietro d' Arena u Janowa. (Richard).

1755, 20. řjgna prach černý pršel na Getlandu, ostrowě orkadickém. (Phil. transact. L.)

1755, 13. listopadu rudé nebe a čerwený déšť w w rozličných kraginách. (Nov act. nat. cur. II).

1763, 9. řjgna čerwený déšť u Klewy, Utrechtu a g. (Mercurio hist. polit. de Madrid, Octob. 1764).

1765, 14. listopadu čerwený déšť w Pikardii. (Richard).

1781, na Sicilii prach bjlý nesopečný (Gioeni phil. transact. LXXII).

1792, 27, 28, 29. srpna déšť hmoty popelowité w městě La-Paz w Peruwii. Nepochodil z něgaké sopky; w obloze bylo slyšeti rachocenj; prach způsobil weliké hlawy bolenj a některým zimnici. (Mercur. peruv. VI. 1792.)

1796, 8. března w Lužici nalezena byla po upadnutj ohniwé kaule hmota lepká. (Gilbert. Ann. LV.) Suchá podobala se pokostu wyschlému nahnědlému, a dle Chladného ze sjry a uhlj sestáwala.

1803, 5. a 6. března w Italii pršel prach čerwený, tu wlhký, onde suchý. (Oposc. scelt. XXII).

1806, 5. března 5½ hod. na wečer u Saint Etienne de Holon nedaleko l' Alais we wladařstwj gardském

padala hmota černá, rozdroliwá, gako lupenatá, prsty co uhlj špinjcj, tjže potažné 1,94; we wzduchu wykwjtá gehličkami smatenými sjranem železičným pochodjcjmi. (Dict. sc. nat. XXX. p. 339.)

1811, w lipnu, u Heidelberku padala hmota huspeninowatá po wybauchnutj ohniwého meteoru. (Gilb. Ann. LXVI.)

1813, 13. a 14. března w Kalabrii, Toskaně a Friaulu padalo mnoho prachu červeného a sněhu černého s welikým rachocenjm. W témže čase padaly kameny u Kutra w Kalabrii. (Bibl. brit. 1813. 1814.)

1814, 3. a 4. lipna padalo mnoho prachu černého w Kanadě s wyskytowánjm se ohně. (Phil. Magaz. XLIV).

1814, 5. listopadu u Doabu byly kameny padagjcj we hromádce prachu zakryté. (Phil. Mag.)

1815, ku konci zářj bylo moře k gihu od Indie wýchodnj široko daleko pokryto prachem, které snad mělo podobný půwod. (Phil. Mag. 1816).

1816, 15. dubna, červený déšť na rozličných mjstech w Italii sewerné. (Giorn. di Fisica I. p. 473).

1819, 13. srpna u Amherstu w Masachusetsku po meteoru swětlém padala hmota huspeninowatá smradlawá. (Sillim. Journ. II. 335).

1819, 5. zářj mezi 11½ hod. an nebe gasné a tiché bylo, padaly u Studnj na panstwj Teleckém w Morawě drobky zemnité z mraku malého ostře obmezeného. (Gilbert. Ann. LXVIII).

1819, 5. listopadu déšť červený we Flandřjch a Holandu. (Ann. gen. des sc. phys.) W dešti tom nalezen byl dasjk a něgaký solnowodičnatan).

1820, w listopadu u Montrealu w půlnočnjm djlu spogených státůw amerických padal černý déšť a snjh, při čemž obloha byla welmi tmawá, zemětřesenj, hrom gako děl wystřelených a ohniwé úkazy blesku podobné. (Ann. de Chimie XV).

1814, 14. března na Sicilii déšť kalný, z něhož se usázowal prášek drobničký, žlutawě čerwený, (Smyth. Fror. Not. VIII. p. 4).

1821, 3. kwětna w 9 hod. ráno čerwený déšť okolo Gysenu. *P. Zimmermann* nalezl w kalu čerwenawém z wody dešťowé usazeném barwjk, kysličnjk wápničitý, uhlj, památku kysličnjka hořčitého a prwků těkawých, nic ale pochwistjka.

1824, 13. srpna w Mendoze městě republiky Bonarie padal prach ze chmury černé. W dálce 40 hodin chmura po druhé prach pauštěla. (Now. bonárské 1824 1ho listop.)

Že takowé prachy oprawdowě powětroňům dle prwků swých se podobagj, bude z rozborů widno. Držjt:

	dle Thenarda u Alais zprchlý	dle Sementiního w Kalabrii
kyseliny křemjkowé......	21,00	33,00
kysličnjka hořčitého.......	9,00 k. hlinjkow.	15,50
— železičného........	40,00 železa	14,50
— wápničitého........	.	11,25
pochwistjka.............	2,50	.
germjka...............	2,00	.
barwjka...............	1,00	1,00
sjry.................	3,50	.
uhlj.................	2,50	9,00

Zdá se, že Sementiní nehledal ani pochwistjka ani kysličnjka hořčitého. Th. z Grotthus nalezl w kuronském též kyselinu křemjkowau, železo, kysličnjk wápničitý, hořčitý, uhlj, památku barwjka a sjry, nic ale pochwistjka.

Z těchto wypočjtánj gest patrno, že pršenj powětroňů nenj řjdké. Od l. 1801 každý rok a to několikrát a na rozličných mjstech se pozorowalo; příčina

toho snad gest wětšj pozornost, která od té doby na podobné úkazy se wynakládá. Wždjno ge padati w každém měsjci roka: neywjce gich ale padalo w čerwnu a zářj, t. w každém 14krát; w dubnu, březnu, kwětnu a řjgnu, w každém 11kráte, w lednu a unoru w každém 10kráte, w lipnu a srpnu w každém 9kráte, w listopadu 7kráte, w prosinci toliko 6kráte. Mámeli ohled na čtyry časy ročnj shledáme, počjtagjce k garu duben, kwěten a čerwen, že w této době neywjcekrát totiž 37krát padali, w létě 32kráte, w zimě 31krát a w podzimku 24krát. Toto počjtánj owšem dle gistých udánj gest wyhotoweno. Pršenj powětroňů pozoruge se w dobách ročnjch neysuššjch a neyteplęgšjch, a žę sucho a horko na úkaz ten magj weliký aučinek, dokazugj také rokowé suchem a horkem wyznačenj, w nichž častěgi se stáwá. Anobrž sama zima suchá gemu přege. Podzimek wlhký anebo teplo ročnj doby wlhké býwagj w tom ohledu chudobné. Že ale i w tom gsau wýminky, můžeme widěti z l. 1813, w němž patero dešťů kamenných se událo, ačkoli rok ten ke chladným se počjtá; zůstane ale znamenité, že kameny tehdáž dwakráte w létě a tolikrát i w zimě pršely. Položenj zeměpisné též i wzdálenost od rownjka poskytugj také znamenité rozdjly, což na přjčinách dosawad málo známých záležj. Od 90° — 55° šjřky sewerné za ten celý čas sedmero dešťů kamenných seznalo se; od 55° — 35° bylo gich 149 pozorowáno, konečně od 35° až k rownjku toliko třicatero. Podlé toho bylyby kraginy mjrné neywjce takowými dešti nawštěwowány; snad ale ten rozdjl gen z toho pocházj, že w mjrných kraginách na podobné úkazy wětšj pozornost se dáwá. Anobrž Italie a Francie gjžněgšj překonáwagj w tom ohledu ostatnj kraginy gižněgšj.

Počjtámeli také železo powětrné, bylo dešťů kamenných w Němcjch 29, w Italii 24, we Francii 24, w Anglii

18, w Rusku ohromném 15, w Čechách, w Morawě a Slezsku 11, w Řecku 10, we Španieljch a Portugalu 8, w Uhřjch 4, w Polsku 4, we Šweycařjch 4, w Njzozemj 2. W Čechách z ohledu powrchnosti wjce bylo deštů kamenných nežli w Němcjch 8krát wětšjch; na samé Čechy přicházj gich 8. Zdá se tedy, že osobliwá powaha země na tento úkaz má weliký aučinek.

Toaldo, *Hammer*, *Muschenbroeck* a *Humboldt* pozorowali, že gisté postawenj měsjce působj na powětrnost. *J. M. Mayer* nalezl, že deště kamenné skoro wšecky tenkráte se stáwaly, když měsjc w gednom uzlu stál, čili když drahu zemnj čili slunnjk řezal, anebo když 1—2 dni od uzlu wzdálen byl. Déště kamenné nazwjce se pozorugj, když měsjce ubýwá, a meteor obyčegně bljže poslednj čtwrti se okazuge. Někdy se stal w nowém měsjci, když luna w uzlu byla. Zdá se tedy, že postawenj měsjce a země takowým úkazům gest přjzniwé.

Zdá se, že zplozenj powětroňů, zemětřesenj a bauřenj sopek w gakémsi mezi sebau gsau spogenj. L. 1618, 1650, 1668, 1674, 1723, 1753, 1755, 1768, 1812 gsau wjce méně wyznamenaná zemětřesenjm a bauřenjm sopečným.

L. 1492, 7. listopadu padl powětroň u Ensisheimu, an u Baslu bylo strašné zemětřesenj. Když w Němcjch l. 1654 bylo weliké zemětřesenj, upadl na ostrowě Fynenu powětroň. Sopténj Wesuwu l. 1794 předcházelo o 18 hodin déšť kamenný u Sieny. Že naopak rozličné meteory ohniwé prorokugj zemětřesenj a bauřenj sopek, gest wěc známá.

Nynj budeme mluwiti o úkazech, které při dešti kamenném se pozorugj. Neypřjměřeněgšj tušjm wěc bude, užiti w tom slow očitých swědkůw.

L. 1790 d. 24. lipna mezi dewátau a desátau hodinau wečer ukázala se u Barbotanu na obloze kaule ohni-

wá, která běžje dle polednjka dralného a gsauc wětšj a gasněgšj nežli luna, takže nagednau wiđěna byla w Burdigale, Tolose, Agenu, Mont-de-Marsanu a Bayoně, wychrlila weliké množstwj kamenů.

L. 1813, 16. prosince w 10 hodin u wečer bylo we Finnlandu powětřj krásné, nebe čisté a zima welmi tuhá; nagednau bylo slyšeti gakýsi hluk neobyčegný, asi gako hřjmánj nebo rachot z wystřelených ručnic; dwa mužowé, kteřj tenkráte w lese byli, widěli w té samé době, an dwě chmury, gichž gedna černěgšj byla druhé, welikau čerstwostj se pohybugj od sewerozápadnj strany; též slyšeli gakési rachocenj na straně gižnowýchodnj a fičenj wětru; to rachocenj trwalo, až chmury obě dokonce zmizely; ačkoli mužům těm nezdálo se, že gsau od úkazu daleko, předce nic neznamenali padati. To hřjmánj bylo slyšeti na 30 werst do kola.

L. 1819, 13. červma we tři čtwrti na šest z rána, bylo u Žonzáku powětřj pěkné, a nebe dokonce čisté. Hned z počátku (wyprawuge *Fleuriau de Bellevue*), bylo slyšeti wybauchnutj, načež rachocenj gako střjlenj z ručnic následowalo, a asi dwě minuty trwalo, konečně slyšeti bylo dwoge wybauchnutj, gichž poslednj náramně silné bylo, takže w dálce 20 léğ u Niortu se slyšelo. Mnoho lidj widělo před prwnjm wybauchnutjm kauli ohniwau, která neprawidelná podobala se obdýlnjku, slabě se leskla, a obkljčena byla gakýmsi dýmem; barwu měla našediwělau; wesměs nebyla dosti patrná, pro slunce giž před 2 hodinama wyšlé. Zdálo se, že kaule ta náramnau rychlostj se pohybuge ode strany sewerosewerowýchodnj proti gižnogižnowýchodnj. Při prwnjm wybauchnutj byla nad obzorem 50 nebo 60 stupňů wywýšena, gak mile do nadhlawnjku přišla, zmizela w kauř dwognásobným wybauchnutjm. Kameny roztraušené byly na powrchu trogstranném, gehož delšj strana od sewerowýchodu k gižnozápadu zdélj byla wjce nežli

6000 sáhů, kratšj od sewern k gihu asi 4000. Kameny padagjce wzduchem působily silné fičenj.

L. 1825, 14. zářj stál ruský kapitan Kocebue se swým korábem we přjstawu Hunaruru ostrowu sandwiského. O pršenj powětroňů tamnějšjm pjše takto: Ráno po našem připlawenj pozorowali gsme znamenitau událost, které gsme od začátku až do konce byli očitj swědkowé. Na obloze docela čisté zplodila se chmura hustá černá, celý ostrow přikrýwagjcj a wysokých wrcholků hor se dotýkagjcj. Neytmawěgšj gegj djl wznášel se nad městečkem Hunarurem. Powětřj bylo docela tiché; naгednau strhl se wicher od sewerowýchodu. Též i we chmuře wzniklo silné rachocenj, gakoby na mnohých lodjch z děl bylo se střjlelo, a gakoby střjdawě ze dwau stran rány přicházely. Tento hluk trwal několik minut, a když wšecek utichl, upadly ze chmury dwa kameny do Hunaruru na ulici a roztlaukli se na několik kusů. Obywatelé kusy gestě teplé zbjrali. —

Z toho wšeho wyniká, že před padánjm powětroňů trogj úkazy se obgewugj: *) 1) Chmura rozličně weliká, twaru rozmanitého, ostře obmezená, přehustá, neprozračná, buď na gasné obloze se zplozugjcj, buď na zakalené, wždy ale snadno od ostatnjch oblak se rozeznati může. Zdá se, že z počátku celý meteor obkličuge. 2) Ohniwá kaule (bolid) wždycky se chmurau gest w tuhém spogenj, a pokud to trwá, chmura pořád se hýbá. Ohniwá kaule buď we chmuře zůstáwá obalena a tak nepatrna, buď swau zářj chmuru pronikᬠa wyskytuge se we twaru okrauhlém anebo podlauhlém; řjdko gest ocasem opatřená; swětlo má co plný měsjc nebo železo w kysljku hořjcj; buď gest zwjcj hwězdy prwnj welikosti, buď slunce wycházegjcjho.

*) Giný popis wiz we Kroku I. 2. str. 209.

Ohniwá kaule u Barbotanu wybauchnuwšj byla wětšj nežli plný měsjc, a u Marmésu w Gaskoni ukazowala ocas 5—6krát delšj nežli kaule, a na konci co krew čerwený. Kaule ohniwá Gassendim w Provencalsku pozorowaná byla dle zdánj 4 střewjce w průměru a kruhem co duha barweným obkljčená. 3) Třetj konečně úkaz gest wybauchnutj, které gako hrom anebo gako střjlenj z děl a ručnie se wyskytuge a mnoho mil kolem do kola se rozléhá. Nynj chmura wyehrlj kameny a meteor zmizj. Wychrlenj kamenů stáwá se buď gediným wybauchnutjm, anebo wybuchowánj se opakuge, po každém kusy powětroně dolů se hrnau, a padánj gegich zprawuge se podlé běhu kaule ohniwé, takže kameny roztrušugj se po nemalém kusu země, gak to bylo pozorowáno u Žonzáku a Aigle we Francii a u Stonařowa na Morawě. Rachot wybuchowánj nazwjce daleko se rozléhá, gakto u Žonzáku a u Žebráka se pozorowało, an na poslednjm mjstě hukot na 6 mil w okrsku slyšeti bylo.

Celý ten meteor trwá buď několik sekund, buď 2, 3 anobrž 4 hodiny. K poslednjm náležj onen, genž l. 1787 w Rusku se okázal; 4 hodiny bylo slyšeti řwánj, až konečně po náramném wybauchnutj kameny se sypaly. Kameny powětřjm padagjce působj dřjwe harašenj a potom silněgšj neb slaběgšj fičenj, což rychlým řezánjm wzduchu pochodj.

Tam kde kameny upadly, wždycky bylo cjtiti sjru, kterau i powětroně samé, dokud byly horké, zapáchaly. Mnohé, n. p. u Westonu w Konektikutu sewerné Ameriky padlé, byly za horka křehké, takže mezi prstami se daly roztlačiti a rozemnauti; wystydnuwše ale ztwrdly.

Které padaly na zem twrdau, skalnatau, nebo na led, nazwjce na kusy se rozbily; do země měkké ale buď mělčegi buď hlauběgi wnikagj. Hned wykopané byly některé horké, že se gich dotknauti nesmělo. Powětro-

ně u Benaresu w Indii, u Valence we Francii a u Stonařowa na Morawě shrklé byly přikryty za čerstwa kůrau tmawau, lepkawau, pryskyřičnatau a špiniwau, která wyrážela puch kljm zemnjm.

Zkaumatelé přjrody, přeswědčiwše se o dešti powětroňů, celau swau sjlu wynakládali na wyswětlenj způsobu, kterým se zplozugj. Nemagjce ohledu na domněnky staršj a nowořeké, rozděljme neyobljbeněgšj na tré. 1) Některé ljčj, že powětroně pochodj z měsjce, 2) giné, že gsau zplodiny našj země a 3) že ze wzduchu nebo lépe ze prostory wesmjrné půwod berau.

Prwnj domněnka, *Wernerem* nawržená, osnuge se na pozorowánj *Ulloy*, *Schrödera* a giných, že na měsjci gsau sopky, které welikostj naše daleko překonáwagj, že gisté postawenj měsjce na úkazy meteornj působj, a že dle počjtánj *Poissona* slawného hwězdoslowce nenj nemožno, aby powětroně sopkami měsjčnými wychrlené země našj nemohli dopadnauti. K tomu by bylo potřeba rychlosti, kterau tělo za gednu sekundu 2147 metrů wzdálj se pohybuge, anebo která pětkráte wětšj gest nežli kaule čtyrmecjtmaliberné ze děla wystřelené, a takowým způsobem mohl by kámen za půltřetjho dne powrch zemnj dosáhnauti.

Této domněnce mnoho odporuge. Sopek měsjčných nikoli nenj dokázáno, ani nemůže býti, poněwadž měsjc dle *Arraga* má obor parnatý welmi njzký; připaustjmeli ge, wyskytuge se otázka, zdali sopky magj takowau moc chrljcj, gako naše, gelikož měsjc padesátkráte menšj gest nežli naše země. Ani tato domněnka nemůže wyswětliti úkazy, které před pršenjm powětroňů se pozorugj.

Podlé druhé domněnky gsau powětroně zplodiny sopek, po zemi našj roztraušených; zplodiny gegich w neurčených časech welikau sjlau wyhozené, potom leniwostj překonané dolů padagj. K takowým náhledům

přjrody zpytatelé byli zawedeni podobnostj, kterau powětroně k některým zplodinám sopečným magj, gak sme nahoře uwedli. I tato domněnka nemůže zplozenj powětroňů dostatečně wyswětliti. Prawdať, že powětroně kamenné a některé zplodiny sopečné gsau sobě podobné, nikoli ale totožné, cožby owšem muselo býti, kdyby ze sopek pochodily. Dáleby okolo sopek dešťowé powětroňů museli býti neyhogněgšj, čehož ale zkušenost nepotwrzuge. Téžby i w létech hogněgi padati museli, we kterých sopky bauřj. Konečně ani moc wyhazowacj sopek nenj tak silná, aby kámen wyhozený do neywzdáleněgšjch kragin letěl, aby n. p. z Wesuwu nebo z Hekly až do Čech nebo Němec upadnauti mohl, třebaby i wjtr na pomoc se wzal. Ani domněnka ta newyswětluge úkazy před padánjm pozorowané.

Giné wyswětlenj gest to, že powětroně smršťěmi (Windhosen, Wasserhosen) do wzducha se podnášegj, potom ale tjžj přemožené dolů padagj. Tato domněnka podobným způsobem gako předešlá se wywracuge.

Nynj přicházjme k domněnkám, dle kterých powětroně w prostoře wesmjrné se zplozugj. Těchto gest několikero.

Buffon ljčil, že naše země nenj nic giného, nežli zlomek něgaké stálice nebo ohonice, které sražiwše se rozbily se, načež kusy přitažené gsauce od neybližšjch těles nebeských, začaly okolo nich kraužiti. Tato domněnka gak důwtipná tak i přepiatau obrazotwornostj zplozená, *Lagrangem* upotřebena byla na powětroně, kteréby dle nj byly zlomky neboli zdrobky rozkotaných pobludic; tito se dotud w prostoře wesmjrné pohybugj, až přišedše do oparu země našj padagj dolů, gsauce od nj přitahowané. Ginj zase řjkagj, že tělesa nebeská wniternjmi přjčinami rozkotawše se, zlomky w prostoru wesmjrnau rozhazugj. Sraženj dwau těles nebeských anebo gegich rozkotánj nebyloby snad naše

bedliwé a pozorné hwězdáře minulo, a wšak nikde w gegich spisech o podobném úkazu nečjtáme. Neohljžegjce se na to, ani na nemožnost wyswětlenj úkazů před padánjm powětroňů, uwádjme na mysl weliký počet dešťů powětroňowých a welikau podobnost, kterau powětroně w neyrozdjlněgšjch časech a w neyrozličněgšjch kraginách upadlé obgewugj, cožby nemohlo býti, kdyby byly zlomky rozličných těles nebeských.

Ginj sjloskúmci spoléhagjce se na prawdu, že přjroda pořád stawj a bořj, domnjwagj se, že powětroně pořád se zplozugj ze prwků, které w prostoře wesmjrné z rozkotaných těles nebeských se wznášegj. Magj ge tedy za malé swěty, malé pobludice neboli ocasatice, které, mhlau obaleny gsauce, gako weliké, kraužj po drahách přitažliwostj wykázaných, a z těchto drah se wytrhugj přišedše do oboru přitažliwosti wětšjho tělesa n. p. země našj, načež na powrch gegich padagj. Gakožto důkaz toho wyswětlenj uwádj strannjci geho domněnj Heršlowo, dle kterého kupy mhlowé a hwězdy omlžené gsau rodiště nowých mladých těles nebeských.

Tato domněnka neywjce mohlaby upokogiti, kdyby gen s to byla wyswětliti úkazy, které déšť kamenný předcházegj, aneby takowá tělička beze wšech proměn meteornjch přjmo padati mohla.

Ginj konečně přjrodnjci nalezagjce w powětronjch ty samé prwky, které w našj zemi se nacházegj, saúdj, že tito prwkowé pořáde co dýmy neb páry ze země do wzduchu wystupugj. Tyto dýmy se shlukugj, a nynj wespolek w našem oparu se pohybugj, až pak mlunem na neywyššj stupeň napnutým se zapalugjce co kaule ohniwé se wyskytugj, w kterých třeskem ze prwků prwé plynných hmoty pewné t. powětroně se ztužugj, genž nemohauce we wzduchu déle se držeti, dolů padagj. Podlé toho krátkého wyloženj každý se dowtipj,

že tato domněnka wšecky úkazy při padánj powětroňů se udáwagjcj dostatečně wyswětluge, a že ani gedinému zkušenj nenj na odpor. Proto máme gi za neylepšj a neydostatečněgšj.

Na našj zemi ustawičně hmoty pewné se proměňugj w dýmy, které do wzduchu se podnášegj a mizj. K djlnám takowých dýmů počjtáme sopky, ze kterých pořád rozličnj plynowé wystupugj, gako n. p. z Wesuwu kyselina solnowodičnatá a sjřičitá, gichž prwnj kysličnjk železičný s sebau bere; z Etny wycházj kyselina sjřčitá; skoro ze wšech sopek podnášj se kyselina uhličnatá, sjřičnjk wodičnatý, anobrž w dýmech některých sopek také kyselina křemjkowá rozpuštěná se nacházj. Podlé toho snad gest wolno přigjmati, že podobným způsobem i ginj prwkowé w powětronjch dosawad nalezenj, t. pochwistjk, dusjk, barwjk, germjk, wápnjk, hořčjk, hlinjk a g. do wzduchu přicházegj.

Moře pořáde wyparuge a známo, že wzduch nadmorský dost patrnau částku solj morských w sobě zawjrá. Ohně podzemnj, rozličná wřjdla a žjdla, ohně dřjwjm, uhljm kamenným, rašelinau žiwené wydáwagj do wzduchu kyselinu uhličnatau, uhličnjk wodičnatý, olege přištjralé. Dýchánjm žiwočichů a rostlin kwašenjm, kysánjm a hnitjm wystupugj do wzduchu rozličné plyny a spolu i prwky pewné rozpuštěné. Mnohé plyny magj tu wlastnost do sebe, že s prwky tuhými dáwagj slaučeniny těkawé; k takowým náležj hlawně wodjk dáwagjcj podobné hmoty s uhljkem (carbonium), sjrau, kostjkem (phosphorus), drasljkem (kalium), železem, zinkem, zemnjkem (tellurium), siťanjkem (arsenicum); soljk anebo kyselina solnowodičnatá se železem, a kazjk se křemjkem se taktéž chowagj.

Z lučby konečně gest známo, že plyny rozličné mlunem slučugj se we hmoty kapalné a pewné, kteréžto slaučeniny také do wzduchu se podnášegj.

Představugeme si, že kaule mlhowá z náhrnu prwků plynných rozličně slaučených w neywyšších kraginách oparu se pohybuge, a že tak pořáde gjmá do sebe mluno, které w nj nashromažďowati se může, poněwadž nikdež nenj ničeho, coby gj ho odcizowati mohlo. Když tedy dostatečné množstwj mluna nabyla, stáwá se odporem toho činitele wrozeným napnutj geho neywětšj; takowý staw ale dlauho trwati nemůže, ano brzo zrušenj odporu a wyrownánj geho následuge. Tjmto prwkowé plynnj spalitelnj, wodjk, železo, germjk, hlinjk, hořčjk, křemjk a g. w sobě magjcj se zgjmagjce wcházegj w polučenj se spáliwými, n. p. s kysljkem, a poskytugj polučeniny kyselé anebo zárodowé, n. p. kyselinu křemjkowau, kysličnjk hlinjkowý, hořčitý a g., genž dlauho nemeškagjce o samotě, dohromady se spogugj, takže křeman hořčitý, železitý, hlinjkowý a g. se zplozugj, gak ge w powětronjch kamenných nalezáme.

Teplo, bywšj prwé we hmotách plynných utageno, zkřehnutjm gich se wybawuge, a tak wolné geště wjce přispjwá ke slučowánj, a gestli dost mocné, stáwá se, že někteřj prwkowé dřjwe se spáliwými hmotami slaučenj se gich zprošťugj a co kowy se wyskytugj, gakowé gsau železa, pochwistjk, ďasjk, barwjk, sjra, genžto pro swau přjbuznost se slučugj. Giné prwky potřebugjce k takowé proměně wětšjho wýhřewu, zůstáwagj se prwky spálenými polučeny, a takowé gsau křemjk, hlinjk, hořčjk a g., anobrž i železo, ďasjk a p. newybawugj se z polučenj kysljka, gestli wýhřew gest slabý.

Newidjme přjčiny, pročbychom za prawdu nebrali, že powětroně dřjwe teplem rozháraným gsau kapalné; že potom stydnau, a tuhnauce hlatj se, gak to sloh lupenatý železa powětrného a zrnatost powětroňů kamenných obgewuge.

Teplo takowým způsobem uwolněné dáwá celé kauli mhlowé swětlo, záři, takže gméno kaule ohniwé

zasluhuge. Teplo působj také, že powětroně na powrchu nedokonale se roztopugjce, kůrau se pokrýwagj, která z prwků zwláště železa méně okysličeného nebo samočistého sestáwagjc dokazuge, že mocněgšjmu wýhřewu byla wysazena nežli wnitřek powětroně. Teplo mlunem rozhárané uskutečňuge také chmuru, an prwkowé rozpočnuwše působenj wypuzugj dýmy, které se pomnožugj, když polučowánj gest mnohostranněgšj, a mizj, když polučowánj gest dokončeno.

Nesmjrná rychlost, kterau hmoty přigjmagj, řjdčj anebo tužšj skupenstwj, kterau prwkowé se polučugj a rozlučugj, působj hrom a rachot, které přede wšemi deštěmi powětroňowými se slýcháwagj.

Prawdě se podobá, že powětroně w kauli mhlowé před wyrownánjm odporu mlunného nenj, nýbrž že on teprw po něm se zplozuge, a že dřjwe gest plynný, pak kapalný, potom ale pewný, když tepla pozbyl. Gak mjle se zplodil a ztuhl, nemůže se nahoře udržeti, anobrž tjžj swau překonán gsa dolů hrne se a čerstwost pohybowánj geho zprawuge se podlé zákonů těl padagjcjch.

8.

Ukážky
českého słownjku encyklopedického.

1) *Abeceda*. 2) *Apatekárstwj*. 3) *Balbin*. 4) *Dampierre*. 5) *Lupáč*. 6) *Piwo*.

Abeceda, alphabetum,

gest obyčegný pořádek pjsmen: a, b, c, d, e, f, g, h, i, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, x, y, z. Tento pořádek uweden gest pjsmem latinským do wšech řečj europeyských, které toho pjsma užjwagj; w latině wšak způsoben gest s nemnohými proměnami, podlé řeckého *alfabetu*, podlé kteréhož i Slowané cyrilskau *azbuku* swau spořádánu magj. Řecký pak alfabet gest tentýž, který někdy Kadmus z Fenicie byl s sebau přinesl, a podlé fenického způsobil; pročež se i s hebreyským, z téhož pramenu wzatým (alef, beth, gimel, daleth etc.) gak we pořádku, tak i we gménách pjsmen srownáwá. Abeceda tedy naše posawadnj gest wlastně půwodu fenického. Zapjrati nelze, že dwě chyby do sebe má: 1) Nepostačuge ke znamenánj wšech zwuků w řečech gak starých, tak i nowých, ani s přidanými pjsmeny *ch*, *j*, *v*, *w*, kterých se w nj půwodně nenacházj; pročež wšickni europeyštj národowé, kteřj latinského pjsma užjwagj, wšelikých prostředků se ugali k wyznačenj zwuků *č*, *ď*, *ň*, *ť*, *ř*, *š*, *ž*, a giných, které nás w Čechách mistr Jan Hus určitěgi a prostěgi psáti naučil,

nežli se to kde ginde děge. 2) Pořádek pjsmen w abecedě našj nenj přirozený, gakowého přjbuznost hlásek mezi sebau žádá, ale nahodilý a bezdůwodný; pročež giž dáwno ode wšelikých zpytatelů gazyků ginj způsobowé podáwáni byli, k. p. od Klaprotha, Dobrowského a g. — *Abeceda*, (Abc-schütz), tak někdy we 14 a 15 stoletj nazjwáni byli posměšně mladšj žáčkowé chudj, kteřj staršjm studentům při školách posluhugjce, pro ně někdy po wesnicjch žebrat chodjwali.

Apatekárstwj, *lékárnictwj*, *ljkárnictwj*,

pharmacia, (od léčiti, poněwadž lékařowé stařj i léky dělali i nimi hogili, gakož podnes sem a tam w cizině se děge), slowe obsah uměnj a zběhlostj, gežto na zbjránj, schowánj a wyhotowenj léků se potahugj. Onen, genžto uměnj řečené prowozuge, slowe *apatekář*, *apatečnjk*, *apatykář*, *ljkárnjk*, *lékárnjk*, *ljkostrůgce*, k rozeznánj od lékaře, který hogič, hogitel, léčitel gest. *Sjň* nebo swětnice, w kteréžto léky se schowáwagj a djlem připrawugj, nazjwá se *apateka*, *lékárna*, *lékowna*, *ljkárna*. Před konánjm apatekárským owšem předcházj skumné uměnj a nauky, ono wšak záležj w aukonném prowozowánj. Přjrodnictwj gemu hmoty ze wšech střjd poskytuge, pročež apatekář negen kowy, zrostliny a žiwočichy, nýbrž i gednoduché látky, gegich wlastnosti, dobrotu, spogenj a rozlaučenj t. g. lučbu obecnau dobře znáti, zwláště pak z ohledu přjprawy léků dle prawidel lučebných, tedy lékarstwj w auzkém smyslu, a konečně wěděti musj, dle *předpisu* (Recept) lečitelského léky, gakožto umělé zplodiny každé powahy a způsoby pro nemocného připrawiti. Tato zběhlost a cwičenost obzwláště uměnj apatekárské zkušné činj. Lékarstwj aneb lékárnictwj we wzatém smyslu od léčitelstwj se oddělilo

za přjčinau obšjrnosti uměnj lékařského a práce s njm spogené. Oddělenj to giž w dáwných časech se stalo, prawj se giž 250 let před Kristowým narozenjm, w Alexandrii. Kalif Almansur w Bagdadě roku 754 apateky založil. Arabowé wůbec apatekárstwj aneb lékarstwj staré Řeků netoliko zachowali, nýbrž i zwelebili. Od nich i kořalka pocházj. Diwnoťby bylo, aby Bohdal lékař Boleslawa IIho a biskup pražský 998 o apateku se byl nestaral, a giný český lékař apatekárstwj z ciziny do Čech byl nepřinesl, učiw se lékarstwj we Wlašjch a ginde; neboť bez léků nelze léčiti, ačkoliw snad i pohané giž zásoby léků gistých k hogenj mjti musili. O dubowém gmélj to gistě wjme, gež popowé s welkau slawnostj, gakožto dar Božj, w prosinci zbjrali. Když giž w Hořelici, w městě k Čechám přináležegjcjm, roku 1338 lékárnjk Jan Urban byl, tjm wjce se toho we hlawnjm městě nadjti lze. Poněwadž za Karla IVho apatekář Angelus z Florence a Ludwjk nápodobně z Florence za Wáclawa IVho zahradu botanickau na nowém městě, kde nynj abalda geat, měli, dogista gim také apateka nechybila; neboť tehdáž léky neywjce gen z rostlin brali, dle školy Galenowy; teprw od časůw Paracelsowých 1525 rtuť a surmjk w obyčeg wešel. Apateky w Praze potwrzugj wystěhowanci 1409, gežto apateku w Lipsku založili u zlatého lwa, wzawše s sebau i držitele apateky z Prahy Jana Hutterna; študenti lwa zlatého na zádech do Lipska nesli. Štjt český, totiž lwa, podnes na dwau apatekách nalezáme u modrého a bjlého lwa. Bywalá apateka u mauřenjna přešla do bjlého angela. Která wšak apateka neystaršj, a kdy založena byla, nelze ustanowiti. Kněžj prowozowali lékarstwj, w každém klášteře měli wlastnj apateku, apatekář aneb lékárnjk byl spolu lékařem, gakž rukopisy z 14—15 stoletj zgewně ukazugj, k. p. tak omylně nazwaný Křištan, genž prawj: gá apatekář bratr zákona sw. Františka a t. d.

Kněžj w lékarstwj tak gako w náboženstwj i latinu uwedli a podrželi. Že wšak w Čechách w Praze a w kragjch zřjdka české obecné dobře zprawené apateky se nalezaly, potwrzugj Ad. Huber z Risenbachu a Weleslawjna, gežto apateku domácj sepsali, aby w této knižce tak gako w apatece lid na wěci se doptati mohl. Giž 1558 apatekářům se nařjdilo opium a gedy každému neprodáwati; 1564 měli apatekáři od Ferdinanda Iho swůg pořádek a práwa, kterážto od Rudolfa IIho 1602, od Leopolda Iho 7. zářj 1671, a od Marie Theresie 1748, 4. červenee potwrzena byla. Nynj gen w Praze 16 apatek se počjtá, w kragjch 173, w celém králowstwj tedy dohromady 189. Apatekář gindy byl spolu cukrářem w městě. Každý apatekář musj dle určenj swého mjti: *apateku*, nebo sjň slušně zřjzenau, kde léky odbýwá; *kuchyni*, djlnu nebo apatekárnu (laboratorium) s rozdjlnými pjckami, pernicemi, ginými přjprawami, kde lučbu koná, pařj, wařj, rozpauštj, tluče a t. d. *Laubj* k sušenj bylin a schránky aneb sudy pro suché; *sklep* na wody, na šťáwy, a na giné zbožj lékarské; *komory* a sklepnice ke schowánj zálohy potřebné. Aby we wáze stegnost po celé zemi byla, a žádná meylka nenastala, nařjzená gest *wáha* apatekárská aneb lékarská 24 lotů, neboť w apatece wšecko podle wáhy neybezpečněgi se wydáwá. *Wáha* aneb libra (℔), u zlata hřjwna, obsahuge 12 uncj; *unce* (dwanáctina) (℥), 2 loty; *lot* 4 čtwrtce, drachmy nebo kwentjky; *kwentjk*, drachma, (ʒ), 3 skrupule; *skrupul* 20 gránů; *gran* (zrno) tolik, co gečné zrno, aneb zrnko pepřowé wážj. Libra medicinská rakauská aneb německá obsahuge 24 lotů, 96 kwentjků, 288 škrupulů, 5760 granů; gest pak o tři drachmy lehčj nežli francauská, a o tři drachmy, dwa škrupule a 13 gránů lehčj nežli anglická. Giné ustanowenj welmi nestegné a negisté gest, gakož: *štipec*, genž to za kwentjk se bere; *hrst*, *shrst*, rukowět, za 4 kwentjky

nebo za lot; *přehaušle* za čtyry hrsti; *náruč*, náručj, za 6 uncj; *pinta* (congius) neb más rakauský (tolik co čtwrtňátko suchých wěcj) za čtyry žeydljky; *žeydljk* za libru; *čjška* (*koflјk*) za 1 1/2—2 1/2 unce neb za čtyry lžjce; *lžjce* plná za lot nebo 200 kapek; *lžička* kafowá za 30 kapek; *kapka* za grán; na *spičku nože* a t. d. Aby také lékarstwj stegné w každé apatece se obdrželo a nemocný ke zkáze nepřišel, slaužj *prawidelnjk*, aneb *zákonnjk* (dispensatorium, pharmacopoea) sprostných a složených lékarstwj nebo léků, stegný we wšech zemjch, wšem apatekářům přjsně nařjzený. *Cena* posléze (taxa) určená překážj wšemu zištnému přeplácenj léků při prodegi ručnjm, gakož i w odbýwánj předpisů léčitelských; weysada tak gest zřjzená, že sprosté wěci o něco dražegi se platj, aby mnohé wzácné, cizj opět, gež apatekář mjti přinucen gest, a které časem docela tratj, welmi draze se neplatily wzatau u placenj náhradau. Pročež zákonem wázaného apatekáře neslušj mezi sprosté obchodnjky aneb kramáře počjtati, nýbrž za auda umělého aneb za wětew ustawu medicinského mjti.

Bohuslaw Aloys Balbin,

Jesuita, znamenitý historik český, pošlý z rodu rytjrského Škornicůw z Worličné, narozen we Králowé Hradci l. 1621. Praděd geho byl známý někdy w Čechách básnjk latinský Jan Balbin († 1570); otec geho, Lukáš Škornice, purkrabj na král. zámku Pardubicjch, umřel giž r. 1622; matka nedužiwého synáčka obětowala k oltáři S. Marie w Boleslawi; po čemž ozdrawěw, posléze mimo naděgi přátel swých wětšjho stářj dosáhl. Láska k historii české giž we pacholetstwj w něm se gewila, tak že Hágkowu kroniku giž byl přečetl, dřjwe nežli sedm let wěku swého počjtal. L. 1636 přigat byl do řádu Jesuitského w Brně; studia swá na mnoha mj-

stech w Cechách i w Morawě konal, w Praze dokonal. Asi od r. 1648 do 1662 byl professorem rhetoriky a poesie we Kladsku, w Brně, w Praze, w Holomauci a w Gindřichowě Hradci. Potom několik let slaužil za prefekta školnjho a za missionáře. Ostatnj čas swůg we wšelikých kollegijch řádu swého, gako w Klatowě a w Opawě, neywjce ale w Praze trávil, kdežto r. 1683 mrtwicj tak poražen byl, že potom wlastnj rukau wjce psáti nemohl, až 29 list. 1688 w Klementinu žiwot swůg dokonal. Geho záslahy o historii česka gsau nesmrtedlné. Putowaw častěgi po wšech kragjch wlasti swé, s neobyčegnau horliwostj a láskau wšecky památky starožitnosti české, gak po městách a hradjch wůbec, tak i zwláště w bibliothekách a w archiwech shledáwal. Tjm sobě získal neywětšj za wěku swého dĕgin českých známost, a w tehdeyšjm vandalismu mnohé wzácné rukopisy od záhuby ochránil. Za našeho wěku winj ho kritika historická, že příliš lehkowěrný byl, na Hágka wjce nežli slušelo se spoléhal, a chwály Čechů z horliwosti wlastenské často nadsazowal; mnohými wšak nedokonalostmi spisů geho winen gest wěk geho nesnášeliwý, a nepřjzeň, kterau hrabě z Martinic prý ho w censuře stjhal. Pozůstawil pak spisů, obsahu krasořečnického a historického, weliké množstwj, na djle geště netištěných. Neydůležitěgšj gsau: 1) Vita venerabilis Arnesti, primi archiepiscopi Pragensis, Pr. 1664. 4. 2) Epitome historica rerum bohemicarum, Pr. 1677. fol. 3) Miscellanea historica Bohemiae. Decas I. lib. 1—8; decas II. lib. 1—2 (spolu 10 djlů) Pr. 1679—1688. fol. 4) Bohemia docta, spis důležitý pro historii literatury české, pozůstawen od Balbina w Rkp. gakožto Miscellan. decad. I. lib. IX; teprw l. 1776 počal geg wydáwati Raf. Ungar, w Pr. 3 djly 8; též l. 1777 P. Candidus w Pr. w 1 djlu, 8. 5) Disputatio apologetica pro lingua Slavica, praecipue Bohemica; gest wlastně psanj důležité o pádu ga-

zyka českého w Čechách, ku přjteli geho Th. Pešinowi duchem a citem wýtečným psané; a teprw r. 1775 w Pr. 8. od F. M. Pelcla wydané. Balbinůw žiwot obšjrněgi sepsaný řečj německau wydal Stanisl. Wydra r. 1788 w Pr. 8.

Dampierre, (hrabě Henrich du Val—) rodilý ze zemj biskupstwj Metského na pomezj Lotrinském, slaužil cjs. Rudolfowi II w Uhřjch proti Turkům a Sedmihradčanům; r. 1604 porazjw Gabr. Bethlena, sám před Štěp. Bočkajem ustaupiti musel; r. 1605 gsa welitelem na Ostřehomě, zpaurau wogska swého přinucen byl tu pewnost Turkům wzdáti; potom platně slaužil we wálkách proti Benátčanům. Po zbauřenj stawů Českých r. 1618 poslal ho cjs. Matthiáš s 10,000 brannými do Čech; tu od Gindřichowa Hradce odražen, a když ku pleněnj země dále byl wtrhl, od stawowského wůdce hrab. Thurna stjhán, i we dwau bitwách, u Čáslawi 14. Sept. 1618 a Lomnice, na hlawu poražen gsa, wrchnj wládu wogenskau hraběti Buquoyowi z Njzozemj ku pomoci powolanému postaupiti musel. Potom do Morawy táhnuw, zámku Jaroslawic sice zmocnil se, ale od Mikulowa se ztrátau nemalau odehnán, a wždy málo proti stawowským wůdcům Fridr. z Tiefenbachu a Petrowi Sedlnickému z Choltic prospjwal. R. 1619, když hrabě Thurn Wjdně dobýwal, a protestanti w městě zbauřiwše se, osoby cjs. Ferdinanda II se zmocniti chtěli, hauf pěti set gezdců od něho z Kremže ku pomoci poslaných, a šťastně do města wniklých, cjsaře z welikého nebezpečenstwj wychwátil (6 Jun. 1619). R. 1620 bogowal proti Gabr. Bethlenowi knjžeti Sedmihradskému w Uhřjch, a tu w dobýwánj zámku Prešpurského 9. Oct. 1620 zastřelen gest.

Martin ***Lupáč*** (Augezdský?)

kněz podobogj za časů husitských, a farář Chrudimský, l. 1433 byl mezi wyslanými z králowstwj českého na zboru Basileyském, l. 1434 w Řezně, potom sněmem českým dne 21 řjgna 1435 za suffraganą Rokycanowa zwolen. Psal několik traktatů theol. latině i česky, nikdy netištěných; oprawil také přeloženj české nowého Zákona. Pro swau nábožnost a učenost u weliké wážnosti byw mezi kališnjky, umřel 20 dubna 1468.

Prokop Lupáč *ze Hlawačowa,*

historik český, syn Jana Lupáče konšela Pražského, studowaw w Praze, tám r. 1560 doktorem filosofie se stal; potom w Nimburce rektorem školnjm byw, zase do Prahy powolán, a tu professorowaw, r. 1566 za děkana fakulty filosofské zwolen byl. Pozděgi powolán za radnjho do Domažlic, kterýžto auřad zastáwage, umřel 4 dubna 1587. Hlawnj geho spisy gsau: 1) Rerum Bohemicarum Ephemeris sive Calendarium historicum. Prag. 1584. 8. (Prwnj počátek tohoto djla wyšel giž 1578 w Normberce w 8. tiskem, obsahuge wšak gen prwnj tři měsjce) 2) Hystorie o Cysaři Karlowi, tohoto gména čtwrtém, a králi Českém. w Pr. 1584. 8. (I tohoto djla částka dřjwe latině psaná wyšla r. 1579 w Pr. w 8. přeloženjm Pawla Lucyna). 3) Precationes evangelicae. Norinb. 1577. 8. 4) Flores evangelici. Pr. 1583. 8. etc. Sepsal také latině pobožné pjsně a několik básnj ku přjležitostem. O historii českau skrze swůg historický kalendář nabyl sobě zásluh trwalých.

P i w o,

od pjti, winný a spolu krmný nápog z maučnatého zrnj wařenjm a kwašenjm připrawený; gest nápog starý,

dáwným Egyptčanům známý w Pelusii, (*Sabaja* starých Dalmatů); u nás nápog mnohem staršj, nežli wjno. Neystaršj recept aneb předpis k wařenj piwa zanechal řek Zosimus w rukopisu řeckých lučebnjků. Archilochus, 700 let před Krist. naroz. piwo nazjwá wjnem gečným. Gaké u starých piwowárstwj aneb sladownictwj bylo, zdali giž chmele užjwali, známo nenj. U nás w Čechách a w Morawě od starodáwna dobré a wyhlášené piwo z wody, sladu gečného, chmele a z kwasnic se wařilo; přjsady škodliwé a neškodliwé wšeho druhu, wěc neobyčegná a neslýchaná byly. Dobré piwo má čisté, gasné powahy, a štiplawé, řjzné, winné, lahodné, přihořklé chuti býti. Obsahuge w sobě méně ljhu, a wjce slizowatosti záživné, nežli wjno, žádnépak štřjše aneb winštjře. Žitné piwo gest přizelenalé, pšeničné draho přicházj, owesné w Angličanech, w Americe pak z kukuruce se wařj. — *Sládek*, pan starý, předewšjm o pěkný, suchý, bjlý a maučnatý gečmen péči má, gehož měřice 70 lib. wynášj, k močenj we *štoku*. Mladý gečmen méně, starý wjce wody potřebuge; nesmj wšak býti přemočený, aby slad nestřelčil, aneb do trávy nehnal, nýbrž rozmačkaný má malé mjstečko suché podržeti. Načež woda se ze štoku spustj a gečmen skrze chasu na humno se wyházj, kdež na hromádce častým djlem proschne a preychowati počne; nesmj pak ani přerostlý ani nedorostlý býti, aniž se smj zapařiti, neboť wůbec za 96 hodin se potiti začjná; pročež slušj geg zwýšj 8 caulů rozestřjti a denně předěláwati, když zapocený gest. Náležitý přjrůstek gest $\frac{1}{8}$ djl, co wjce gest, uslabuge slad, neboť dobrý, křehký slad dáwá dobré piwo. *Hwožděnj*, sladowánj aneb sladu dělánj, neylépe se dařj w podzimku. Kljčenj sladu zamezuge se sušenjm. Sušj se pak slad buď wětrem letnjm, buď powolně we *hwozdě* na ljskách neywjce dřewěných, sem a tam i železných, kdež geg *hwozda* obstaráwá, lympau a hřeblem geg od-

hrnuge a lopatkau (mrhačkau?) obracuge, aby se nepřipálil, při čemž i ostatnj chasa nápomocna býwá, totiž *chlapci, sladomel, mládek* a chasnjci, odkud gegich gméno, sladownjci nebo towaryši, také wodáci, někdy i přičinliwý *kragánek* aneb řemeslo. Hořko hwozdné 56 stupňů gest neylepšj, kdež potom piwo barwu swětlau dostáwá. *Slad* má býti křehký, na bledé piwo bledý, na barewné dotaženěgšj; černý slad gest spálený, chybný. Dobrého sladu wážj měřice wjce méně 50 lib. Takowého wůbec se počjtá na sud nebo bečku 112 — 114 lib., což slušné *sypánj* z 2 ¼ měřice sháněné mjry gečmene slowe na obyčegné prostřednj piwo (dwě sháněné měřice dáwagj špatné piwo); na marcownj aneb na *marce* 2 měřice, 2 wěrtele a 2 čtwrtce, na ležák pak 3 měřice bráti přjslušj. Slad *kwětu* na *řešetě* pozbýwá; pak část na *wárku* potřebná, řádně odměřená se nakropj a obyčegně skrze *formanského* aneb skládače we welkých pytlech na wůz do mleyna a odtud se donášj. We mleyně mletj obstaráwá sladomel; slad nesmj u mletj ani zahřán aniž přjlišně kropen, ale má zdrobna zemlen býti. *Tluč* sladowá aneb slad šrotowaný w piwowáře napřed w kádi wodau, studenau w Rakausjch a we Šwábjch, w Čechách teplau měkkau, ne kalnau, se zamjchá, což *nápara* (wyseypánj) slowe, we winopalně napařenj; twrdá woda napřed se wždy wywařuge a pak horkau se spařuge. Takowý slad zadělaný gmenuge se *rmut* aneb *hustý*. Zásoba rmutů má slušně rozdělena býti dle welikosti kotle a silné wářky. *Kotel* zakulatělý lépe wařj, nežli čtyrrohý, a nesmj se rmuty nikdy přeplniti; neylépe se ¾ kotle wařj; nemá wšak rmutů tolik zbýti, aby gich naposled gen ¼ nebo ½ kotle bylo. Wyseypánj má se w létě na 24, w zimě nikdy wýše 34 stup. Reaum. státi. Rmuty dle welikosti kotle troge ano patery, magj dobře wywařeny (na 1½ hodiny) býti tak, aby *mláto* gako wyprané wyhljželo a od ruky lehce se odfauknauti dalo;

čjm těžšj mláto (žeydljk sháněný nesmj nad pět lotů a dwa kwentjky wážiti), syrowé nazwané, tjm lehčegšj piwo. Dobře gest, když u waření piwa kotel i *wystirací kád'* se přiklopiti mohau; prwnj, aby se lépe wařilo s málem paliwa, druhá aby *mladinka*, sladké piwo, aneb sladká šťáwa welmi newychladla, když na několik 60 stupnů docházj. Piwo zwláště zprudka se wařiti má, a w určitém čase (wystjránj pod 28 stup. činj slabšj piwo) wywařené do kádě se stáhne a přikrege. Poslednj wywařenj sladu dáwá *weystřelek*, gehožto šestý djl t. g. na 5 sudů piwa geden sud weystřelku býwá. Co chmele w cizu (cedidle) pozůstalo, to za celau hodinu s weystřelkem se wařj, z něhož *bábu* sládek dostáwá, kterau wařiti gindy beze wšj daně dowoleno bylo. Giné splawky a doljwky sládkowi obecně zapowězeny gsau, ačkoliw mnohý geště i *ředinu* nebo *patoky* a *koreytnici* wywařuge. Piwo tak wywařené pustj se k wychlazenj na chladicj štoky aneb *chladnice* dřewěné tak, aby na 3—4, ne wjce 8 caulů leželo, kdež u 4 caulů na 15 stupnů Reaum., u 8 na 17 stupnů, wůbec pak w létě na nižšjm, w zimě na wyššjm stupni se wychlazuge. Piwo dobré na štocjch pěkně černě ležj, při sljwánj se dobře a bjle pěnjti má, gsauc střešňowé barwy. Sedlinu na chladnicech ostalau gmenugeme *kaly*, a náležj mezi *odpadky* pro dobytek, gako kwět a mláto. Chmele dobrého, k. p. žateckého, k dobré chuti a delšj trwanliwosti piwa na sud 22 lotů, slabšjho owšem wjce se počjtá, genž w piwě se dobře wywařj, procedj a wytlačj. Spařenina chmelowá dobře wytažená snad by přjgemněgšj a lahodněgšj byla, nežli swařenina. *Chmelnice* do wšech sudů stegně přigjti musj, pročež chmelničky 4 másy na celý sud, 2 másy na půl sudu se berau. Doljwá se buď *hubatkau* aneb *nálewkau* dřewěnau, s měděnau tenšj trubkau; chmelnička musj se od zagitj aneb zakalenj uchowati. Wychlazené na 14 stupnů piwo buď w gedné kádi se kwasiti nechá

způsobem haworským; buď, gakož u nás se děge, do *sljwacj kádě* se sljwá, k slitému piwu pak kwasnice se přidáwagj. Dáwá se dobrých mladých zkarbowaných na sud 20—24 lotů. Čjm wlažněgšj piwo, tjm méně; neboť chladné piwo pozděgi, za 30 hodin, a málo kwasnic wydáwá, teplegšj dřjwe, a mnoho, a pozděgi se čistj. Když přidané kwasnice hřebly od pomahačů dobře w piwě wydělané aneb smjšené gsau, tedy piwo po žlabcjch aneb po nálewkách do požahowaných, w zimě gen do wypařených, u nás nikdy do sirkowaných, ležák i do swidnických sudů se spjlá. *Spilka* nemá býti ani horká ani chladná, protož se musj w horkém létě studenau wodau chladiti a w zimě lewně zawlažiti. R. teplom. 6½ stupně se schwalugj. Za 5—6 hodin počjná se piwo kaliti, pohybowati a pěniti, teploty w něm přibýwá. K zachycenj odcházegjcjch swrchnjch kwasnic podstawugj se dřezy.. Když droždj widěti gest, tedy piwo se pozorně doljwá. Raučj doljwánj působj mnoho podcezowánj, t. g. piwo pod swrchnjmi kwasnicemi dřjwe se čistj; pozdnj zabraňuge, že piwo s chmelničkau se nesmjchá, a piwu dobrau chut odnjmá; u silného kwašenj musj se piwo bábau doljwati. Wárku wůbec obstaráwá w městech *podmistřj* s chasau, u nedostatku poslednj gsau *pomahači*; kwašenj obstaráwá neywjce *podstaršj*. Po skončeném kwašenj piwo hned buď do láhwic se stahuge, buď do staré spilky aneb do sklepa galowého, w sudech se přewalj, w němž teplota na wyššjm stupni gest, než w lednici aneb w ledowém sklepě, k lepšjmu wykwašenj. We sklepě galowém geště piwo doljwati a *špuntownice* pilně od wyhozeného droždj čjstiti potřebj gest. Odleželé piwo teprw buď doma, buď do krčem ku prodegi se wystawj, přičemž chasa od každého sudu *stažného* aneb *swalného* (šrudky) dostane. Ležák déle w dobrém sklepě ležeti musj, nežli sprosté piwo. *Girkowské* piwo na spodnj kwasnice se wařj, tak

také se kwasjš giný známý *samec* žatecký. Při nepozornosti na štocjch, když piwo w horkém létě dlauho ležj, dostáwá *letinku*, zletinkuge, t. g. piwo coby se mělo kwasiti a potom kysati, hned se kalj, červená a hnige. Piwo w giných zemjch dle způsobu wařenj a sypánj giná a giná gména dostalo k. p. *dwógčák* (das Doppelbier), genžto přjsadu sladu owesného dostáwá, chmelnička pak se neswařuge s sladkým piwem, nýbrž poléwá se napřed pálenkau, čjmž opogněgšj a silněgšj moci nabýwá. Braniborská hustá *Mumme*, *Broyhan* silné pšeničné piwo w Göttingu, w Lipsku *Gose*, w Angličanech *Porter* a *Ale* piwa silná owesná gsau. We Wjdni roku 1822 Du Davis dowolenj na pět let obdržel *winné piwo* (Weinbier) wařiti.

9.

Listář historický

od Jos. Schöna.

(Pokračowánj).

XI.

Bylit před časy z těch neyznamenitěgšjch měšťanů Pjseckých páni Šwantlowé ze Střebska, které gméno giž o dwě stě let před přjtomným listem se w památkách městských naležá, a že gména w roku 1457 Matěg Šwantl neb Šwantle držel auřad purkmistrowský. W roku pak 1616 primasem byl Sigmund, gak se zdá, ten samý primas, který dle Kornovy a Pelcla, při wzetj města 1620 sťat, neywyššj pak wogenský oběšen gest; Giřj, gak se zdá, otec geho, o němž se tu dole gedná, zabitý w té samé bauři, byl w podezřenj, že stawowského lidu tehdáž fendricha (tjm slowem se potazowal naň Don Martin Huerta) službu zastáwal, čemuž se wšak odpjralo; Viktorin Sigmund we spisech toho času sluge služebnjkem cjsařským, adjunktem úřadu králowského bernično ého w Praze, o město dosti zasiaužilým, a Jan*), gemužto list přjtomný swědčj, heytmanem čili wrchnjm aneb direktorem panstwj Horažďowského; neb to gméno heytman teprw asi před 80 lety, z poručenj cjsarského, wrchnjm, gakož i gméno oficjrůw druhým aured-

---

*) Žili sice w newoli tito bratřj, neb Giřj, mladšj, s matkau proti staršjmu, i s nj, tagný Nekatoljk, skrze ni znamenitý pokřik měl s děkanem tehdegšjm.

njkům hospodářským odňato, a toliko wogenským osobám zůstaweno bylo; ač sjce onino práwě gako tito, před časy takowého gména užjwati mohli, protože mimo práce auřednj gim i podnes wyměřené, w náhlých wogenských připadnostech, zámek wrchnosti swé zbrognau rukau ťak dobře opatrowati museli, gako i w městách primasowé swými sausedy. Bylit přitom tito heytmané obyčegně stawu rytjrského, následowně rozenj wogáci w onom času, kdežto páni řjzenjm zemským, rytjrstwo wognau, sedlák toliko pluhem se objrali, a kdež šlechtictwo české w tak welikém počtu se nalezalo, že tak řjkage přes pjď dále již giná wrchnost panowala, a mnozj, gak nynj w Uhřjch a w Polsku, nemagjce statkůw wlastnjch, giným šlechticům, zwláště pánům, w službu se zamlauwali. Tolikéž, kromě stawu wogenského, pánům kragským gméno heytmanů pozůstaweno, gichžto w každém kragi dwa wěci obecnj řjdili, geden wždy stawu panského, druhý rytjrského, spolu představenj wogny kragské, to gest, lidu w čas wogny w kragi sebraného.

Tu toliko to geště připomenauti slušj, že psanj přjtomné se dálo od raddy města Pjsku, že tento rod sice w celém okolj zauplna zmizel, že ale až podnes dwůr gistý u města, Šwantlowský sluge.

* * *

„Panu Janowi Šwantlowi, heytmanu panstwj Ho-„ražďowského, w přjčině djlů pozůstalých sirotkuow po „neb. Giřjm Šwantlowi bratru geho, psáno přjmluwné „psanj k žádosti Krištofa Peka otčjma gegich dne 19. „Nov. 1644.“

„Službu etc. Urozený pane patriote náš obzwláště „milý!“

„Gakého žádostiwého a pokorného spisu podal „Krištof Pek naměstek, který sobě pozůstalau wdowu „po neb. dobré paměti Giřjm Šwantlowi, wlastnjm

„bratru p. Jana pogal, wplnosti raddy podal, a co takw
„gednom i druhém snjženě žádá, takowý spis a žádost
„geho pro lepšj wyrozuměnj pánu přjležitě odesjláme.
„I powažugjce pak toho, že sirotkuom křiwda nercili
„se nečiniti, ale gak od wrchnosti i ginak wšeligak dle
„bedliwé wšj možnosti přiochráněni býti magj, aniž dle
„slušné náležitosti na giném gsme: pročež tehdy tak
„čiňme a dle napřed dotčené pokorné prosby za sup-
„plikanty, anobrž o ty osiřalé sirotky gakožto bljžké
„krewnj geho s pilnostj se přimlauwáme a žádáme, že
„pan Jan ge sobě laskawě poručené gmjti, na ně se pro
„odplatu božj nezapomjnati bude, alebrž swau laska-
„wau pomoc přiložiti k nim sobě nestjžj, obzwláště
„poněwadž přjliš mnoho a wjc nežli statku gest, wě-
„řiteluow a dluhuow se nacházj, a ti hrubě často, což se
„i dnešnjho dne stalo, o dluhy po neb. Giřjm se ozj-
„wagj. Gakož my w giné naděgi negsme, nežli že tato
„přjmluwa naše skutečný prospěch nésti bude, a my se
„toho panu Janowi we wšem možném každého času
„odměniti hotowě wolni gsme.“ —

XII.

List tento dlauhého wýkladu nežádá, neb sám w sobě dosti swětle, o čem se gedná, wyprawuge. Lesy tyto, hory a kopaniny, též dwůr, gménem Buda, genž dobré dwě mjle od Pjsku bljž silnice do Prahy wedaucj se spatřugj, od starodáwna k hradu pjseckému patřjwaly, potwrzenjm krále Wladislawa II i wšech nástupkůw králůw Českých, až do cjsaře Matěge; a neywětšj rozepře, dřjwj sekánjm a lowenjm, tehdáž se staly mezi Pjseckými a pány statku Čimelického, Ewau Plotowau a synem gegjm Karlem Alšem Plotem z Konařin.

„Plnomocenstwj w přjčině lowu zwěři a prowo-
„zowánj mysliwosti w rewiru Mirotickém w horách
„a lesjch k Pjsku náležegjcjch panu heytmanu War-
„wažowskému dané 20. Jan. 1645.“ .

„My, G. M. C, richtář, purkmistr a radda města Pjsku, „známo činjme tjmto listem obecně předewšemi, kdežkoliw toho potřeba ukazowati bude: poněwadž mnozj „gruntůw našich wlastnjch dřjwjm sekánj nežku k pa„liwu, ale i k stawenj, a prowozowánjm myslíwosti „okolo Mirotic, Rakowic, Čimelic a Ostrowec, užjwati „se opowažugj, naproti pak tomu ani žádný takowých „swobod (což sice wšetečně mnozj před sebe berau) „nikdá w ničemž neprokázal, a prokázati nikoliw moci „nebude: i nemoha my nynj práwně tu wěc pro weliké „autraty wogenské a giné weliké nepřjležitosti před„cházeti, ano i také dále a wjce na ublížowánj této giž „prwé chudé a neyzchudzelegšj obce zdegšj se djwati; „z té přjčiny dáwáme plnau moc urozenému panu Mar„tinowi Kollidiusowi Domažlickému, heytmanu panstwj „Warwažowského, aby w lesjch našich w rewiru Mi„rotickém s Warwažowskými lesy se stýkagjcjm, mohl a „moc měl dáti honiti, střjleti zwěř wšeligakau, a to z „polowice Geho Excell. pánu p. hraběti z Colloredo, a „nám druhau polowici; též kdyby koho budto s ruč„nicj aneb ginák zwěř lapati a střjleti, též dřjwj buď „k stawenj aneb k paliwu škodu dělati postihl, toho „každého, buď on kdokoliw buď, může a má mjti moc „tak, gakobychom my sami to učinili, slušně a ku přj„kladu giným potrestati a i pokutu práwem wyměřenau „na tom každém dobýwati.“

„Pro lepšj důwěřenj pečeť naši městskau k tomuto „listu otewřenému přitisknauti gsme dali.“ —

XIII.

Ten samý dwůr kolaušowský *), kratický, neb pekratický, o němž se zmjnka dála hned w prwnjm listu,

*) Wáclaw Kolúšek byl purkmistrem w roku 1532 a 1554 Hieronymus neb Jeronýmn, gak se pjše, ne Jaroljm, gak by měl.

patřil od roku 1649 wdowě Edlingrowě a dwěma synům, kteréžto, poněwadž druhý muž Edlmann, nechtěge přistaupiti k wjře katolické, potagmo se zdržowal, od Don Martina Huerty, an laskawému čtenáři dle Kornovy a Pelcla (ač ne w slawné) paměti bude, zástawného pána města a panstwj Pjseckého, kdež až přjliš mocně wládl, mocně odňat gest. Gisté Panj Ždiarské za dluh na tomto dwoře ugištěný w 500 stech kop mišenských, dal 300 kop, Edlingrowie wdowě, w rozdjlném času 497 fr. 20 kr., Wáclaw pak Kautek z Minic, gemužto ten dwůr za 3000 kop postaupen, dwěma syrotkům Edlingrowským na gich podjl, staršjmu 99 fr., 20 kr., mladšjmu 98 fr. 56 kr. — Wšak pro kratšj zaplacenj zawřelt gi Don Martin, w čemž ale se mu wše nezdařilo, neb od panů mjstodržjcjch w roku 1630 naň došlo poručenj, aby gi propustil a dwůr tak mile zaplacený wrátil. Gak mezi tjm na pana Wáclawa bratra Danielowa připadl? to se w listowně pjsecké nenalezá, wšak ale to, že posléz město, smrtj Don Huerty oswobozené, geg kaupilo za 3616 fr. 40 kr., w tom neykrutšjm čase; že w roku 1651 panu Kautkowi poslednjch 1744 zlatých wyplaceno bylo; že dluh na tomto dwoře wzdělaný w 300 zlatých zaprawen, Edlingrowským dědicům 389 fr. 34 kr. wyplaceno, 689 fr. zadrženo gest na giné dlužnjky pana Daniele, kdežto se gich ze wšech stran hogný počet shrnul, zápowěd na penjze takowé čінjcjch. Onť pak w roku prw řečeném pány Pjsecké z auplna w tom prázdny činil (kwitowal).

Což posléz se dotýče nářku, an se wede w tomto psanj stranu lidu wogenského, tenť hrubě se ozýwá na každé stránce onoho času, čti co čti, buďto psáno, neb tištěno. Gak mile Sasowé a Šwedi w Čechách se chowali, wůbec dosti známo; že pak i lid, an zem hágiti měl, někdy mnohém lépe negednal, nenj se čemu diwiti. Bylť on docela giné powahy, nežli otný staw wogenský

nyněgšjho času; ne wlastenee w zbrani wycwičený, pořádku přelibému zwyklý, gehožto městečka sobě pro lepšj obchod rády wyžádáwagj, ale zběhljk lecgakýs ze wšech končin swěta, an kůži swau prodaw, wegnu co řemeslo gakés prowozowal, wjce s sedlákem nežli s nepřjtelem bogowal, že i ze statků lidé utjkali, když wogsko městu neb wsi se přibljžilo. Řjzenj pak wogenské tak podiwné bylo, že djlem wýmluwna se činj takowého lidu zůřiwost; neb chowánj a oděnj gich tak spletené, gak swým časem doložjm, že když se sám kde mohl neošatil a nenapásl, mnoho gistě nedostal. Mělť gednau hlad, a desetkráte nozházel, pokazil, pošlapal. Wšak i tak špatné řjzenj snadno gest pochopiti, neb wogáků ustawičně slaužjcjch (stehendes Heer) tenkráte nebylo. Sběhli se a rozběhli, gak wogna powstala a přestala. Wogsko auprawné, wždy hotowé, teprw w onom času znenáhla počalo, a ode dnů Ludwjka XIV krále franského se až po dnes po Europě chowá. Následowně i wyššj i nižšj teprw tenkráte oné spráwě, onomu pořádku we wšem, což nynj s potěšenjm se spatřuge, se poučowali, gen s tjm truchliwým rozdjlem, že ne gako we wšech giných důležitostech tu se dálo, neb za wyučenau nedáwal tu učedlnjk, ale saused a sedlák. —

* * *

„Panu Danielowi Kautkowi z Mišic odpowěd s stra-„ny dluhu powinného. 3 Febr. 1645.“

„Gaké psanj p. Janowi Ubermeserowi, primátoru „zdegšjmu pás učinil, takowé gsauce nám přednešeno, z „přečtenj geho co w sobě obsahuge sme porozuměli. „I můžeme pánu w gisté prawdě oznámiti, že gsme na „giném nebyli, nežli čjm tak powinni gsme, pána spoko-„giti; ale gaké gsau mimo naděgi weliké sauženj skrze „lid wogenský na nás přišly, gako řka wyprawiti možné „nenj, skrze což k dokonalé zkáze ubozj lidé přiwede-

„nži gsme a giž gako tka co činiti aneb smysliti sobě „mawjme.“

„Z té přjčiny pána za to žádáme, že nás při sobě „omluwné gmjti, a až do prostrannégšjho časn, pokudž „by se ten wogenský běh někam ginam uhrnul, strpenj „s námi že učiniti nepomine. Negsauce na giném, nežli „dle sprawedlnosti, čjmž powinni gsme, gak pána, též i „giné k tomu práwo magjcj náležitě spokogiti. S tjm „nás obostranně w ochranu a pomoc božskau poručeny „činjme.“ —

XIV.

Že se co starati bylo o obsazenj nowými obywateli města Pjsku po dobytj w roku 1620, wygewil giž předešlý list geden i druhý. Owšem že následowané odstěhowánj sausedů nerádo se widělo; wšak žeby swobodnému člowěku to zrowna zameziti se mohlo, diwné owšem zdá se nynějšjmu wěku, tak tuhým záwazkům, gako tehdáž, nepřiwyklému. To když swobodnému, gako w tomto psanj, se zamezilo, snadno sauditi, gak poddaným bylo. Tiť práwě, co otroci manřeninšj, zkusili; neb mám před rukama, že hřebec a dwě dětj se dáwalj za zrostlého; že lidé od dětinstwj ginde přebýwawšj, na ono mjsto požádáni a donucenj byli, kde náhodau se z poddaných zrodili; že i sňatek manželský přetržen, muž od ženy odlaučen byl, když bez dowolenj wrchnosti, ač pořádně a cjrkewně, se sešli, — předmět zagisté pro básnjka, ne pro gednu smutnohru.

Ale i zde dobře, to a giné připomenauti; neb gak blahoslawený nynj staw i dosti chudého člowěka proti oněm časům! A kdož znamenitěgšj léčidlo proti nařjkánj a steyskánj lidu nyněgšjho w dosti malých nepřjležitostech obecných podá, nežli historie, učitelkyně žiwota? nežli zrcadlo děginné? w němžto, když stoletj minulá se spatřj, snadněgi nelibost gakás nyněgšjho wěku se snese.

Zámek, o kterémž tu řeč, byltě starožitné sjdlo králowských purkrabj, město a gisté okolj zprawugjcjch, pak i s statkem k němu přináležegjcjm městu postaupen, nynj djlem w obyt wogenský (Kaserne), djlem w domy obecnj a w piwowár obrácen, až na skrownau částku, pohledu zcela rytjřského, w němžto i sjň (Saal) *) starobylým malowánjm, gehož popsánj a poněkud wyobrazenj, ustawu Museum českého se zaslalo. —

* * *

„Urozenému pánu Martinowi Kollidiusowi Doma„žlickému, heytmanu panstwj Warwažowského, p. přj„teli nám důwěrně a zwláště milému.“

„Službu naši wzkazugeme, urozený pane přjteli nám „zwláště milý! od p. Boha zdrawj a giné wšecko dob„ré winšugjce přegeme pánu wěrně rádi.“

„Kdež nám psanj činj w přjčině Hawla Sládka „spolusauseda našeho, abychom geho k službě do piwo„wáru Warwažowského propustili: toho z přjčin sluš„ných učiniti nám se netrefj. Nebo on Hawel Sládek „giž od kolika let sausedem zůstáwagé při swé ač „chudobné žiwnůstce, wedle giných pánůw sausedůw „mnohem chudobněgšjch, řemeslem swým, i ginak, ob„žiwenj swé mjti může. Snad by tjm přjkladem i ginšj „pokračowali, zámek i město G. M. G. opustiti, a ginde „se osaditi chtěli a osmělili. Newjme gakbychom my „z toho budaucně wrchnosti našj wyššj odpowjdati „mohli. Sice w čem ginšjm pánu, k zaljbenj Geho Excel. „slaužiti můžeme, wolni se pozůstawugeme. S tjm ochra„na p. B. wšemoh. rač zůstáwati s námi.“

„Actum w městě Pjsku 16. Aug. 1646.“ —

*) Nade dwěřmi se čte: „Leta Panye 1479 zmalowana tato Syen.“ —

XV.

Že po oné bauři, často giž opáčené, swatý a třidcetiletým úpěnjm žádaný pokog teprw za cjsaře Ferdinanda III se wygednal; gak bolestně záhubu země nesl tento král slawné paměti; gak wšemožně rány tak drahně časů wůbec otewřené léčiti se wynasnažowal, obšjrněgi wyprawugj letopisowé češtj. Užilt toho zagisté i Pjsek, neb ze zástawý ljtostiwé wyswobozeno gest město, djlem statků ztracených zase obdarowáno, proti nátiskům dlužnjkůw přichráněno, a w berni, ze gména při wybjránj piwnjho a winného tácu, ne gednau polehčenjm gistým potěšeno, což i list přjtomný wymohl, cjsaři samému podaný, k gehožto přjgezdu w roku 1646 páni dle možnosti wšechno připrawili, aby i masa (gehož pro chudobu málo se užjwalo) w hognosti při ruce bylo, warty pořádně se zawedly, mladj lidé ze sausedstwa k poslauženj se wybrali, a domy zwětšjho djlu geště rumem položené, gak neylépe, se wyčistily. —

* * *

„Neynepřemoženěgšj welikomocný řjmský cjsaři,
„králi a pane, pane nás wšech neymilostiwěg-
„šj a dědičný!“

„Nad wysoce slawným a šťastným přjgezdem W. „C. Milosti, též Gich Milostj oswjcených arciknjžat, my „wěrnj a dědičnj poddanj W. C. Milosti welice a srdeč-„ně se těšjme, Pána Boha wšemohaucjho prosjce, aby „za mnohá prodlaužená léta prospěšného zdrawj, šťast-„ného nad námi wěrnými a dědičnými poddanými wlá-„dy a kralowánj, též slawného nad nepřátely wjtězstwj „Wašj cjsařské Milosti, Geho arciknjžectwj Milosti i „wšemu slawnému domu Rakauskému popřjti a pro-„půgčiti ráčil.“

„Waše cjsařská Milost ráčj to očitě spatřowati, w „gak přebjdném a žalostiwém způsobu W. C. M. město

„toto starodáwné kragské Pjsek, gak před lety XX i
„potom posléz ohněm w popel a zřjceninu, tak nynj
„stálými každého roku quarnisony w neytěžšj a ney-
„wyššj chudobu přiwedeno a až dosawad pozůstaweno
„gest, takže my ubozj zarmaucenj lidé netoliko těch
„zřjcenin a pustotin nač zase wyzdwihnauti pro weli-
„kau chudobu a nemožnost nemáme, ale den ode dne
„wjcegi nás w malém počtu se nacházegjcjch sausedůw
„ubýwá a město k pustině přicházj."

„Poddanj zádušnj wesnj nám od W. C. Milosti na
„wychowánj kněžj, žákowstwa, chudých lidj w špitále,
„oprawu chrámů Božjch, zdj městských, též mostu ka-
„menného, k užjwánj postaupenj, w letu minulém 1645
„skrze nešťastnau přjhodu ohně a přjčinau třech regimen-
„tů w těch wesnicjch tři měsjce pořád zběhlé ložjrugj-
„cjch k dokonalé ruině a chudobě gsau přiwedeni, takže
„z těch dewjti osedlých sotwa sami s djtkami a man-
„želkami kus chleba pro wyžiwenj swé mjti mohau, a
„od nich hned dokonce žádné poručenj pro opatřenj
„těch wěcj zádušnjch gmjti a dosáhnauti nemůžeme a
„možné nenj. W. C. Milosti w neyhlubšj poddané, posluš-
„né a powinné ponjženosti pro Boha a geho swaté milo-
„srdenstwj prosjme, že na nás wzhlednauti a z milosrden-
„stwj přirozeného, štědrosti a milosti cjsařské ku pomoci
„a polehčenj milostiwě a milosrdně přispěti ráčj, če-
„muž my srdečně se těšjce, W. C. Milosti se wšjm wysoce
„slawným domem Rakauským Pánu Bohu paraučjme

W. C. Milosti

wěrnj a dědičnj poddanj, purkmistr,
konšelé a naneyweyš ochuzená obec
města Pjsku.

XVI.

Swědomj neb wyswědčenj takowé, gaké tu čtenáři laskawému se předkládá, owšem nic památného w sobě neobsahuge; to ale zagisté paměti hodno, že za staro-

dáwna takowá swědomj, genž krsticj listy gmenugeme, ne u kněžstwa, ale u auřadu městského se wyzdwihowala. Našelť sem gich mnohonásobně; neb hlawnj wěc, o njž se při přigetj za sauseda gednalo, byla, zdali takowý z poctiwého lože? Předwolali se tedy obyčegně stařj lidé, swědčjcj, že rodiče téhož ke sňatku swatebnjmu weřegně ku kostelu gjti widěli a t. d. Pročež také nenj se co diwiti, že staršj krsticj knjhy (matriky) tak chudičké se nalezagj *), neb kněz skoro gen toliko poznamenáwal, kolik asi za rok gich pokrstil, a gakým gménem? O druhé nebylo se co starati, když žádný od něho wyswědčenj nežádal. Zdálo by se owšem, že takowá swědomj gen proto od auřadu a skrze pamětnjky se wygednáwala, poněwadž krsticj knihy zhořelý. Tomu ale nenj tak. Neb w těch samých letech dosti pořádně zawedené se nalezagj na pjseckém děkanstwj, w kterých wyswědčenj takowé ne děkan, ale auřad, dotčeným způsobem, žádagjcjm dodáwal.

* * *

„List otewřený od pp. radnjch města Pjsku.

„My purkmistr a radda města Pjsku známo činjme „tjmto listem obecně předewšemi, a zwláště tu, kdež „náležj, že gest před nás předstaupil slowútný a pocti„wý pan Šimon Kosywey, měštěnjn nowého města „Pražského, nás za to uctiwě žádagjce, abychom gemu „o dobrém a poctiwém zachowánj geho listem otewře„ným pod pečetj městskau wyswědčenj prawdiwé uděliti a wydati odporni nebyli. I nemohauce my žádo„sti geho slušné odepřjti, obzwláštně pak předstawjce

*) Diwný přjklad tento: Baptizatus Joannes, pater ex armada gallica, mater itidem ex armada gallica. Gak se měl po čase tento Joannes na krsticj list poptati, kdež ani přjgměnj se nenalezá? —

„před nás muže poctiwé, starožitné a wjry hodné, totiž
„pana Lukáše Pražáka, p. Jana Žlutického, oba měšté-
„njny města Pjsku, a p. Matěge Kawku, sauseda před-
„městj Pjseckého, kteřjžto wšickni gednomyslně w mj-
„stě radnjm zpráwu swau přigawše, to k swému do-
„brému swědomj činili, kterak že zůstáwagjce dotčený
„p. Šimon Kosywey na onen čas zde w městě Pjsku,
„wždycky ctně, pobožně a chwalitebně se gest chowal,
„žádnému nikdy w ničemž nic neublјžil, a když lid
„kragský k Mahauši wybjrali, že gest z gisté záplaty
„za p. Bohuslawa Kraupu, měštěnjna města Pjsku, wy-
„prawen byl, a zase po obdankowánj spolu s ginými poc-
„tiwými lidmi sem se nawrátiwši, při zdegšjm městě
„slaužil, takže o něm panu Šimonowi Kosywém nic
„zlého, nežli wšecko chwalitebné dobré prawiti, mluwiti
„a swědčiti mohau."

„Pročež tedy wzawše my gak žádost předně téhož
„p. Šimona Kosywého, tak také gistau hodnowěrnau
„zpráwu již gmenowaných spolu p. sausedůw našich
„w swé bedliwé uwáženj, tak čiņjme, a toho, že on pan
„Šimon Kosywý po ten wšeckeu čas zůstáwánj geho
„zde w městě Pjsku pobožně, ctnostně a šlechetně se
„chowal, a nic, cožby geho dobré powěsti k ugmě a ku
„překážce čeliti mohlo, se nedočinil, toho nercili do-
„twrzugeme, ale i k gednomu každému dle stawu a po-
„wolánj za něho se šetrně přimlauwáme, že geg w swé
„laskawé ochraně, zwláště pak proti utrhawým zlým
„lidem, při poctiwosti geho sobě poručeného gmjti, i we
„wšem slušném a náležitém zastáwati ráčjte a budete,
„pro naše se toho gednomu každému šetrné a wolné
„odslaužen j i odměněnj. Pro důwěřenj a lepšj gistotu
„toho, pečeť naši městskau k tomuto listu přiwěsiti
„gsme dali wědomě. Gehož gest datum w Pjsku dne
„4. Nov. 1644."

XXII.

Abychom si poněkud oddechli od onoho truchliwého wyprawowánj listu 9tého 10. 13. 14. 15., podáwá se řady spis stranu sňatku swatebnjho, wšak i ten potahugjcj se djlem na bauře předešlé; neb tušjm, že newěsta, o njž tu řeč, otce neztratila, než při onom krwawém wzetj města Pjsku w roku 1620, snad i ženich we Wodňanech, gsa spolu důkladem, gak znenáhla nowj sausedé se w zbořeništi Pjseckém osadili. —

* * *

„Léta Páně 1621 w ponděljj prwnj po wzkřjšenj „pána našeho Gežjše Krista, 12. dne měsjce dubna, staly „se smlauwy swatebnj celé a dokonalé mezi poctiwým „mládencem Mátěgem, pozůstalým sirotkem po dobré „paměti p. Wilémowi Nožjři, někdy měšťěnjnu města „Wodňan, gakožto ženichem s strany gedné, a poctiwau „pannau Annau, též sirotkem pozůstalým po dobré pa„měti Bartolomějowi Khelblowi, někdy měšťěnjnu mě„sta Pjsku s strany druhé, w přjtomnosti pánů a přátel „od strany ženicha dožádaných: Kašpara Matiáše z Su„detu, p. Alexandra Hložka, p. Wáclawa z Skořepj, „měšťanů města Wodňan; a od strany newěstiny pana „Dawida Sklenáře, p. Bolfa Barwjře, p. Benedikta Tru„bláře gakožto šwagra wlastnjho; též w přjtomnosti „p. Zuzany Nožjřky a p. Kateřiny Khelblowy, obau „dwau matek gegich wlastnjch; a to takowé, že zwo„liwši sobě, z wůle a wnuknutj Pána Boha, raddau pánů „a přátel, weyš oznámený Matěg k stawu swatého man„želstwj poctiwau pannu Annu za manželku, a ona geho „za manžela, po stwrzenj stawu swatého manželstwa, „řemesla nožjrského nádobj, k témuž řemeslu náležité „o šacuňku 60 kop, brusů pět o pěti kopách šacowané, „geden centnéř ocele, z kteréhož hned řemeslo swé pro„wozowati moci bude, k manželce swé budúcj wnésti,

„se gest uwolil, ale wšak na ten a takowý způsob, „kdyby geho pán Bůh do dne do roka prbstředkem „smrti z tohoto swěta pogjti ráčil, aby na též řemeslo „bratřj geho zase posáhnauti a nepadnauti mohli. A „když gim oběma Pán Bůh to dáti ráčj, dům, kdeby se „gim koli ljbilo a k prodagi byl, a se nahodil, tehdy „panj Zuzana matka wlastnj Matěgowi synu swému 30 „kop gim gakožto swým dáti se uwolila a připowěděla, „a tjm Matěge syna swého djlem statečku swého, kte„rýž má a mjti může, neodlučuge. Naproti tomu panj „Kateřina, matka panj newěsty, po stwrzenj swatého „manželstwa do dne a do roka, i dokudž by se w lásce „snášeti mohli a gim se ljbilo, do domu swého přigjti, „a žiwnosti přjti gest se uwolila, a z lásky materské „15 kop miš. k žiwnosti před ginými dětmi swými i „hned dáti připowěděla, a tjm ničjmž p. Matěge zetě „swého a Anny dcery swé wlastnj statečku swého, kte„rýž má a mjti může, neodlučuge, a po smrti swé w „rownost djlu s ginými dětmi swými wlastnjmi připau„štj; též pannu Annu, gakožto manželku geho budaucj, „sprawedlnosti po panu otci gegjm připadlé summy 30 „kop mjšenských se na hotowě nacházj, z nich 15 kop „mjš. pro nápad bratra a sestry w moci swé zanechá„wá, těmi aby buď manželu swému, i komu by se gj „widělo, kšaftowati a dáti moc měla, a druhých 15 kop „miš. na záwdawek domu, gakž weyše oznámeno, dáti „se swolila. Stalo se w městě Wodňanech, w přjtomno„sti osob léta a dne swrchu psaného."

XVIII.

Gsauce giž w gakéms rozmaru, dle listu předešlého, deyme se i pozwati na weselj swatebné listem přjtomným, nemagjce při tom giné weylohy neb zaměstnánj, než abychom ho přečetli a wěděli, že se stal tento list pánům pjseckým, newjm w gakau známost s pa-

nem Karlem z Plattenšteinu wešlým, a že dle toho, co se w uwedenj listu 16tého podotknulo, owšem gak prawj pan Plateis, tehdáž toho potřeba ukazowala, aby takowý sňatek křesťanský bez přjtomnosti mnohonásobných swědků konán nebyl. Z giného pak takowého listu zwaojho, gehožto dátum w starém městě Pražském w ponděli po sw. třech králjch 1630, to se pozoruge, že gistý formulář (Němci slowe Briefsteller) i tenkráte před očima měli předkowé naši, ač ne tištěný, ale snad pro potřebu domácj psaný; neb srownáwá se týž list s přjtomným tak řjkage docela, i po částkách, gak gedna druhau stjhá, ba i slowo do slowa, až na gisté maličkosti, dle giných okolostogičnostj newěsty, a několik slow wjce neb méně, k. př.

„Podlé toho nečinjm W. P. teyna, že gest při mně „a manželce mé, panjch přáteljch našich, toho slowůtný „w poctiwosti pan Martin Wisnar, měštěnjn a spolu „radnj nowého města Pražského, gak sám osobně, tak „skrze wzácnau přjmluwu panůw přátel swých, aby„chom gemu poctiwau pannu Annu po dobré paměti „panu Adamowi Breychowi, někdy heytmanowi při au„řadě neywyššjho purkrabstwj prazského, pozůstalau „dcerku a pastorkyni mau k stawu sw. manželstwj za„mluwili, uctiwě a šetrně wyhledáwal etc.“

* * *

„Službu swau wzkazugi, slowůtné poctiwosti páni, „přátelé mně zwláště milj! zdrawj a giného wšeho do„brého přegi pánům upřjmně a wěrně rád.“

„Nečinjm pánůw tegna, kterak sem sobě z gisté wůle „a wnuknutj pána Boha wšemohaucjho, též s raddau „pánůw a přátel swých, k stawu sw. manželstwj, uro„zenau pannu Markytu Zuzanu, dceru urozeného pána „Bartoloměge Prunera z Wildenowa na Slatině a Šabině, „G. M. C. raddy a sekretáře při kanceláři české, obljbil,

„kterážto panna Markéta gest mně od téhož p. otce ge-
„gjho, k témuž stawu sw. manželstwa netoliko zamlu-
„wena, ale i také k dodánj gj, a k potwrzenj nás bu-
„daucjch manželůw, zpráwcem cjrkewnjm gistý den, to-
„tižto tu neděli po swatém Martinu biskupu, ginák třj-
„náctého dne měsjce listopadu, gmenowán a obrán gest.
„I poněwadž pak takowý sňatek křesťanský bez přj-
„tomnosti dobrých pánůw a přátel nikoli konán býti
„nemůže: pročež pánůw za to přátelsky žádám, že páni
„ku poctiwosti nás budaucjch nowých manželůw na
„swrchu gmenowaný den, do domu mého w starém mě-
„stě pražském na uhelném trhu ležjcjho nalezti se da-
„gj, a takowého swatebnjho weselj osobami swými
„ozdobiti a okrášliti nápomocni budau. Což wěřjm, že
„tak na žádost mau učinj, a gá se toho zase pánům
„wšjm přjgemným a ljbezným přátelstwjm každého času
„odměňowati nepominu. Za odpowěd přátelskau žádám.
„S tjm milost Božj rač býti s námi. Datum w starém
„městě pražském, 14 Octobris léta 1622. Pánům každé-
„ho času k upřjmným službám

wolný
Karel Fridrich Plateis z Plattnšteinu,
G. M. Cjsařské wogenský sekretář.

XIX.

To samé, co w uwedenj listu předešlého ku konci se doložilo, geště wjce na gewo dáwá psanj přjtomné, srownané s giným, nápodobně přjtomnost u pohřebu žádagjcjm, gehožto podpis: „Mikuláš neymladšj a „Hendrich mladšj bratřj wlastnj Deymowé z Střjteže a „na Čjžowé léta 1630, 14. Aug.“ *) — neb owšem mi-

*) Wáhawé pochowánj, neb umřel 27. Jul.; wšak geště pozděgšj se nacházj w psanj přjtomném, snad pro skwostné přjprawy.

mo den smrti a pohřbu a gména nebožtjka, totiž toho samého saudce zemského Jana mladšjho Deyma, gehožto w přjtomném listu geště gak žiwého zmjnka se činj, skoro ani slowjčka nezměněno, leda sem tam tak řjkage náhodau gedno neb druhé, ku přjkladu: „Páni „přátelé a sausedé naši zwláště milj! Zarmauceným a „truchliwým srdcem wám oznamugeme etc. Pročež „wás za to přátelsky a sausedsky žádáme etc. Pánu „Bohu wás wšeckny k ochraně geho swaté poraučj„me etc.“ —

Byltě týž pán Jan Deym otec prw gmenowaných bratrů a z předkůw nyněgšjch hrabat Deymů na Hostjně (Arnau), kdež na proti tomu Sedlice, Cjžowá, Drhowle, statkowé spogenj panstwj Drhowelského, wždy staršinu mladšjho rodu knjžat Lobkowic (Majorat der jüngern Linie) působj. Sedlice sice gim tenkráte nepatřila, ale Drhowle a Cjžowá, w kterýchžto statky se tak rozdělili, že i we wsi Brloze panj Bětuška Deymowá seděla a dosti skwostně tam sobě počjnala, wšickni w rozličném sausedském obcowánj s Pjseckými.

* * *

„Slowůtnj páni a přátelé mogi milj, zdrawj i giné„ho wšeho dobrého od Pána Boha wám winšugjc wěrně „ráda přegi etc. — Ljtostiwě a zarmauceně wám ozna„mugi, že gest mne pán Bůh wšemohaucj welikým a „těžkým zármutkem nawštjwiti, a mého neymilegšjho „pana manžela, někdy urozeného a statečného rytjře „p. p. neystaršjho Kalenice z Kalenic, na Škwořeticjch „a Kozli, w neděli třetj adwentnj, w hodinu na den, „léta pominulého 1629, prostředkem smrti časné z to„hoto bjdného a plačtiwého údolj swěta nepochybně „wěřjce k swé wěčné a neskonalé slávě powolati, a mne „s njm žalostiwě rozlaučiti ráčil; gehožto milé duši Pán „Bůh milostiw býti, a gi w počet wolených swých

„Swatých přigjti rač. — Poněwadž pak to mrtwé tělo
„někdy mého neymilegšjho pana manžela giž nic giného
„nepotřebuge, nežli odkud počátek swůg wzalo, totiž
„z země, tam aby zase náležitě podlé řádu křesťanské-
„ho pohřbeno a pochowáno býti mohlo: tedy gsem
„toho úmyslu, dáli pán Bůh, w pondělj po památce sw.
„Pawla na wjru křesťanskau obrácenj, to gest 28 dne
„Januarii léta tohoto gdúcjho 1630, též mrtwé tělo
„podlé způsobu a obyčege křesťanského w kostele Či-
„žowském tu, kdežby weselého a slawného z mrtwých
„wzkřjšenj očekáwalo, dáti pochowati. — Pročež wás
„za to přátelsky žádám, že na týž den swrchu psaný
„tjm ranněgi na Čjžowau do domu urozeného a sta-
„tečného rytjře p. Jana mladšjho Deyma z Střjteže,
„G. M. C. raddy a mjstodržjcjho w králowstwj če-
„ském přigedete, a wedlé giných pánůw a přátel mých
„k tomu dožádaných téhož mrtwého těla někdy mého
„neymilegšjho pana manžela na týž swrchu gmenowa-
„ný den k hrobu doprowoditi nápomocni budete, a tu
„poslednj křesťanskau lásku a službu témuž mrtwému
„tělu prokážete; — gá se wám toho zase w potěšitedl-
„něgšjch přjčinách přátelsky odměňowati nepominu.
„S tjm milost Božj s námi se wšemi býti rač. Datum
„na Škwořeticjch, 20 dne Januarii léta 1630."

Lidmila Kalenicowa, rozená
ze Střjteže a na Škwořeticjch.

Poslèz aby našemu listáři dle možnosti neacházelo
na tom, co tak w obecnjm žiwotě pjsebně se koná, po-
dáwá se tu po pohřbu, o němž prw gednáno, i djlek
kšaftu a poslednj wůle, 20. Jun. 1661 na papjr uwedené;

„We gménu swaté a nerozdjlné trogice, gednoho
„wěčného pána Boha, Otce, Syna i Ducha swatého na
„wěky požehnaného, Amen."

„Gá Andreas Renc, měštěnjn králowského města
„Pjsku, známo činjm tjmto listem, genž kšaft slowe,

„wůbec předewšemi a zwlášť tu kdež náležj, že znage
„se býti smrtedlným a wěda, kterak běh wšech lidj a
„wěk žiwota gegich dosti na krátký čas trwá, i že
„člowěk každý rozličným nemocem a těžkostem gest
„poddán; smrt každému člowěku že gest gistá, ale ho-
„dina negistá, tak že žádný z lidj wěděti nemůže, kdy
„koho Bůh z tohoto swěta powolati ráčj: a protož
„užjwage z daru Pána Boha wšemohaucjho gak zdra-
„wj tak i rozumu dobrého, o statečku swém mohó-
„witém i nemohowitém, na čemby ten koliw záležel
„a gakým gménem optán a gmenowán býti mohl, ano i
„kterýbych geště z požehnánj Božjho mjti mohl, co mi
„tak pán Bůh naspořiti ráčil, a gá sobě hned z mla-
„dosti po službách, nedostawši po otci mém, přáteljch,
„ani také po manželce mé, neymenšjho kregcaru, prac-
„ně wyslaužil a po ta těžká léta wyhospodařil, tento
„kšaft a poslednj mau wůli konečnau činjm takto:

„Neyprwé předewšemi wšemi pánu Bohu duši mau,
„kterauž mně dáti ráčil, w geho swaté ruce poraučjm,
„prose geho, aby na přjmluwu blahoslawené panny
„Marie a wšech Swatých mně milostiw býti, wšechny
„hřjchy odpustiti a gi do sláwy wěčné přigjti ráčil.“

„Tělo pak mé aby u swaté Trogice na krchowě
„podlé djtek mých zemřelých pochowáno bylo, žádám.
„A předně a neyprwně po smrti mé odkazugi a dáwám
„Wáclawowi, synu mému, peněz hotowých napřed ge-
„dno sto tolarů; item dům slowe Knihařowský, tak
„gakž pod dolegšj dweře na dwůr Drabantowský z
„něho wycházegjc ohražen gest, spolu s panwj piwo-
„warskau a wšjm nádobjm k nj přislušegjcjm; item
„dědinu, slowe na Wohništjch, pod 16 strichů, spolu s
„dworem i zahradau při něm, tak gakž gsem to od p.
„Viktorina Šwantle kaupil, i také z cela a zauplna za-
„platil.“ — Následuge, co druhému a třetjmu synu, co
manželce se odkazuge, co se státi má, kdyby Bůh,

prwé nežlíby který syn dospělých let došel, geg powolati ráčil etc., pak záwjrka tato:

„A poněwadž děti mé ještě w mladém a nedo„spělém wěku gsau, pročež G. M. C. pana richtáře a „pány králowského města Pjsku prosjm, že gim za „poručnjky p. Pawla Hamataeusa, p. Giřjho Ubrme„sera a p. Wáclawa Čermáka představiti odporni bý„ti neráčj. Gá pak, pokudž gsem od osoby swé kdy „buď G. M. C. p. richtáře též pány w čem rozhněwal, „že mně to odpustiti a djtky mé sobě osiřalé poruče„né laskawě gmjti budau, pro odplatu Božj prosjm." — „Datum etc." —

XX.

Psanj toto, swědčjcj rytjři Ferdinandowi Hyserlowi z Chodů, synu welkomožného pána w onom času, z počtu neywyššjch auřednjků w králowstwj Českém, dotwrzuge, co w listu 14tém předneseno. Slušněgi owšem tu se daruge člowěk člowěku (ač slowo člowěk, tenkráte opowržené, we wznešeném smyslu wěku nyněgšjho méně se užjwalo, než w onom co Němci leibeigen, Latináři glebae adscriptus sluge) nežli na hřebce, za člowěka, děti na přjdawek dány. —

* * *

„Psanj od W. M. k nám schwálně prošlé potěšenj „w nás nemalé působj, že po smrti wzácné a swaté „paměti p. otce W. M., kterého časné z tohoto swěta „wykročenj obec naše, gsauc tak wzácného swého pa„trona zbawena, welice lituge a až posawad bolestně „připomjná, W. M. wzácnau osobu w té náchylnosti a „sausedské přjzni poslaupené nepodobně užiti se dostalo. „Z čehož pánu Bohu wšemohaucjmu srdečné poděko„wánj čiňme, že obec chudau naši takowými pány a „patrony obweselowati ráčj. A proto z powinné wděč„nosti a W. M. k nám prošlé prwnj sausedské žádosti,

„tak činjme, a z poddanosti, kterau nám Jan Škrla za-
„wázán byl, W. M. propauštjme, toliko to W. M. sau-
„sedsky žádágjce, že osobu geho, aby spolu sausedu
„našemu zakázanau službu do sw. Wáclawa dokonal,
„zanechati ráčjte. Dále w čembychom W. M. saused-
„sky slaužiti mohli, sami to na pozoru mjti přislibu-
„gem, milosti božské nás obogstranně paraučegjce.“ —

(Budaucně dále).

10.

Liternj Zpráwy.

1) Rukopis Wodňanský.

Když giž zbjrka neydáwněgšjch Slownjků latinsko-českých (w arcibiskupské tiskárně 1833) dotištěna byla, uwědomil mne pan Josef Schön, c. k. präfekt na gymnasium w Pjsku, o tomto rukopise wodňanském, w němž též celá Lexidilia se nacházegj *). Žádostiw widěti i

*) Zde widjme, odkud Aquensis pro swůg Lactifer (wiz Jungmannowu Hist. Literatury české str. 84. N. 10.) čerpal. Nápis geho český gest následugjcj: „Tento wokabulárz Lactifer, danijm božjm, wyšel gest mezy lidi od toho znamenitého otcze Bratra Jana Bosaka z Wodnian, aby Czechowe y tudijež Slowatcy Latinstye učitele, k wzdelanij a ku upewněnij wijery, czisti mohli Cztutz rozuměti Ruzomiegitz potom na uczenij choditi. Ažby y nesmrtedlnosti, kteraž gest wijery odplata došli: A budemeli se snažjti, a tento wokabularz spilnostij czisti, mnoho pisma doktoruow swatych rozumieti, y take w rzecž Czesku wykla-

porownati slowa geho s wydanau zbjrkau, wyprosil sem geg sobě, gakož mi též laskawě poslán byl. I shledal sem, že wětšjm djlem wšecka slowa Bohemaria, Węlešjna i giných Vokabulářů zbjrky našj, wygmauce Mater. Verborum a některá z Rozkochaného, z částky i lépe psaná obsahuge, a mimo to přes dwě stě geště nepowědomých, kteréžto gako dóplněk k zbjrce našj zwlášť tištěna budau. Na okázku postawjme zde: biser, margarita toczíš perla, božinec, dimsa, domněwač, arbitrator, hotowec, broskew, spinargia, chwětina, luteum, kòpwa, coloquintida, miletnice, amazones, náprawa, feodum, opognjk, opium, poruska, opera, zágezd, fundus, zábrana, prohibitus, zápasa, lucta a t. d. Kniha ta gest w quartu dosti hruba, drobným pjsmem psána, dle werše na 172 listu uwedeného „M semel et tria C. L bis, XI remoto" gest z roku 1389, a zawjrá w sobě mnohé, neywjce lékarské traktáty, a sice tjmto pořádkem: Cura Mecenati cum distinctionibus anni in quatuor partes. Medicina secundum arinus. Nomina infirmitatum s českými wýznamy. De medicina notabilia plura et utilia secundum Adalbertum. Vocabularius medico-botanicus s českými wýznamy. Nomenclator lati-

dati motzy budem. Neb iazyk Czesky nenij tak uzky, ani tak nehladky gakož se nijekterym zda. Hognost a bohatstwije geho, z toho može poznano byti ze tzožkoli Rzetzsky, czožkoli Latinie, muož powiedieno byti to též y Czesky A nenij tiech knieh žadnych Rzetzskych: ani Latinskych, aby w Czesky iazyk obratzeny byti nemohly. Czo se pak hladkosti rzečzi Czeske dotyčze Newijem by tak wymluwnie, tak ozdobnie, tak lahodnie, wšecko iazykem Czeskym powiedieno byti nemohlo, yako Rzetzskym nebo Latinskym." (Poslednj slowa tato wypsána gsau z předmluwy p. Viktorina Kornelia ze Wšehrd, ku přeloženj sw. Chrysostoma od r. 1495. Pozn. Red.)

no-bohemicus, zcela w giném pořádku, než Rozkochaného. Alphabeticus hogněgšj a pořádněgšj než Welešjnůw. Balneum pro infirmis et remedia quaedam. Tractatus magni Adalberti de quadrupedibus et de avibus et de naturis herbarum. Lapidarius de naturis quorundam lapidum, česky. Tractatus de astronomia. Reges et duces Boemiae, episcopi et archiepiscopi ecclesiae Pragensis. Remedia, syrupi et unguenta. Regimen contra reuma, paralysim, ciragram, podagram etc. Quaedam excerpta de libro nova vinea. Regimen sanitatis magistri Albici (Archiep. prag.) Herbarius český, kterýž, po krátké předmluwě, angelikau počjná a zimolezem končj.

2) Neydáwněgšj glossy lužické.

W Děwjně (Magdeburg) našel se na deskách staré knihy zlomek s německým meziřádečným přeloženjm žaltáře z XIIho wěku. W těchto německých řádkách některáj slowanská slowa se nacházegj, a sice prawj p. Wiggert, kterýž ge pod titulem: „*Scherflein zur Förderung der Kenntniss älterer deutscher Mundarten und Schriften. Magdb.* 1832“ wydal, žeby se za to mjti mohlo, gakoby spisowatel při opakugjcjch se wygádřenjch, zwlášť kde se k Bohu mluwj, z marnosti aneb bludné chuti, — gako uncialnj aneb krášlené pjsmo w obyčegné — wměšowal; položjtedlná wšak průpowěd škrábana â n î i e z t . . ze z i . . e an i e m o XCI. 9. zdá se dokazowati, že spisowatel budto, ač gestli sám tyto listy psal, zde užitého slowanského nářečj aspoň tak mocen byl, gako zde přicházegjcjho smjšeného německého nářečj, tak že we spěchu slowanská slowa mjsto německých napsal, aneb že přepisowatel, latinský text s dwogjm přeloženjm, německým totiž i slowanským, před sebau měw, w zmjněném, snad též w giných njžepoložených mjstech, gen

bludem w slowanské řádce se octnul." Poslednj domjnka se nám prawdě podobněgšj býti zdá, poněwadž přepisowatel spjše než spisowatel bez rozwahy pjše, a tjm wjce litowati musjme, že nás ze slowenského přeloženj gen těch několik slůwek došlo. Zpředu powjdá wydawatel „Určenj, w který čas a w kterém okolj přeloženj to psáno gest, obtěžuge se zwláštnjm přiměstnánjm slowanských gloss, gakož i přimjšenjm dolnoněmeckých slow a forem. — Co se týče slowanských slow, nesnadnoť bude z těchto nemnoha forem nářečj, gemuž náležegj, určitěgi poznati." Arci nesnadno, ale slowo *knez*, dominus, we wšech ostatnjch nářečjch *princeps* a pozděgi *sacerdos*, s welikau gistotau nám lužické nářečj, w němž posawad w užjwánj gest, označuge, a práwě tjmto přiměstnánjm lužických gloss určiti možná, že žaltář ten w nadzmjněném okolj, a snad w samém Děwjně psán gest. Glossy ty gsau následugjcj: Ps. XC. 2. Deus meus, boch moie. XCI. 9. Domine, knize. 16. (Dominus Deus) noster et non est iniquitas in eo, (knize boch n)aſ â nî iezt . . izé zi..e au iemo. XCIII. 18. Domine, knize. 23. Dominus Deus noster, knize boch naſ. XCIV. 1 Venite, podete. XCV. Cantate, pogete. W záworkách ( ) doplněnj gest wydawatelowo; gak se má to wyškrabané čjsti, negen německému wydawateli ale i nám nesnadno udati: naše „a ni iezt nicze zlego wa niemo" zůstáwá gen dohádkau.

W. Hanka.

11.

Zpráwy o wlastenském Museum.

(W červenci a srpnu 1833.)

Společnost.

Do Společnosti wstaupili, uwoliwše se k wyměřeným ročnjm dáwkám, a sice do třjdy audů činných: neydůst. pan Frant. *Tippmann*, kapitular u Sw. Wjta w Praze, biskup suffragán, generalnj vikař a president konsistoře; — důst. pan Frant. *Miwa*, městský děkan a c. k. gymnas. vicedirektor w Litoměřicjch; — a pan Jan *Hawránek*, měšťan Pražský a domownj pán. — Do třjdy audů přispjwagjcjch: pan Ant. F. M. *Honsátko*, měšťan Pražský, spolu také za auda zbjragjcjho; — pan Jan *Kraupa*, kaplan u hlawnjho kostela fary Teynské w Praze; — pan Frant. *Reeschuh*, direktor panstwj Peruckého; — pan Frant. *Buchhöcker*, kandidat lékarstwj, spolu za auda zbjragjcjho; — a pan Frant. *Rex*, ranhogič a magister babictwj w Praze.

W *materialijch* dodáno k Museum:

1) Do *knihowny*: od p. prof. Jak. *Beera*, kniha od něho sepsaná; — od p. Max. *Meitla*, geho kapesnj kniha pro lázně Šternberské; — od p. Jana Nep. *Fridricha*, purkmistra Mělnického, 138 djlem sněmů, djlem kalendářů s poznamenánjmi připsanými; — od p. Mich. *Krinera*, kupce i obchodnjka pražského, Le regulateur universel etc. dwa djly s regulatorem náležitým; — od p. dra. *Kosteleckého*, druhý djl geho Flory pro lékaře; — od pana Adama *Rosciszewského* z Rosciszewa we Lwowě, 18 polských knih a 18 rytin i kamenopisů; — od

arcibisk. konsistoře Pražské, pokračowánj w Časopisu [illegible]katol. duchowenstwo a w přeloženj Sw. Augustina o městě [illegible]; — od p. Jos. *Schoena*, gymnas. prefekta w Pjsku, 2 kniħy; — ode spolku čtenárského w Pjsku, pokračowánj w newinách wjdenských i wšeobecných; — od p. Jos. *Devotyho*, čestn. kanownjka i děkana Sedleckého, knižečka od něho wydaná; — od král. České Společnosti nauk, třetj djl nowé řady gegjch pogednánj od r. 1831 a 1832; — od p. Leop. *Goerlicha*, kapitulára Oseckého a učitele náboženstwj na gymnasium Chomautowském, stabule astrologická a 1 alchymická, a strom rozrodu někdeyšjch pánů z Risenburka; — od p. Aug. *Jahna*, jubil. c. k. heytmana kragského we Chrudjmi, 1 stará wlastenská kniha; — od pana dokt. i prof. Jana *Purkyně* we Wratislawi, dwoge nowěgšj pogednánj fysiologické.

2) Do zbjrky *rukopisů*: od p. Giřjho *Wahnera*, kněze cjrkewnjho a býwalého faráře, w Praze w červnu 1833 zemřelého, 17 djlů geho materialij pro cirkewnj topografii země České w rukopisu; — od gubern. raddy p. Karla Aug. *Neumanna*, 5 rukopisů nowěgšjch o Čechách, obsahu wogenského i topografického; — od G. Excell. pana Karla hrab. *Chotka*, z Chotkowa i Wognjna, neyw. purkrabjho w král. Českém, popis nápisů w kostele i škole u S. Štěpána w Nowém městě Pražském; — od p. Jos. Liboslawa *Zieglera*, doktora theologie a městského děkana w Chrudjmi, nowěgšj rukopis.

3) Do zbjrky *listin*: od pana Jana Nep. *Fridricha*, purkmistra Mělnického, 40 listin půwodnjch z archiwu městského Mělnického, ku přepsánj.

4) Do zbjrky *mineralij a zkamenělin*: od p. Jana hrab. Krakowského z *Kolowrat*, několik kusů asbestu w nowě u Březnic nalezeného; od pana *Seydla*, děkana Beraunského, několik zubů konských zkamenělých i kus zkamen. dřewa; — od pana M. *Nádherného*, faráře Dobřjského, kus laumonitu z Ljšnic; — od p. *Hrušky*, c. k. heytmana we wogště, několik mineralij a zkamenělin; — od pana Frant. *Hocke*, kněze cirkewnjho, několik zkamenělin z okolj Pražského; — od pana Aloysia *Maigra*, c. k. hornjho a gubern. raddy w Přjbrami, 4 weliké kusy mineralij na wýstawu z tamègšjch dolů; — od pana

J[illegible] p. *Fridricha*, purkmistra w Mělnjku, weliký ammonit [illegible]kopaný.

5) Do zbjrky *žiwočišné*: od p. Frant. *Nittingra*, dworského raddy knjžat z Fürstenberka, kůže bjlého srnce z lesů Křiwoklatských; — od pana Ant. F. M. *Honsátka*, w Praze, kuře žiwé s ofličjm zobákem.

6) Do zbjrky *mincj*: od p. Adama *Rosciszewského* z Rosciszewa, 3 měd. medalie; — od p. Marka *Luria* w Pjsku, stříbrná mince Ferdinanda I; — od negmenowaného, střjb. mince z ř. 1632; — od důst. p. Leopolda *Goerlicha*, 1 starý benátský dukát a 1 starý čtyrhranný střjb. penjz.

7) Do zbjrky *ethnografické*: od p. Jana *Hofmistra*, faráře Sw. Giřjho u lesů Greinských w Rakausjch, wykopané zbroge bronzowé a kraužek; — od p. Theodora *Otta* stará pečeť; — od p. *Krolmusa*, faráře Zwikoweckého, staré střely, ostruha, podkowy a klječ; — od magistrátu Plzeuského, několik kusů starého brněnj a starožitných zbranj; — od p. *Koseka*, uměl. hodináře w Praze, 10 kusů oděwu z ostrowů Sandwiských; — od p. Frant. *Mixy*, děkana Litoměřického, starý meč, nalezený l. 1760 we kryptě někdeyšjho kostela S. Giřjho w Litoměřicjch.

8) Do *pokladnice museynj* na wydáwánj knih českých dodali, w měsjcjch červenci, srpnu a zářj: — p. Karel *Ammerling*, posluchač lékarstwj, 5 zl. — p. Jan Křt. *Walenta*, kaplan w Poděbradech, 25 zl. — p. Frant. *Fiškandl*, kancelárský na Blatně, 5 zl. — p. Josef *Dwořáček* Strážnický, měšťan w Tišnowě, 10 zl. — p. Jan *Koerner*, dokt. theol. rektor semináře a prof. w Buděgowicjch, 25 zl. — p. Aloys *Řečický*, posluchač theol. w Buděgowjch, 5 zl. — p. Jos. *Zátka*, posluchač theol. tamže, 5 zl. — p. Karel *Krbeček*, posluchač theol. tamže, 5 zl. — Knihowna české školy při theologii w Buděgowicjch, 10 zl. — p. Matěg *Poešl*, kaplan w Purkarci, 10 zl. — p. Karel *Hawljk*, posluchač filosofie, 5 zl. — p. Jan *Hulakowský*, praktikant u c. k. gub. archivu w Praze, 5 zl. — Někteřj ctitelowé češtiny w Německém Brodě, 20 zl. — p. Jan Nep. *Černý*, dokt. lékarstwj w Gihlawě, 18 zl. — p. Jos. *Strnad*, farář w Boskowě, 8 zl. — p. Karel *Karásek*, farář we Swětlé, 10 zl. —

p. Tomáš *Kust*, kancelářský, 10 zl. — p. Jos. *Wage*[illegible]*t*, kaplan a katecheta w Berauně, 15 zl. — p. Jos. *Linhart*[illegible]r lékařstwj w Praze, 5 zl. — p. Jan *Černý*, w Nimburce 10 zl. — p. Ant. *Strobach*, studugjcj w Praze, 5 zl. — p. *W. W.* kněz cirkewnj, 5 zl. — p. Karel *Hausmann*, posluchač theologie, 5 zl. — p. Frant. *Richter*, bisk. notar a farář w Heřmanowě Městci, 10 zl. — p. Karel Bořiwog *Presl*, doktor lékařstwj a c. k. prof. na universitě Pražské, 10 zl. — p. Frant. *Stungler*, kooperator w Třeboni, 10 zl. — p. Wogtěch *Sedláček*, professor mathemat. na lyceum Plzenském, 11 zl. 30 kr. — p. Wáclaw *Beránek*, farář Wosenický, 15 zl. — p. Jan *Šolc*, kaplan na Laukowě, 10 zl. — p. Josef *Naymon*, saused Laukowský, 10 zl. — p. Hynek *Štěpánek*, lokalista na Wiskři, 10 zl. — p. Adolf hrabě z *Poettinku*, 30 zl. — p. Mathiaš *Srb*, kaplan Wranský, 10 zl. — p. Prokop *Ondrák*, posluchač theologie, 5 zl. — p. Jos. *Frencl*, exposit w Šeborsku, 10 zl. — p. Jos. *Kauble*, duchownj zpráwce na Laukowě, 50 zl. — p. Frant. *Kastránek*, knihtlačitel a knihkupec w Gičjně, 5 zl. —

ČASOPIS

ČESKÉHO MUSEUM.

SEDMÝ ROČNJ BĚH.

SWAZEK ČTWRTÝ.

W PRAZE, 1833.

NÁKLADEM ČESKÉHO MUSEUM.

1.

Z Anthologie Ruské.

Přeloženjm Fr. Lad. Čelakowského.

I.

Bachantka.

Ke slawnosti Erigony
Kněžky Bachowy se hnaly,
Wětry s šumem rozwjwaly
Hlučný ryk gegich a stony.
W mračných lesnjch haušťinách
Mladá Nymfa zmeškała se,
Gá za nj — tu w běh dala se,
Gak srna po pustinách.
W letu wlasy plápolaly
Břečťanem owěnčené,
W letu wětry podnjmaly
Roucho luzně swjgené.
Wěnce z nažlautlého chmele
Po spanilém chwěly těle,
A z rozhárалé gj twáře
Linula se růžj záře;
Wšecko to, i usta žhawá,
Kde pomjšen s hrozny med,
Wše zuřiwce wnady dáwá,
W srdce lige oheň — ged!

Gá za nj — předc dál se nesla,
Gak srna skrz daubrawu,
Dostižená k zemi klesla,
Tympan padnul pod hlawu.
Kněžek Bachowých se hnalo
Hegno s rykem mimo nás,
Po křowjch se rozléhalo
Evoe! a něžby hlas.

Konst. Baťuškow.

D e l i b a š. *)

Střelba slyšna za horami —
Tam gegich, zde tábor náš;
Harcuge před Kozákami
Wrchem pěkný Delibaš.

Delibašo! chraň se půtek,
Nepauštěg se k dolu njž;
Pohyne sic twůg žiwůtek,
Hrotu kopj zakusjš!

Kroť, Kozáku, se w garosti,
Wiz křiwau tu šawličku,
Delibaša bez milosti
Srubne bugnau hlawičku!

Darmo! — pádj w diwém ryku —
Giž bog končen krwawý!
Delibašu wzaw na pjku
Letj Kozák bezhlawý.

A. Puškin.

*) Delibaš, neboli lépe Delibaša, gest plukownjk nad gjzdným tureckým wogskem.

Pjseň mladé Tatarky.

Sedjm w harému, můg harém
Žalář, nenj radosti w něm!

Wše pod nebem po wůli žige,
Na slunci rdj se wesny kwět,
W blankyt se hřjžj orla let,
Potok se skály střjbro lige;
Ay, ryčný bugných konj ples!
Swobodně skáčj w pláň i les:
Mladá gen dcera Mahometa
Tu, neznagjc božjho swěta,
W domácj truchlj pustotě,
A w teskné wadne temnotě.

Sedjm w harému, můg harém
Žalář, nenj radosti w něm!

Otec můg, krutěgšj nad Chána,
Bdj nad chowánjm dcer a žen,
Ostražnost geho noc i den
Nigak nemůž být oklamána;
I kárá hned geho čibuk *)
Každý swéwolný wzhled a zwuk.
Nadarmo se slzami w oku
K mocnému lkala gsem proroku,
Prorok mé prosby oslyšel,
K zbawenj mému nepřišel.

---

*) Čibuk, cibuch neb čubuk, dlauhá traubel u dýmky.

Sedjm w harému, můg harém
Žalář, nenj radosti w něm!

Čiliž gá k požjwánj slasti
A lásky negsem stwořena?
Či býti mám odsauzena
W tom plápolu k tauhám, ke strasti?
Nač nebe zažhlo hněwiwé
Gak hwězdy oči zářiwé?
Čemuž lesknau se moge ljce
Gak snjh růžemi splýwagjce?
Gak topol zrůst — ne w potěchu,
A spjše dán mi k posměchu.

Sedjm w harému, můg harém
Žalář, nenj radosti w něm!

. . . .

Mé srdce šepce, wyprostitel
Že můg se bljžj wjtězný,
Giž swětlooký, ljbezný
Na cestě ten mi utěšitel!
Třikrát se mi sen diwný snil,
We snu ženich se obgewil,
A celowáňjm stiskal zhusta
Tatarky wzdychagjcj usta;
On mne i wábil křjdlem swým,
Gak ptáček poletjm za njm!

Ach, gá w harému, můg harém
Žalář, nenj radosti w něm!

W. Tumanský.

Dwa hawrani.

Hawran za hawranem skáče,
Za starým tak mladý kráče:
Powěz, kde se nasytjme,
Kde si oběd wysljdjme? —
Hawran na to k hawranu:
Leťme na lewau stranu,
W šjrém poli rokyty —
Bohatýr tam zabitý.
Kdo ho zabil? — Sokoljku
Geho známo a konjku,
Také mladá hospodyně
Wj o nešlechetné wině.
Sokol w háge uletěl,
Wrah na koni odegel,
A žena čeká milého
Žiwého — ne zabitého.

A. Puškin.

Klekánj.

Zwonů wečernjch slawenj
Gakéž to budj taužeuj!
Tu mnjwám na mladosti ráge,
Na otcůw dům, na rodné krage,
Kde pachole wečernj zwon
Přizýwal k Bohu na poklon.

Mně giž pohasly swětlé dny,
Zanikly gara ljbé sny,
I z těch mnozj se wyhostili,
Co tam se mnau se weselili,
Gich pewné spanj hrobowé
Nepřerwau swěta hlukowé.

W syrau tu lehnu zem i gá,
Nade mnau pjseň truchliwá
Zawznj, a na dolině zmizj;
A gda tu někdy zpěwec cizj,
Snad mjsto mne pak bude on
W želu wečernj pěti zwon.

Iwan Kozlow.

Na smrt Dm. Wenewitinowa.*)

Djwka.

O mládenče milý! ty na krátko těšiw naše mysli,
Růži rowen krásau, gak filomela gsi pěl.
Lásce potuchlo kolik hubiček twých na rtech a pjsnj!
W tobě potěch kolikých náděge pozbawena!

Růže.

Djwko, neplač! geho na hrobu gá půwabně se hostjm —
Slasti žitj zakusiw strasti a bauři ušel.
Ach, snad i láska duši zpěwnau by otráwila zrádně!
Blah, kdo prožil gako on wěk slawičj tu a můg!

Baron Delwih.

Zimnj wečer.

Mrak a bauře nebe kryge,
W poli wicher zběsilý
Gako zwěř tu děsně wyge,
Tam gak djtě zakwjlj;

*) Wýtečný tento a neykrásněgšj naděge dáwagjcj básnjk umřel před několika léty, počjtage teprw rok dwadcátý druhý žitj swého.

Hned komjnem strašně huče
  Krow prowjwá slaměný,
Hned zas k nám w okénko tluče
  Gako pautnjk zpozděný.

Temna gest a newesela
  Naše budka ubohá; —
Cos ty tam se zamlčela
  Při okně, staruško má?
Zdaliže gsi poděšena
  Baufliwau tau wichřicj?
Čili dřjmeš unawena
  Nade wrčnau přeslicj?

Krušných dnů žiwota mého
  Dobrá, wěrná družko ty!
Přines žbánek nahořklého —
  Srdce zbude tesknoty!
Zazpjwey mi, gak modruška
  Ticho za mořem žila,
Potom také—gak Annuška
  Pro wodu za gitra šla.

Mrak a bauře nebe kryge,
  W poli wicher zběsilý
Gako zwěř tu děsně wyge,
  Tam gak djtě zakwjlj.
Krušných dnů žiwota mého
  Dobrá, wěrná družko ty!
Přines žbánek nahořklého —
  Srdce zbúde tesknoty!

A. Puškin.

Štika.

Na štiku w saud žaloba dána byla,
Že w řece wraždila a laupežila.
K lepšjmu práwa průchodu
Na fůru snesli důwodů,
A lapeného pak zločince bljže gezu
Před saud u welkém přinešeno střezu.
Z nedaleka hned přišli saudcowé —
Newjm, či s pastwy, čili z chljwu,
Leč gména gich posud gsau w zwjřecjm archiwu:
Byli dwa oslowé,
Stařj dwa walaši, a dwa nebo tři kozlowé;
Potom pro nestrannost slowutný pan orátor
Lišáček wrahu dán gakožto prokurátor.
Sic powjdá se, že na půl
S njm zlosyn ten děljwal postnj stůl,
Leč tentokráte
Tak byly lotrowstwj giž mjry wrchowaté,
Že sprawedliwj nebrali
Saudcowé ohledu ani na masti zlaté,
A rozsudek ten wydali,
By štika zhaubkyně k obecné wýstraze
Swůg žiwot skončila na lněném prowaze.

„Ctihodnj saudcowé! — tu liška promluwila —
Oběsiť nenj dost; wšak gá bych usaudila
Za winu tu
Mnohem hrozněgšj pokutu —
My utopjme gi.“ — Wýborně!
Zwolali radnj gednosworně,
Swůg wýrok rychle změnili,
A štiku w řeku hodili.

I. Krylow.

II.

Pjseň pohřebnj slowanského zpěwce.

Snjh se prosypal z temných oblakůw,
A hustau řasau slzy kanuly:
Snjh se k nebesům giž nepowznese,
Nezalesknau se i slzy w očjch.
U Dněpra nad horau, přjkrau, wysokau,
Stawenjčko tam noworaubené:
Ni dweřj k němu, ni swětlých oken,
A drsnau střechau chýže pokryta;
Těžká ta střecha na stěnách ležj,
Hospodář domu twrdým snem zasnul.
Až se probudj, gjti wen kudyž,
Kudy na swětlo wyhlédnauti mu?
An oči, nohy zemj ztjženy!
Zimau prozáblý kdež se ohřege?
Wlhký byt geho, a kamen nenj,
By wysušily studené stěny.
Ach, byte chladný, wy těsné stěny!
Čemuže gste nám stále na očjch?
Zimo-babičko! ty giž pokrýwey
Swýmto kyprým geg, bjlým kožichem,
Ty mladá wesno—kwětným kobercem!

Kněžna Z. A. Wolkonská.

Ruské pjsně.

1.

Ach, za řjčkau ležj hezká wesnička,
A wesničku tu probjhá cestička;
Běžj cesta kolem husté březiny,
Pak se dělj různo na dwě končiny:
K zesnulým tam na hřbitowě na lewo,
A k mládencům Zakaukazským na prawo.

Smutno bylo prowázet mně ubohé
Dwau miláčků po gedné i po druhé.
Tam na lewo ženicha mne zbawili,
Mezi pláčem syrau zemj pokryli,
A po druhé můg nowý hoch odchodil,
Při laučenj gedwa hlawau pohodil.

2.

Gak to nade našjm domkem,
Nade domkem malowaným
Ptáčkowé se sletowali,
Milé, malé wlastowičky,
Štěbetaly, šweholily,
Mimoletných přizýwaly:
Sletugte se, nemeškeyte,
S námi na paut se wydeyte!
Krásnj dnowé pominuli,
Do wůle gste se nahrály,
Záhuby tu nečekeyte
Ode mrazu třeskutého!

Otče milý, můg tatjnku,
I wy neydražšj matinko!
O mne ženich se ucházj,
O mne sauzený můg žádá.
Pospěšte a nemeškeyte,
Swatebčanům mne wydeyte
S chlebem — solj i s obrazem,
I s pomjgegjcj krásau!
Nelzeť s wámi wěčně žjti,
Těžko stále pannau býti,
Bez lásky a bez radosti
Do bublawé do starosti.

Baron Delwik.

Maloruské pjsně.

1.

Oy máti, máti, srdce nerokuge,
Wolj s tjm umřjti, koho zamiluge.

Radĕgi umřjti, než s nemilým žjti,
Schnauti ze žalosti, slzy dennĕ ljti.

Chudoba, bohatstwj — gsau po wůli božj,
Laskawá dwĕ srdce — neygistĕgšj zbožj.

Oy zdaliž gá, máti, negsem djtĕ twoge,
Že tebau nepohne pláč a muka moge?

Že se nad mým hořem, máti, neslitugeš —
Kdo mi gest po mysli, s tjm mne rozlučugeš!

I. Kotlarewský.

2.

Gá starému se wykradla,
W půlnoci beylj sbjrala,
Beylj s rosau promjchala,
Po ljbosti čarowala.
Ptáček tĕšj se swobodau —
Brzo-liž gá budu wdowau?
Pak se progdu w poli, w hági,
Gak rybička po Dunagi,
Gak s okauny ta rybička,
Progdu s hochy se mladička,
Gak rybička při karase,
Tak gá mladá při swé kráse.

Baron Delwih.

Ukraginské melodie.

1.

Kdes mé štěstj po okoljch,
Čilis w horách, nebo w poljch?
Hory chtělbych rozkopati,
Pole chělbych přeorati.
Či při moři na dolině
Rozkwetáš mi planým mákem?
Čili w roštj na kalině
Weselým si zpjwáš ptákem?
Přileť ke mně, moge štěstj,
Nedey déle wzdychati;
Ach ty štěstj, moge štěstj,
Kde s tebau se potkati?

2.

Nenj loďky, nenj mostu,
Nenj tady brodu;
Gestli, milý, milugeš mne,
Přeplug ke mně wodu.
„Přeplawal gsem giž dwě řeky,
Třetj nebogjm se,
Předce k tobě, moge milá,
Přes ni přeprawjm se.
Přečekal gsem giž dwa roky,
Třetj nastupuge,
A wždy wjce, moge milá,
Srdce tě miluge.“

L. Jakubowič.

2.

Hrdinské podniknutj

arcikujžete

Maximiliana II we Španielské zemi.

(Ze starého rukopisu.)

Cjsař Mixlmilian II, gsa we mladém wěku, některého času w nepřjtomnosti cjsaře Karla V, kterýž w Řjši wěci některé začaté wyřizowal, k zprawowánj země Španielské a kragin k nj přináležegjcjch powolán byl. A tam gsa w kragině řečené Granata, z kratochwile anebo pro občerstwenj swé na low wygel; a když se za zwěřj chtiwě shánčl, tak že i služebnjky swé potratil, dlauho w hustém lese sem i tam se progjžděge blaudil. Wida pak, an se giž k wečeru chýlj, negsa sebau bezpečen, a obáwage se, aby se mu tu něco od zwěři nepřihodilo, wšudy na wše strany, kdeby se schrániti mohl, se ohljdal. W tom zdaleka uhljdaw pastušj chalaupku, k nj zabod kůň swůg rychle pospjšil, žádage pastuchy, aby mu noclehu popřál. K takowé žádosti geho pastucha nakloněn gsa, gemu, aby s koně ssedna do chalaupky wšel, ochotně dowolil. Byl pak w přjbytku swém pastucha sám šestý: syn geho okolo 20 let, owčák dosti složitý a ke wšeligakému skutku zlému přjhodný, pastušina se dcerau swau a s newěstau. Maximilian ssed s koně, a daw geg owčákowi k opatřenj, do chalupy wešel. W tom když mu se skrowná wečeře strogila,

on nenadáw se ničeho zlého, k ohni přisedl. Mezitjm pastucha s čeládkau swau, neznawše Maximiliana, (nebo se gim byl neoznámil), wšak z oděwu a z hrdinské geho postawy saudili ho býti něgakým znamenitým a bohatým pánem; i chtěgjce něgaké laupeže dostati, radili se, kterakby geho tu zamordowali. Protož když bylo po wečeři, lůže gemu w uzičké komoře, kteráž pro sešlost dweřj a wywinutých weřegj sotwa se zawjrati mohla, ustlali. Což když se konalo, newěsta, buďto že s počátku powolila tomu zlému, potom swědomjm swým hnuta toho litowala, buďto (což podobněgi k wjře gest) negsauc k té radě připuštěná, toliko po gistých znamenjch a sem i tam gich běhánj porozuměwši, a tjm hanebným skutkem i ljtostj neznámého knjžete hnuta gsauc, gemu takowau radu gich wšecku otewřela, žádagjc aby gj w tom nepronášel. Kdež on, ačkoli mohl snadně, ohlášenjm toliko kdoby byl, nebezpečenstwj toho ugjti: wšak raděgi se chtěl swé wlastnj udatnosti, nežli gegich již pronešené ošemetnosti důwěřiti; a tak hned na tom pewně ustrnul, hotow gsa raděgi nebezpečenstwj podstaupiti, nežli gim se swěřiti. A s tjm do komory k tomu gich nešlechetnému umjněnj připrawené od hospodáře weden gsa, ochotně wšed, dwéře truhlau dobře našpihowanau zatarasowal, a wzaw ručnici nataženau, swětle, coby dále před sebe bráti chtěli, očekáwal. Pastucha pak wida geho po lowě a cestě býti ustalého, nadál se žeby giž usnul; i přistaupiw ke dwéřům, počal gich otwjrati, nic se nenadáw, aby wnitř zapřjny a zawřeny byly. Což když se gemu mimo naděgi přitrefilo, prosil Maximiliana, aby otewřel, že něgaké šaty nebo prostěradla z truhly wzjti chce; Maximilian pak, wšemu tomu dobře rozuměge, s hněwem, aby mu spáti nepřekážel, se ozwal. Nepomeškal pastucha pokřiku učiniti a nařjkati, gakoby se gemu násilj dálo, že ho do komory pustiti nechce. W tom sběhli se, s čjm kdo

mohl, chtěgjce se naň dobýwati; naposledy i pohrůžku mu činili, že ho zamordowati chtěgj, neodewřeli a nepoddáli se gim hned: tak že giž někteřj dali se do dweřj, chtěgjce ge wystawiti, ginj do komory oknem lézti se pokaušeli, a to wše se chtiwostj wykonáwali, neb srozuměli, že gsau giž we swém předsewzetj pronešeni. Tu Maximilian wida, že giž žádného zbytj nenj, umjnil se statečně brániti, a hned dwéře rúčnicj swau prostřeliw, pastuchu toho položil, a bez meškánj odstrčiw truhly, dwéře otewřel, a gimi wen rychle wyskočiw, syna pastuchowa zabil, a owčáka, žena se po něm s dobytým kordem, pryč zahnal. Aniž wšak proto i hned nebezpečenstwj zbyl. Nebo gak křikem pastušiným, tak i hlukem neobyčegným okolnj pastuchowé wzbuzeni gsauce, co kdo zapopad, s tjm běžel, a chalupu tu obstaupiwše, Maximiliana zabiti chtěli. On pak, když poněknd té pastýrské prwněgšj wzteklosti (nad kterauž nic horšjho nenj) odepřel, nic se nestrachowal, ačkoli na switánj dosti weliký hauf sedlákůw k sobě běžeti widěl, ale směle se gim, kdoby byl, ozwal, a bez strachu ukázal se, gakž na knjže a wrchnjho zpráwce té země Hišpanské náležj, hroze gim, gestliže mu škoditi budau, tehdy že skutečně na hrdle trestáni býti magj; a nechtěgjli toho gemu wěřiti, toliko aby geho do rozeznánj ano i ke ztrestánj auřadu zanechali; gestližeby pak toho neučinili, aby wěděli, že netoliko gemu samému ubljžj, ale i sobě tjm welmi zle poslaužj, ano i o hrdlo se připrawj. Oni ačkoliw geho gak hrdinskau a spanilau myslj tak i wážnau řečj hnuti gsauce, geg neywyššjm zpráwcem Hišpanie býti uwěřili, wšak wždy aby swé sedlské powahy nezměnili, gawše ho swázali, a ráno swázaného nedaleko odtud k heytmanu něgakého městečka wedli. K tomu trefili se někteřj z drabantůw arciknjžete, hledagjce ho; kteréhožto když tak swázaného a nenáležitě sauženého uhljdali, málo

chybilo, že i hned na ty sedláky neważné a lehkomyslné neuděřili, a sotwa, napomenuti gsauc od něho, aby nebili a nemordowali, se zdrželi. A tak tjm trefuňkem gich ta wšecka wěc, gak se dála, wyhledána, a ti, kteřjž takowého nešlechetného skutku půwodowé byli, ztrestáni gsau; owčák utracen, a chalupa ta na prach spálena. Newěsta pak, kteráž Maximilianowi náwěštj dala, mnohými a welikými dary gest darowána, a při dworu GMti we weliké ważnosti zůstawena. Předivným opatrowánjm božským hrdinský arciknjže w takowém nebezpečenstwj zachowán a z něho wyswobozen gest.

3.

Akta léta 1571 w Praze,

w přjčině

zapowězených knih u knihkupců.

(Ze starého rukopisu.)

Léta 1571 wyšel dekret G. M. C. Maximiliana, gakožto krále Českého, panu arcibiskupu Pražskému Antonjnowi z Mohelnice takowý:

G. M. Řjmský cjsař a Uherský, Český a t. d. král, pán náš neymilostiwěgšj, zprávu toho mjti ráčj, žeby mistr Tomáš Mitis, knihař pražský, nemálo kněh sektárských Cwinglianských a Kalvinianských mjti, a ty proti gistým zápowěděm a mandátům G. M. C. prodáwati, a takowé učenj škodliwé mezi lidi wtrušowati měl. I chtěgjce G. M. C. aby takowému zlému, pokudžby se co toho u dotčeného mistra Tomáše Mitisa wyhledalo, časně w cestu wkročeno bylo, ráčj důstognému Antonjnowi arcibiskupu Pražskému milostiwě poraučeti, aby i hned některé osoby k tomu nařjdil, kteřjžby, přiwezmauce k sobě gednu nebo dwě osoby od rektora a mistrůw učenj pražského, ty wšeckny knihy geho mistra Tomáše Mitisa přehledali, a coby se mezi nimi takowého z nadepsaných knih sektárských našlo, ty pořádně zinventowali a G. M. C. takowého poznamenánj podali. Decretum per Imperatoriam Majestatem in consilio in arce Prahensi 26mo die Januarii, anno Domini 1571.

Podlé kteréhožto dekretu G. M. pan arcibiskup hned wyslal dwa ode dworu swého, kněze Tomáše Albina z Helfenberku, J. U. D., officiala swého, kterýž potom biskupem Olomuckým byl, a kněze Wáclawa Frantu, kanownjka kostela hradu pražského, do bibliotheky mistra Tomáše Mitisa, kterauž měl w kollegi weliké; a tu wedlé giž dotčeného dekretu G. M. C. aby gemu knihy, kteréž měl na prodag, přehledali. Kteřjžto přišedše s richtářem G. M. C., též i s podrichtářjm do kollege, pečetili giž oznámenau bibliotheku. O čemž zwěděwše probošt a mistři kollege, sešli dolůw, a tu na ně se domlauwali, pročby proti privilegijm a swobodám, bez opowědi, do kollege gich wešli, a sobě tak w pokogjch gegich prowozowali. Odpowěděli, že toho oni o swé ugmě nic nečinj, než z poručenj G. M. C., kteréhož když probošt a mistři widěti žádali, oznámili, že ho s sebau nemagj; a tak s tjm zase odešli, prawjce, že tu wěc chtěgj na G. M. C. wznésti. Tu probošt a mistři nemeškali s raddau pánůw přátel supplikacj sepsati, a gi hned nazeytřj G. M. C. podati; stěžugjce sobě, „kterak dne wčeregšjho dwa kněžj pod gednau ze zámku pražského přišli do kollege našj, přiwedše s sebau podrichtářj starého města pražského, a W. C. M. pokog, kdež bibliotheka gest, gménem W. C. M. spečetili, neukázawše nám žádného o tom poručenj. To pak od nich stalo se proti privilegijm a kollege našj swobodám stwrzeným od slawné a swaté paměti cjsařůw a pánůw, předkůw W. C. M., gimiž se nedopauštj žádnému práwu městskému do kollege našj wcházeti, a w nj sobě něco osobowati: a my obáwáme se, kdybychom toho mlčenjm pominuli, aby potom, za legakaus přjčinau též práwo městské toho wjce před sebe nebralo, tak že bychom ani my ani kolleg naše sebau před nimi bezpečni býti nemohli; proti swobodám a obdarowánjm neywyššjch biskupůw Řjmských a slawné paměti králůw

a cjsařůw W. C. M. předkůw, kteréžto swaté paměti Ferdinand pan otec W. C. M. neymilegšj milostiwě stwrditi ráčil. Protož W. C. M. pro čest a slávwu wšemohaucjho pána boha, a obecné dobré cjrkwe geho swaté katholické a křesťanské, též i pro užitečné králowstwj toho Českého, gakž neywjce možné, se wšj uctiwostj a poddanostj žádáme, aby W. C. M. nad učenjm Pražským kollege našj a práwy gegjmi, i nad privilegiemi a swobodami našimi, i nad námi swau milostiwau a ochrannau ruku držeti ráčila, a richtáři, též i auřadu starého města pražského poručiti, aby takowý pokog w kollegi našj zase odpečetili, a na potomnj časy aby wjce se toho od nich buď za takowau, anebo něgakau ginau přjčinau nedálo. Gestližeby pak co takowého zapotřebj bylo a W. C. M. to za sprawedliwé usauditi, a nám milostiwě swé poručenj učiniti by ráčila, buďto spečetiti anebo dohljdati do bibliotheky giž oznámené, my gakožto přjsežnj W. C. M. w tom upřjmě a náležitě chceme se zachowati a milostiwau wůli W. C. M. rádi wykonati, a o tom o wšem gistau relacj W. C. M. zase učiniti. W tom W. C. M. se poručeny činjme, a pána boha žádati budeme, aby W. C. M. dobrého zdrawj, dlauhého a šťastného panowánj popřjti ráčil. Za laskawau odpowěd se wšj ponjženostj žádáme.“

Na tu supplikacj dána gest odpowěd, že což gest se stalo, s gistým wědomjm G. M. C. se gest stalo, wšak gim pp. mistrům ani kollegi weliké to ke škodě a na ubljženj priwilegij gegich nic nemá býti, než pro wyhledánj cwinglianských a kalwinských kněh škodliwých že se to stalo.

Druhá supplikacj, téměř w týž rozum, wysoce urozenému pánu, panu neywyššjmu komornjku w králowstwj Českém podána, raddy a i pomoci od G. M. žádagjc: že „dne wčeregšjho dwa kněžj pod gednau způsobau s zámku pražského přišedše s richtářem cjsarským a

práwem do domu a do kollege weliké w starém městě pražském, zapečetili sau bibliotheku a geden pokog, w kterém knihy složené gsau, a pro obecné dobré učenj akademie a lidu strany našj pod obogj přigjmagjcjch prodáwány býwagj. Což gest se od nich, gakožto strany odporné, na ubljženj privilegij, obdarowánj a weysád též kollege weliké strany našj pod obogj státi nemělo. A rozuměti gest tomu, žeby něgaké inquisicj a wyhledáwánj o wjru a náboženstwj w straně našj pod obogj sobě osobowati tudy chtěli, gakž takowým způsobem w Hišpanii a Frankreichu a w zemjch dolegšjch Německých gest se stalo; an strana naše pod obogj tělo a krew pána Krista přigjmagjcjch nemohlaby tudy od nich, gakožto odpůrcůw swých, než k snjženj a saužení welikému přigjti. A oni počnauce na gednom pokogi w kollegi našj sobě práwo a moc prowozowati, potom, čehož pán bůh rač uchowati, na obydlj a pokoge naše i také na nás práwem sáhnauti by chtěli. A dále coby z toho přigjti mohlo, ráčjte tomu lépegi, nežli my umjme oznámiti, rozuměti. Protož k Wašj Milosti, gakožto pánu křesťanskému a našj strany pod obogj přigjmagjcjch w králowstwj tomto Českém, a milownjku národu i také gazyku našeho Českého, se utjkáme, a Wašj Milosti w tom za raddu a za opatřenj žádáme, že pro čest a slávu Božj a pro zachowánj prawdy geho swaté i wjry cjrkwe swaté obecné křesťanské strany pod obogj w této české zemi, wlasti našj, nás w tom opauštěti neráčjte, ale nad námi swau ochrannau ruku laskawě držeti. A pán Bůh Wašj Milosti rod a dědice rozmnožiti swým swatým požehnánjm a Wašj Milosti toho i w tomto časném i budaucjm wěčném a nebeském žiwotě hogná a štědrá odplata býti ráčj.“ Opět giný dekret:

Gakož těchto nyněgšjch dnůw u mistra Tomáše Mitisa, knihaře w starém městě pražském, we sklepě nebo w krámě geho některé knihy Cwinglianské, ted

dolegi s tituly gegich ze gména doložené, totiž: Conciliatio Patrum et conciliorum, autore Bartholomaeo Vesthemero, Tigurina impressio; Loci communes Volfangi Musculi; In Evangelium Matthäei Musculus; Petrus Martyr in librum Judicum; Petrus Martyr in Epistolam ad Romanos; Decades Bullingeri; Super Esaiam Bullingerus; Petrus Martyr in libros Samuelis; In Danielem Bullingerus; De modo concionandi Lucas Bachmaier Rostochiensis; In Apocalypsin Bullingerus; De origine erroris Bullingerus, — nalezeny a wyhledány gsau, a tomu rozuměti gest, že u giných knihařů též knihy i giné Cwinglianské a Kalvinianské na prodag se nacházegj a nagjti mohau. Čehož G. M. C. nemohauc dopauštěti, aby w králowstwj tomto takowé bludné knihy prodáwány, a to škodné učenj mezi lidi wtrušeno býti mělo, nýbrž to aby k skutečnému přetrženj přiwesti se mohlo: račj administratoru konsistoře Pražské pod obogj způsobau přigjmagjcjch a rektoru Universitatis učenj Pražského milostiwě poraučeti, aby přiwezmauce k sobě geště gednu osobu duchownj z týchž konsistorianůw pod obogj přigjmagjcjch, u wšech knihařůw w městech Pražských, kteřjž knihy prodáwagj, s pilnostj shljdli a přehledali, a gestližeby které z týchž kněh wýš dotčených a nebo giné které Cwinglianské, u kohožkoli z knihařůw našli, ty wšecky aby tomu každému i hned pobrány, a důstognému Antonjnowi arcibiskupu Pražskému donešeny a dodány byly. A tu w tom we wšem hned od G. M. C., cožby se dále s tau wěcj činiti a před se bráti mělo, gistého oznámenj a resolucj se očekáwati má. Decretum per Imperatoriam Majestatem in consilio in arce Pragensi, 7mo Februarii, anno Domini 1571.

Wedlé kteréhožto dekretu od pana administratora, kněze Martina Mělnického, a p. rektora učenj Pražského M. Matěge Dworského z Hágku, pobrány gsau knihy u Matthauše knihaře u sw. Hawla, Decadum Bullingeri

tři tomy, a u Jana Bognera, též knihaře u pěti korun, dwanácte kněh Musculi, a u pana administratora w kaple Bethlemské do dalšjho poručenj G. M. C. zanechány.

Třetj dekret: Geho Milost Řjmský cjsař a Uherský, Český etc. král, pán náš neymilostiwěgšj, mage gistau zprávu, kterakby knihaři prwiěštj proti gistým předešlým wůbec učiněným ne gedněm rozkazům a zápowěděm mnohé cwinglianské a kalvinské učenj i giné sektárské knihy bludné sem do tohoto králowstwj woziti a ty prodáwati měli, (gakž pak ty při témž gednom knihaři w gistotě nalezeny a postiženy geau), ráčj nad tjm nemalau stjžnost mjti; a nechtjc G. M. C. toho z gistých a slušných přjčin, zwláště pak, aby tudy takowé škodliwé učenj mezi lidi wtrušowáno býti mělo, žádnému dopauštěti : geště G. M. C. wšechněm, zwláště pak knihařům we wšech městech Pražských i odginud odewšad, kteřjžby gakékoliw knihy prodáwali, a tjm obchod swůg wedli, i gednomu každému zwláště, přjsně porančeti a přikazowati ráčj, aby i hned žádný z knihařůw po dnešnj den takowých kněh žádných Cwinglianského a Kalvinského učenj sem do králowstwj tohoto newozil a neprodáwal. Než kteréby tak knihy theologické kdo zde prodáwati chtěl, ty aby prwé důstognému Antonjnowi arcibiskupu Pražskému k přehlédnutj podáwal, a w tom se gjm zprawowal. Pakliby se kdo přes to gisté poručenj a nařjzenj G. M. C. tak nezachowal, a čeho se toho dopustiti směl, ten každý od G. M. C. giným ku přjkladu skutečně má trestán býti. Což poctiwý purkmistr a konšelé starého města Pražského, powolagjce před sebe wšech impressorů Pražských i giných, kteřj knihy prodáwagj, dadauc gim dekret tento G. M. C. přečjsti, w známost uwesti magj. Decretum per Imperatoriam Majestatem in Consilio in arce Pragensi, VIII. die Februarii, anno domini millesimo quingentesimo septuagesimo primo.

4.

Cesta z Kopidlna na chlum Weliš.

Od Františka Aloysia Wacka,

král. české společnosti nauk a národnjho českého Museum auda, a děkana w Kopidlně nad Leštinau.

Naše wlast česká, přebohatá gsauc na děge weleslawné a mnohotwárné, tauto zwláštnostj nad giné země se wyznamenáwá, že málo kde w nj mjsta nagdeš, aby se na něm kdys co znamenitého bylo nestalo. Mnohá památka sice giž utonula w moři zapomenutj; mnohé zůstatky welikosti české pohubil čas wše potjragjcj. — Tam kde druhdy wysoko skwaucj až k oblakům pnuly se báně, nynj pase se braw; ona sjdla, kde důmyslná hlawa česká plodila činy wlastenské welikoslawné, nynj drnem porostlá gsau, aneb chatrný toliko rum gediným gest zůstatkem gegich. „O wše požjragjcj čase a ty záwistiwá dlauhowěkosti, — s Nasonem w trudná slowa zwolati musjm — wy hubjte wšecko! Wšecko, wašjm gednák nahlodáno zubem, scházj powlownau smrtj.“ —

Tempus edax rerum, tuque invidiosa vetustas
Omnia destruitis, vitiataque dentibus aevi
Paulatim lenta consumitis omnia morte. —

Ne wšecko, — odstup to od nás! — gen co pozemského, hmotného gest, hubj moc waše; až k duchům wšak nesahá waše zhaubnost. A protož, co' duch praotců našich mysljwal a činil, wjmeť to z wětšj částky

my potomci gegich, a to wnadj a rozněcuge nás, abychom i my w té welikosti a spanilosti mysli a skutků ge dostihnauti se snažowali. —

Ale přežel! gak mnoho až posud gest Čechů, gimž tento duch naprosto neznám, a gimž studené srdce, pomyslywšjm na předky swé. Tudyž pak mnohý wlastenec newšjmawě kráčj po wlastenské zemi, newěda, žetě to swatá, klassická půda, po njžto šlape. Takowý neznatel wlasti pak gegjm pohrdačem se stáwá, a tudyž i gegjm newděčným, nečestným synem. Rozgjmage to geden ze starých slowutných spisowatelů českých, zwolal w tato důtkliwá slowa: „*Bezectné gest, we wlasti swé cizincem býti!*" Ingloriosum est in sua patria esse peregrinum. —

Tito cizincowé honosj se sice začasté gménem *swětaobčanů* neb *kosmopolitů*; ale ubohá wlasti, gestliže nižádných wlastenců, alebrž samé toliko swětaobčany w lůně swém chowáš! Tobě se pak děge, gako rodině, gegjžto otec a žiwitel, zaljbiw sobě w cizotě, o cizé toliko wěci má péči, dům wšak swůg hanebně zanedbáwá, čehož pak pustota domu gediným gest následkem. Kosmopolité, dj Voigt, učený German, pláčj nad Amerikány, uslyšawše o něgaké nehodě gegich: an wšak gegich kragan odewšad opuštěný hyne, na to patřj nehnutým srdcem. Co w zámorských končinách se děge, wšecko wědj, wše na wlas prozjragj: materská wšak země pro ně w prawém smyslu terra incognita gest. „*W cizině ostrowidowé gsau, doma wšak slepci.*"*) Gim wše milé, wzácné, drahé, máli od Germanů, Franků, Wlachů a t. d. swůg půwod: co slowenského, českého gest, gen w srdci práznost a na twáři úsměšek plodj. Odtud i ona trestu hodná newšjmawost a nezna-

*) „Foris sapiunt, domi coecutiunt," — wece náš starý, welectěný Kodicill z Tulechowa.

lost materské řeči, kteraužto slyše mnohého Čecháčka mluwiti, aneb wida česky geg psáti, newjš, smátili se čili nad njm plakati máš. O ubohá, ubohá wlasti, gestliže nižádných wlastenců, alebrž samé toliko swětaobčany w lůně swém chowáš! Gelikož weškeren swět swau obgjmagj láskau a péčj, nemůže ginače se státi, než že ty w gegich srdcjch skrowného toliko kautečka nalezáwáš, negsauc od nich wážena co máti a panj, alebrž co podruhyně. —

W takowéto rozgjmánj zabrala se mysl má, a srdce mé pohřjžilo se w bolestných citech, an gsem onehdy z Kopidlna, sjdla swého, zaměřil k slawnému chlumu Weliši, kterýž odtud s mjli cesty wzdálen gest; k Weliši zaměřil sem, abych na onom wrcholu, w okolj swém wysoko a welebně wzhůru se pnaucjm, pohleděl do krásných končin země české, a ducha swého powyrazil, na něgž práwě rozličná trudnost byla nalehala.— Wjť to každý, komu se toho okusiti dostalo, gak přjgemné city do srdce wane welebná wýšina, kde oko dalekohledné kraginy rozmanitých krás obezjrá, a člowěk čisté powětřj do sebe dýše. Bral sem se řadau wýtečných topolů, genžto začjnagjce hned u Kopidlna a stjnjce a krášljce cestu králowskau, as půl hodiny odtud se táhnau. Byltě měsjc čerwen, a den tak krásný, že nebe z lůna swého krásněgšjho dáti nemůž.— Roztomilá to cesta, kterauž gsem kráčel. W prawo rozlehlá ladná obora wznešeného hraběte Františka Šlika, táhnaucj se po přjwršj až ke wsi Labauni na panstwj Miličowském, gižto množstwj daňků obžjwuge; pod nj lučiny rozmanité, potůčkem Leštinau zawlažené, w nichžto bažantnice, zamilowané slawjčkům sjdlo, a rybnjk Kopidlenský, plodem swým we weškerých Čechách na slowo wzatý, kterýž údolj toto welice krášlj. W lewo na mjrném přjwršj půdy mnohoplodné, stromowjm bohatě posázené, a w údoljčku ležjcj wes

Bjlsko, — druhdy znamenité sjdlo rytjrské — nynj obec panstwj Weliskému podrobená, ku kteréž starowěké ljpowé stromořadj hned od Kopidlna wede. —

Rod rytjřů Bjlských w XVI wěku odtud půwod swůg má, genž w okolj tomto mnohými statky gsau wládli. Nalezáme rytjře Bjlské z Kařišowa (na bljzkém statku Mladěgowském), r. Bjlské z Kamenice (na sausedském panstwj Kumburském), r. Bjls. z Mackowa (na témže panstwj Weliském, na kterémž Bjlsko samo ležj). Titulář od r. 1534 wykazuge Hrocha Bjlského z Kařišowa, a r. 1564 w listowně městyse Kopidlna Hroch z Bjlska se čte. Že rytjři Hrochowé půwodnj gsau kmen nyněgšjch hrabat z Harrachů, wůbec gest známo. *) —

We wěku 17tém (1666) wládl tuto rytjř Jan Ondřeg Kotwic z Kotwice, od něhož zbožnau památku geště w kostele Drahorazském nalezti gest, a gehož přjbuzný Giřj z Kotwice r. 1640 byl král. radau, přisedjcjm u wětšjch práw zemských a heytmanem na hradě Pražském. **) — Po něm následowal r. Karel Kauč z Kauče, spolu pán na Weselicî a Domausnicjch, a nápotom r. Wenceslaw Rašin z Riesenburka, gehož manželka Helena, rozená Myškowá ze Žlunic, statek Bjlsko r. 1681 dne 22 máge Frantiskowi Jos. hraběti Šlikowi za 9700 zl. prodala gest. ***)

---

*) Pessinae Mars Moravicus pag. 603. (Nikoli, — předkowé rodu tohoto slawného giž asi za časů krále Otokara II z Čech do Rakaus se přestěhowali; a wšak i w Čechách a sice w Buděgowsku geště w XV. stoletj nacházjme rytjře Harachery z Rowného, s týmže erbem, kterého rod tento od wěků užjwá. Poznam. Redakcj).

**) Hammerschmid in Prodromo Gloriae Pragenae pag. 781.

***) W. w deskách zemských: 6ter grünzypressen Gedenkquatern sub litt. F. 24.

Kamžkoli z řečeného přjwršj se poohledneš, wšady se tobě dědiny před oči stawj, genžto druhdy zemanská byla sjdla. Tuť k wýchodu widěti Pše neb Pšowes, ležjcj wedle králowky do Gičjna wedaucj, kde giž r. 1406 (dle Balbina in libro curiali) Bohuš ze Pšj gest bydlel, gemuž i statek Ustj na panstwj Kumburském, kterýž král Wáclaw IV Wyšehradu darowal, co léno k němu patřjcj zapechán gest, z něhož ročně 50 zl. lennj činže skládati musil. Někdegšj dwůr zdegšj, znamenité welikosti, byl zbořen, a wšecky mnohonosné role k panskému dworu Kopidlenskému připogeny. —

Nade Pšj wzdálj čtwrt hodiny widěti gest wes Labauň, sjdlo slowutné starých rytjřů Bradských z Labauně, gichž praotec Ottjk z Labauně giž r. 1313 we wlastenských spisech uwádj se *), kteřjž po několik wěků téhož statku držitelé byli, magjce prwnj swůg názew od bljzké twrze Brady, gegjžto skrownička pozůstatek až dosud na sausedském panstwj Weliském (Gičinowském) k straně sewernj strmj. Giný Ottjk z Labauně, seděnjm na Gičinowsi, založil r. 1408 w Kostelci, gen několik honů odtud, kaplanstwj na wěčné časy. **)

Wes Labauň, dřjwe než připadla ku král. komoře české, stála posléze pod wládau Jesuitů Gičinských, a až posud mrawnostj a nábožnostj nad giné obce se wyznamenáwá. Gakéhož zlehčowánj téhož slawného řádu za wěku našeho, zwláště od newěrců, slyšeti gest! gežto i tu platj: „Po owocjch gegich poznáte ge.“ Wšady, kde wládli, ušlechtilé mrawy, pořádný žiwot, ochotná poslušnost obecného lidu až posud se shledáwagj, což zagisté nemalá gegich oslawa gest. —

---

*) Wiz Diplomatarium Waldsteinio-Wartenbergicum pag. 236.

**) Libr. Erectionum Tom. VIII. B. 9., kde Famosus vir Ottico sluge.

Naproti Labauni ležj k uhlu půlnočnjmu na nemalém wrcholi Bartaušow, hraběcj dwůr Šlikowský, a pod njm wýska téhož gména; kteráž mjsta od Labauně ladné údolj, a njm winaucj se Leština dělj. Geště r. 1675 dle Bartaušowa rozlehlé panstwj pogmenowáno bylo, genž 14 wesnic do sebe obsahalo, nynj s nimi wšemi k panstwj Wokšickému přináležegj. — Byltě Bartaušow po mnohé wěky sjdlo na slowo wzatých panských a rytjrských rodů. Zde wládli w stoletj 16 páni z Šellenberka, gimž též Kost přináležel. Poněwadž w témž čase páni Trčkowé na bljzkém Weliši panowali, mnohé mezi těmito rodinami stalo se zasnaubenj. Na počátku wěku 17ho seděli tuto Kapaunowé ze Swogkowa, gichžto předek Jaroslaw giž r. 1355 Karlowi IV w Pise, an tam ohawnau zrádau měl zahynauti, hrdinstwjm swým zachowal žiwot, byw za to zlatým řetězem poctěn.*) Roku 1644 tento rod rytjrský we staw swobodných pánů powýšen gest, a z nich pošel čtwrtý biskup Králowéhradecký, Bohumjr ze Swogkowa, dosedna na to biskupstwj r. 1698, od něhož jesuitský kostel sw. Ignáce w Gičjně r. 1701, krátce před geho smrtj, poswěcen byl.**)

Po Wáclawowi Krištofowi Kapaunu ze Swogkowa byl pánem na Bartaušowě r. 1614 rytjř Hertwik Myška ze Žlunic a na Lužanech, a po něm panj Mařj Magdalena Trčkowá, rozená z Lobkowic, od njž knjže Fridlandský za swé panstwj Sadawu panstwj Kopidlno a Bartaušow směnau obdržel gest, geště gj 100,000 řjšských tolarů přidaw. Albert z Waldšteina postaupil statek Bartaušow za léno Anastasowi Nave Guterdingo-

*) Ab eo auratus Eques creatus. Balbin. in Tabulario genealogico.

**) Rohn in antiquitatibus Eccl. District. Reginaehradec. pag. 16.

wi, pozůstalému synu rytmistra Guterdinga, genž u wogště geho slaužil, a po něm dostalo se cjs. setnjkowi Karlowi z Villani, magjcjmu dceru řečeného rytmistra za manželku, gemuž od cjsaře Ferdinanda III, dle rozsudku od 9 unora 1642, statek ten lennjho swazku oswobozen, a we král. desky zemské wtělen gest.*) Dne 22 ledna 1647 kaupiltě statek Bart. Matěg Zasadský z Gemsendorfu, genž w Kopidlně sjdlil, od Karla z Villani za 4650 zl., od kteréhož prodegem na Františka Arnošta hraběte Šlika přešel, a u téhož rodu co djl alodialnjho panstwj Wokšického až posud setrwáwá. —

Aby řečený hrabě dwůr Bartošowský zwětšiti mohl, gedna celá dědina musila zmizet. Ležełat totiž na stráni pod dotčeným dworem wýska Žjtětjnek, magjc naproti sobě w údolj wětšj wes, Žjtětin zwanau. Hrabata Šlikowé geden grunt po druhém z onéno skupowali, zbořiwše stawenj a připogiwše role ke dworu swému, až poznenáhla naprosto zmizela, gegjž památka toliko w staré krstěcj matrice Kopidlenské až posud se zachowáwá. —

Cestugje po táhlém přjwršj, na němž řečený Bartaušow ležj, a kdež se dokončuge a ke wsi Dolanům klonj, došel gsem k Drahorazům, dědině na témže Weliském panstwj, kdež filiálnj kostel a škola k osadě Kopidlenské gsau přiwtěleny, kteréhož mjsta památky odemne giž r. 1829 we swazku třetjm časopisu tohoto na str. 104—112 popsány byly. — Gak mile zde pocestný Božj hrob, Jeruzalemskému zewrub podobný, zočj, připomenauti sobě musj weleslawného muže hraběte Františka Josefa Šlika, kterýž geg welikým nákladem swým r. 1698 tuto wzdělati dal. Mnohoť gest krásných a skwostných památek geho zbožné a šlechetné mysli na panstwj tomto, o nichž na giném mjstě

*) W. Landtafel Instrument. Buch 149. I. 27 et 624. O. 22.

gsem psal, *) a sladkau radostj gjmá to srdce, an na tolika mjstech, procházege panstwj toto, gednąk tolik překrásně wzdělaných chrámů, gednak welmi mistrný zámek, gednak pěkný dům faruj, gednak mnohé nákladné hospodárské stawenj zhledneš, genžto wšecky od něho půwod swůg wzaly. Diwnotě každému, kdož cestuge tuto, kterak tě muž gediný, nechať znamenitým oplýwal bohatswjm, wšecky tyto wýborné wýstawnosti wywesti mohl. Byl to ale též zbožný a k wywedenj welikých wěcj přjzniwý wěk, we kterémž šlechetný urozenec tento gest žil! Wjra hned od dětinstwj progjmala člowěka skrz naskrz, doprowodjc geg skrze celý geho žiwot, a řjdjc weškeré gednánj geho; a tato neywyššj moc a sjla lidského srdce dodala mu ke wšemu srdnatosti, statečnosti a způsobilosti. Bůh tě byl w nich, a účinkowal z nich krásné, libé a weliké wěci. Wzezřenjm do takowéto krásné minulosti okřjwá srdce zwláště tenkráte, an za dnů našich u tolika lidj, genžby též mnoho welikého mohli způsobiti, studenau, negapnau mysl k tomu shledáwáme. —

Ubjrage se dále od lahodného mjsta tohoto, z něhož wábná do Kopidlenského údolj wyhljdka gest, a kde mrawný, bohomyslný, pracowitý a na swůg staw dosti wzdělaný lid obýwá, došel gsem lesjka ¼ hodiny odtud, ohledna se w prawo na malau wesnici Keteň, kteráž údoljčkém se táhne, a w njž w 16tém wěku též zemanský statečék byl. Wládla njm posléze slečna Marta z Týmburka, postaupiwši geg nápotom klášternjkům sw. Jakoba w Starém městě Pražském pod záwazkem tjm, aby obětowali za ni gistý počet mšj swatých, gakož se to přiwolenjm českého krále Wladislawa dotwrzuge. **) Tento swobodný statečék kau-

*) Wiz Hormayers Archiv für Geschichte, Statistik a t. d. Jahrgang 1827. N. 80. —

**) Rother Kauf-Quatern v. Jahre 1548 sub lit. G. 30. —

pil pak 3ho ledna 1731 od řečeného kláštera Geho Excellencj p. František Josef hrabě Šlik za 1000 zl., a menšj fundacj přenešena byla na gistý dwůr w Hostauni Rakownického krage, an ho klášter sw. Jakuba s powolenjm králowským dne 17 listopadu 1730 kaupj gest dosáhl. *) —

Staršj obywatelé Ketenštj připomjnagj sobě geště častěgi sedmiletau wálku, kterauž i dědina gegich nemálo sewřena byla; připomjnagj sobě swéwolné týránj lidu od zpupných Prušanů dle tehdegšjho krutého běhu wogenského, kteřjžto žádagjce násilně piwa netoliko pro sebe, ale i pro napágenj swého koňstwa, trýznili obywatele, an gim w tom whod nemohli býti. Od onoho wšak času newkročila noha nepřjtele w kraginu tuto; bylot wesničanům těmto až posud w blahém pokogi žjti. —

Když k řečenému lesjku na přjwršj se přigde, za kterémž w lewo wes Audenice s filialnjm kostelem a se školau k faře Libanské patřjcj ležj, rozprostjrá se před očima walná planina k sewernj a wýchodnj straně, kterauž wesnice Nadslaw, Střewač, Chygice, Kostelec, Dolany a Bartaušow obrubugj, samá rytjrská sjdla w prostřednjm wěku. — Gak weliká ale změna w několika stoletjch s nimi wšemi se stala! Gak často se w nich střjdaly rozličné rody gich wládců! A gak zpléše upřjmný wlastenec, přirownáwage gich nyněgšj weselegšj a sljčněgšj twárnosti, wzhledem gich žiwobytu a obydlj, k někdegšjmu trudnému gich stawu, an těžkau geště porobau sewřeny byly! —

Zemnatost půdy, kterauž tuto se kráčj, prostřednjho wýnosu gest, a cesta w lewo k Střewači, **) w prawo

*) Erster sonnenfarbener Quatern sub lit. C. 11.

**) O Střewači psal gsem w 15tém swazku tohoto časopisu, a mnohá tam uwedená zpráwa k popsánj cesty této přináležj. —

ke wsi Chygicům wede, kteraužto poslednj, z přjma k Weliši wedaucj, nastaupil gsem. Chygice obraz gest dědiny, gakéž widěti w Krkonošjch; nebtě rozlehlá po stránjch, a údoljm rozstawena, gežto potůček Leština zawlažuge. Gegj ozdoba gest w nowě wzdělaný kostel filialnj, wznášege se welebně nad nj na wyšině, kteráž odtud až k Weliši se táhne. Při swěcenj téhož chrámu r. 1826 konaném od kapitolnjho děkana Hradeckého, weledůstogného p. Františka Wurdy, řeč duchownj držel gsem, a gi r. 1829 tisknauti dal;*) ozdoba gegj též gest r. 1825 skwostně wystawená škola, při kteréžto swěcenj co znamenitého se dálo, w swazku 16ém školnjho časopisu „přjtele mládeže“, šjřegi popsáno gest. —

Chygice starowěké gsau sjdlo, a wjce urozených wládyk ze spisůw zemských gest známo, genžto sjdlili na tomto býwalém statku. Za šedého starodáwna wládli zde páni Chygičkowé z Chygic, z kteréhož rodu o Janowi r. 1384 dne 2ho března se pjše: že nařjdil synu swému Marquardowi, aby dwě kopy grošů wěnowal farnjmu kostelu w Chygicjch. Tentýž Marquard též kostelu metropolitánskému na hradě Pražském 2 kopy grošů pro tak nazwané Mansionáře (1408) obětowal. **) — Klara z Chygic, bezpochybně sestra Marquardowa, prowdána byla za statečného Prokopa z Gičjna, gemuž rytjrský statek Choteč přináležel, kterýž nynj k panstwj Kumburskému přiwtělen gest.

Balbin in libro curiali uwádj pány z Probluze co držitele statku Chygického. Po smrti Doroty z Probluze

*) Wiz Nowé přjležitostné řeči duchownj w Praze 1829 str. 172—186.

**) Wiz Lib. Erection. Tom. VIII. F. 2, a Tom. XIII. R. 5. Famosus vir Chygiczka de Chygicz armiger dat duas sexagenas census .....ex ordinatione patris sui Joannis.

4 kopy grošůw českých Mikulášowi sudjmu Bydžowskému, gakožto léno Wyšehradské, připočteny byly. Z wěku 16ho známi gsau dwa wládykowé, Jaroslaw (1534) a Michal (1572) Sak z Bohuňowic, co páni Chygického statku, *) kteřj též w bljzkém Lochowě a Chotelicjch swobodné dwory swé měli, a pohřbeni gsau we filialnjm kostele Audenickém na panstwj Kopidlenském, w kterémž geště krásné mosazné swjcny s gich znakem a nápisem se nalezagj. —

Poslednj rytjř statku Chygického byl Giřj Howera z Lobenšteinu, gehož gméno na starém oltáři w tamnjm kostele s geho dwěma manželkami takto zaznamenáno bylo :

Tento oltář gest udělán z nákladu urozeného a statečného rytjře pana Giřjho Hendricha Howery z Lobenšteina s geho dwěma manželkama.

Dorota Alena Howerowa, rozená *Genjkowa z Kemsendorfu.*	*Giřj Hendrych Howera z Lobenšteina* na Chygicjch.	*Lidmila Eleonora Howerowa*, rozená *Chyška ze Žlunic.*

Od 29 března 1688 přináležj statek ten k Weliskému panstwj, an geg hrabě František Josef Šlik od řečeného rytjře Hawery za 6000 zl. gest kaupil. **)

Gak pocestný wynikne na wýšinu, kterauž kostel Chygický krášlj, giž z bljzka, as půl hodiny ze wzdálj, spatřj slawný chlum Weliš, an wysoko k oblakům strmj. Co tam důmyslný básnjk Mathisson w gednom spisu swém prawj :***) „Že teprw, an dub zwrácen na zemi ležj,

*) Paprocký o stawu rytjrském str. 284.

**) Wiz 3ter weisslilienfarbener Gedenkquatern 1689 den 14 Februarii sub lit. B. 20.

***) „Erst wenn der Eichbaum hingestreckt liegt, wird man es ganz inne, wie gross er in die Wolken ragte.“ — Mathisson in seinen Erinnerungen.

zauplna poznati lze,kteraktě wysoko k oblakům sahal;" to připadá na mysl pautnjkowi, když zrak swůg bystře na Weliš upře. Tu žalostně pěge s welectěným wlastenským básnjkem, p. děkanem Markem:

Pusto, smutno po wrcholu,
Stanowiť se nemá na čem zrak;
Wzhůru zřjmli nebo dolů,
Wšecko kryge truchliwosti mrak.

Zlaupen stogjš mrtwý chlumu,
Holý bez okras a ozdoby;
Neuhodneť z chatrného rumu
Chodec někdegšj twé podoby.

Newj, kterak tam, kdež káně
Nad pernatau ljtá laupežj,
Hrdě stály skwělé báně,
Na hrad slawný zřjce se wěžj.

Newj, která krutá směna
Wstaupila sem zhaubnau šlepěgj,
Newj, kterau zahlazena
Byla skwostná sjdla peřegj.*)

Kráčege chodec na této wýšině dále, a mage Weliš ustawičně před očima, dostihne pod patau geho k polednjmu uhlu wes Starý Weliš s farnjm chrámem sw. Wáclawa mistrné a nádherné wýstawnosti, žeby každé biskupské město co kathedrálnj kostel krášliti mohl. Welikomyslnau a zbožnau štědrostj Anny Josefy, hraběnky Šlikowé, rozené hraběnky Krakowské z Kolo-

*) Wiz geho odu na Weliš, kterauž nawštjwiw mne w Kopidlně, na mé powzbuzenj složil. Žel toho, že tento náš Slawjk giž zřjdka kdy pěge! —

wrat, powstal ř. 1755 tento krásný dům Páně, a od hraběte Petra Přichowského, biskupa Králowéhradeckého, poswěcen gest. Stálté tehdáž 34,000 zl., a stawitel geho byl slowutný Wlach*). Až do roku 1776 náležel co kostel komendátnj ku faře Kopidlenské, kdež pak za farnj wyzdwižen gest, gakož již r. 1384 w Starém Weliši farnj byl kostel.

We wsi této byl w prostřednjm wěku geště zwláštnj zemanský statek, na kterémž r. 1422 Hašek Ostrowský z Waldšteina seděl; **) roku 1589 uwádj Paprocký Albrechta Hložka z Žampachu a na Starém Weliži (sic), a w 17tém wěku wládl na statku tom hrabě Riwara, od kteréhož geg hrabě František Arnošt Šlik za 3000 zl. kaupil. —

Prawdať gest: gednotně strmjcj skály a chlumy, genž w okresu weliké planiny se wywyšugj, budj city wznešenosti w duchu gich spatřitele. Geště wšak wjce gjmagj pozornost geho, gsauli památkami lidské důmyslnosti a pilnosti wyznačené. Tuť probjhá duch samoděk wšecky časy dáwnowěkosti, pozastawě se u wýtečných mužů a weleslawných gich činů. Podobné city a upamatowánj budj též pohled na slowutný chlum Weliš. A gak onino se powyšugj a tato ožiwugj, an gsme wynikli až na wrch geho! Weliš lišj se znamenitě odewšech gednostogjcjch chlumů, genžto kragské město Gičjn se wšech stran obstupugj, gsa práwě tak památný i w našich letopisech; gelikož se nám gednak radostné, gednak žalostné přjběhy na mjstě tomto na mysl uwozugj. Zde giž před šesti stoletjmi pooddechli sobě králowé češtj od trudných zemského

---

*) Nemohu mlčenjm pominauti, gelikož to poněkud onen wěk wyznačuge, že w pjsemných účtech wšech na wzdělánj kostela téhož učiněných nákladů též 17 kr. za kaupený *karabáč* gest uwedeno.

**) Wiz Tom. III. Scriptor. rerum bohem. pag. 42.

řjzenj prácj, powyrážegjce se lowectwjm w rozlehlých lesjch, gimiž planiny tyto takměř zcela pokryté byly. Tak se Přemysl Ottokar II častěgi tuto kratochwilil. — Zdetě sjdlil Zdeněk, praotec Waldšteinů, a wnuk geho Hynek, kterýž Ottokarowi r. 1254 válečně proti pohanským Pražanům táhnaucjmu do pole postawil sebe a swých 24 ozbrogených synů. (?) — Zde obmýšlel pomstu proti Ottokarowi Budiwog z Rosenberka a synowé geho Wjtek a Wok (1260), že gim za násilně odgaté panstwj Hlubokau (Frauenberg) Welišem tak chatrnau náhradu dal.*) — Zde Čeněk z Wartenberka (1420) walně pokladů nashromáždil, kteréž dřjwe než se obrátil ke straně Sigmundowě, lstiwým způsobem wylaudil z rukau pražských Taboritů. — W okolj tomto zůřila r. 1424 wogenská zběř Žižkowa, rozšiřugjc mezi pokognými zdegšjmi obywateli weliku zpaustu a strast. — Zde uložené byly (1500) po celé stoletj welmi památné kompaktaty, čili tak zwané čtyry články pražské, pro gichž wydobytj tolik drahé krwe wylito bylo. — Zde zahořel wztekem (1507) Mikuláš Trčka z Lippy proti manželce swé Kateřině z Šellenberka, ana w manželské wěrnosti panošem Zdeňkem Šanowcem porušena byla. Žárliwý, těžce uražený manžel Zdeňkowi hlawu dal stjti, bábu ale bywšj kupljřkau, za žiwa zakopati, a newěrnau choť swau zazditi kázal.**) — Zdetě stál druhdy weleslawný hrad, založený od hrdiny Wiléma Trčky, i neysilněgšj moci nepřátelské nedobytný; kolikrátkoli

*) Přjčinu uwádj Balbin in Epitome historica pag. 271: „Ob unum leporem, quem in regiis silvis cepisse venatu ferebatur." K panstwj Weliskému, kteréž nynj obsahá 49 wesnic, tehdáž gen 7 gich náleželo. Balbin Litterar. public. Volum. I. pag. 146.

**) Wiz Bienenbergs böhm. Alterthümer 3s. Stück S. 203, a Tom. III. Scriptor. R. B. pag. 284.

Šwedowé naň činili útok, tolikráte gim bylo odtud s potupau odtáhnauti. Twrz tato panenský sobě powždy zachowala wěnec, gežto i nádherně k oblakům strmjcj Trosky, odtud widitedlné, a 3 hodiny wzdálj, geg posléze potpratily, an gich Giřj Poděbradský strašným útokem dobyl. *) — Chlum tento obklopowala krásná obora, též od pánů Trčků (1600) založená, z njž neywzácněgšj zwěř do wšech končin země české rozesjlala se. — Z mjsta tohoto bylo widěti plameny hrozného ohně, gjmž Škandinawowé r. 1646 plenili a hubili sausedské panstwj Starohradské, poněwadž uloženau za wypálenj daň nemohlo zaprawiti. — Hradu tomuto mnohý katolický duchownj měl děkowati za zachowánj žiwota swého, an se w něm před krwežjžniwými nepřátely we wálce Šwedské ukryl, až pak po gegjm skončenj na rozkaz Ferdinanda II hrad ten byw zbořen, w truchliwý rum rozwalil se.**)

Bolestné city budj pohled na tyto přjtomné zřjceniny, an paměti se předstawuge walný řad slawných pánů a welitelů, genž tuto gsau wládli. Kde gste wy wěkoletj Wjtkowci Rosenberského kmenu, wy Wartenberkowé a Půtowé z Friedlandu, wy králowé Jene Lucemburský a Giřj Poděbradský, wy páni z Michalowic, ze Zwjřetic a z Kunstatu, wy Trčkowé, Turnowé, a ty na slowo wzatý knjže Friedlandský, genžto slawnau nad mjstem tjmto wedli gste wládu, zamýšlegjce snad tuto weliké a blahoděgné swé činy? — Zmizelť nádherně a skwostně zde wzdělaný hrad, skrowničký

---

*) Balbin in Miscell. lib. I. pag. 131. „In cujus vivarii medio fortissima arx quondam stetit etc. . . . .

**) Žádal tehdegšj wládce mjsta téhož, hrabě Fr. Arnošt Šlik, aby aspoň gedna wěže zůstati mohla, kteraumž w čas wálky hned zbořiti uwolil se; bylo mu wšak w tom odepřjno. —

toliko rum gediný gest zůstatek geho. Nenjť wás sice tuto, — wám wšak pozůstáwá wznešený osud wšech duchů nesmrtedlných; „byliť gste, — gste až posud, — a budete po wšecky wěky.“ O tělјch a hmotných toliko žiwlech ta wýpowěd platj: „Byliť gsau, a nebude gich wjce.“ Mnohému z wás uwinula historie krásný bobkowý wěnec; mnohý ale trne nad ortelem, kterýž nad njm ta nestranná sudj činů lidských nezměnitedlně gest wyřkla. —

Zde Wjtkowcowé, zbauřiwše se proti králi Ottokaru a Wáclawowi II, trudné žiwobytj měli, trwagjce ustawičně w negistotě a strachu, až padše pak do gich moci bolestnau zašli gsau smrtj. — Čeňkowi z Wartenberka trudila geho wrtkawá politika mnohdy geho ginak slawný a záslužný žiwot; gednaktě ke straně králowské, gednak k taboritské se chýlil, weda pro gednu i pro druhau statnau swau zbraň. — Hrabě Thurn, tento weliký odbůgce a trapič katoljků, záštjm proti cjrkwi katolické k bauři byl puzen a sweden, postawiw se w čelo buřičům proti gich prawému králi, obhágil ale neyrychlegšjm toliko útěkem se swým králjkem Bedřichem swůg žiwot. — Knjže Friedlandské, — weliký Waldštein — kterýž dle swědectwj sauwěkého Balbina časťěgi z bljzkého Gičjna přicházjwal na tento hrad, zaslonil poslednjm činem swým skwělost a slávu předešlého žiwota swého.*) —

Kterak ale okřjwá a powyšuge se srdce, an sobě mnohých potomků z kmene Wartenberského připomj-

*) „Waldsteinium Friedlandiae Principem vidi adhuc puer saepius hanc arcem, quae in ejus erat ditione, ex proxima civitate Gicžinensi adeuntem, ejusque viciniae totius ad multa milliaria aspectu sese oblectantem.“ — Balb. Miscel. histor. lib. III. cap. 8. — We spisu p. Schotkýho: „*Über Waldsteins Privatleben,*“ mnohá se o něm wzhledem Weliše nacházj zpráwa. —

náme, genž co zdegšj dynasté mjrně a dobrotiwě tuto wládli, otcowsky chránjce poddaných swých! Gak čestnau a krásnau paměť založili sobě tuto welikomyslnj Trčkowé, od poddaných swých welice milowanj! Gak o to horlegj wznešenj Šlikowé, genžto giž od sedmnáctého stoletj (1636) panstwjm tjm wládnau, aby sobě u podrobeného gim lidu dobyli lásky a důwěrnosti, kteráž též od gednoho pokolenj k druhému takměř dědičnau býti se zdá, a powzdy se rozmáhá wjce a wjce! Co wšecko činil k gich dobrému hrabě František Josef a manželka geho Anna Josefa, — tito prawj lidomilowé — gichžto gména až posud pohnutým srdcem se blahoslawj, a přitom wděčná slza w oku se třpytj! W gaké mnohowážnosti žige tuto až posud šlechetná kněžna Esterhazy, co weliká dobrodinkyně chrámu Páně a duchowenstwa, gegjž wznešená a zbožná mysl a štědrost mnohau welečestnau paměť po dlauhé wěky tuto si založila! *) Gak wýtečným činj se spanilau a dobročinnau myslj swau k poddaným swým wysoce urozený hrabě František Šlik, nyněgšj panstwj tohoto wládce, — a wznešená geho máti, Excellencj hraběnka Filippina, a wýborná dcera gegj Alžběta, u nichžto zbožná mysl, ušlechtilost srdce, dobročinnost k nuzným a chudým a horliwá snažnost o zwelebenj chrámu Páně gegich urozenosti neywětšj okrasa gsau!

Takť zabjrá se duch pocestného, an se na wrchol chlumu tohoto snažj, we wždy hlubšj rozgjmánj nad historij památného mjsta toho, a geho někdegšjch držitelů. Nenechá ho wšak přerozkošný pohled w okolnj kraginu, gižli wrchu hory dostihl, dlauho po-

*) K spisku tomuto přináležj moge obšjrněgšj historie gruntownjch pánů Weliských, kteráž w archýwu Hormayrowu r. 1827 pod názwem: „*Die Geschichte der Dynasten von Welisch*“ w čjslech 67 až do 82 tištěna gest.

hřjžena w myšlenkách těchto; gakés kauzedlné tknutj zaugjmá pogednau ducha geho; zamlčuge se wšecko upamatowánj; dušetě nynj sama citedlnost w obdiwowánj přjrody majestatné. Stogjť nynj chodec na weleslawné wýšině, kteráž tuto stála, dřjwe než se gj dotkla noha gakéhos smrtedlnjka; kterauž geden wěk druhému zůstawil nezměnitedlnau, an malá přeginačenj wygjmáme, gichžto žiwlowé a ruka lidská na swrchku gegjm způsobily; kteráž až dosawad wšem zhaubným mocnostem wzdorowala, zůstanauc pod wěčným přetwořenjm wěcj wůkol nj gsaucjch tjm, čjmtě gest byla. Stogjť zde chodec, a wznešený cit, ano wytrženj mysli zaugjmá geg, an z tohoto wysokého hlediště při gasné powětrnosti do okolj zjrá. —

W nedohljdných končinách na wšecky strany tratj se a migj oko, gaté gsauc opět newyslownými krásami ladných romantických kragin; bystrooký hledič zjrá odtud až na deset mil wzdálj, a kamžkoli zjrá, wšady widj požehnanau, přeblahau zemi, pod žezlem neydobrotiwěgšjho ze wšech mocnářů, gehož otcowská laskawost neunaweně bdj a aučinkuge pro blaženost každého wěrného swého. O, tuť raduge se Čechem býti, tak wýbornému králi podrobeným! —

Zwláště ale k sewern weliké, wznešené diwadlo odtud se odwjrá. W dálce desjti hodin ohražugj Krkonoše w poloublauku obzor náš neb horizont, gako po stupnjch se powyšugjce a ozdobené gsauce temnau zelenostj lučin a lesů. Slyšme, kterak učený náš wlastenec, p. Hoser, Trutnowský rodem, cjs. dworský radda a Dr. w lékarstwj, wýhled na Sudety s chlumu Weliše, an k wečeru se chýlj, popisuge: *) „Čerwenawý lesk zplýwá co gasnost nebeská nad wrcholy obrowých hor; gsauť to poslednj giž laučjcj se paprsky slunce, kteréž

*) Wiz das Riesengebirge von Dr. Hoser, 2r. Theil S. 38, 39.

wše blažjc a krášljc geště gednau sesjlá s nebeské wýsosti swé w lůno stinných údolj, aby pohledem milostné matky, geště usměgjc se na djtky swé a laučjc se s nimi, žehnala gich. Poloprohledawě, we fialowé ohniwé záři, mlčjc a wznešeně slawěgj Krkonoše skonánj každého letnjho dne; geště gednau zaswitne nad dalekým obzorem swětlo swěta, — a tuť widěti w okamženj nad tmjcjmi se horami blankytnau záři, až zmizj w záslonĕ, kterauž noc nad nimi rozprostjrá.“ —

Krásný též wýhled s Weliše k polednj straně, w njž aspoň čtwrtina Čech, přerozmanité kraginy do sebe obsahagjc, před oči se stawj, a na mjli wzdálj slowutné rybnjky panstwj Kopidlenského, Křešický, Kamensko, Ledkowec, co wábná zrcadla před nimi se skwěgj, weškerau stranu tu gako oživugjce: k západu wšak wýchod gest obmezen přjwršjm, genž začjnagjc u Lorety až k městu Sobotce se táhne, a ladnau zakrýwá kraginu, w njž Mladá Boleslaw ležj, a nad nj toliko wysoko strmjcj wrcholy Bezděze a Wyskeře wynikagj. —

Končina od Sudetu až k městu Gičjnu táhnaucj se, pahrbky a gednotnými chlumy gako posetá gest. Brada, Tábor, Bradlec, Kumburk, Zebin nad giné wynikagj se swými gednak lysými, gednak obrostlými wrcholy, s utěšenými údoljmi se střjdagjce. Z gich slawných hradů chatrný toliko ostatek geště widěti gest. Zdáť se, gakoby wšemocná ruka Páně z nich předsjnj byla utwořila k chrámu swé wznešenosti, kterýž w Českých Krkonošjch užaslému lidu wzděla-la gest.

Krásu řečené končiny, kteráž u Gičjna w ladné, úrodné údolj dokonáwá, wywyšugj geště wjce mnohé dědiny se swými chrámy, genžto w mjrné wzdálenosti od sebe stogj, a sljčný Gičjn obklopugj. Wostružno se swým překrásným chrámem, — památka oswjcené kně-

žny Alžběty Esterhazy, — Wokšický zámek s nákladným farnjm dworem, Waldice se swými někdegšjmi Kartausy, od Alberta z Waldšteina založené, Starémjsto, Popowice, Nemyčewes, Miličowes a w. g. w tomto pozemském obraze se wyznačugj, na nichž oko citného pozorowatele s libostj dlj. Neybližšj okolj hory Weliské od onoho wěku, co se tuto prwnj usedlost stala, rozličné trpěly změny. Strana západnj počátečně samý les byla, z kteréhož až do našich dnů malá toliko částka gest pozůstala. *) Gména těch wesnic, kteréž k sewеru a k gihu tuto ležj, gakož: Březina, Ostružno, Hlohow, Křelina, Bukwice dosti to oswědčugj. Gakž tuto lhotnjci se usjdlili, a tudjž worby potřebj bylo, musiltě les proklestěn býti. —

Obwýšnost neb stráně chlumu Weliše krášlili druhdy geho dynasté, gakž tomu w každém wěku panugjcj welela chuť. Wilém Trčka, gakož giž řečeno, skwostnau oboru zde založil gest. Waldštein Friedlandský posázel polednj stranu rýwjm, kteréž tuto před wětry sewernjmi dobře bylo ochráněno. Až podnes tento djlec hory *winice* sluge. Posléze se užilo mjsta téhož k sázenj owocných stromů, gakož tu až posud několik starowěkých widěti gest. Pod winicj gest nynj w nowě založena krásná owocnj zahrada, — záslužné djlo drahého přjtele mého, důstogného pána Josefa Stránského, děkana Weliského. Čestnotě zagisté pro

*) Že w času prwotném i přjwršj toto bylo zatopeno, zřegmý toho důkaz gsau škořepinowé otisky w pjskowém kameni zde častégi nalezené, gehož bohatý lom bljž Weliše u Podhradj se nacházj; důkaz toho wynalezené nedáwno pozůstatky Rhinocerosa kopaného, (Tichochinus od Cuviera nazwaného), w pjsčitých skalinách Prachowských $1\frac{1}{2}$ hodiny odtud. Wiz Verhandlungen des vaterländischen Museums auf das Jahr 1826. —

gegjho zakladatele, že stráň tato půwodem geho tak sljčnau dostala twárnost, a nynj giž hogný užitek nese. —

O utěšená, překrásná kragino! každý zde zwolatj musj. A předceť radostné city nad wnadami twými zakaluge myšlenka ta: i ty gsi pominutedlná! I ty neysljčněgšj wýtwory přirozenosti, ta neywznešeněgšj djla lidská gednau se rozwalj w prach. — Powyš se tedy, ty duchu lidský! nade wšecky řjceniny swěta tělesného! neboť ty nepominutedlný pramen žiwota do sebe máš; ne ty, alebrž obálka twá se rozwalj w prach. —

Zápasme tedy statně s osudem swým; držme se ctnosti, milugme powinnost swau, a tuť možno bude nám, dosjci wznešeného určenj swého. Deyž, ty dárce wšeho dobrého! sjly, dey srdnatosti w utrpenj a důwěry w gisté wjtězstwj!

Zachowey nám Bože krále!
Františka nech dlauho žjt!

Tjm spokogenost tuto, a blaženost tamto bude los náš!

W Kopidlně nad Leštinau, dne 18. srpna 1833.

5.

Čeřnohorci,
slowanský wáłečný obraz.

Od W. H.

(Ze spisů Bulharinowých).

Otomanská Porta, bogugje s Rusij (w 1807 roce) podněcowala nepřátelstwj ke wšem spoluwěřjcjm našim, ale obzwláštně ke Slowanům. Paša Skaderský umjnil potrestati Černohorce za to, že slawným modlenjm swětili wjtězstwj ruská. Hromady laupežných Albanů i Turků, gako hladowitj wlci, proháněli se na pomezj Černohorských, aby se werwali we wnitřnosti gegich, uhasit krwj žjžeň msty, a laupežj chrámů božjch zjskati kořist.

Mezi horami a roklemi propletá se stezka z Černohorska, na obšjrnau rowinu, ohraničenau s gedné strany skaderským gezerem a s druhé stráněmi hor pokrytými hustým lesem. Na samé čáře Černohorské teče potok, přerýwagjcj stezku, nad njž s obau stran nawislé skály, čili utesy, pokryté chrastjm a některými gedlemi, dělagj přirozené sklepenj, roztržené we wrchu gen na několik sáhů. Slunce giž zašlo za hory, i posledni střely geho ozařowaly wrchy dřew. W dáli slyšeti bylo bučenj stád, nawracugjcjch se z pastwišť, a křiky rolnjkůw. Hlasowé pomalu zamjrali; konečně wše utichlo, a saumrak pokryl zemi.

Na utesech po obau stranách stezky, skrýwali se wkřowj dwa černohorštj strážnj. Zahaliwše se wstruku (černohorský saukenný plášť), leželi na zemi, magjce w rukau dlauhé swé pušky. Za dne nespustili očj s doliny, a když nastáwal saumrak, přislauchali k neymenšjmu šumu, lezli na samý krag utesu. Stráže zbljžiwše se druh s druhem ze dwau utesů, zawedli mezi sebau řeč polohlasně:

„Tyli si to, Jurko?" — „Gá! a to ty Janku? Dobře, že si se ozwal; mně se zdá, že sem slyšel šum dole; i gá sem chtěl pustit kulku názdarbůh." — „Nadarmo; třeba dřjwe okřiknauti se: to sem gá lezl mezi křowjm." — „Mne to mrzj, že mně nadarmo wlhne prach we hlawni. Hle giž dwa dni a dwě noci, co se mi nezdařilo prowrtat ani gedné turecké hlawy." — „Ano gistě po takowém uhoštěnj, gakéž sme gim zadali předewčjrem, netak skoro přigde gim chuť sauti se w hory. Třebaby bylo gjti k nim; mne ge též teskno bez dračky, a moge kulky, bez djla, gakoby mně tlačily srdce. Kdybych gá byl Serdarem aneb Pohlawarem*), sebralbych kolo **), i předložilbych přjmo gjti na Skader, spálit mečeti, pobit wšech..." — „Gistě, gistě Janku! Wládyka gináč zapowěděl.***) Pomnjšli, gak on mluwil nám: „Djtky! šetřite čistau krew slowanskau, gedna krůpěge ge dražšj než deset tureckých hlaw. Bjte se neohroženě, než bjte se tehdáž gen, když můžete zahubiti wraha, a ne tehdáž, když on může podáwiti wás silau, gako sesuwagjcj se skála. Slowo geho, słowo prawdy. Nenj co wzjti we Skader: tam gsau pewné a wysoké stěny, na hradbách děla — ale děla nezastřeljš gako medwěda nebo Šipetara!" —

*) Náčelnjk družiny, náčelnjk wesnice.

**) Způsob sněmu, naše hromada.

***) t. biskup přikázal.

Prawda, wladyka newelel nám wrhnauti se w řady nepřátelské, i přikázal střjleti ze záskalj, ze zástromj, než on radj, gako dobrý otec, šetře žiwot náš, ale po nás nešetřj swého wlastnjho. Ne bratře Jurko, ať si kdo mluwj co chce, ale nenj tak weselo zabiti z ručnice čtyry Turky, gako zařezati gednoho. W domě otce mého na stěnách rozwěšeno gest osmdesát lebek, z kterých přes polowic dobyto gest atahánem i anžarem*). Otec můg padl we slawné bitwě u Krussy**), kde hrdý Machmut-Paša s 30,000 Turků zaplatili žiwotem za drzký zámysl, pokořiti naše wolné Černohořj; než za to dwa ugcowé mogi ukrášlili dům náš dwaceti tureckými hlawami, i ugec Štěpán darowal národu samého Paše, kteráž se nynj chowá we klášteře Cetině. Gá sem geště neodplatil, gak dlužno, za smrt swého otce; geště okrwawená geho košile nenj skryta w zemi, na znamenj konce msty, a klatba, daná mnau mateři, geště nenj wyplněna! Ach Jurko, gak se mi chce wřezati se w neyhustěgšj množstwj našich zloděgů, a byťbych i sám zahynauti měl, než toliko padnauti na tělech wrahů swého otce, omyti se gich krwj." — „Ne Janku! hlawnj wěc ge o tom, abychom wyplenili wrahy našj wjry i wolnosti, a gako wypleniti — to wše gedno. Nemohu bez smjchu zpomenaut, gak sem předewčjrem, položiw na kameně swau fesku***), sám zasedl za druhým kamenem, i walil na zem Turky, gako ospalé tetřewy. Kolik kulek spleštili oni nadarmo na tom kameni, aby sbili mau fesku, i gak hlučně zakřičeli, když se feska swalila, probita naskrz gako řešeto! Než tjše, tjše, práwě se mi zdá že slyšjm, gakoby se něco pleskalo we wodě. — „Gistě někdo přecházj we brod přes potok", prawil Janek: „drž ucho ostře, Jurko,

*) Turecké dýky, anžar gest třjhranný.
**) L. 1778.
***) Červená čepička.

gá se spustjm dolů, a gestli nagdu nepřjtele, wystřeljm z pistole, tu ty běž k našim i střjleg, aby učinili pokřik, ale o mne se nebog. Gá se žiw newzdám, a na smrt se bez potřeby neuwrhu.“ Janek se spustil dolů po kamenj a po swislých sosnách, i dřjw než wyšel z roštj na stezičku, zpozorowal člowěka, genž práwě wyšel na břeh. W temnotě Janek nemohl rozeznati oděwu přišelce, než wěda že se zastawil a též wůkol se ohljžege nepokogně poslauchal, Černohorec wzkřikl za roštjm: „Kdo gde?“ „Bratr Slowěnin z Boka kotorského.“ — „Sámli gsi ty?“ — „Sám.“ — „Proč gdeš na Černohořj?“ „Za přjčinau djla křesťanského.“ — „Od koho i ku komu?“ — „Od bratra našeho, od wůdce gednoplemenného: než nepowjm žádnému geho gména, toliko přeoswěcenému Wládyce Petrowiči. Weďte mne k němu.“ Janko wyšel ze křowj i přibljžiw se k Bokezci, podal mu ruku i prawil: „Zdráw bratře! Bůh pomoc w dobrém djle! Gá tě dowedu ku přednj našj stráži. Hei Jurko! slyšjšli ty nás?“ — „Slyšjm!“ — I tak ostaň sám a poslauchey pěkně. Bůh wj negdeli kdo za Bokezcem. A ty bratře oddey mi swau ručnici, šawli i pistole. Stezka ge uzká, noc temná, i my neznámi druh s druhem. Před půlnocj tobě dagj ručnici se ctj a blahoslawenjm Wládyky. Než to gest má powinnost — nehněwey i neprotiw se.“ — „Wezmi, a gá se nemám proč hněwati,“ odpowěděl Bokezec: „gen nepřjtel nesmj se dotknauti zbraně mé, a komu dám swé přátelstwj, tomu swěřugi i swau záštitu. Poďme čerstwěgi: gá sem promokl i ozábl.“

Bystře šli oba Slowané po uzké i winaucj se stezičce, brzo berauce se w horu, brzo spauštěgjce se dolů, i posledně wzebrawše se na utes, uwiděli w rokli ohně, podlé kterých seděli, na podložených nohách, ozbrogenj Černohorci, zakrywše hlawy strukau. „Hle naši!“ prawil Janko. „Wše ticho, oni oddychagj.“ Při spau-

štěnj w rokli na rozcestj hned se rozlehl hlas za kamenem: „Kdo gde?“ — Lidé slowenštj, s námi Bůh! to gsem gá, Janko Strelič ze Stanewič, wedu k našemu Wládyce Bokezce s dobrým slowem i přátelstwjm křesťanským.“ — „Bůh pomoc!“ prawil strážný, „gděte k serdaru Wukatiči.“ Při těch slowech strážný průtažně zahwjzdl, i po tomto umluweném znamenj, wšickni Černohorci, dřjmagjcj wedlé ohňů, skočili z mjst swých i chopili se zbraně. Serdar Wukatič zakřičel hromowým hlasem: „družino, w strog!“ — i w okamženj čtyřicet wogáků wystrogilo se w gednu čáru. Mezi tjm Janko přibljžil se ke swým towaryšům i pokloniw se serdaru, představil Bokezce, kterýž gemu řekl co i Jankowi.

„Wogáci rozstrogte se!“ zawolal serdar, i obrátě se k Bokezci, prawil: „milosti prosjme do swítánj oddechnauti s námi, a gestli se ljbj posilniti sjly winem i oliwkami. Ty Janko, ostaň zde, a Mjchale Kosteniči rač gjti na geho mjsto.“ — „Nemohu čekati do gitra,“ prawil Bokezec: „u mne gest důležité pjsmo k Wládyce, i mně weleno hned odewzdati ge.“ — „Nu tak s Bohem,“ odpowěděl serdar Wukatič: „hei bratře Petro Simonowiči i Nikolo Dubrowiči, prowoďte čestného gednoplemennjka w Podhorici, k Wládyce, i wraťte se sem co neyspěšněgi, nezapomeňte wzjti na cestu wšeco pro dobrého našeho hostě. S Bohem!“

Gedwa prwnj paprsky slunce ozářili hory, pohlawaři wšech černohorských wesnic, serdaři i čestněgšj měšťané, sebrawše se w Podhorici na radu dle rozkazu metropolity, wyšli za bránu pewnosti, i zastawili se na welikém luhu, kde rozloženo bylo leženjm černohorské wogsko. Měšťané a wogáci hromadili se okolo swých pohlawarů. Daleko rozléhal se po horách šum i howor mnoholidného sebránj. Nagednau zawzněl zwuk zwonu w chrámě, i oči wšech obrátily se k

městským branám. Duchowenstwo, kněžj i mnišj, šli s křjži i obrazy po dwau w řad, před nimiž táhlo žákowstwo zpěwců, hlásagjcj chwálu Wšewyššjmu. Za duchowenstwem šla mnohočetná družina, aneb wjtězi obrowského zrostu, se zbranj na plecech, a za wogskem bral se tichými kroky blahotwárný muž wysokého wzrostu. Bylť oděn w černoaksamitowý kabát, podpásán bohatým pásem, na němž wisela šawle we zlaté pošwě s drahocennými kameny; přes plece byla u něho čerwená wztuha, na lewé straně řádownj hwězda. Hlawa pokryta byla okrauhlým černým klobaukem. Byl to wůdce černohorského národu, metropolita Petr Petrowič.

Hromada slaužjcjch nasledowala za njm, a když metropolita přišel na luh, bezmeškánj ustrogili oltář, a protojerej hlawnjho chrámu počal služby božj. Při pozdwiženj hlasu „mnoholetj ruskému cjsaři“, celé shromážděnj, kněžj, národ i wogsko opakowalo hromohlasně *na mnohá léta*, a když se modlenj končilo, radostná wýskánj rozléhala se w powětřj: „urá! ať zdráw gest prawoslawný ruský cár! ať zdráw gest náš Wládyka, Petr Petrowič.“

Pohlawaři, serdaři i kněžj obstaupili metropolitu. Za těmito čestnými občany hromadil se národ i wogsko w něgaké wzdálenosti. „Sláwa i dlauholetj cjsaři ruskému! Udatnj wogáci geho, naši gednowěrci i gednoplemennjci, wjtězi nad wrahy křesťanského gména na suše i na wodách. Slawno býti geho poddanými, čestno i chwalno býti geho spogenci. Této noci dostal sem z Boka kotorského pjsmo od přjtele našeho i wlastence, hraběte Marka Iweliče, wěrného sluhy cjsaře ruského, w kterémž nám oznamugj, že pewnosti turecké na Dunagi padagj od ruské zbraně gako staré duby od udeřenj hroma, i že loďstwo turecké rozprášeno při Tenedě chrabrým admirálem ruským Seniawinym, gako lau-

pežné ptactwo rozhánj se orlem.“ — Při těchto slowech metropolitowých, Černohorci počali se křižowati i očima děkowati nebi za uspěchy prawoslawného cára i národa. Metropolita prawil dále: „Hrabě Marko Iwelič pjše mi, že paša skaderský, sebraw welikau sjlu, wystaupil proti našemu Černohoří, poslednj přehradě slowanské nezáwislosti w pomezjch barbarů. Turci táhli lesy, aby se prodrali w naše hory z té strany Podhorice. Wám maudřj pohlawaří, chrabřj serdarowé i blahočestnj kněžj ponecháwám otázati se národu, poslatili k paši s prosbau odpuštěnj, anebo sraziti se s newěrnými. Netagjm před wámi, že sjly pašiny gsau we dwoge wětšj našich, že my wšickni zahynauti můžem i domy naše wydati na spálenj, rodiny na smrt aneb w otroctwj. Než řeknu také, že pokořenjm wykaupjme žiwot, i ztratjme slawu i nezáwislost. Gděte i pohowořte s národem.“

Starešiny se rozešli, a okolo každého z nich sebrala se hromada gednowesničanů a přichodnjků (kollatornjků). Počal se znowa šum i howor, i brzo se wšech stran rozléhaly se křiky: „Wogna, wogna! nepoškwrnjme gména slowanského! umřem, ale nepokořjme se barbarům!“ Petr Petrowič, w čas porady, stál u prostřed swých hrdin, opřew se na šawli, i spokogným okem hleděl na hlučné sebránj. Když se rozléhaly wogenské křiky, překřižowal se po třikráte i prawil: „Děkugi ti Bože!“ Starešiny nawrátili se k metropolitě, a geden z nich gménem wšech obgewil, že národ žádá wogny. „Ať bude tak!“ prawil on, blahoslawil sebránj, poklonil se wšem, i se swau družinau odešel w město.

Nagednau z hromady wyběhl člowěk w kurtce*), w krátkých nohawicjch do kolen, s pistolemi i kyn-

*) Krátký žiwůtek, gemuž Slowácí dolman řjkagj, gako husaři magj.

žałem za pasem, i přibljžiw se k metropolitě, řekl: „Wládyko, tys zapomněł na mne: gá gsem tentýž Bokezec, kterýž sem ti pjsmo od hraběte Marka Iweliče přinesl, a žádám sljbenau náhradu.“ Metropolita se zastawil, wyndal z měška hrst dukátů, i podáwage Bokezci, prawil: „Teď máš za službu, budiž nad tebau blahoslawenj božj, za dobré djlo!“ — „Gá neweznu zlata“, odpowěděl Bokezec. „Otec můg zahynul na moři, máti umřela w zármutku: gá gsem bjdný siretek. Přigmi mne w čjslo swých hrdin, gá se chci bjti s Turky. Gestli zaslaužjm milost twau swau udatnostj, nahradiž mně ženau. Na trhu w Boku kotorském uwiděl sem překrásnau Marinu z rodu Bukatičů, i zamilowal sem gi z duše. Otec gegj stár, i nemá synů k zachowánj plemene swého. Hodenli gsem gá cti — býti zetěm udatného Bukatiče, toho dokáži w prwnj bitwě, a o rodu mém i chowánj hle tobě, Wládyko, druhé pjsmo od hraběte Marka Iweliče.“ Metropolit přečetl pjsmo i řekl Bokezci: „Nikyto Boikowiči, gá sem znal udatného i čestného otce twého, Porfiria Nikytiče: přigjmám tebe w družinu swau — ostatnj ponecháwám Bohu. W geho swaté prawici gesti štěstj člowěka.“ —

Den prošel we přjprawách k bitwě; nazegtřj deset tisjc Černohorců wystaupilo w pochod, w osobnjm wedenj metropolity Petra Petrowiče. Přišed okolo poledne k rokli hor, kterauž Turci mjnili proniknauti we wnitř Černohořj, Petr Petrowič ostawil tisjc hrdin pod zpráwau přestařelého serdara Wukatiče — chrániti náchod (defilée); čtyrem tisjcům welel ukryti se w horách k nápadu na nepřjtele s boků, a sám s ostatnjmi šel neprůchodnými lesy i horami w obchod, aby ze zadu napadl na silného wraha. Třetjho dne ukázalo se mnohočjslné turecké wogsko, i přjmo obořilo se na oddělenj Wukatičowo. Než usilj Musulmanů, aby Černohorce w autěk rozplašili, zůstala marna. Do wečera

gen dwě stě mužů z družiny Wukatičowy zůstalo žiwých; sám on byl raněn, než neopustil pole bitwy. S wýchodem slunce čtwrtého dne nagednau počalo se střjlenj ze zadu nepřátelského wogska i s obau stran. Turci nesměli wjce dorážeti na Wukatiče, obáwagjce se zálohy, i chtěli se obrátiti nazpět. Než metropolita zastaupil gim cestu, a pobočnj oddělenj sgednotjce se napadla na ně zpředu. Bitwa byla krwawá a prodléwala se dwakrát čtyry a dwacet hodin bez ustánj. S obau stran drali se zaufanliwě: než Turky popauzela k bitwě msta i nenáwist ku křesťanskému gménu, ale Slowany wzbuzowala neyšlechetněgšj strast — láska k rodině, k nezáwislosti wlasti, wjra we prozřetelnost božj. Metropolita rozkazowal i bil se w prwnjch řadech. On spěchal tam, kdež udatnj, ale unawenj Černohorci oslabowati počjnali, i swau osobnj udatnostj i mužstwjm swých obrowských hrdin stanowil přewahu na slowanské straně. Konečně, když u Černohorců nedostatek we střeliwu se ukazowal, přikázal metropolita, dle daného znamenj, wrci se s jatahany we střed nepřátel, i na mjstě buď zahynauti buď swjtěziti. Uchopiw gednau rukau křjž, a druhau wezwýšiw šawli, Petr Petrowič zwolal: „S námi Bůh!" — i wrhl se prwnj w husté množstwj Turků.—Za njm obořili se s křikem wšickni geho bogownjci, potřeli Turky i obrátili ge w autěk. Zbawenj wšj naděge spasenj, Musulmané wrhli se w hory, i Černohorci, honjce se za nimi z utesa na utes, bili utjkagjcj gako diwau zwěř. Dwaceti tisjc Turků i dwa paši položili žiwot na pomezjch nezáwislosti slowanské, u paty Černohořj; šest tisjc Černohorců polehlo slawnau smrtj za swobodu wlasti. Sám Petrowič byl těžce raněn. Po dokonané bitwě, metropolita, neohljžege se na swau ránu, oblekl se w poswátné raucho i wykonal na mjstě modlenj, w djky Hospodinu sil za darowané wjtězstwj. Srdečně mod-

lili se udatnj bogownjci, prolévagjce slzy za pobité bratry. Po modlenj odslaužil metropolita panichidu *) za zesnulé, i obrátě se k wogsku, prawil: „Mnoho zahynulo bratřj našich, než máti naše, naše rodina gesti žiwa i swobodna! Blahoslawjm wás gménem Otce i Syna i swatého Ducha: nawraťte se domů s mjrem i se sláwau. Wrah gest wyhlazen, gméno slowanské wjtězoslawj!“

*) Panichida, slawné službv božj za mrtwé.

6.

O B o j e c h,
neystaršjm známém národu w České zemi.

Pogednánj historické

od

Františka Palackého.

Kteřj a gakowj národowé we wlasti našj hned od počátku wěků bydlili, gest wěc určiti netoliko těžká, alebrž nemožná. Pozdě zagisté obrátila teprw Historie zřetel swůg na krage tyto, nepřjstupné od wěků neystaršjm pěstaunům gegjm, Řekům a Řjmanům. Slawný Herodot, prwnj děgopisec, genž okolo roku 444 před narozenjm páně obraz kragin a národů wěku swého dosti hogný a wěrný napsal, geště o wlasti našj nižádné známosti neměl. Neboť ačkoli mezi řekami, kteréžto w těchto končinách Europy gmenowal, také o řece Alpis nazwané připomenul, kterážto aspoň swým gménem našemu Labi se podobá: wšak on tjm ne hlawnj řeku wlasti našj mjnil, ale gednu z těch, které z alpů tyrolských a štyrských do Dunage se walj.*)

Neystaršj letopisec náš domácj, Kosmas, newěděl, ani netušil, žeby we wlasti našj před národem Českým kdy gaký giný národ přebýwati měl. Podlé zpráw ge-

*) Herodot, IV. 49.

ho arciotec Čech byl prwnj člowěk, genž se swau družinau, nedlauho po wšeobecné potopě, do země této přes hory gi odewšad ohrazugjcj wstaupiw, pod Řjpem, mezi Labem, Wltawau a Ohřj, poneyprw prý se usadil.*)

Ale bedliwého a znalého skaumatele děgin i gazyků giž i samo to gméno *Řjpu* w pochybu o powěsti této uwede. Gména řek, hor a měst býwagj také památkami děginnými, a swědectwj gegich stáwá se někdy welmi důležitým.**) Řjpy (Ripaei montes) nazjwány w neystaršj Europě negedny hory: neyprw Tatry wýchodnj, gimž to gméno tušjm původně náleželo;***) potom i Krkonoše; †) pak a posléze hory Uralské na pomezj Europy i Asie. Slowo pak toto, *Řjp*, nenj ani slowanské, ani indoeuropeyské, ale gen z gazyků skythických, gmenowitě z finských, wyswětliti se dá, kdežto *rip* a *rif* horu znamenagj. ††) Také řeka *Labe*, (čili raděgi Albe, Elbe, Elf), má gméno cizj, neslowanské; a možná, že i ono gest původu skythického. †††)

I zdáť se prawdau býti, co někteřj nowěgšj zpytatelé, ačkoli z giných důwodů, namjtagj ††††), že někdy w šeré starožitnosti wěků, o kteréž giž památek swět-

*) Scriptores rer. bohem. I. 7.

**) Takto ku př. slowanská gména Dráždan, Lipska, Berljna a g. w. patrně to dokazugj, že města tato, giž dáwno pauze německá, od Slowanů někdy založena byla; tak řeka Radnice w Bawořjch podnes swědčj, že na pobřežj gegjm někdy Slowané bydlili.

***) Niebuhrs kleine historische Schriften I. p. 358. 359.

†) Plutarchus in Camillo c. 15.

††) Klaproth, Asia polyglotta, p. 346; Atlas p. XII.

†††) Posawad w gazycjch skandinawských slowo *elf* znamená řeku: ale zdá se, že slowo to w těch gazycjch samo gest cizj a od giných národů přigaté. Wždyť i řeka Tiberis někdy Albula nazjwána byla.

††††) Er. Rask we spisu swém über die Zendsprache etc. p. 69 sl.

lých nezbýwá, národowé welikého plemene skythického, přjbuznj dáwnjch Skythů a Hunnů, i podnešnjch Basků a Finnů, celau aspoň střednj a sewernj částku Europy zalidnili; národowé snad nebogownj, neznawšj geště zbranj kowowých, ale užjwawšj nástrogů kamenných, gakowé tytýž geště w Čechách wykopáwány býwagj. Tito wšak národowé giž za nepamětných časů wpádem národů indoeuropeyských do končin těchto buď podmaněni, anebo ze sjdel swých dále k sewern wytlačeni gsau.

Neméně prawdě podobné gest, že i negeden národ půwodu indoeuropeyského, do Čech se dostaw, časem swým ginému mjsta swého postaupiti přinucen byl. Nelzeť zagisté pochybowati, že aspoň celá střednj Europa wjce nežli tisjc let před narozenjm páně giž národy tohoto půwodu osazena byla, a že gako pozdějgi, tak i dřjwe, mnozj národowé wolně i newolně z kragin do kragin se stěhugjce, sausedy swé potiskowali, ge ze sjdel gegich wyháněli, a i sami zase od giných wypuzowáni byli. Ale kteřj a gakowj národowé tjmto způsobem utočiště w Čechách kdy hledali a našli, — Thrakowéli, či Etruskowé, Illyrowé, Celtowé, Germani, Kymrowé neb Slowané, — kdož giž nynj, w nedostatku wšech o tom paměti a zpráw, odwážilby se té pohádky? *)

Prwnj a neydalšj paprsek swětla historického we starožitnosti, padagjcjho na Českau zem, sahá gen až do počátku čtwrtého stoletj před Kristem; a i ten pochybný gest, a tmu tu, kteraužby puditi měl, takořka gen čitedlněgšj a makawěgšj činj. Prawj se zagisté, že

*) Či snad Corcontii, národ neznámý, genž ale podlé Ptolemaea geště tušjm we druhém stoletj po Kristu pod Krkonoši bydlili, a těmto horám bezpochyby gméno swé zůstawili, byli zůstatkem národů w Čechách giž před Boji osedlých?

tehdáž *Bojowé*, národ gallický čili celtický, z nyněgšj Francie přes Reyn a přes lesy Hercynské mocj zbrognau až do wlasti nášj pronikše, tu i w okolnjch končinách, (zwláště w Morawě a w Rakausjch), se usadili; po nichž pak potom i země tato *Bojůw zemj* (Bojohemum, Boihemum, Böheim a t. d.) nazwána gest, a u západnjch Europčanů i podnes tak slugę.*)

O přjčině a způsobu tohoto Bojůw do nyněgšjch Čech se stěhowánj zachowal nám slawný děgopisec řjmský, Titus Livius, powěst starožitnau.**) Za časů prý řjmského krále Tarquinia Priska, tedy asi 600 let před narozenjm Krista pána, panowal král Ambigat mocně nade wšemi národy celtickými w nyněgšj Francii. I wida, gak welice národowé tito za geho kralowánj zlidnatěli, a boge se z toho různic i rozbrogů w zemi swé, umjnil wyslati gich částku do ciziny; a zawolaw synowce swé, Bellovesa i Sigovesa, ginochy srdnaté, kázal gim každému k wýprawě swé sebrati tolik lidu, kolikby mohli a chtěli, aby od cizozemců přemoženi nebyli. Když pak byli pohromadě, wyskaumána gest wůle bohů, podlé obyčege národnjho, letem ptáků poswátných: Sigovesowi ukázána cesta k wýchodu slunce, přes Reyn do lesů Hercynských; Bellovesowi k gihu přes Alpy do Italie. Oba tedy welicj zástupowé, w nichž se do třj set tisjc lidu počjtalo, nastaupiwše pauť tu osudnau, zbrognau rukau sobě dráhu do wlastj nowých proklestili.

Powěst tato, pošlá ode starých druidů gallických, gistě weliké wážnosti zasluhuge: a wšak, co do času,

---

*) Tacitus in Germania c. 28: Olim inter Hercyniam silvam Rhenumque et Moenum amnes Helvetii, ulteriora Boji, Gallica utraque gens, tenuere. Manet adhuc Boihemi nomen, significatque loci veterem memoriam, quamvis mutatis cultoribus.

**) Titus Livius, V. 34. Justinus, XX. 5, XXIV. 4.

kterýž udáwá, chybná gest.*) Negen zagisté swětlá i sworná swědectwj starých spisowatelů, ale i uwážení přirozené spogitosti a zawinutj se wšech tehdegšjch děgin, nedagj o tom pochybowati, že Gallowé teprw asi léta 388 před Kristem pánem alpy mocj wálečnau překročiwše,**) hořegšj sobě Italii podrobili, kdežto bydljcj tehdáž Etrusky, Ombry a Venety buď podmanili, buď ze sjdel gegich wyhnali. A negen podniknutj tohoto, ale i welikého potom wjtězstwj nad Řjmany u řeky Alie, a dobytj samého Řjma (r. 382 před Kristem), aučastni byli s ginými Gally také *Bojowé,* gichžto gedna část do Wlach, druhá ké Dunagi a do Čech se byla wypravila. Bojowé wlaštj osadiwše se mezi řekau Padem a horami Apenniny, kdež až podnes město Bojonie (Bologna) gméno gegich připomjná, potom spolu s ginými národy gallickými, přjbuznými a sausedy swými, po celá dwě stoletj krwawé proti Řjmanům wálky wedli, až posléze, po pádu gegich neymocněgšjho spogence Hannibala, i oni pod mocj a uměnjm wálečným Řjmanů za P. Kornelia Scipiona r. 191 před Kr. dokonce zklesli. Hlawnj města gegich postaupena gsau nowým osadnjkům řjmským; a wětšj částka národu, nechtěgjce podniknauti

*) Obšjrně a důkladně to ukazuge především Niebuhr we swé řjmské historii, Röm. Geschichte, IIr Bd. Berlin 1830, na str. 574 — 583.

**) Appian (in Celticis 2) pokládá wpád Gallů do 97 olympiady; Diodor Sicilský (XIV. 113) w čas obležení města Rhegium skrze Dionysia Syrakuského, t. nedlauho před r. 387, kdežto se Rhegium poddalo; Polybius (II. 17. 18) stawj onen wpád a wzetj Řjma (r. 382) nedlauho po sobě; sám Livius gmenuge (V. 17. 35. 37) Gally onoho času gens inusitata, novi accolae, gens nova, inusitatus atque inauditus hostis a t. d. Také to pamatné gest, že Herodot geště nic o Celtjch w Norikum newěděl, ačkoli mu ty končiny nebyly docela neznámy (II. 33. IV. 49).

gha řjmského, wystěhowali se odtud ku přjbuzným Gallům na Dunagi.*)

Nezapjragjce tedy, že Bojowé, podlé onné powěsti, Sigovesem do Čech přiwedeni gsau, wšak za gisté pokládáme, že se to w tentýž čas stalo, když i Sigoves do Italie wpadl, totiž asi l. 388 před Kristem. A gest i to prawdě podobné, že po těchto dwau zástupjch následowali brzy geště ginj, genž negen po sewernj, ale i po gižnj straně alpů k wýchodu Europy se hnali. Nebo nedlauho potom i kraginy mezi Dunagem, Sáwau a Ginem rozlehlé opanowali tijž Celtowé či Gallowé z Italie, na usedlé tam národy, Etrusky, Ombry, Pannony a Tribally wraziwše, a ge po dlauhých wálkách buď sobě podrobiwše, buďto dále wyhnawše. Protož Etruskowé náwodem krále swého Rhéta, (po němž potom i Rhétowé nazjwáni byli), před nimi do hor tyrolských dále ustaupili, a Pannoňowé i Triballowé dále, onino k wýchodu, tito k gihu, pošinuti gsau.**)

Tak tehdy giž we čtwrtém stoletj před Kristem nalezáme celtické národy panugjcj negen w neywětšjm djlu Gallie a hořegšj Italie, ale i we wětšj částce dnešnjch Němec, a to od Reynu ke střednjmu Labi a k Odře, odtud pak až ku pramenům Wisly a k Tatrám, a gižně k Dunagi až po Sáwu a Kulpu. Mocnost gegich byla we třetjm stoletj w neywyššjm kwětu swém, kdežto někteřj gegich kmenowé u weliké sjle od Dunage k gihu wytáhše, r. 279 před Kr. Macedonie dobyli a i do Řecka až po Delfi laupežně a zhaubně wraziwše, tu teprw, wjce nehodau powětrnosti, morem a nauzj, nežli mocj a mečem, téměř zahlazeni byli. Ginj zástupowé wogsk

*) Titus Livius XXXVI. 25. 26. XXXVII. 31. 40. XXXIX. 40. Strabo V. p. 212. 213.

**) Appian (in Illyricis 3); Justin XXIV. 4. XX. 5. Skylax p. 6 (od r. 358 před Kr.) —

celtických, mezi nimiž i drahně bylo Bojůw, zabrali se téhož času skrze Thracii a Hellespont až do malé Asie, kdežto pak i říši Galatskau založili, genž teprw po stu letech Římské wládě se pokořila.

Národowé celtičtj čili Gallowé, genž u starých Slowanů půwodně Wlachowé neb Walachowé sluli, ačkoli mnohé ukrutné obyčege, náboženstwjm swým zaswěcené, mezi sebau zachowáwali, wšak giž záhy gemnau spůsobilost ke wzdělanosti a oswětě gewili. Stálá sjdla magjce, objrali se rolnictwjm, pastwau, řemesly a kupectwjm; uměnj liternj, užjwagjce pjsma řeckého, též i wšeligaké nauky, znali giž aspoň za časů Julia Cesara; obce gegich zákonně a určitě zřjzeny byly. Ale neswornost, rozbroge a swády mezi nimi od wěků hogně se plodily; čjmž národnj sjla gegich brzy zemdlena, konečně pak záhuba i auplné wyhlázenj wšech kmenů na europeyské pewnině na ně uwaleno gest.*) Celý národ rozdělen byl na množstwj kragů neboli žup od sebe wespolek nezáwislých; lid pak dělil se na stawy wšeliké s nestegnými práwy občanskými. Staw kněžský, čili druidé, gsauce chowatelé wšech nauk a známostj w národu, prowozowali w něm moc welikau, gakožto saudcowé, genž neposlušné wylaučenjm ode slawnostj nábožných, (trestem u nich neyohawněgšjm) trestali; předce ale ani sám druid neywyššj s to nebyl, aby krage ty a rody různé w gednotu a we swornost uwedl. Šlechticowé, čili zemané, držitelé statků pozemských, tjm nabýwali wětšj moci, že za oprawce lidu prostého gmjni byli, a sami toliko se služebnjky swými, nazwanými soldury, šarwátky wálečné prowozowali; pročež i brzy wrch moci w národu gedinému stawu tomuto připadl. Prostý lid

*) Gedinj podnes zůstalj potomci tohoto welikého národu gsau Irowé či Ersowé w Irlandu a Gálowé we Šotsku hořegšjm.

byl sice swobodným, ale práw občanských aučastným se státi nemohl, leč podniknutjm oprawy mocných zemanů, gimž i daně platili i služby konali; otroků tušjm na málo se počjtalo. Takž giž každá obec u těchto národů rozdělena byla na tolik stran a spolků (fakcj), kolik oprawců se w nj počjtalo. Neymocněgšj oprawcowé w každém kragi stáwali se obyčegně mocnáři těchto republik oligarchických: půwodně, wolenjm, pokaždé na geden rok; potom, nadužitjm, na delšj časy, až i dědičně.

Takowýtě byl powšechný obraz žiwota wšech národů celtických; i nelze pochybowati, že i žiwot našich Bojů gemu se podobal. Tito wšak na slowo wzati byli, gakožto neyudatněgšj, neysurowěgšj a neynepokaženěgšj mezi Celty národ. Wzdáleněgšj gsauce od Řeků a Řjmanů nežli ginj Celtowé, a otočeni národy geště diwočegšjmi, nežli sami byli, oznámili se teprw pózděgi s lahodami a potřebami wzdělanosti, bydlili w různých chalupách i wesnicech, potom ale giž i we hrazených městách, wedauce gakožto bogownjci, lowci, pastýři a rolnjci žiwot tuhý, polauoděnj w kůžjch, střjdmj w gjdle a pitj, a šetrnj staroceltské cti a wjry co neydéle mezi pokrewnjky swými.*)

Které wálky Bojowé naši za neystaršjch časů podnikati museli, nenj wědomo; že ale mnoho a wjtězně bogowali, o tom giž i někdegšj dalece rozlehlá wogenská sláwa gegich nás přeswědčuge. A w skutku oni u prostřed Europy za několik wěků co pewná hráze bránili autokům národů diwokých, od sewera i wýchodu

*) Polybius histor. lib. II. c. 17. — Julius Caesar de bello Gallico VI. 11—20 a VI. 24 (kdežto, co řečeno gest o Volcae Tectosages, gistě i o Bojech našich se mjnj). — Appianus in Celticis I. prawj: *Βοιοὶ κελτικὸν ἔθνος θηριωδέστατον.*

nabjhagjcjm, gmenowitě pak, nemýljmali se, Kymrům čili Celtoscythům, a Němcům. *)

Prwnj gisté zpráwy o wálečném skutku našich Bojů pocházegj teprw od r. 115 před Kristem. Tehdáž zagisté Cimbrowé (Kymrowé**), bezpochyby na wýchodu od Sarmatů tištěnj, oppustiwše sjdla swá w gižnych Rusjch, skrze Halič na západ Europy se brali. Toto weliké taženj, kteréž nezadlauho potom i samým Řjmanům záhubau hrozilo, neyprwé od Bojů podstaupeno, zdrženo a ginam obráceno gest. Neboť Cimbrowé, poraženi gsauce od Bojů tušjm w sewerowýchodnj Morawě, (asi w nyněgšjm Přerowsku anebo w Těšinsku), změnili směr swůg, a podadauce se do Uher, tam přes Dunag se přeprawili; tudjž na Taurisky a Skordisky, národy gallické w Zadunagj a w Illyrsku osedlé, se obořiwše, a tak řjši Bojskau obšedše, skrze zemi Helvetskau, (ku kteréž tehdáž i Šwábsko a částka Bawor náležely), do Gallie a Italie wpadli, kdežto čtwery wogska řjmské potřeli, dřjwe nežli welikému wůdci K. Mariowi se podařilo (r. 102 a 101 před K.), wyhladiti ge

*) Julius Caesar de bello Gallico VI. 24. — Diodorus Siculus V. 32. — Strabo I. p. 33 (ed. Casaubon.) — Niebuhrs kleine Schriften, I. 384 sl. — Téhož röm. Gesch. 1830. II. 586. —

**) Tušjm že o žádném předmětu starožitné historie tak rozličné a sobě odporné zpráwy nás nedošly, gako o půwodu a wlasti těchto Cimbrů. Slawný Johannes Müller sebraw někdy wšecky ty zpráwy (we swém pogednánj: Bellum Cimbricum, Turici 1772), a po něm i Niebuhr (l. c.), přisaudili wjru slowům Posidoniowým u Strabona (VII. p. 293), kterýchžto i zde následowáno. Posidonius ten byl rodilý z Olbiopole, kolonie někdy řecké na Dněpru, a protož nad giné Řeky a Řjmany lepšj o tamějšjch národech známost mjti mohl. Aniž pak důwodowé Müllerowi a Niebuhrowi, kterýchžto zde opětowati nechceme, posawad wywráceni gsau.

i nowé spogence gegich, Teutony a Umbry. Toto wjtězstwj Bojů, nad wogskem tak strašným, swědčj wysoce o gegich tehdegšj sjle a zprawě wálečné.

W toku prwnjho stoletj před Kristem nabýwá historie těchto končin Europy čjm dále tjm wjce swětla i gistoty; tehdegšj položenj a společné dotýkánj se národů dá se giž, gak ze swědectwj starých spisowatelů, tak i z důwodů, gež sama spogitost událostj poskytuge, snáze určiti. Tehdegšj sausedé Bojů byli na sewern wětšjm djlem národowé němečtj, Hermunduři, Lygiowé a Markomanni; na wýchodu k gihu národowé thračtj, gmenowitě Dakowé a Paonenci we dnešnjch Uhřjch; na západu, od Dunage až k Mohanu, Helvetowé, národ gallický; na gihu, a gihu k západu, w uherském Zadunagj, we Štyrsku a Tyrolsku, národowé kmenů rozličných, Pannonci, Tauriskowé, Rhetowé, Vindelikowé a ginj. A wšak giž tehdáž oba ti národowé, kteřj posléze wšecky Celty w Europě podrobili, wždy bljže k nim dotjrali: Řjmané od gihu a Němci od sewern.

K oné weliké a nešťastné wálce Helvetů proti Juliowi Caesarowi r. 58 před Kr., kterážto byla začátkem slawných tohoto wůdce wjtězstwj a podmaněnj weškeré Gallie, posláno gest i od našich Bojů 32,000 lidu oněm ku pomoci. Užjwáno gich, gakožto bogownjků srdnatých, spolu s Tulingy, k ochraně zadnjch šiků: ale když wogsko Helvetské několikráte poraženo, i oni posléze Řjmanům se wzdáti musili. Spogenci Caesarowi w této wálce, Aeduowé, národ gallický, uprosili wjtěze, aby tyto zagaté Boje, gegichžto udatnost na slowo wzata byla, w kragině swé osaditi mohli. Takže dána gim sjdla opět we starodáwné wlasti gegich. *)

*) Jul. Caesar bell. Gall. I. 28. VII. 9. Caesar Boios, petentibus Aeduis, quod egregia virtute erant cogniti, ut in finibus suis collocarent, concessit. —

S tauto nehodau potkala se gen částka národu bojského, a sice w zemi cizj; domácj a hlawnj podstata gegich tjm neutrpěla. Než nedlauho potom mnohem wětšj pohroma uwalila se na ně a na wlast gegich od wýchodu. Boerebista, král Dacký neboli Getský, gehožto duchu podnikawému zdařilo se bylo podmaniti sobě téměř wšecky kraginy mezi Tatrami a Haemusem rozlehlé, a genž dwakráte stotisjc mužů do boge postawiti mocen byl, posléze, asi léta 48 před Kr., i proti Bojům našim wálku zdwihl. Panowaltě tehdáž nad nimi Kritasir, gehožto wláda wztahowala se i k národům gallickým za Dunagem až po hornj Dráwu a po gezero Blatenské osedlým. Strhla se bitwa ukrutná, tušjm na řece Rabě w nyněgšjch Uhřjch, we kterážto Bojowé náramně poraženi a země gegich podunagská, nyněgšj Rakausy, tak hrozně popléněna gest, že od té doby téměř za sto let neginače než „paušťj Bojskau" (deserta Boiorum) nazjwána byla.*) Boerebista tušjm proto tak ukrutně wjtězstwj swého užil, aby nowě založenau řjši swau před sausedy tak mocnými, gakowj tehdáž Bojowé byli, bezpečnau učinil. Ale úmyslowé tito brzy zmařeni gsau, když asi r. 45 před Kr. Boerebista sám ode swých poddaných zawražděn, řjše pak geho se rozpadla.

Ostatkowé Bojů poražených ustaupili do Čech, kamž nezdá se žeby Boerebista ge byl stjhal; ale sjla gegich národnj zemdlená klesla, aniž potom wjce zotawiti se mohla. Od té doby Bojowé giž ne skutky wálečnými, ale gen uměnjm pokogným, šetřjce domácnosti a hospodárstwj, památku swau zachowali. Založenj několika měst w Čechách, mezi nimižto zwláště Bujaemum se w historijch připomjná, swědčj o žiwo-

*) Strabo V. p. 213. VII. p. 292. 304. 313. — Plinius hist. nat. III. 24.

bytj gegich občanském a objránj se pracemi řemeslnými. Toť samo snad tjm wjce wábilo krále Markomanského Marobuda, muže ducha wysokého a mnoholetým w Řjmě přebýwánjm wzdělaného, ale nad národem geště diwokým a nomadickým panugjcjho, že umjniw wydobyti a založiti sobě řjši mezi barbary, Řjmské podobnau, předewšjm Boje sobě podmaniti a w Čechách se usaditi hleděl: we kragině totiž horami, co přirozenau hradbau, wůkol otočené, a zlidněné národem umělým i pracowitým. Takž udeřiw na ně, asi léta 12 před narozenjm Krista pána, bez welikého usilj ge podrobil. Od té doby země Česká na mnohá stoletj zemj Markomanskau slula, hlawnj pak gegj město Bujaemum na Marobudum se změnilo.*)

Nicméně wšak domnjwati se neslušj, žeby Bojowé w Čechách od Markomanů buďto wyhlazeni anebo ze země wypuzeni byli;**) zůstaliť zagisté w zemi, gakožto poddanj tohoto národu, gehožto pomalu i gazyk i mrawy, ač postupem časů zgemněné, přigawše, teprw národnost swau ztratili. Geště we druhém stoletj po Kristu slawný zeměpisec Klaudius Ptolomaeus připomjná w Čechách, kromě Markomanů, weliký národ Bojský (gens magna Baemi, Boiochaemae); města, kteréž do těchto končin klade, wšecka gsau půwodu gallického.***) Anobrž i we pátém stoletj geště u sauwě-

*) Strabo VII. p. 290. Tacitus annal. II. 62. Ptolomaeus geogr. II. 11.

**) Slowa Tacitowa „pulsis olim Boiis" (in German. c. 42) podlé ponětj řjmských pronešena gsau a s prawdau neostogj.

***) Kde onno Bujaemum neb Marobudum, i giná tehdegšj města w Čechách, stála, určiti giž nelze. Češtj zpytatelé wěku XVI. wykládali gegich gména skrze nyněgšj zwukem podobná. Za „Bujaemum" čtauce „Bubienum," pra-

kých spisowatelů řeč gest o celtických národech mezi Dunagem, Odrau a Reynem,*) a za časů Attilowých opět Boiskowé na Dunagi se wyskytugj. I gest dosti podobné k wjře, že brzy po smrti Attilowě slowanštj Čechowé do Čech wraziwše a pozůstalé Boje ačkoli již poněmčilé, odtud do Bawor wypudiwše, tjm ke dnešnjmu gménu Bawor (Boioaria) přjčinu dali.

Některé památky národu bojského zachowaly se až podnes i w ústech lidu našeho českého; toť gsau gallická gména řeky Gizery, a snad i Wltawy, Sázawy,

wili, že to Buben u Prahy; Kasurgis že Kešjř a t. d. I za našeho wěku ještě Dr. Fridrich Kruse ne mnohem gináče sobě počjná, klada Nomisterium za Mimoni (Nimes), Strevinta za Žacleř, Meliodunum za Miletjn, Felicia za Poličku, Rhediutovinum za Hořice, Coridorgis za Kaurjm, Phurgisatis za Počátky, Abilunum za Hornj Bor, Setuakatum za Sušice, Brodentia za Klatowy, Marobudui regia za Kynžberk, Marobudui castellum za Kynžwart. Naproti tomu Reichard pokládá Marobudum za Budeč, Phurgisatis za Křiwoklát, Rhedintovinum za Prahu, Koridorgis za Chrudjm, Brodentia za Něm. Brod, Setuakatum za Sušice; ostatnj gmenowaná kromě Čech klade. Mannert kromě Marobudum, jež za dnešnj Budějowice má, gen ještě Lupphurdum a Rhediutovinum Čechám přisuzuge. Wše to dokazuge, že i neylepšj znalci starožitné geografie o položenj těch měst nic gistého newědj, alebrž gen manj gako we tmách tápagj. Že pak onano města původu bojského, nepak markomanského neboli německého byla, dokazugj netoliko gegich gména, nic německého do sebe nemagjcj, ale i swědectwj Tacitowo, de Germania c. 16: Nullas Germanorum populis urbes habitari, satis notum est; ne pati quidem inter se junctas sedes. Colunt discreti ac diversi, ut fons, ut campus, ut nemus placuit, a t. d. —

*) Zosimus V. 26. — Priscus in excerptis de legatt. Corp. hist. Byzant. ed. Labbe I. 47. —

Morawy, anobrž i měst samých, Berauna w Čechách a Brna w Morawě. *)

Našli se za našeho wěku spisowatelé cizj i domácj, genžto za přjčinau gména *Bojů*, na oko pauze slowanského, (gakoby *bog*ownjků), domnjwali se, žeby ti Bojowé byli národ slowanský, a že tedy wšickni stařj i nowj děgopisci, genž ge mezi Gally pokládagj, na omylu byli, gazyku gegich nerozuměgjce. Ale těm, kdo tak mluwj, byloby dokázati, že tedy také Bojowé wlaštj byli Slowané, a že gakožto Slowané w počtu Gallů z Gallie někdy wytáhli; kterýžto důkaz konečně neginá-čeby se podařil, nežli dokázánjm, že wšickni Celtowé byli národem slowanským, čemuž ale nižádný saudný zpytatel starožitnostj přiswědčiti nemůže. Sám Julius Caesar (o giných Řjmanech ať nic nedjme) bezpochyby gallicky uměl; i měw s našimi Boji činiti, a znage se wýborně na wšecky rozdjly národnj w Gallii, bylby Bojů mezi Gally nepočjtal, kdyby ge byl za Gally neznal. —

*) Isera, Isarus, Isura nacházj se we wšech někdy gallických zemjch: tak řeka Isar w Baworsku wedlé Mnichowa tekaucj, l' Isère we Francii w departementu podlé nj nazwaném, a g. w. Wltawa i Fuldaha, gest totéž gméno (Fulda řeka nynj w Němcjch); wůbec gména řek na *aha* (*aqua*, we slowančině *awa*, gako acer, *Ah*orn, ga*w*or) se skončugjcj, gsau tušjm půwodu celtického: Maraha, Morawa; tak i snad Sázawa. Gména Beraun a Brno poznáme, srownagjce ge s helvetským Bernem, s Veronau a s Virunum a t. d.

7.

Gednánj Společnosti wlastenského Museum w Čechách.

(Ostatek.)

III) Řeč praesidenta, hraběte Kašpara ze Šternberka,

mluwená we hlawnjm shromážděnj společnosti národnjho Museum dne 10ho dubna 1833.

Páni mogi!

Wloni poukázali sme w tomto mjstě na wysoký stupeň a pewný základ, kterýchžto přjrodnj wědy nabyly, takže prospjwánj gegich i neynepřjzniwěgšjm časem gen obtjženo, nikoli ale překaženo býti nemůže. Minulý rok neylépe nás o tom přeswědčil. Ustawy kontumáčnj a kordony, které obchodu mezi sausednjmi státy tak nepřjzniwé byly, nezadržely předce sgezdu přjrodozpytců z neywzdáleněgšjch končin do Wjdně, giž gednau prwé odloženého. Bolestně owšem pohřešowali sme mnoho ginak horliwých audů ze šťastněgšjch německých kragin, od nemoci té nezastižených: nicméně ale důwěra přjtomných odplacena byla mnohými uctami, neywljdněgšjm přigmutjm a obcowánjm, zwláště ale tjm, že onoho, opodál tak strašného zlého nezakusiwše, po nezkaleném užitj wědeckého a swobodného domlauwenj, zdráwi a bez urazu do swé wlasti se nawrátili.

Pro rozmnoženj zbjrek a knihárny museynj, pro sdjlenj skwostných spisů a wýkresů, nedagjcjch se

propichowati, aniž pak prokuřowati, byli tito očišťugjcj ustawowé owšem nepřemožitelnau překážkau, což i naši katalogowé přjspěwků dokazugj: tato wšak mezera bude brzo, djlem giž došlými, posud ale newřaděnými, djlem geště očekáwanými zasjlkami, ke wšeobecnému spokogenj wyplněna. Ano radowati se musjme, že ono hrozjcj nebezpečenstwj náš okrsek tak šetrně minulo.

Zcela zanedbaná nezůstala žádná wětew přjrodných wěd. W oboru zeměznanstwj náš činný aud, p. *Meyer*, c. k. gubernialnj i hornj radda w Přjbrami, práci zaslal, která přátelům této tak obecně a přičinliwě pěstowané wědecké wětwe gistě welmi milá bude. Celému swětu znám gest *Sopiwec* swau přjzniwau polohau mezi třemi lázněmi, Karlowarskými totiž, Františkowými a Marianskými; *Wlčjn* u Černošjna wšak, který pro wyskaumánj zwýšenin skrze sopky mnohem důležitěgšj gest, znám gesti toliko hlatěmi a bublinkowatými škwáry swými; o čemž w nowěgšjm čase Göthe, náš wysoce ctěný, bohužel ale nám odňatý aud neyobšjrněgšj zpráwy podal. Widěti tam dosti zřegmě, kterak čedičowé, zdwihše se, břidlici podnesli, na wrcholu se wykopili, geg prolomili, a tjm powstalau prázdninu láwau struskowitau, která wysazenjm na wzduch powstala, wyplnili.

Mnohočetnj druhowé českého kopaninstwa rozmnoženi gsau opět nowým druhem, Steinmannitem, gegž p. Zippe, strážce toho oddjlu, mezi mnohými odrůdami Přjbramského leštěnce nalezl a za zwláštnj kopaninný druh mnohými zkauškami určil.

Zbjrka zkaměnělin owšem neweliký, wšak welmi utěšený přjspěwek obdržela, neb nás přeswědčuge, že w našj Čechii geště mnohé přjrodnj poklady schowané se nacházegj, gež sme w těchto formacech očekáwati sotwa si traufali, tak že geště přemnoho k nalezenj

gest, co gen pozorliwého zpytatele a přjwětiwého dárce očekáwá, aby wchodu do wěd nalezlo. Paměti hodné, a pro někdegšj wěky našj wlasti ne bez znamenitosti gest, že we formacech, které s ginými zeměmi společné máme, mnohé zkameněliny se wyskytugj, které ginde docela chyběgj, aneb ne w dokonalém stawu se nalezagj, k čemuž asi pokrytj wodau, wůkol horami uzawřenau, neywjce přispělo.

Celá formace křjdowých nakopenj, gichž daleko rozšjřeným článkem naše opuka (cray tuffean) gest, posud w poměru s ginými formacemi na rybowé zůstatky tuze chudá gest, a to, o čem nás Alexander Brongniart, de la Beche, Philips, Mantels zprawili, gsau nazwjce ulomky koster, gichž přetěžké určenj sotwa něgakého upokogenj podáwá. W Čechách znali sme posud kromě mnohých zkamenělých lastur a ulit toliko zuby žárločj, pod gménem buffonitů známé, a zuby reynočj, we staršjch katalogách zbjrek za zkamenělé ptačj gazyky udáwané, gichžto přjtomnost we dotčených formacech sme giž dokázali. Z řjše rybokamů teprw nedáwno dwa wýborné a dobře zachowané kusy z téléž opuky sme obdrželi, geden kus z panstwj Smečenského w Rakownicku, druhý kus z Koldjna na panstwj Častolowském we Hradecku. Byli sme přinuceni při gich obádánj uspokogiti se s negatiwným důkazem, že žádné našj řjčnj rybě nepřináležegj, gelikož žádnau zbjrku cizokragnjch ryb a rybjch koster nemáme, a nadto i pomůcky našj kněhárny tak gsau skrowné, že nelze zewrubného určenj pronesti. Zdá se, žebychom Smečenský kus mezi sapjny a snad co neznámau odrůdu toho rodu, a kus Koldjnský w rodu tumáků hledati měli. Agasiz, gemuž Cuvier w gakémsi tušenj, že začaté skwostné djlo o rybách nedokoná, giž přede swau smrtj dalšj práce o zkamenělých rybách přepustil, gemuž neyčetněgšj ze wšech zbjrek ryb, Pařjzská totiž, ze-

wrubně známa gest, bude s to, při tak dokonalém zachowánj obau kusů, i z wýkresu wěrného gisté určenj nám poskytnauti.

Professor Buckland, nálezce tak mnohých geštěrů a gich leynokamů, mnohokráte giž nás pozorny činil na tyto tak podiwné zkameněliny, pochybowali sme wšak, nalezti kdy takéto, gelikož ony formace, w nichž se neyčastěgi nalezagj, zwláště pak liasowé, w Čechách docela chyběgj, aneb aspoň posud se nenalezly. Zcela tedy neočekáwaný byl nám w zasjlce kopanin z doliny na Ohři w Žatecku od p. faráře Krolmusa hřbetnj obratel některého geštěra, a geštěrčj leynokam, který se zcela s Bucklandowým wýkresem w pogednánjch zemězpytné společnosti Londýnské*) srownáwá. Nebylot giž wloni kdy, hledati dále w okolj onom, pročež letošnjho roku to wše tjm pilněgi wyšetřiti se musj.

Geody z kašparských hor, ocelek ledwinowitý a leštěnec, we formacech kamenného uhlj giž na mnohých mjstech nalezeny byly; hlatě wšak leštěncowé u wnitř druzy železné rudy, gest posud neznámá odchýlka, na Smečenském panstwj letos nalezená a od p. Ochsenbaura, hospodárského raddy zaslaná.

České trilobity, tito tak často pogednáwanj, a posud wždy málo seznanj tworowé w našich druhohorách, našli na p. prof. Zenkrowi w Jeně nowého skaumatele. Obádánj toto, gistě drahocenné, byloby pro wědu geště prospěšněgšjm se stalo, kdyby zpráwy o trilobitech, sepsané od Bocka, který neywětšj počet zkamenělin toho druhu w přjrodownách Berlinských, Wjdenských, Pražských zewrubně wyšetřil a odkreslil, s Brongniartowými, Wahlenbergowými a našemi wýkresy srownal a kritickými poznamenánjmi opatřil, p. spisowateli byly do rukau přišly, a kdyby konečně byl geognosti-

*) Buckland in Geological transact. Vol. III. p. 31. t. 4. 5.

ché poměry formacj a prawá naleziště lépe poznal. Abychom wědu ode dwogitých gmen giž známých odrůd, a od ne zcela prawých widinných opsánj wyprostili, musjme spjše nežli bylo whod, mluwiti o trilobitech teprw 1829 nalezených, o kterých sme, gak patrno, w pogednánjch od roku 1825, žádné zpráwy dáti nemohli, ač pak i nynj gen neauplně ge známe. Zbjrky naše gistě mnohými sice wýbornými kusy těchto zkamenělin zásobeny, ne wšak dosti bohaté gsau k rozhodnutj wšech posawadnjch těžkostj při určowánj gich, gelikož při žiwočišjch těchto, gichž měké tělo snadno se rozplzlo, hořegšj pokrowy ale nátiskům zewněgšjm wzdorowaly, nad mjru těžké gest, určiti proměnu twarů, kterau tlak při wysychánj a twrdnutj na rozličné těla djly způsobil. Tak k. p. při určowánj welmi se ohled bere na twar hlawowý, zdali wjce méně wypuklý, kulatý, wegčitý, ku předu trochu zakončitý neb rozšjřený gest; my ale můžeme wšecky tyto způsoby na téže samé odrůdě *trilobita českého* (trilobitus bohemicus neb minor Bock, Olenus longicaudatus Zenker) ukázati. Poměrowé formačnj z nepokogného naplawenj nesčjslných zlomků lastur a ulit a zůstatků trilobitnjch we wápně u Karlowých hutj zcela gsau rozdjlnj od klidných usedlin drolowých na obau břehách Litawky u Gince; a to gsau okolnosti, na které při posauzenj zkamenělin těchto ohled bráti se musj, a které spisowatelem, genž zkameněliny tyto gak se zdá, od obchodnjka obdržel, uwáženy býti nemohly. Naprawjme toliko, co ze přjtomných kusů musegnj zbjrky wyswětliti možná bude, s tjm wšak doloženjm, že i dalšj oprawy oznámjme, dostanauli se nám aúplněgšj kusy.

Zbjrky rostlinné letos neyméně se obohatily. Gediná zasjlka z Brasilie od cestugjcjho p. Lhotského, kterauž sme dlauho očekáwali, před několika dni nás došla, pročež o nj zewrubněgi gednati nelze.

Žeby naše Čechie, od cizých i od domácých rostlinoznanců tak mnohonásobně propátraná, geště cosi neznámého poskytnauti mohla, sotwa bylo tušiti; a předce zřjdka mine rok, kterýby nám něgakau posud nedopatřenau anebo přes hranice k nám wklauzlau rostlinu za kořist neposkytal. Mezi letošnj, od českých botaniků přinesené, a pro českau kwětenu nowé byliny, počjtáme Třebuli podhornj (Anthriocus alpestris) giž předtjm we Slezku známau; mezi přesjdlené Pochybek topolistý a sewerný, (Androsace obtusifolia, septemtrionalis); mezi předtjm nespatřené: Báno čtweroswité (Erica tetralix); Kameyku pak nahnutau (Echinospermum deflexum) a Angeliku kerbljkolistau (Angelica chaerophylla) počjtáme ke bylinám buď nepoznaným, buď nedobře poznaným. Gak se to ale stalo, že zimolez sewerný (Linnea borealis) teprw letos na Pogjzeřj od p. Dr. Tauše wynalezen byl, diwno gest welmi. Bylinu tuto krásnau w každém ohledu, odewšech kwěten co wýtečná ozdoba žádanau, odewšech botaniků na wzdálj mnoha mil hledáwanau, bylby snad žádný znatel neminul, aby gi neutrhl a domů co nádhernau kořist nepřinesl. Chcemeť gi co laskawý dar přigmauti od Kwěteny, která neunawnau pilnost swých kněžj odměniti, a ge na to pozorny učiniti chtěla, že ačkoli odrůdy rostlin gindy gen swazek, nynj pak giž malau kněhárnu naplňugj: scientia amabilis a philosophia botanica předce zůstanau monumentum aere perennius. Aniž pak kwětena předswětá w minulém roce opominuta byla. Při stawenj nowé silnice z Karlowých warů přes Loket do Falkenowa, kdež i mnohé wrstwy hnědouhelnjho žernowu prolámány býti musely, nalezl se w okolj Starosedelském sloh otisků dwogděložného listj, které se k nynj rostaucjm bylinám řadj, a djlem snad i k nim přináležj — niméně ale našemu nyněgšjmu podnebj zcela nepatřj, gelikož i palmowý peň tu se nalezl, z něhož Bernard

Cotta průřez odkreslil, a gehož wýkres we kwěteně předwěké wygde.

Wydánj nowého státopisu o Čechách, o němž sme předtjm rokowali, giž obstaráno gest; prwnj swazek, gednagjcj o Litoměřickém kragi, giž toho měsjce w knihkupectwj k dostánj bude. Reďakcj pokračowala pečliwě podlé náwrhu rozšjřeného. Zemnj formace, které i z ohledu hospodárského zwláštnj cenu do sebe magj, posud snad w nižádném státopisu tak obšjrně popsány negsau. Zdagjli se u některých dominij neb měst zprávy býti tuze chudé neb ne dosti určité, wada tato gen od nedostatečných odpowědj na rozepsané otázky pocházj. Želáme welmi, aby úřadowé swětštj i duchownj, wrchnosti a městštj magistrátowé krage litoměřického, při přečjtánj tohoto prwnjho swazku, žádané oprawy neb doplňky poznamenali, a buď neywyššj zemské zpráwě, museu aneb redakcj bezprostředně zaslali, aby se gich časem k dodatku použjti mohlo. Dobrý státopis každé zemi ke cti slaužj; z bedliwěgšjho srownánj staršjch magitelů, z poznamenánj o důležitých udalostech při gednotliwých mjstech mohau pro děgopis wůbec, a pro děgopis rodin zwláště užitečné zprávy čerpány býti. Zcela určité udánj dobytka, obstaránj rolj a zemj, řemeslnictwa, označuge stupeň wzdělánj a civilisacj, gegž země některá zagjmá; wrchnostem neywjce na tom záležj, aby staw gich panstwj zewrubně byl udán, gelikož neywjce z toho patrno, gaký wplyw na postupowánj civilisace a wzdělánj magj. Redakcj nic giného činiti nemůže, než obdržené látky dobře upotřebiti a co neymožněgi přjgemně přednesti. Druhý swazek gednati bude o Boleslawsku, a gestliže pronešená žádost podpory nalezne, co do zanjmawosti wjce se zawděčj. Wydánj české Mater verborum ze starých rukopisů českého Museum panem bibliothekarem Hankau gest p. audům giž oznámeno.

Ačkoli to, o čemž sme gednali, wšeobecné zanjmawosti nemá: předce weškerým p. audům aspoň k upokogenj slaužiti může, že wšecko, co nám swěřeno, ne snad gen na podiw se wystawuge, anobrž raděgi ke cti našj milé wlasti a k rozšjřenj wěd upotřebeno býwá. Cokoli do Museum se dostane, stane se společným statkem národu a wěd; co gedinec pro sebe uzawjrá, zhusta wědám neznámo zůstáwá, ano i bez upotřebenj se ztrácj. Aby každý gednotliwý dar, ku předešlým a pozděgšjm se řadjc, poznenáhla wšeobecnau známost weškeré wlasti utwořowati pomáhal: to gesti statutami wyrčený aučel ustawu našeho, gehož bedliwě a wěrně hledjme, i wšeobecnému podporowánj poraučjme.

8.

Český Prawopis.

Commentatio de pleno systemate decem sibilantium in linguis montanis, item de methodo Ibericam et Armenicam linguam literis Europaeis exprimendi, auctore *Erasmo Rask*, Prof. P. E. Linguarum orientalium in Univ. Hafniensi, item Bibliothec. Univ. Hafniae typis J. H. Schultzii 1832. 4. 27 str. S rytinau předstawugjcj srownánj pjsmen iberských a armenských s nawrženými latinskými.

Pogednánj toto gednoho z neyslawněgšjch gazykozpytců našeho wěku, Erasma Raska, zgezdiwšjho za přjčinau wyšetřenj powahy a přjbuznosti gazyků lidských Europu i Asii, půwoda lepšj známosti starého gazyku zendického, k gehož zasuté bráně on giným kljče podal, twůrce přemnoha wýborných, na djle tištěných, na djle w rkp. pozůstalých grammatik a pogednánj w oboru nowěgšjch gazyků gak europeyských tak i ginostranných, k nenabyté ztrátě uměnj gazykozpytného na počátku tohoto roku w Kopenhagu w newelmi sešlém wěku zemřelého, zasluhuge gak wůbec pro swau wýbornost a gadrnost, tak i pro pochwalu českého způsobu psanj, kterauž w sobě zawjrá, zwlášt-

njho uwáženj každého přirozenau řeč swau milugjcjho Československého wzdělance. Důmyslný spisowatel, přistaupiw k rozřešenj záhadky, zanjmagjcj giž ode dáwna neypředněgšj gazykozpytce nowěgšj Europy, totižto té, kterakby wšeliké zwuky cizjch gazýků, wlastnjch pjsmen užjwagjcjch, zwláště wýchodnjch, gako k. p. sanskritského, zendického, perského, armenského a t. d., co neylépe a neydůsledněgi latinskými pjsmeny wyznačeny, a překážky zdárněgšjho zkwetánj uměnj gazykoslowného, pošlé z různosti pjsmen, u nás konečně odstraněny býti mohly, obrátil swé zřenj předewšjm k tak řečeným sikawkám (sibilantes), a podstatnými důwody toho prowedl, že tito zwukowé w nižádném giném gazyku tak přirozeně, prostě a důsledně se nepjšj, gako w českém. Za kteraužto přjčinau i newáhá se tento český způsob psánj, t. pjsmena *c*, *s*, *z*, *č*, *š*, *ž*, s přidánjm čtwera nowých, podlé též analogie skrogených a čárkowaných, t. ʒ, ȝ, ǯ a ȝ̌ negen we swém pogednánj k wyraženj zwuků gazyků iberského a armenského skutečně uwesti, ale i wšem saudným gazykozpytcům ke wšeobecnému přigmutj a užjwánj důkladně porančeti. *) Některé aspoň úsudky a wýpowědi geho w tomto ohledu pronešené zde mjsto měgte. Mezi ginými nedostatky nauky gazykoslowné a překážkami zdařilegšjho znikn gegjho, pokládá R. i rozptýlenost a rozdrobenost gegj, tytýž i podlé sobectwj gegjch opatrownjků. „Tjm to gest, prý, že mnohé wýborné wěci, wzešlé a wynalezené k. p. w Čechách, i samým grammatikům rakauským, gazyku českého sobě kusa nic newšjmagjcjm, neznámé zůstáwagj.“ (str. 3). Porozmluwiw potom o mnohosti sikawek w rozličných gazycjch, a

*) I w Armenském, gako w Českém, dwogj *r* se nalézá, gedno pauhé, druhé dyšné; toto poslednj Rask tolikéž českým způsobem *ř* wyznačil.

porownaw slowanské s ginogazyčnými, zawjrá těmito přepamatnými slowy: „Tjm pak prawopis slowanský nad wlaský wyniká, že bez mála wšecky gednotliwé zwuky gednotliwými a nesloženými pjsmeny wyznačiti se wynasnažuge; w cyrillském pjsmě owšem méně přjhodně pjsmeny weskrz sobě nepodobnými; w českém pak nářečj neypřirozeněgi a přewýborně toho způsobu psánj se užjwá, že wedlé pauhých (nudae) *c*, *s*, *z*, gegich dyšné (aspiratae), t. ze sgednocenj se hláskau *h* powstalé, čárkau, gakožto znamenjm dyšnosti (spiritus nota) ze zhora se wyznačugj takto: *č*, *š*, *ž*. W kterémžto způsobu psánj patrně shledáme přjbuznost a spolek gewjcj se mezi zwuky a pjsmeny, tak že nám tyto pjsmeny takořka samé zwuky malugj a před oči stawj, čehož naprosto nenj ani při každém skládanj pjsmen pro též zwuky, k. p. při polském *s* — *sz* (mjsto *š*), kdežto *z* znamenj dyšnosti, gindy pak zwláštnj pjsmě gest, ani při pjsmenech cyrillských, k. p. *c* — ш (mjsto *š*), z kterýchžto prwnj řecké, druhé pak hebreyské gest, aniž co společného do sebe magj." (str. 7). Na giném mjstě (str. 8—10) wykazuge spisowatel rozdjl, nám Slowanům owšem znatný, mezi wšeslowanskými dyšnosikawými (sibilantes aspiratae) *č*, *š* a *ž*, powstalými ze splynutj prostých zwuků *ch*, *sh*, *zh*, a mezi polskoruskými měkosikawými *ć*, *ś* a *ź*, powstalými ze splynutj prostých zwuků *cj*, *sj*, *zj*. Tjm způsobem ctihodný tento skaumatel wyhlásiw český způsob psánj sikawek *c*, *s*, *z*, *č*, *š*, *ž* za neypřirozeněgšj, neydůsledněgšj a tudjž i neydokonalegšj mezi wšemi latinskoeuropeyskými, a obrátiw ho w pogednánj swém k gazykům iberskému a armenskému, negen gjných k následowánj sebe pobjdnul, ale i nás lépe sobě wážiti toho naučil, čehož sme sobě posawad, gak se zdá, přjliš málo wšjmali, a snad tytýž i za wadu a za nedostatek prawopisu pokládali. Skutečně slowutný znatel gazyků europeyských i asiatických, zwláště sam-

skritského a zendického, Frant. Bopp w Berljně, w neynowěgšjm swém djlu: Vergleichende Grammatik des Sanskrit, Zend, Griechischen, Lateinischen, Littauischen, Gothischen und Deutschen, Berl. 1833. 4., Raskowa způsobu psánj giž aspoň z wětšj částky přigal, a dyšné sikawky gazyků wýchodnjch podlé českého prawopisu čárkowanými pjsmeny wyznačil. *) Při čemž nám zwláště to s nemalým gest podiwenjm, že když neyslawněgšj zpytatelé cizjch a nám naskrze nepřjbuzných národů z pauhé lásky ku prawdě a naukám, základy českého způsobu psánj co do sikawek za prawé přigjmagj a náš prawopis welebj: tu dobu negen přjbuzné nám a bljzké bratrské kmeny w Uhřjch, Windjch, Chorwatech a Illyřjch, týž způsob gako prý ohyzdný a newkusný s posměchem zamjtagj, (woljce sklad latinských pjsmen hognými nowými figurami zanešwářiti a naprzniti, nežli rozumu a prawdě wolný průchod dáti, a — co menšj strana k wětšj, mladá ke staršj, chudá k bohatšj — Slowáci, Windowé, Chorwati a Illyrowé *k Čechům a Polákům we způsobu psánj* přistaupiti), ale i my sami tak lehce sobě této přednosti prawopisu swého wážjme a tak málo o rozšjřenj a upowšechněnj geho u přjbuzných nám Slowanů latinského pjsma užjwagjcjch se zasazu-

*) A. F. Pott we swé sic ginák wýborné knize „Etym Forschungen," Lemgo 1833. 8. lépe byl by učinil, kdyby Raska byl následowal. Kdo se medle nezhrozj, čta u něho na sta takowýchto slow, gako *Sskr. Udshdshajini* (Nicopolis) mjsto *Uǯǯajini*, *bhúrdshdsha* (*břjza*) m. *búrǯǯa*, *gatshtshh* mjsto (*gačč*), *dshhardshh* m. *ǯarǯ* a t.d. Totě prawý způsob illyrských Dubrownjčanů, pjšjcjch *kgniscnizi* m. *knižnici*, *oghgnjen* m. *ohněn*, *gghgnjevno* m. *hněwno* a t. d.

geme. Nenjliž wšc tisjckrát přirozeněgšj, snadněgšj a lepšj, tyto dyšné sikawky postawenými zezhora čárkami, co znamenjm dyšnosti, oku zřetedlně a makawě wyznačowati, nežli buďto s Bernolákowci na zastaralé branaté šwabachy nowé oku nedohledné háky a rohy přiwěšowati, anebo s některými nowěgšjmi Windy, Chorwaty a Illyry onyno samé, wýrokem gegich propadené české čárky do samého těla a říkage do hnátowin liter chytře ukrýwati, kdežto k gasnému a pohodlnému gich spatřenj gakžkoli zdrawé oči sotwy postačugj, nýbrž napotom zwláštnjch brýlj bude potřebj?

R.

9.

Listář historický

od J. Schöna.

(Pokračowánj).

XXI.

Dowěděli gsme se listem 16tým a 18tým, gak newyhnutedlná tak řjkage potřeba za času praotců našich nastáwala, k swatbám hogných hostůw zwáti, aby swým časem, když geden po druhém scházj, někdo aspoň oswědčiti mohl, že z řádného manželstwj ti, po kterých se tázalo, pošli; zde pak skutečnau odpowěd na takowé pozwánj spatřugeme, gjžto se zakazugj páni Pisečtj, že k weselj do Wrutic gistě nagjti se dagj, a to sice ne prázdnau rukau.

Starobylé: Do, ut des, dáwám, aby's dal, mělť tenkráte býti nápis domu swatebnjho. Zwalo se, aby se dalo, a to sice notně, když wyššj nižšjho zwal; neb i ta čest za cosi stála, a i měštěnjn každý žádal, aby se gemu ode města wárka celá, neb aspoň polowice propustila, což i obdržel, a tak důchod městský i swatbami ztrestán byl, buď domácjmi, buď wenkowskými.*)

*) Směšný přjsadek latinský se čte ku konci psanj zwacjho Jana Ubrmessra (wiz list 9tý). Žádaltě on wárku druhau, neb prwnj k tomu darowaná gemu se prý zmařila. „Quid autem dicent gentes?“ (což ale tomu řeknau lidé?) prawj tam kdosi. — „Murmurabunt utique“ — (toť že budau reptati) zkrátka na to odpowěděl druhý.

Co tady gménem: Na kořenj, wynaložil, wjm, ale nepowjm, neb beztoho klewet takowých swatebnjch dosti we swětě. Dále potom, kdo ten byl, an zwal? nepowjm, protože newjm, to toliko, že w Praze co auřednjk bydliw, městu we wšeličems užitečným býti se zdál. — Nynj owšem by se řeklo: kdo nemá ať nestrogj, lépe nestrogiti, nežli po žebrácku dary sháněti; tenkráte ale i kdo neměl, z přjčin prw dotčených strogiti musel; neb kterak by kdo swým časem o sňatku takowém něco doswědčiti mohl, kdyby skrze sklenici naň byl nepatřil? Gestliže posléz zadrbaw se, zle do toho hleděl, že w kapsu sáhnauti se muselo, to aspoň k ulehčenj srdce tjm zarmauceného a k obtjženj žaludku dosáhl, že dle podstaty swé, co dal, zase, i wjce, wygjsti mohl, docela když milé djtky swé na pomoc wzal.

* * *

Urozený Pane a Přjteli nám důwěrně zwláště milý a laskawý!

„Z psanj k nám laskawého gsme wyrozuměli, že „z wůle a wnuknutj pána Boha wšemohaucjho umjnil „staw swůg wdowecký proměniti a w staw sw. manžel„stwj s urozenau a poctiwau zwedenau pannau Justau „Ludmilau, zůstalau dcerau po dobré a wzácné paměti „urozeném a statečném wládyce panu Zikmundowi „Kropáčowi z Keymlowa wstaupiti. A poněwadž na „ginšjm nenj, než že skrze zpráwce cjrkewnjho k do„konalému potwrzenj přigjti magj, nás k tomu zůwjce, „abychom osobami swými takowý sňatek gich w nowě „se scházegjcjch manželůw podlé giných pánůw a přá„tel k tomu dožádaných okrášlili, a na statek Wru„tici urozeného a statečného wládyky p. Jana Hynka „Kropáče z Keymlowa, gakožto nadopáčené panny po„ručnjka, ke dni 16 Februarii nagjti se dali: z kteréžto „nám učiněné uctiwosti služebně nám laskawému pánu

„děkugeme, a gim w nowě se scházegjcjm manželům „w gegich pobožném a chwalitebném předsewzetj na „pánu Bohu wšemohaucjm štěstj, božského požehnánj, „a u wjře, lásce manželské na prodlaužilá léta setrwá„nj, upřjmně a wěrně winšugeme. A co tak od nás i „obce našj chudobné k témuž sňatku učiněno a prae„sentirowáno bude, že pán gakožto od potřebných w „tyto nyněgšj obtjžné časy to srdečně přigme, se dů„wěřugeme; w čem sice dále gim společně slaužiti „moci budeme, wedlé poručenj nás obostranně milosti „božské, zůstáwáme nám laskawému pánu každého ča„su k službám wolnj. 4 Februari 1659."

XXII.

Takowými psanjčkami, gichžto nynj tré po sobě obětugi, tušjm že ne welmi mnohým třeba se zaneprázdniti, aniž gá gimi kdy hlawu si lámal, nadto snad lehce by se nám i bez přjkladu (formuláře) podařili; wšak ale poněwadž listář obyčegný bez nich nebýwá, i tento historický gich prázden býti nemá.

Nadto se tu widj, kterak paničky spogowaly gméno manžele i rodu swého, neb Kristina Čabelická ze Sautic, byla rozená z Čegkow; a gak ona se tu podpisuge, tak nalezám Elšku Černinku z Mitrowic, Ludmilu Kábowau z Kokořowa, panj Kalenicowau ze Střjleže a t. d. totiž: zasnaubenau Černinku, rozenau Wratislawowic, zasnaubenau Kábowau, rozenau z Kokořowa a t. d. přitom i to, že obyčegně pečeti otcowské, ne muže užjwali.

Rod pak tento Čegkowský dáwno zmizelý, djlem samými dluhy zašel, a sotwa poněkud okřál Mikolášem Čegkowským z Čegkow.

Bylť to muž nemilý, plášťjček wětrný, na způsob oněch, gichžto hezký počet nedáwno minulých dnů, w slownjku obzwláštnjm, Francie sebrala, wšak k malému potěšenj tam gmenowaných; neb při každém

doloženo, kterak w prachu se plazil před ukrutnjkem Robespierrem, na kolena padal před franským cjsařem, kterak se dral k poljbenj šosu krále Ludwjka, wždy se co neyweyš odřjkaw modly swé předešlé.

Tak též pan Čegkowský přichytil se krále Fridricha listopadnjho; *) pak w okamženj cjsaře Ferdinanda II; a by wraucnostj swau předešlé poklésky poněkud přikryl, tjm zůřiwěgšjm k lidu se proukázal w uwedenj wšelikerého nowého nařjzenj po bitwě bělohorské.

Měltě on před nj statečck gaký nedaleko kláštera wyšebrodského (Hohenfurt), a gak tenkráte wětšj djl šlechtictwa o swá panstwj, tak i on o něg přišel, ačkoliw wšeligak o to gednal, aby doložiw swau newinnost, k swému zase se dostal. I obdržel k tomuto konci w Praze, tu sobotu po sw. Ondřegi 1627, wyswědčenj od Jana Sadka z Dlulé na Nowomlenicjch, že práwě, když při začátku nešťastného onoho rozbroge, Gindřich Wamberský stawowskau pěchotau (dwěma praporci) a Stwolinský reythary swými klášter obsadil, Čegkowský s panj swau z dworce swého, do městečka Rožumberka, wogákůw prázdného, se odebral, tam ze swého žil a w ničemž proti cjsaři potřebowati se nedal.

Wšak ačkoliw mocných podpůrců w tom užil, tušjm že nic newyřjdil, neb 23 ledna 1625, pak gešté w roku 1636, aspoň o statečck onen se ucházel, kterj Jesuitům Krumlowským připadl, patřiw před tjm Salomeně Kocowé, manželce geho. Umřelať ona 14 unora 1619, zanechawši po sobě dceru̇šku Elišku půltřetiletau, a tu on neywjce na to nastupowal, že ženskému pohlawj nikdež nic confiscjrowáno nebylo, ano že

*) Korunowán w listopadu 1619, prchl w listopadu 1620.

tyto ze gmena pro křehkost a pro léta, proti cjsaři w njčemž ani prohřešiti se nemohly.

Co tu pozbyl, nahnal on za tjm sobě dosti brzo, byw wrchnjm (heytman, regent, gubernator tenkráte se gmenowali) semotam, 1638 na Welhartictjch, w Žihobcjch, w Nemilkowě, 1630 we Wraně, Wilimowě, 1628 na Štěpanicjch, w Pjsku, gakožto Don Martinowi Huertowi zastaweném panstwj; neb wypůjmjnowal 22 září 1636, u pana Adama Deyma na Čjžowé, 117 dukátů; u pana Mikoláše Deyma na Břloze a Drhowli, 500 zl., tjm doložením, že tjm, co tak po ty leta sobě wydělal, na staré kolena statečck nějaký koupiti mjnj; a w tom samém roku uctil práwnjho přjtele dcery swé, a onoho, u kterého w Praze bydlela, dukáty, krotkau lanj, připowjdaw ještě wje, dceru pak pláštěm a suknj za 50 zl., tenkráte penjz weliký.

Wšak ale měl on také pány, u nichž bylo čemu se naučiti, totiž podkomořjho Genjška z Ugezda a Don Martina Huerta.

Gak ljbezně tito s lidmi nakládati, gak mile k penězům přigjti uměli, wiz Pelzels Geschichte der Böhmen, Prag und Wien 1782, na stránce 749 a 750, tak že sám od sebe dosti urputný, lán byl pro mjrnost swau, zwláště od pana Přibjka, že dwa zagjce kamsi darowal, že wšem lidem wěřj, že co do peněz, wždy potřebj se nedůwěřowati; nad to mu přikázáno, aby gistého myslivce, pro dosti malau wěc, bitjm potrestal, gen soby duši zadržel.

To pozatjm, neb dále gešt se s těmito pány segdeme.

* * *

„Gá Woldřich Želizko z Taurowého a w Lidmowicjch, známo činjm tjmto listem, genž slowe kwitancj, že gsem přigal od urozeného p. Wiljma Čegkowského z Čegkow a na Božowicjch, i na mjstě

„bratřj geho, auroku swatogirského, polauletnjho, léta „sedmdesátého osmého, dewět kop mjšenských ze třj „set kop. mjšenských, tak gakž list swědčj. Protož gá „téhož pana Wiljma s bratry geho z toho auroku „kwitugi a prázna čiňjm, před sebau a budaucjmi a „dědici swými. Na potwrzenj a swědomj swůg wlast„nj sekryt přitiskl sem k tomuto listu. Stalo se léta „1578, na čtwrtek den swatého Filipa a Jakuba."

* * *

„Gá Karel Čabelický ze Sautic a na Žimuticjch, „oznamugi tjmto listem předewšemi, a zwláště kdeby „toho zapotřebj bylo, že gsem od urozeného pana „Ctibora Čegkowského z Čegkow a na Štipoklasech ze „summy swé, kterau za njm mám, auroku swatogir„ského polauletnjho, patnácte kop mjšenských přigal, „z kteréhožto auroku přigatého geg před sebau i dědici „swými tjmto listem kwitugi; a pro lepšj toho gistotu „sekryt swůg wlastnj k této kwitancj s podpisem ruky „swé sem přitiskl; gehož gest datum w pondělj den na„lezenj swatého křjže léta 1604."

* * *

„Gá Kristina Čabelická z Čegkow w městě Teyně „nad Wltawau, oznamugi tjmto listem, genž slowe kwi„tancj, že gsem z té summy půl patnácta sta kop mjš. „auroku swatohawelského giž minulého, od p. Ctibora „Čegkowského, p. bratra mého milého, 43 kop 30 gr. „zauplna a docela přigala; gehož tjmto listem před se„bau, dědici a budúcjmi mými kwitugi a prázdna činjm. „Pro lepšj toho gistotu sekryt swůg wlastnj k tomuto „listu sem přitiskla; gehož datum w městě Teyně nad „Wltawau, w pátek po neděli laetare, léta 1606."

Kristina Čabelická
z Čegkow rukau swau.

(Budaucně dále).

10.

Literni zpráwy.

1) Slowanské národnj pjsně.

Předе dwaceti lety neměli Slowané geště ani gedné sbjrky půwodnjch a wlastnjch národnjch pjsnj, nebo ruské tak nazwané pěsennjky, obsahugjcj w sobě téměř samé od učených básnjkůw složené a mezi národem zobecnělé zpěwy, třebas někdy manj a náhodau i některá národnj pjseň do nich se octla, za takowé sbjrky nikterakž gmjny býti nemohau: tu dobu pak, wezmemeli do počtu i wšecka přeloženj slowanských národnjch pjsnj do cizjch gazykůw, giž do dwaceti rozličných knih a spisůw o předmětu tomto se počjtá. Ukaz tento na poli literatury našj zagisté neobyčegný nemůže pauhým toliko baženjm po nowotě a takořka modau wyswětlowán býti; nýbrž na gewě gest, že gediné wnitřnj cena těchto pjsnj a wůbec národnjho básnictwj slowanského gak we wlasti tak i w cizině takowau přjzeň gim zjskati a přjčinau bedliwěgšjho gich shledáwanj a na swětlo wydáwanj státi se mohla. Gakož w skutku ani ten neysaurowěgšj saudce zapjrati nemůže, že wšecko to, na čemž národnjho básnictwj cena a wzácnost se zakládá, we slowanských pjsnčch a zpěwjch gestli ne w plněgšj, aspoň w rowné mjře, nežli u kteréhokoli giného národu, se nalézá. A wšak cizozemci, přigawše některé, obzwláště srbské, národnj pjsně se wšeobecnau pochwalau, obyčegně ge cenili

gediné podlé gegich básnického ducha; nám domácjm, Slowanûm, gsauť ony i geště we mnohém giném ohledu předůležité, gmenowitě gako neywěrněgšj zrcadlo našj národnosti podlé wšech gegjch i neyukrytěgšjch odstjnůw a způsobůw, gako neyčistěgšj pramen a neyposlužitedlněgšj pomůcka k lepšjmu poznánj gednotliwých nářečj přebohaté a široko i daleko rozbaluzené mluwy slowanské, a naposledy i gako nematné památky národnjho žiwota dřewnjch předkůw našich, zamykagjcj w sobě negedny drahocenné ostatky historické a mythologické. Pročež s potěšenjm hledjme na wšaké obohacenj tohoto pole našj národnj literatury, a s radostj wjtáme každau nowau, zwláště pak hognau a dobrau sbjrku našich národnjch pjsnj, gisti gsauce, že potomstwo naše z podobných sbjrek w negednom ohledu mnohem wýnosněgi bude uměti kořistowati, nežli nám wšěj těch geště přjliš bljzkým a na mnoze i nepowšjmawým možné i libé gest. Na nás aspoň a na wěk náš wina ta, že bychom o podánj potomkům swým národnjch pjsnj w gegich přesnotě docela byli nedbali, sprawedliwě sčjtána nebude; kterauž my bohužel předkůw swých, o zachowánj nám tohoto neoceněného národnjho dědictwj naskrze nepečliwých, bezděk stjhati musjme. W cizjch letopisech ze 7ho — 14ho stoletj čteme několikrát zmjnku o slowanských národnjch pjsněch a zpěwjch; z některých sledů w letopisech Nestora, Kosmasa, Galla, Kadlubka a g. nebezdůwodně se domyšljme, že dřewnj Slowané měli podobně, gako wšickni ginj prastařj a mohutnj kmenowé, swé zwláštnj národnj powěsti we zpěwjch obsažené; z dochowaných českých, srbských a ruských zlomkůw a ostatkůw o powaze i wýbornosti těchto powěstj a zpěwůw gistotného přeswědčenj nabýwáme: ale předkowé naši, nikoli o sebránj a zachowánj nám těchto powěstj, nýbrž o gegich, gakožto pohanských bágek, konečné po-

tlačenj a wyhubenj usilně se zasazugjce, připrawili nás na wěky o potěchu a chlaubu slowanské Eddy, kterážby, saudjc dle powahy dřewnjch Slowanůw a dle zachowaných některých zlomkůw, skandinawské Eddě gistotně w ničem byla neustaupala. Nuže tedy, nechať přičinliwost naše, nemohauci giž nikterak wynahraditi nenabyté škody, předkůw našich leniwostj a nerozumem nám wzešlé, aspoň poněkud poulewj sprawedliwé našj nad tau ztrátau bolesti wěrným se ugjmánjm o zachowánj toho, co nás a wěku našeho geště náhodau došlo; obecenstwo pak naše nechať wděčně přigjmá wšaký dar tohoto druhu na obětnjk Slawie položený, třebas snad na prwnj pohleděnj malowážný, wždy toho na zřeteli magjc, že tyto polnj kwětiny w prodleném času, čjm wjce uwadnau a kořeny gegich zwysychagj, tjm líběgšj wůně, žiwěgšj barwy a wětšj wážnosti nabudau. Oprawdu nelze toho tagiti, že národnosti našj asi ode padesáti let napořád wětšj a wětšj proměna nastáwá: lid slowanský, co do zpěwůw a pjsnj, we mnohých kraginách giž naprosto oněměl, a ach gest se čeho obáwati, že brzo, dřjwe než bezpečnost a nedba naše otauchá, i w těch nemnohých audolich a lužjch, kde slowanský zpěw geště we swé půwodnj přesnotě se rozléhá, usta lidu našeho, lidu prawjm, na wěky se zamknau. Gest tedy swrchowaný čas, aby se do hromady sebralo a před nastáwagjcj záhubau ochránilo wšecko to, co plodůw národnjho básnictwj geště u nás zbýwá; aniž nynj tak tuze o to pečowati máme, aby wšecky ty paběrky, na strništi národnjho básnictwj pracně shromážděné, byly plné čistého zrna, gako raděgi o to, aby nic z toho, co se na tom strništi geště nalézá, z nedopatřenj pominuto nebylo a na zmar nepřišlo. Potomstwo, dostanauli se s plnými klasy i některé prázdné do obilnice, snadno tyto od oněch odmjtj, a wždy s menšj bude škodau,

wnesauli se do nj wedlé mnohých zrnatých klasůw i některé galowé a wyprchalé, nežli kdyby nazpět s těmito i něco z oněch se zahodilo a na zmar přiwedlo. S takowýmito myšlénkami wjtáme zde wšecky ty sbjrky národnjch pjsnj, gimiž letos literatura slowanská rozhogněna gest, a k gegichž wyčjtánj giž přistupugeme.

a) *Narodne srpske pjesme itd.* t. národnj srbské pjsně, sebrané a wydané od *Wuka Stefanowitě Karadžitě*, djl 4tý, we Wjdni 1833. 8. XLIV. + 368 str.

Prwnj tři swazky této přewýborné sbjrky komuž negsau známy? Wdělanci téměř celé Europy s obdiwenjm a slušnau pochwalau ge přigali: českoslowenským čtenářům mnohé z nich i w domácjm přeloženj w časopisech a ginde giž předloženy gsau. Přjtomný 4tý swazek w ničemž, ani we wýbornosti pjsnj, ani we zpráwném a přjslušném spořádánj gich, předešlým napřed nedáwá. Obsahugeť pak w sobě 47 pauze hrdinských čili rozpráwných zpěwůw a pjsnj, mimo gedinau giného druhu, čjslem 3tj, pjseň podiwnau, stařinau zapáchagjcj. Předmluwa spisowatele, plná wýborných, zdrawých úsudkůw a zwláštnjho uwáženj hodná, poučuge čtenáře o wlásti a domowu pjsnj negen w tomto swązku zawřených, ale i we wšech předešlých, tolikéž o způsobu gegich powstánj u lidu, o opatrnosti při gegich sbjránj a pilnosti při zpráwném přichystánj do tisku užité a wynaložené. Přidánoť i wyswětlenj pozatměleg̃šjch slow na konci knihy. Tjm způsobem wysoce zaslaužilý spisowatel o zdokonalenj sbjrky swé wšemožně se přičiniw, a ničeho neobmeškaw, čehožby slušně na něm pohledáwati se mohlo, wystawil i giným dokonalý wzor, kterakby národnj naše pjsně i pozorně sbjrati i zpráwně wydáwati se měly, nikoli pak tak nakwap a ledabylo, bez saudného rozboru, gakž to někteřj ginj Srbowé giž onde i onde doati bezrozumně činiti počali. W samém skutku páně Wukowa

sbjrka srbských pjsnj gest posawad we swém oboru gediná, o njž s gistotau twrditi se může, že nic ginorodého a podwrženého, mimo pauhé, čisté, samorostlé národnj pjsně, w sobě neobsahuge, což w též mjře o nižádné giné podobné sbjrce, gmenowitě pak o obogj njže uwedené, chwáliti se nemůže. Těšj nás tedy wellce podané to zde we předmluwě náwěštj, že p. wydawatel giž i 5tý swazek podobných hrdinských zpěwůw pohotowě má, a gen na přjzniwé okolnosti a podporu obecenstwa čeká, aby s njm do tisku pospjšil. Ačkoli pak my ceny hrdinských čili rozprawných zpěwůw w ničemž umalowati nemjnjme, wšakbychom předce srdečně přáli, aby p. wydawatel budaucně ženských čili lyrických pjsnj, gichž owšem u Srbůw mnohem méně, nežli oněch, se nalézá, ze swé sbjrky tak docela newylučowal, nýbrž umjstiw gich w každém swazku aspoň několik, gegich přerozkošnau lahodnostj a půwabnostj wyskytagjcj se tytýž osuhlost a gednotwárnost oněch zmjrniti neobmeškal.

b) Pjewanija cernogorska i hercegowačka itd., t. pjsně černohorské i hercegowinské, sebrané od *Čubra Čojkowitě* (t. *Šimona Milutinowitě*), a wydané od *Jos. Milowuka*, část 1nj, w Budjně 1833. 8. 160 str.

Šimon Milutinowič, slowutný srbský básnjk, tu dobu knjžecj policegnj uřednjk w srbském Bělehradě, w čas swého přebýwánj w Černohoře, nasbjral znamenitý počet národnjch pjsnj, gichž některau částku w tomto 1njm swazku horliwý srbský wlastenec, p. Milowuk w Pešti, na swětlo wydal, s doloženjm, že dopustjli okolnosti, geště aspoň 5 podobných swazkůw následowati bude. Sbjrka tato, obsahugjcj mimo tři menšj ženské čili lyrické pjsničky, 28 hrdinských čili rozprawných zpěwůw, co do přesnosti a zpráwnosti gak samého textu tak i zewněgšjch přjdatkůw oného hořegšj owšem newyrowná, wšak nic méně wždy za

zwláštnj dar a za obohacenj literatury našj tohoto druhu pokládána a tedjž se wděčnau pochwalau přigata býti zasluhuge. Schwalugeme, že p. wydawatel obšjrná poznamenánj p. sbjrače těchto pjsnj, gakožto známá a k wyswětlenj podaných zde wěcj naskrze neprospěšná, buď hrubě zkrátil, buď docela wypustil. Obecenstwu by hogněgšjm wyswětlowánjm zatmělých černohorských neb hercegowinských wýrazůw, tolikéž i tureckých slow, lépe bylo poslauženo, nežli takowýmito neboparnými bublinami bezuzdné obraznosti a učenosti nezažité. Ostatně přegeme srdečně, aby p. wydawatel brzo i ostatnj swazky této zanjmawé sbjrky šťastně na swětlo wyprowodil a k obecnému užjwánj milownjkůw této třjdy našeho básnictwj předložil.

c) Piesni polskie i ruskie ludu Galicyjskiego z muziką instrumentowaną przez Karoła Lipińskiego, zebrał i wydał *Wacław z Oleska*, we Lwowie nakładem Franciszka Pillera 1833. 8. LIV † 516 str., mimo swazek melodij čili not.

W obšjrné předmluwě p. wydawatel gak o půwodu a zrostu swé sbjrky, tak i o duchu národnjho básnictwj u Slowanůw a ceně gegich národnjch pjsnj gedná s neobyčegnau saudnostj a zdrawau rozwahau. Sbjrka tato gest nowá, bohatá a drahocenná pokladnice půwodnj, žiwé, pramenité, až posawad nižádnau časů wichřicj docela geště neudušené národnosti slowanské, i w těchto rozmanitých pjsněch a zpěwjch, co w čistém zrcadle, gasně a krásně se bleskotagjcj. Zagisté každý, kdož w nj s bedliwostj čjsti, a těmito tekutými wýlewy slowanského žiwota mysl swau zawlažowati bude, k obzwláštnj šetrnosti a wděčnosti ke ctihodnému p. wydawateli pobjdnuta sebe ucjtj. Při takowýchto zřegmých okrasách a zásluhách, gež rádi uznáwáme, budiž nám powoleno i na některé wady a nedostatky přjtomného wydánj zřetel obrátiti. Neywětšj wadau poklá-

dáme, cokoli proti tomu p. wydawatel k omlawě swé w předmluwě přednášj, to, že zde wlastně národnj pjsně s ginými půwodně od učených básnjkůw pošlými, promjcháný gsau. Dle našeho zdánj podobné zobecnělé plodiny uměleckých básnjkůw, třebas sebe lepšj, do sbjrek národnjch pjsnj naskrze nenáležegj. Ušlechtilé tyto kwětiny w záhonech prostého lidu gsau wždycky smutným znamenjm, gelikož gistým gsau důkazem, že tam, kdež ony tak bugně se ugjmagj, giž pramen čistého národnjho básnictwj přesychá, gakž to u Polákůw a některých giných Slowanůw skutečně spatřugeme. A protož sbjrka národnjch pjsnj, máli gménu a aučelu swému wěrná zůstati, nikdý ze swého okresu newystupug, a nic neobsahug, leč básně w lůně samého národu zrozené, samorostlé plodiny přirozenj, beze wšakých polowičátných a učených přjmiskůw. Přjtomná sbjrka po wylaučenj pjsnj nenárodnjch, gakowých zde zwláště polských přemnoho, bez umalenj swé wnitřnj ceny, o třetinu menšj a tudjž i laciněgšj býti mohla. Druhá wada gest nedostatek wyswětlenj slow neobyčegných a pozatmělegšjch, gmenowitě rusinských, což zwláště čtenářům wzdáleněgšjm welice nepřjgemné gest, nemohaucjm nabyti známosti rusinských idiotismůw ani ze wšednjho obcowánj a ze zkušenosti, ani ze slownjkůw, gichž až posawad nenj. Naposledy omylowé tisku, gichžto předce w tak hrubé knize dle wšj podobnosti wjce býti musj (hned na 1nj stř. stogj „pozaływa“ m. „pozaływała“), nikdež poopraweni negsau.

Od těchto přerozkošných, wonných kwětin nerádi očj odwracugeme, abychom ge na smrduté zelj, kopřiwu a bodláčj, mezi tjm bljže stezky našj z bláta wystřelené, powěsili. Toto zlé zelj nalézá se we knize: *Pefme po Korofhkim ino Shtajarfkim itd.*, t. pjsně w nářečj korytanském a štyrském, z částky poopravené, z

částky w nowě složené, gež wydal prof. *Matěg Achacel* w Želanci 1833. 8. 38 str. Gsau to ledagaké galowé a bezchutné čmaraniny něgakého polaučeného tkadlce a giných žáků w p. Achalce, nikoli národnj pjsně, kteréž ale wydawatel do nebe welebj, osupiw se při tom na zpěwy wlastně národnj, spjlage gim „pjsnj nestaudných, špinawých, čtweráckých, kteréž prý sám pekelnj čert skrze swé pomocnjky na swět wychrlel a mezi lidi, gako kaukol mezi pšenici, rozsjl." Pročež wšem swým kraganům tyto pjsně swého tkadlce a swých žákůw na srdce kláda, ge k wykořeněnj oněch wlastně národnjch horliwě wybjzj. Slowencům gest powinnost, tuto neočekáwanau pohanu gegich národnjho básnictwj a tudjž i národu brzo, a sice neypřjslušněgi sebránjm a wydánjm dobrých národnjch pjsnj, gakowéž se u nich gistotně nalézagj, s obogjho swésti. My zde o knjžce této gen pro wýstrahu, aby slibným gegjm nápisem žádný zaweden nebyl, krátce gsme připomenuli.

P. J. Šafařjk.

2) Grammatika illyrská.

Grammatik der Illyrischen Sprache, wie solche in Bosnien, Dalmatien, Slawonien, Serbien, Ragusa u. s. w., dann von den Illyriern in Banat und Ungarn gesprochen wird, für Teutsche verfasst und herausgegeben von *Ignaz Al. Berlich*, bürg. Handelsmanne u. Magistratsrathe der k. k. freien Militär - Communität Brod in Slawonien. Ofen 1833. 8. XIV + 377 str.

Illyrowé západnj cjrkwe w řjši rakauské i turecké, gsauce zásobeni nemalým počtem dobrých, zwláště nábožných a básnických knih, až posawad weliký měli nedostatek důkladných grammatik čili mluwnic, nebo ty, kteréž před časy Relkowič, Lanosowič, Appendini a g. na swětlo wydali, gsau z částky giž zastaralé a nesnadné k dostánj, z částky wělice neauplné

a nedostatečné. P. Brlič sobě tedy znamenitých zásluh o kragany swé a gegich gazyk i literaturu wydobyl sepsánjm a wydánjm této mluwnice, kteráž nade wšecky předešlé daleko wyniká, a w negednom ohledu wýbornau gmenowána býti může. Nemohauce na mjstě tomto předsewzjti zewrubnj rozebránj a posauzenj gegjho skladu, wytkneme gen některé wady, kteréž p. spisowatel při 2hém wydánj nepochybně i sám ponaprawj. We prawopisu, sic ginák obyčegném, neljbj se nám naskrze osobenj litery *y* mjsto cyrillského Jať, wyslowenéh o od Illyrůw dle rozličnosti kragůw rozličně, t. gako *ie*, *e*, *i* (p. Brlič pjše *byla* m. *bila* t. *bjlá*, *vyra* m. *vira* t. *wjra* atd.); potom označenj dwogjm punktjkem litery *j*, kdež ona předcházegjcj sauhlásku změkčuge (ljubav, ljudstwo atd.); naposledy přjlišné a bezpotřebné čárkowánj hlásek dle přjzwuku i dlauhosti rozličnými klikami a háčky (označenj dlaužek obyčegnau čárkau by ke wšemu wystačowalo), což neuchranně gen ke zmatku wede, gakož i sám spisowatel, k užasnutj čtenáře, na konci swé knihy wšecky w nj se nalézagjcj nadhláskowé přjznaky zničiti a za zrušené wyhlásiti sebe přinucena býti widěl. W částce o skloňowánj slow tytýž patrné nedostatky se wyskýtagj, gako tam, kde o dwogném počtu zmjnka; syntaxis čili skladna, téměř docela podlé saustawy Dobrowského sepsaná, mnohem gest auplněgšj a dokonalegšj. S tjm se wšjm kniha tato, wšudy patrné znaky newšednj uměłosti a pilnosti spisowatele swého na sobě pronášegjcj, milownjkům libozwučného illyrského nářečj bude poslužitedlnau k lepšjmu geho poznánj pomůckau.

Š.

3) Demidowské odměny.

Dne 19ho máge letošnjho roku držáno bylo weřegné posezenj w petrohradské Akademii wěd o uznánj Demidowských odměn. Zpráwa w tomto posezenj od ustawičného tagemnjka wypracowaná a weřegně čtená wydána gest tiskem. Korunowány byly následugjcj práce:

a) Celau odměnau 5000 rublů:

1) Rossijskaja Grammatika Alexandra Wostokowa, dle rozwrženj geho skrácené grammatiky auplněgi wyložená. W Petrohradě 1831. 8.

2) Dictionnaire étymologique de la langue Russe, par Ch. Ph. Reiff (geště w rukopisu).

b) Powzbuzowacj odměnau 2500 rublů:

3) Priloženie načertatelnoj Geometrii k wozdušnoj perspektiwě, projekcii kart i Gnomonikě, Jakowa Šewastianowa. W Petrohr. 1832. w 4.

3) Abhandlungen aus dem Gebiethe des Livländischen Adelsrechtes, von R. v. Helmersen. Dorpat 1832. w 8.

5) Krátkoje izloženie sudebnoj Mediciny dlja akademičeskago i praktičeskago upotreblenia, Sergěja Gromowa. Petrohr. 1832. w 8.

6) Rukowodstwo k Mineralogii, Dmitria Sokolowa I. II. Petrohr. 1832 w 8.

7) Istoriko-juridičeskoje izslědowanie Uloženia izdanago Carem Alekséjem Michailowičem w 1649 godu, Wladimira Strojewa (geště w rukopise).

8) Načertanie Teorii Slowesnosti A. Glagolewa (geště w rukopise).

c) Čestná zmjnka se stala o následugjcj práci:

9) O winodělii i winnoj torgowlě w Rossii, Petra Keppena. Petrohr. 1832 w 8.

z Dorpatských Letopisů W. H.

4) **Národnj základ Ossolinských we Lwowě.**

Dne 12 řjgna, w oktavu gmenin G. C. M. odbylo se posezenj weřegné w národnj knihowně gména Ossolinských při mnohočjslném shromážděnj osob, a to w úmyslu zakladatele toho ustawu s. p. hr. Ossolinského, kterémuž odpowjdage ředitel téhož ustawu, pan Konstantin Słotwiński, držel řeč, oddáwage náležitau poctu G. C. Mti, kterýž neylaskawěgi tento národnj ustaw potwrditi i dobrodinjmi osypati ráčil, což wše wyljčeno bylo, gako též dary od rozličných osob ustawu tomu složené; nicméně rozličná wydánj na rozmnoženj knihowny, na stawenj, na založenj tiskárny i lithografie wynaložená, gako též i tisky, kteréž giž z tiskárny té wyšly, aneb se posud tisknau. W dalšjm pak postupowánj swé řeči rozwinul pan Słotwiński celý předešlý i nyněgšj stáw toho základu. Totiž že hr. Ossolinský ostawil 20,512 djl tištěných w 31,254 swazcjch, ku kterýmž přibylo od r. 1826 do řjgna 1831 djl tištěných 2,375 we 3090 swazcjch, a w posledních dwau letech djl 2502 we 3746 swazcjch, zawjrá tedy nynj w sobě knihowna tato tištěných djl 25,389 we 38,080 swazcjch. Rukopisů pozůstawil zakladatel 567 a listin 16; k těm přibylo od března 1826 do řjgna 1831 rukopisů 10 a listin 6, w posledních pak dwau letech rukopisů 54, a listin 224; nacházj se tedy nynj wůbec djl rukopisných 631 a listin 246. Mincj a medalij pozůstawil zakladatel: zlatých 40, stříbrných 868, měděných i železných 221, a otisků sádernych 551, obrazů 26, rytin 1485; k těm přibylo od r. 1826 do 1831 mincj a medalij zlatých 108, stříbrných 4265, měděných 1617, a otisků sádernych 7825, obrazů 92, rytin 41, skořepin 368, rud 587, a w posledních dwau létech mincj i medalij zlatých 341, stříbrných 4766, měděných i železných 865, otisků sádernych 24, obrazů 51, rytin 239, skořepin 12, rud 10. Gest tedy nynj w základě Ossolinských

skwostná zbjrka mincj i medalij zlatých 489, stříbrných 9899, měděných 2703, otisků sáderných 8400, obrazů 169, rytin 1765, skořepin 380, rud 597, ku kteréžto krásné zbjrce mincj a medalij neywjce přispěl Henryk knjže Lubomirský, kurator liternj téhož ustawu, a po něm hr. Ignac Krasický; ke zbjrce listin bratřj Mrozowičtj a ke zbjrce rud pan Stutterheim, c. k. dworsj radda, kterýž posezenj to osobnau přjtomnostj poctil. Po přečtenj řeči prowázel pan ředitel shromážděné hosti po wšech zbjrkách, i po znamenitěgšjch tohoto ustawu sjnjch, i okazowal wšecko co bylo widěnj hodného. Dále pan Alexander Batowský četl řeč, raduge se nad wrostem toho ustawu i z otewřenj pro weřegnost čjtárny, i oddage náležitau pochwalu pracem i snažnósti pana Słotwińského, zwal wšecky wůbec, aby w dobré wůli pro základ ten ustáwati neráčili we zbohacowánj užitečnými spisy wycházegjcj časopis. Konečně přečetl pan Słotwiński aumysl listowně sobě wygewený, aby na wzor wycházegjcjho „Polohopisu králowstwj českého" ráčili wlastenci popisowati po částkách Galicii, rozebrawše mezi sebe powěty neb obwody, a takowá popsánj do základu odsjlali, z čehožby se celost důkladná složiti mohla. S tjm skončilo se to prwnj weřegné posezenj, gehož ohlášenj, naděgi máme, že tjm wjce spoluwlastence zagme, pokudž wjme, gak welmi gsau milownjci wšeho, co gest pěkné i co sláwu gakož i skutečný užitek národu přinášeti může.

Z Rozmaitości Lwowskich W. H.

5) Zprâwy z Prahy, ku konci měsjce prosince 1833.

Dokonâwagjcj rok 1833, Čechům i Morawanům we mnohém ohledu pamatný, také w historii české literatury ne naprázdno připomjnán bude. Neb ačkoli hognostj spisů w něm na swětlo wyšlých nikoli nad minulá léta nepředčil, anobrž za mnohými pozadu zůstal: a wšak, což milegšjho a lepšjho gest, důkladnostj a wniternj cenau plodin swých owšem wynikati počal. Také některá pro literaturu naši wysoce znamenitá djla w něm buďto počata, buď i dokonâna gsau. Ku poslednjm počjtati gest především p. Jungmanůw *) weliký a kritický slownjk gazyka českého, wzácný poklad řeči a literatury našj, po práci wjce než třidcetileté, w těchto dnech, gakož doslýcháme, w rukopisu giž dokončený, tak že wydáwánj geho we přjštjm roce počjnati moci bude. Konečně mlčenjm pominauti nemůžeme, že geden z neydůmyslněgšjch zpytatelů a spisowatelů našich, předtjm okolnostmi, ač ne srdcem, nám téměř odcizený, (gehožto gméno čtenářům našim čestně známo gest), přičiněnjm několika ušlechtilých wlastenců, nawrátiti se a literatuře našj sebe zase obětowati mohl.

We šťastné a blahodárné přjtomnosti GM. *Františka* I., cjsaře a pána našeho neymilostiwěgšjho, genž po dewjti létech opět létos wěrné Čechy swé nawštjwiti ráčil, i Česká Musa, gakožto wěrná citů celého národu tlumočnice, útěchu a radost swau mnohohlasně wygewila. Mezi básněmi českými, genž k té přjležitosti na swětlo wyšly, wyniká zbjrka s nápisem: „Ku přjchodu Gegich Cjsařských Králowských Majestatnostj, Františka a Ka-

*) Ztráty gediného syna geho Josefa, po těžké nemoci, dne 24 prosince b. r. zemřelého, želeti gest negen rodině a hogným přátelům geho, ale i literatuře našj, gjžto giž platné služby činiti byl počal. — Multis ille bonis flebilis occidit! —

roliny, do měst Pražkých, od wěrných Čechů. W srpnu 1833.“ (w Praze, tisk a papjr synů Bohumila Háze, 5 listů wel. 4.) — gak obsahem swým, tak i skwostnau tisku auprawau. A wšak i mezi těmi, které w Rozličnostech Pražských nowin, we časopisu Gindy a Nynj, i ginde ozwláště, gako ku př. w Buděgowicjch a we Králowé Hradci, wytištěny gsau, některé duchem i slohem wýtečným se wyznačily. Owšem pak s nemalým potěšenjm i toho připomjnáme, co u bratřj našich na Morawě tjmže i duchem i srdcem proneseno bylo. Gmenowitě báseň na „wjtánj Gegich C. K. Milostj do Morawy,“ od p. M. F. Klácela složená, swau antickau lepotau té cti, že gménem obywatelů Morawských země Pánu podána gest, před ginými zasluhowala.

W oboru *Časopisů českých* tjmto rokem negeden utěšený úkaz se wygewil. Litugeme sice, že *Tatranka*, p. Palkowičem w Prešpurku wydáwaná, gak se zdá, wáznauti počala; nebo kromě dwau swazků, na rok 1832 wydaných, nic nás wjce nedošlo. Ačkoli pak my o důležitých wěcech, řeči a literatury našj se týkagjcjch, s Tatrankau tauto na odporu gsme: wšak proto umlknutj gegjho upřjmě željme, uznáwagjce rádi gak zásluhy p. Wydawatele, tak i prospěšnost učených odporů ke wzniku literatury, pokudkoli odporowé takowj w mezech naukau samau wyměřených se zdržugj. Naproti tomu wážný *Krok* wzdělancům národu našeho, kterýmž i připsán gest, wýborně známý, létos opět nowým swazkem (třetjho djlu prwnjm) do weřegnosti wstaupil. Znamenitý gest tu „Přehled gmen neduhů,“ w abecednjm pořádku, k ustanowenj gich wýznamu řádného, od p. prof. Ant. Jungmanna; takowé práce wýborně slaužj ku přecjděnj a k uhlazenj wědecké terminologie české, gehož nám giž wysoce potřebj gest. I artikul páně Chmelůw „o lnu“ z té přjčiny chwály zasluhuge. Tassowa oswobozeného Jerusaléma zpěw druhý podal nám S. Gunica

přeložený weršem rozdjlným, nazwjce pak hexametrem; i gakkoli uměle a zdařile překladatel té mjry užjwal, předce wyznáme se, žebychom Tassa raděgi w půwodnjm geho rauše (ottave rime) byli přiwjtali. *) Pan Šafařjk podal do toho swazku „Ohledy metrického weršowánj Illyrských Slowenůw,“ kterýmiž dokazuge, že negen nářečj těchto rodů Slowanských k antickému časoměrnému weršowánj se hodj, alebrž že ho i od několika dobrých básnjků, zwláště od Katančitě, užjwáno.

Časopis „*Gindy a Nynj*,“ nákladem horliwého wlastence p. J. H. Pospjšila giž od několika let wydáwaný, létos, přičiněnjm se zwláště p. *Týla*, nowého žiwota nabyl. Wysokochwalné geho před rokem ohlášenj, wyznáme se, že nás i k nedůwěře i ku přiloženj naň wyššj mjry pobudilo, kterýmžto že wyhowěti nesnadno, mnohonásobně sami sme zkusili. A wšak se srdečným potěšenjm patřiti nám bylo, ana přičinliwá redakcj čjm dále tjm wjce zdařilých a zralých plodů wlastencům podáwala; i sama saud a péro zostřugjc, i odginud lepšjch pomůcek nabýwagjc. Toto patrné w dobrém prospjwánj dáwá nám pěkné naděge; ano giž nynj ochotně uznáwáme, že časopis ten nad předešlé toho druhu časopisy české wyniká. Neyslabšj posawad částka geho, gakož wůbec literatury našj, gsau powěsti čili rozpráwky, ačkoli počtem gegich oplýwáme. Dobré powjdky tak gsau pořjdké a wzácné, gako dobré dramatické aneb epické básně. Potřebjtě k nim negen hluboké známosti srdce lidského we wšech žiwota dobách, ale i oné tagemné moci obraznosti, která zároweň přjrodě, samorostlé organické wýtwary plodj, nosjcj w sobě wšudy ráz žiwota samostatného. Tuť ani důwtip sám bez mnoho-

---

*) Tassůw oswobozený Jerusalém celý w ottawách rimách přeložil nám p. prof. Purkyně we Wratislawi; kteréhožto přeloženj ukázku podáme we prwnjm swazku časopisu museynjho na r. 1834. (Pozn. Red.)

twárné zkušenósti žiwota, ani zhánšnost po swětě bez důwtipu nepostačj. A wšak my i w tom ohledu od p. redaktora a od geho pomocnjků naděgeme se wždy lepšjho prospěchu. Na wlastencjch pak gest, podporowati toto chwalné snaženj bohným aučastenstwjm; neboť i neyzdárnějšj sjmě, nenalezneli potřebné k wywinutj se prostory, posléze zakrsati musj. Konečně přálibychom, aby časopis tento nečeský a newhodný titul swůg w něgaký přjměřenějšj a češtějšj proměnil.

W posledních dnech roku došlo nás náwěštj, že *nowiny Pražské* s počátkem přjštjho léta, pod zpráwau a redakcj wýtečného našeho p. Čelakowského, nowé a ušlechtilegšj twárnosti nabudau. Gméno takowého redaktora samo našemu publikum za dostatečné rukogemstwj slaužj, čeho tu i od přidané k nowinám „České Wčely," očekáwati slušj; pročež o tom na ten čas dále mluwiti nebudeme.

Mezi krasořečnými spisy letošnjmi pamatná gest „Kwětomluwa," sebraná Karlem Amerlingem, a wydaná, gakožto „Slowanky čili zbjrky národnjch powěstj" djl prwnj, od pp. Franty a Tomjčka. Tato kniha, obsahugjcj w sobě powěsti národnj o bylinách, mezi plody sice počátečnj a méně zdařilé počjtati se musj, a wšak ohlašuge nám spisowatele, genžto, přičinjli se gen wěrně a stále, někdy mezi přednjmi národu swého gmenowán bude. Zdárný a wywolený obor geho gest zpytowánj Přjrody; i dobře tak, že za mládi swé branau poetickau ke chrámu gegjmu přikročiti se snažil. Hebká i gemná obraznost a lahody slohu dobře se hodj přjrodopiscům; co w tom zámezného a drsnatého gest, časem i wěkem samo se zmjrnj a uhladj. Co do „Kwětomluwy", gegj hlawnj wada gest, že powěsti ty negsau ani prostonárodnj, ani duchem prostonárodnjm sepsané; že tam užjwáno a pomjšeno bágeslowj slowanské a nowosmyšlené s křesťanským swatoslowjm; že konečně, gakož geden

ze přátel našich powěděl, „tolik bohů tam, a předce wšecko tak nebožské, tolik diwů, a předce nenj se čemu diwiti.“ Idea spisu dobrá byla; než u wywedenj gegjm prowiněno tytýž proti prawidlům, kteréž krásowěda i lepá chut ukládá.

Chwalné bylo také podniknutj p. Hankowo, podati nám „Zbjrku neydáwněgšjch slownjků latinsko-českých,“ z rukopisů nazwjce w bibliothece českého Museum chowaných. Wytištěny tu wšecky české glossy z Mater verborum r. 1102, z Klena Rozkochaného, z Welešjna, z neystaršjch žaltářů a pašionálů českých a g. w. Mnoho tu čistého zlata, rumem starowěkým zasypaného, na gewo wyneseno; mnoho také trusek a smetj. Škoda gen, že p. Wydawateli neljbilo se množstwj slow, we tlumočenj českém i latinském rowně neznámých, gako k. p. chomedrž drula, chořeluk lupete, chrb grinula, a na sta giných, powyswětliti, a tudjž práci swau čtenářům učeným i neučeným užitečněgšj učiniti. Arci že latině střednjch wěků wyhowěti nesnadno gest: než práwě tjm wjce toho bylo očekáwati od bibliothekáře, genž we swěřených sobě pokladech a w osobné známosti s bljzkými i dalekými filology snaduěgšj pomoc měl, nežli ginj kragané naši. Při práwnjm glossarium (na str. 325—336) něco wýkladů, aspoň skrze přjklady z listin wzaté, podáwáno: ale welmi nedostatečně a nezpráwně, an cizj i domácj pomjcháno, a i potwory slow, gen z mylného čtenj pošlé, pořádkem uwedeny. Tak k. př. na mjstě „Olaske“ čte se w citowaných listinách „claske, kladske;“ „czistotne“ nenj male lectum, za cestné, alebrž prawé slowo, taxa za očištěnj při ordalijch, když kdo newinu swau prokázal. Chybj pak tu množstwj slow důležitých, gako k. př. dušnjk, (gegž neb. Dobrowský sám welmi chybně wykládal), hrdost, plen, poklona a t. d. Konečně litowati gest i množstwj omylů tiskarských, gichžto na konci gen málo ponapraweno.

„Hospodářská kniha pro wšeobecné naučenj", od neb. prof. Kauble, djlo pohrobnj, náležj mezi takowé knihy, gakowých my hognost literatuře našj srdečně bychom přáli. Obsahugeť wšecky ratolesti nauky hospodářské, přednášegjc resultaty dosawadnjch skaumánj saustawně, stručně a gadrně. Téměř gen toho žádati gest, aby spis tento, i co do češtiny čistý a wýborný, pro budaucj geho wydánj od někoho znalého porbzšjřen a nowěgšjmi potom nálezky rozmnožen byl. Nepochybugemeť zagisté, že kraganům našim platně poslaužj, a protož i odbytu hogného nabude.

.Dra Paulického knihau o šetřenj zdrawj, a naučenjm, kterak w obyčegných nemocech se chowati slušj, poslauženo důležité potřebě, zwláště u lidu našeho, genž nemocen gsa, tytýž gestě powěrečných užjwá prostředků, anebo předpisy zastaralými a škodliwými, buďto ze knih XVIho stoletj, buďto z pozděgšjch pokautnjch tiskáren pošlými se zprawuge. Že naučenj toto, za gehožto rozumnost a whodnost giž i samo desateré wydánj německé nám ručiti může, čistau a zpráwnau češtinau wyloženo, toho důkazem gest geho wydánj skrze Museum české. Překladatel geho, p. Antonjn *Jungmann*, prof. a dr. lékarstwj, o naši lékarskau literaturu wysoce zasl'aužilý, gména neduhů a giné názwy welikau pracj gak ze starých posawad netištěných rukopisů, tak i ze mluwy obecnj lidu českého čerpal.

Mezi překlady tohoto léta wydanými znamenitě wyniká také „Faedon, aneb Sokratesowo poslednj rozmlauwánj o nesmrtedlnosti duše," s připogeným žiwotem téhož mudrce, gež dle Mendelssohna přeložil p. Josef *Černý*, kněz cjrkewnj. Spis tento ušlechtilý w oděwu českém neginače než gako pauhý originál se čte; p. překladateli podařilo se spogiti w něm okrasy gak wědeckého tak i populárnjho slohu našeho. Platonowa gasnost i spogitost myšlének a lepota řeči, gežto Men-

delssohn spanile napodobiti uměl, také w českém tomto překladu na čtenářowu mysl co neyliběgi wane.

Knihy neynowěgi wyšlé: „Ssawectwo, rukowět saustawná k poučenj wlastnjmu", od p. J. S. *Presla*, a M. Tullia Cicerona čtwero řečj proti L. Katilinowi, od S. K. Macháčka, (obé u Kronbergra & Webra w Praze), gistě wšem našim wzdělancům ke zwláštnjmu budau potěšenj: a wšak, poněwadž wydawateli se ljbilo, wydati ge se známkau r. 1834, i my řeči o nich k témuž roku odkládáme.

11.

Náwěštj pp. zakladatelům pokladnice museynj české.

Že u národu našeho negen láska k materské řeči a literatuře geště neutuchla, nýbrž že péče o gegj zwelebenj čjm dále tjm wjce ušlechtilých myslj zagjmá, toho, mimo giné důkazy, hogné snůšky a oběti, ze wšech téměř kragů českých i morawských, k založenj u českého Museum zwláštnj pokladnice na wydáwánj knih českých, giž na třetj rok činěné, zgewně doswědčugj. Ačkoli pak summa snůšek těch, srownaná s tjm, co u sausedů našich Maďarů a Poláků k podobnému cjli nashromážděno, neginače owšem než welmi skrowná nazjwati se musj: wěrnj wlastencowé nicméně gj se těšj, znagjce okolnosti časů, a widauce, kterak mnozj spanilomyslnj kragané gměnj swého, gakkoli skrownického a těžce nabytého, předce w oběť přinášeti ochotně nepřestáwagj.

Poněwadž ale základnj prawidla ústawu toho, tištěná w časopisu tomto, (r. 1831, sw. I, str. 117), a

dalšj gich wygádřenj tamže (r. 1831, sw. II, str. 230), ne wšem aučastnjkům známa býti se zdagj: za dobré widělo se, obnowiti ge zde w krátkém wýtahu, a přidati, co nowěgšj potřeba oznámiti káže.

K založenj pokladnice museynj na wydáwanj knih českých každý gakýkoli dárek wděčně se přigjmá; kdož wšak koli neméně nežli 50 zlatými we stř., buďto nagednau, buď po lhůtách přispjwá, ten mezi *Zakladatele* té pokladnice počjtán gsa, wydanými nákladem gegjm knihami darem a bez platu podělowán býwá, a sice pokaždé na ukázanj ljstku základčjho, u kommissionáře toho ústawu, knihkupce Kronbergra et Webra w Praze.

Na rozličné dotázky o *zakládánj se po lhůtách* giž r. 1831 (sw. II, str. 230) ta odpowěd dána, že chceli kdo užitku zakladatelům podáwaného aučasten býti, základ swůg neydéle za pět let pořád zběhlých splniti, a tudjž každý rok neyméně 10 zl. we stř. složiti musj. Český zbor museynj lhůtu tak wolnau uložil, na žádost a možnost weliké částky wěrných wlastenců se ohlédage; z téhož ohledu také užitek onen na wšecky pp. Zakladatele obrácen gest, ačkoli podlé prawidel základnjch, gen ti knihami podělowáni býti měli, kteřjžto nahoře gmenowaný základ giž dokonali. Co do ústawů, bibliothek neb společnostj, které w počet Zakladatelů wstaupiti chtěgj, ohlášeno tamže, že gakožto osoby nesmrtelné summau dwognásobnj, a tak tedy na pět let každoročně neyméně 20 zlatými zakládati se magj. Doloženo konečně, že kdoby k tomu nestál, a ani tohoto minimum ročně neplnil, z počtu zakladatelů wymazán býti má.

Kde gen láska k wlasti, ochotnost a horliwost o dobro národnj účinna gest, tam arci ani o práwjch, ani o powinnostech trhowých řeči býti nemá. A wšak také o to pečowati slušj, aby snad pod zástěrau horliwosti soběcká mysl a zištnost ošemetná se nekryly;

owšem pak, aby pilnj a horliwj skrze wáhawé a lhostegné zkráceni nebyli.

I poněwadž někteřj pp. Zakladatelé, učiniwše prwnj wklad swůg do pokladnice, wšak nedostatečný, od té doby wjce se nepřihlásili; ginj pak opětowali sice wklady, ale takowé, že ani onoho minimum ročnjch 10 zl. we stř. nedoplnili: pročež uctiwě se žádagj a napomjnagj, aby wklady r. 1832 neb 1833 zmeškané co neydřjwe, a sice neydéle a konečně až do 20. března přjštjho r. 1834 nahraditi sobě neliknowali. Kdokoli zagisté do toho dne wyměřeného minimum nedoplatj, za samochtě wystupugjcjho z počtu pp. Zakladatelů powažowán, a wybjránj knih u kommissionáře nadřečeného gemu zastaweno bude. Budaucně pak, kdo we kterém létě dotčené ročnj minimum splniti obmešká, na konci téhož léta bez dalšjho napomjnánj tudjž z počtu pp. Zakladatelů wymazán býti má.

Rozesjlánjm knih wydaných museynj zbor nigakž zaměstnáwati se nemůže; a wšak kommissionář Kronberger uwoluge se wšem těm, kteřjž toho na něm žádati budau, zasjlati ge pokaždé k těm knihkupcům w Čechách kromě Prahy a w Morawě i we Wjdni osedlým, které gemu každý p. Zakladatel sám oznámj, a kterým za tu práci nic než obyčegné porto platiti se má. Kdokoli tedy z přespolnjch pp. Zakladatelů toho žádá, aby gemu knihy kamkoli zasjlány byly, ať nezanášege wjce Zboru, s knihkupectwjm Kronbergrowým w Praze pjsemně se umluwj, po čemž gemu řádně poslauženo bude.

Od českého Museum.

12.

Zpráwa o wlastenském Museum.

(W září, řjgnu, listopadu a prosinci 1833.)

Společnost.

Do Společnosti wstaupil, za auda přispjwagjcjho, uwoliw se k wyměřené ročnj dáwce, p. Ludwjk Hirschmann, doktor obogjch práw, w Praze.

W materialijch dodáno:

1) Pro zbjrku kopanin a zkamenělin: Od Geho Oswjcenosti p. Adolfa knjžete z Šwarcenberka několik zkamenělých terebratulj, zkamenělý zub nosorožce tichorina, kus zkamenělého dřewa a racka železowá; — od Geho Oswjcenosti p. Augusta knjžete z Lobkowic pět kusů zkamenělých slonowých zubů a geden zub nosorožce inisiva z Haliče; — od p. Leopolda hraběte ze Šternberka bedna zkamenělin z panstwj Častolowic; — od p. šichtmistra Strašila něco železných rud z panstwj Dobřjšského a řada hornin; — od p. Wáclawa Krolmusa, faráře Zwikoweckého, trilobites Zippii, zkamenělé mušle a echinit od pana faráře Hausera.

2) Pro zbjrku žiwočišnau: od přispjwagjcjho a zběragjcjho auda p. V. C. Rubše, děkana w Haidě, 100 morských plžů a mušlj; — od p. Kristiana hraběte z Waldšteina čerstwě wycpaný krásný bažant; — od wysokého c. k. zemského praesidium neobyčegně weliké slepičj wegce, w němž druhé obyčegné auplně wyrostlé wegce se nacházj.

3) Pro knihownu: od p. Ignáce Seibta gedna tištěná kniha Ciceronowa; — od p. Josefa Wagnera, dokt. lékařstwj w Praze, geho inauguralnj dissertacj; — od přispěwagjcjho a zběragjcjho auda p. J. Honsátka, měšťana Pražského, 4tý swazek geho historického kalendáře; — od p. Gířjho Palkowiče, kanownjka Ostřihomského w Uhřjch, druhý djl od něho wydané knihy

Pjsmo swaté w Slowenském nářečj; — od pana B. F. Glückseliga, učitele na wzornj hlawnj škole w Praze, geho dwě knihy německé grammatické; — od p. Mat. Beutla z Lattenberka, faráře u Marie Sněžné w Praze, kniha historická latinská; — od přispěw. a zběragjcjho auda p. děkana V. Ch. Rubše w Haidě, pět swazečků španielských knih; — od Calveského knihkupectwj německé knihy: Sommrowa Topografie králowstwj Českého, neynowěgšj slownjk cizjch slow zněmčených 4té wydánj; Cotta přjručné tabule pro lesnjky, Krombholzowa pogednánj z weškeré Akologie 2ho djlu prwnj oddělenj, a Liebichowo lesnictwj dle nowých zásad; — od p. W. F. Welleby stará německá diwadelnj hra a 21 geho tištěných spjsků; — od p. Ant. Spirmanna, kaplana Janowického, Elementa philosophiae a Likawec pět swazků, medicinský prwotisk geden a stará mapa sw. řjmské řjše; — od p. Ignáce Berlicha, magistrátnjho raddy c. k. swobodné wogenské obce Brodské we Slowansku, geho německá Grammatika illyrské řeči; — od přispěw. a zběragjcjho auda p. M. Dra. Jakuba Löwy 2 knihy; — od p. J. K. Gregoryho, zástawnjho protokollisty, 4 staré wlastenské spisy a geho přjležitostná báseň; — od Geho Oswjc. p. Augusta knjžete z Lobkowic, polská kniha we dwau swazcjch; — od Geho Oswjc. p. Gindřicha knjžete Lubomirského, dwě polské knihy; — od zemřelého čestného auda p. kanownjka Kreibicha, mapa krage Čáslawského; — od p. Hugona Karljka, praemonstrata Teplského, tři české knihy; — od p. Mikuláše Urbana z Urbanstadtu, kommissaře potrawnj berně w Kadaňském okrsku, geho historie města Kadaně; — od p. Wácl. Krolmusa, faráře Zwikoweckého, stará česká kniha; — od Swob. pána Lexy z Aehrenthala, Deutschlands Kernobstsorten 1nj a 2hý swazek s 8 malowanými wyobrazenjmi; — od p. Ant. Kolarského, kaplana w Polně, gedna staršj kniha česká a Autentica Ligurini martyris Polnae; — od představených Ustawu pro zaopatřowánj a zaměstnáwánj wyrostlých slepých, 14 tištěných spisů; — od Wýbora Společnosti p. Dra. a prof. Max. Millaura, několik menšjch tištěných spisů; — od činného auda p. J. Swat. Presla, Dra. a prof. lékarstwj, geho Ssawectwo, rukowět saustawná k poučenj wlastnjmu, w Praze, 1834; — od p. Ant. Bočka, prof. české literatury w Olomauci, česká kniha, tištěná w Plzni 1526; — od p. J. Eiselta,

dokt. lék. a fysikusa w Poličce, geho opsánj města Poličky, německy; — od čestného auda p. Adama Rosciszewského z Rosciszewa w Haliči, 8 polských knih historických; — od p. Jana Prawoslawa Kaubka, pěstauna w Haliči, dwě nowěgšj knihy. —

4) Pro zbjrku rukopisů a listin: od p. Wácl. Krolmusa, faráře Zwikoweckého, gedna listina Pia II; — od p. Ant. Bočka, prof. české literatury w Olomauci, 9 důležitých listin půwodnjch ze XIII—XVII stoletj, Čech se týkagjcjch, a geden list pergam. z Dalimilowy kroniky ze XIVho stoletj.

5) Pro zbjrku mincj: od p. Vinc. Praského, arcibisk. seminárnjho praesesa, dwě střjbrné medalie na milostné léto od papeže Lwa X; — od p. Aloysia Berky, wrchnjho pjsaře w Rožmitále, střjbrná mince Filipa španielského; — od cjs. rus. statnjho raddy Michala Andrejewiče Balugyanského Exc. z Petrohradu, dwě polské střjb. mince; — od Swob. pána Küstera z Petrohradu, ruské mince, gedna zlatá a čtyry střjb.; — od p. Fr. hraběte z Salmu, dewět malých střjbrných mincj; — od zběragjcjho auda p. děkana V. Ch. Rubše w Haidě, geden starý tolar, 23 starých mincj střjbrných a 12 cizozemských měděných; — od Geho Oswjcenosti p. Adolfa knjžete ze Schwarzenberka dwa mjšenské groše a 70 malých porušených střjb. mincj; — od p. Ant. Spirmanna, kaplana Janowického, 12 menšjch střjb. a 10 menšjch měděných mincj; — od Geho Oswjc. p. Frant. knjžete z Lobkowic, tři ruské platinowé mince; — od Gegj Oswjc. p. Františky kněžny z Lobkowic, rozené hraběnky z Šternberka, 106 střjb. a 115 měděných mincj; — od p. Ant. Baudische, pět malých cizozemských střjb. mincj; — od p. Bierkümpfla, chirurga w Konopišti, geden starý hanowský groš; — od p. Wácl. Krolmusa, faráře Zwikoweckého, pět malých střjb., gedna měd. a gedna litá železná mince; — od p. Oktav. Roháčka, kanownjka Želiwského, stará střjb. mince; — od p. Dra. Kuttenbrugga w Polně, 21 wětšjch a menšjch měděných mincj; — od p. Kolárského, kaplana w Polně, tři střjbrné, gedna měděná a gedna olowěná mince; — od p. Jos. Prchljka, c. k. wrchnjho lieutenanta, dwě staré měděné mince; — od p. Vinc. Daubrawy, direktora hlawnj normalnj školy w Německém Brodě, gedna měděná mince; — od p. Radwanowského, kupce tamtéž, gedna stará střjb. mince; — od p. Sylvestra Kotrbelce, mistra hodinář-

ského tamtéž, pamětnj penjz broncowý na wyswobozenj Wjdně; — od p. Jana Michla, magistratnjho raddy w Kutnéhoře, gedna měděná mince; — od p. Ant. Apltaura, faráře Katowického, weliká střjb. mince Karla VI; — od p. Hirschmanna, doktora weškerých práw, 25 starých malých střjb. a 34 starých měděných mincj, mezi nimiž gedna řjmská; — od p. Jos. Flössela, magistratnjho expeditora w Terezjně, 10 malých střjbrných mincj, mezi nimiž malý groš od r. 1605.

6) Pro zbjrku starožitnostj: od p. Wáclawa Krolmusa, faráře Zwikoweckého, starý kljč a železná kulka; — od p. Jos. Chmely, c. k. prof. w Králowéhradci, stará přjlbice; — od Swob. pána z Voith, c. k. setnjka, prastarý kljč.

7) Pro zbjrku pečetj: od přispjwagjcjho a zběragjcjho auda p. Jos. Schöna, c. k. gymnasialnjho praefekta w Pjsku, pjsmo s pečetj Benedikta Dubského z Třebomyslic a dwa woskowé otisky tolarů.

8) Do pokladnice museynj na wydáwanj knih českých dodali, w měsjcjch řjgnu, listopadu a prosinci: p. Frant. Jachim, posluchač theol. w Praze, 5 zl. — p. Jan Boh. Hawelka, kaplan w Dobrušce, 10 zl. — p. Jos. Pelikán, akcessista u hrd. práwa we Hradci Král. 5 zl. — p. Jan Rojek, kaplan w Nowém Městě, 5 zl. — p. Frant. Petera, farář Marešowský, 5 zl. — p. Jan Čtwrtečka, učitel w Altendorfu, 5 zl. — p. Jos. Podlipský, studug. w Praze, 10 zl. — p. Řehoř Zeithammer, dokt. filos. a c. k. hum. prof. w Pjsku, 5 zl. — p. Jos. Wotěra, farář w Děkowě, 5 zl. — p. Jul. Wil. rytjř ze Šwabenau w Brně, 5 zl. — p. Wácl. Černohauz, kaplan w Libáni, 5 zl. — p. Jos. Jahnel, kaplan we Strašecjm, 4 zl. 12 kr. — p. Ant. Hágek, duchownj zpráwce we Wel. Řetowé, 10 zl. — p. Karel Krbeček, posl. theol. w Buděgowicjch, 10 zl. — p. Aloys Řečický, též, 10 zl. — p. Josef Zátka, též, 10 zl. — p. Böhm w Praze, 10 zl. — p. Filipp Čermák, lokalista w Medonosti, 10 zl. — p. Karel Špott, posl. lékarstwj w Praze, 12 zl. 30 kr. — p. Ferd. Pechar, kněz řádu kazatelského w Praze, 10 zl. — p. Jan Mataušek, posl. theol. w Praze, 5 zl. — p. Frant. Slawjček, kaplan we Hradci Gindřichowě, 5 zl. — důst. pan Wogtěch Juhn, probošt w Gindřich. Hradci, 10 zl. — p. Werunáč, kaplan w Libuni, 5 zl. — p. Frant. Bezděka, gymn. katecheta w Pjsku, 5 zl. — p. Jan Mišák, kaplan Budyňský staršj, 10 zl. — p. Wáclaw

Rennert, kaplan Budyňský mladšj, 10 zl. — p. Josef Bačkora, zkaušený učitel pro hlawnj školy, 4 zl. — p. Jos. Dwořáček, Strážnický, měšťan w Tišnowě, 10 zl. — p. Frant. Břet. Trojan, posluchač filosofie w Praze, 6 zl. 15 kr. — p. Jan Špott, posluch. lékarstwj w Praze, 10 zl. — p. Theodor Čjžek, měšťan Chrudimský, 10 zl. — p. Fr. Klein, farář Šwihowský, 5 zl. — p. Norb. Waněk, c. k. auřednjk weř. bibliotheky w Pr., 10 zl. — p. Ant. Veith, pán na Liběchowě a Chcebuzj, 50 zl. — p. Wáclaw Picek, posl. filos. w Praze, 4 zl. — p. Wáclaw Diwok, c. k. hum. prof. w Něm. Brodě, 10 zl. — pan Ant. Kolarský, kaplan na Polně, 10 zl. — p. Jan Černý, doktor lékarstwj w Gihlawi, 12 zl. — p. Jan Bohumjr Šjrer, posluchač filosofie w Praze, 5 zl. — p. Karel Amerling, kandidat lékarstwj w Praze, 4 zl. 36 kr. — p. Wácl. Masopust, důchodnj kassjr na Hrubé Skále, 10 zl. — p. Ant. Černý, kaplan w Bosně, 5 zl. — p. Frant. Kurka, kaplan na Kladně, 10 zl. — p. Jos. Schmidinger, kněz cirkewnj, 15 zl. — p. Frant. Hampeys, posl. theol. w Praze, 4 zl. — Negmenowaný, pod heslem „Oběť chudého syna české wlasti,“ 10 zl. — p. Frant. Sláma, farář we Chrašticjch, 5 zl. — p. Wácl. Staněk, dr. lékarstwj w Praze, 5 zl. — p. Narciss Mešeyda, magistratnj radda w Praze, 20 zl. — p. Mich. Fereš, kaplan Českodubský 10 zl. — p. Frant. Náhlowský, též 10 zl. — p. Damian Šimůnek, kaplan w Bausowě, 16 zl. 40 kr. — p. Jos. Čermák, hospod. zpráwce na Hrubé Skále, 10 zl. — p. Frant. Lapeš, zahradnjk wrchnost. tamže, 5 zl. — p. Wáclaw Bauer, pjsař tamže, 5 zl. — p. Michal Kotler, obchodnjk we granatech w Turnowě, 10 zl. — p. Ant. Swoboda, fabrikant w Turnowě 10 zl. — p. Jos. Kowářjk, posl. theol. w Praze 5 zl. — p. Jan Škoda, kaplan we Zlonicjch, 5 zl. — p. Frant. Fiškandel, kancelárský na Blatně, 7 zl. 30 kr. — p. Augustin Beer, posluchač filos. w Praze, 5 zl. —

Gména pp. Předplatců
na Časopis tento r. 1833.

A. W Čechách.

České Museum, pro pp. zakladatele museynj pokladnice na wydáwanj knih českých, 240 exempl.
Bibliotheka knjž. arcibisk. Semináře w Praze.
Studugjcj 2hé hum. třjdy na gymnas. Piseckém.
Pan Aloys Bachmann, farář we Přepiohách a t. d.
Uroz. pan Josef swob. pán Bechyně z Lažan, čestný kanownjk Olomucký a posluchač theol. w Praze.
* Důst. pan Placidus Beneš, opat Břewnowský a Braumowský.
Pan Wáclaw Brandeis, kaplan w Třebechowicjch.
— Wáclaw Branžowský, kaplan w Lužcj.
— Braun, knihkupec we Klatowech.
— Jos. Buryanek, lokalista w Jablonci.
Uroz. pan Frant. Alex. swob. pán Cervelly, práwnj na Březnici.
Pan Fr. L. Čelakowský, redaktor Pražských nowin.
— Fr. Černohauz, posluchač theol. w Litoměřicjch.
— Josef Černý, kněz cirkewnj w Praze.
— Josef Chalaupka, kaplan w Poličce.
G. Excell. pan Karel hrabě Chotek z Chotkowa i Wognjna, neywyššj purkrabj král. Českého.
Pan Wjt Danjček, c. k. gymnas. prefekt w Něm. Brodě.
— Wáclaw Filjpek, studugjcj w Praze.
— Jan Gjcha, knjž. Šwarcenb. zpráwce na Rabjně.
— Rudolf Haase, kandidat práw w Praze.
— Jan Hanausek, farář w Hoštce.
— Aloys Hanl, děkan w Hořicjch a bisk. vikar.
— J. Hawránek, kněz cirk. a pěstaunu knjž. Rohana.
— Šebast. Hněwkowský, dr. práw a purkmistr w Poličce.
— Karel Hušek, farář we Mnichu.
— Frant. Xav. Jedina, děkan a arcibisk. vikar we Swatémpoli.
— A. Ladisl. Jonata, posl. theol. we Hradci Král.
— Frant. Kamarýt, posluch. filos. w Buděgowicjch.
— Karel Karásek, farář we Swětlé.
— Wácl. Kawaljr, kaplan na Wysoké.

8*

Pan Antonjn Kellner, hospod. direktor na Březnici.
— Wácl. Klicpera, c. k. hum. prof. we Hradci Král.
— Wogtěch Klima, kancelárský na Březnici.
— Jos. Kohaut, auskult. u magistr. we Hradci Král.
— Antonjn Kolarský, kaplan w Polné.
— Hynek Komm, měšťan Pražský.
— Frant. Kozák. sládek w Marešowě.
— Krämer, dělnj ředitel w Daubrawicjch.
— Wogtěch Kramerius, farář we Hrusicjch.
— Petr Kreyčj, děkan w Turnowě.
— Wácl. Krombholz, kancelárský na Březnici.
— Ant. Kubát, cichornj fabrikant w Čáslawi.
— Josef Jaroslaw Langer w Bohdánči.
— Frant. Laypold, obročnj pjsař na Březnici.
G. Gasnost p. Ferdinand knjže z Lobkowic, wéwoda Krumlowský a t. d.
Pan Jakub Longer, maljř w Praze.
— Karel Low w Praze.
— Fr. Machek, děkan Pelhřimowský a bisk. vikar.
— Jan Gindřich Marek, administrator w Kozogedech.
— Jan Materka, c. k. protokollista w Praze.
— Šimon Michalek, obročnj na Březnici.
— Wácl. Motz, děkan a vikar w Bezdědicjch.
— Josef Mrniak, maljř w Praze.
— Kajetan Nádherný, c. k. direktor gubernialnj registratury w Praze.
— Jan Nawrátil, posel lotterie w Litomyšli.
— Jos. Neuhauser, far. w Čimelicjch a bisk. vikar.
— Ignac Eugen Nowák, katech. u S. Mikul. w Praze.
— Ant. Oliva, farář a děkan we Wšeně.
— Ant. Paulas, posluchač filosofie.
— Wáclaw Pawlowic, kooperator w Petrowicjch.
— Wáclaw Pelikán, kaplan w Jaroměři.
— Ant. Picker, hraběcj kancellista na Březnici.
— Ant. Přibil, kandidat auřadu saudnjho w Praze.
— Rainer, knihkupec w Plzni.
— Ant. Reitinger, důchod. pjsař na Březnici.
— Jan Řepka, farář we Mřičné a bisk. vik.
— Rosypal, zámecký kaplan na Worljku, 10 exemp.
— Jakub Ryba, auřednj pjsař knjž. arcibisk.
— Rybička, posluchač filosofie w Litomyšli.
— Wogtěch Sedláček, c. k. prof. a dr. filosofie w Plzni, 3 ex.
— Ant. Stránský, c. k. prof. theol. we Král. Hradci.
— Karel Šádek, prwnj učitel hlawnj školy tamže.
— Pawel J. Šafařjk, dr. filos., spisowatel w Praze.
— Jan Šantel w Praze.

Pan Mart. Ant. Šebor, absolv. jurista w Praze.
— Vincenc Šembera, práwnj w Pacowě.
— Frant. Šjr, c. k. human. prof. w Gičjně.
— Tomáš Šobr, kupec w Pjsku.
— Jan Šolc, kaplan w Laukowě.
— Jan Štěpan, farář w Pohořj a tag. vikar. Mir.
G. Excell. pan Kašpar hrabě ze Šternberka, president společnosti českého Museum.
Pan Josef Štětka, kandidat lékarstwj w Praze.
— Karel Štorch, akcessista u c. k. státnj aučtárny w Čechách.
— Josef Štulc, studugjcj w Praze.
— Jan Veit, radda při saudu w Mirowicjch.
— František Wanka, pán na Mšeně, w Praze.
— Jan Weitlof, pán na Skalsku a Neměřicjch, w Praze.
— Jan Wikner, lokalista w Ranném.
— Frant. Wrzák, studugjcj w Pjsku.
— Vincenc Zahradnjk, farář we Křešicjch.
— Wáclaw Zahradnjk, kaplan we Dwoře Králowé.
— Karel Ladislaw Zapp, absolv. jurista w Praze.

B. W Morawi.

Bibliotheka c. k. university w Olomauci.
Wys. uroz. pan hrabě Jos. Amadè, posluchač práw w Olomauci.
Pan Simon Baar, kooperator we Slawkowě.
— Josef Beck, posluchač filosofie w Brně.
— Fridrich Břjza, fabrikant suken w Brně.
— Frant. Brauner, J. U. C. w Brně.
— Josef Cibulka, magistratnj radda w Brně.
Wys. uroz. p. Emm. Oldřich hrabě Dubský z Třebomyslic, pán na Lisicjch.
— — — Gindřich hrabě z Daun, konc. prakt. u kragsk. úřadu w Olomauci.
Pan Jakub Dragony, kandidat professury w Brně.
— Eugen Frölich z Frölichsthalu, c. k. zemský radda.
— Jan Haněl, magistr. registrator we Prostěgowě.
— Frant. Hluštik, farář w Pohořelicjch.
— Frant. Johannides, žalářnj u kriminálu w Brně.
— Jan Jodl, c. k. professor humanitnj w Brně.
— Jakub Julinek, mašinář w Gedownici.
— Frant. Welislaw Kampeljk, posl. theol. w Brně.
— Frant. Kočj, pjsař w Hostjmě.
— Josef Kodytek, kooperator w Oslowanech.
— Valentin Liberta, kandidat professury w Brně.
— J. Machalek, kooperator w Podiwjně.
— Frant. Mošner, dr. lékarstwj a hogictwj, c. k. prof. na universitě Olomucké.

Wys. uroz. pan Wladimjr hrabě Mitrowský z Nemyšle, c. k. kadet we wogsku.
— — — Jan swob. pán z Mundi na Račicjch.
Důst. pan Cyrill Napp, praelat august. na starém Brně.
Pan Frant. Nowák, kooperator we Šlapanicjch.
— Jan Ohéral w Brně.
— Frt. Prášek, mag. registr. zápisnjho úřadu w Brně.
— Ant. Přidal, J. U. D. a prakt. u fisk. úřadu w Brně.
— Karel Procházka, syndikus w Gewičku.
— Karel Prowasy, kand. úřadu saudnjho w Brně.
— Jan Ritschel, měšťanosta w Brně.
Wys. uroz. pan Rudolf hrabě ze Stadion, c. k. m. s. gubernialnj tagemnjk w Brně.
— — — Ladislaw hrabě ze Serenyi, posluchač práw w Brně.
Pan Ant. Schmid, c. k. gubernialnj radda w Brně.
— Aloys Šembera, auskultant u magistratu w Brně.
— Adam Špaček, posluchač theologie w Brně.
— Julius Wil. rytjř ze Šwabenau, w Brně.
— Jan Tutta, konsist. radda a farář w Opatowicjch.
— Rudolf Uherek, praktikant u c. k. wrchnjho stawitelstwj w Brně.
— Josef Uherek, posluchač práw w Olomauci.
— Karel Wogta, assistent u c. k. wogensk. opatř. úřadu w Brně.
— Jan Wrba, prof. na ustawu theologickém w Brně.
— Jan Zbytek, prakt. u staw. aučetnictwj w Brně.
— Vincenc Žák, kooperator u sw. Magdaleny w Brně.
— Karel Žatecký, auskultant u magistratu w Brně.

C. We Wjdni.

Pan Jan Emman. Doležálek, umělec hudebnj, 2 ex.
— Jos. Findeis, posluchač práw.
Oswjc. pan Frant. Arnošt hrabě Harrach z Rorawy.
Pan Frant. Pěch, kandidat auřadu saudnjho.
Knihkupectwj Wenediktowo, 2 exp.

D. W Uhřjch.

Pan Karel Braxatoris, sl. b. kazatel w Berženi.
— Jan Chalupka, sl. b. kazatel w Brezně.
— Kašpar Fejérpataky z Klačan, w Liptowském Sw. Mikuláši.
— Samuel Ferjenčjk, sl. b. kazatel w Gelšawě.
— Michal Godra, pěstaun u hrab. ze Steinleina.
— Jonáš Boh. Gwoth, posluchač lékarstwj w Pešti.
— Samuel Hajnal, kupec w Pešti.

Pan Martin Hamuljak, účetnj úřednjk u král. mjstodržjcj raddy w Budjně.
— Štěpan Hamuljak, kaplan w Bágu.
— Jan Herkel, advokat w Pešti.
— Jan Hlowjk, sl. b. kazatel w Giraltowcech.
— Samuel Hoič, kaplan ev. superintendencie před- a zátiské w Tisowci.
— Jan Holý, farář w Madunicjch.
— Jan Koiš, akces. u k. mjstodržjcj raddy wBudjně.
— Jan Kollar, sl. b. kazatel w Pešti.
— Štěpan Kořen, učitel w Bystřici.
— Karel Kuzmani, sl. b. kazatel w Bystřici.
— Jan Melcer, sl. b. kazatel w Keresture.
— Pawel Nowák, učitel w Komloši.
— Giřj Pálkowič, prof. řeči a literat. českoslow. w Prešpurku.
— Giřj Pauljar, kaplan we Wyhni.
— Jan Seberini, sl. b. kazatel we Šťáwnici.
— Ondřeg Soltis, sl. b. kazatel w Iwančiné.
— Ludw. Šuhagda, sl. b. kazatel na Apoštaku.
— Pawel Tomášek, professor w Lewoči.
— Jan Walka, sl. b. kazatel na Wadkerti.
Českoslowenská Společnost na evang. Collegium w Prešowě.

E. W giných zemjch řjše Rakauské.

Gednota čtenárská na Johanneum we Hradci Štyrském.
Pan Eduard Griez de Ronse, c. k. politický praetor we Splitu, w Dalmatsku.
— Jan rytjř Krtička z Jaden, c. k. dworský radda u zemské wlády w Lincj.
— Ant. Liška, c. k. gymnas. prefekt w Bochně.
— August Martinez, adjunkt u c. k. hlawnj policeynj direkcj w Benátkách.
— Štěpan Moyses, dr. a prof. filosofie w Zahřebu.
— Paternolli, knihkupec w Lublani.
— Pfaff, knihkupec we Lwowě.
— Wáclaw Schoulawý, c. k. auřednjk w Haliči.
— Trassler, knihkupec w Opawě.

F. W cizině.

Pan X. J. A. Hochmann, prof. we král. konviktě u piaristů we Waršawě.
— Jan Hraběta, dworský kaplan GM. krále Saského a professor na katol. gymnas. we Drážďanech.
— Rein, knihkupec w Lipsku, 2 exp.

Obsah

Časopisu českého Museum na rok 1833.

I. Staročeská literatura.

Krátké wypsánj třidcetileté wálky. Z rukopisu Wáclawa Kozmanecia Čáslawského wyňaté a doplněné od Vinc. Zahradnjka. We swazku I, na stránce 92, a sw. II, str. 123.
Hrdinské podniknutj arciknjžete Maximiliana II we Španielské zemi. Swaz. IV. str. 371.
Akta léta 1571 w Praze, w přjčině zapowězených knih u knihkupců. IV. 375.

II. Nowé básně.

a) Půwodnj.

F. L. Čelakowský: Z ohlasu pjsnj českých. I. 56.
Jar. Langer; Hněw, Selanka. I. 73.
F. Kočj: K wlasti, oda. I. 77.
J. W. Kamarýt. Básně (z pozůstalých geho rukopisů). III. 243.
J. K. Chmelenský: Dwě romance. III. 248.
Zpěwanky Slowáků: Krásná Katarjna, ballada. I. 65.

b) Přeložené.

F. Sušil: Daedalus a Ikarus, z Ovida. I. 71.
F. Šjr: Káwa, parodie na Šillerowu pjseň o zwonu. I. 78.
D. K.: Z Boëthia, de Consolatione philosophiae. III. 265.
K. Winařický: Kolébka národů Slowanských. Ze Swatopluka p. Holého zpěw šestý. III, 279.
F. L. Čelakowský: Z anthologie Ruské. IV. 359.

III. Prosaická sepsánj.

a) Půwodnj.

P. J. Šafařjk: 1) Přehled neynowěgšj literatury Illyrských Slowanůw. I. 3. II. 164. 2) O Rusalkách. III. 257.
J. J. Průmyslowá gednota w Čechách. I. 113.
W. Buffer: Pogednánj historické o klášteřjch w zemi české wůbec. II. 181.
J. S. Presl: O powětronjch. II. 206. III. 299.
J. B. Gwoth: Chřjpka, čili hromadný katar. II. 228.
J. Schön: Listář historický (pokračowánj). III. 329. IV. 439.

F. A. Wacek: Cesta z K[illegible] na chlum W[illegible]. IV. 380.

F. Palacký: O Bojech, neystarším známém národu w České zemi, pogednánj historické. IV. 412.

Ukázky českého slownjku encyklopedického: 1) Abeceda. 2) Apatekárstwj. 3) Balbin. 4) Dampierre. 5) Lupáč. 6) Piwo. III. 316.

b) **Přeložené.**

W. Hanka: Černohorci, slowanský wálečný obraz (ze spisů Bulharinowých). IV. 402.

IV. České Museum.

Gednánj Společnosti wlastenského Museum w Čechách, w gedenáctém wšeobecném shromáždénj dne 10 dubna 1833.

I. Přednášenj gednatele Jos. Steinmanna H. 197.

II. Wýtah z protokolu téhož posezenj. II. 205.

III. Řeč presidenta hraběte Kašpara ze Šternberka. IV. 426.

Wýtah z aučtů českého Museum, týkagjcjch se přjgmu a wydánj pokladnice na wydáwánj českých knih r. 1832. Druhý ročnjk. (Přiloženo zwláště ku prwnjmu swazku).

V. Literatura a Kritika.

1) Zpráwa o p. Holého wjtězské básni Swatopluk, (od K. Winařického) III. 274.

2) Rukopis Wodňanský a 3) Neydáwněgšj glossy lužické (od W. Hanky) III. 349.

4) Prawopis český (od R.) IV. 434.

5) Národnj pjsně slowanské (od P. J. Šafařjka) IV. 445.

6) Illyrská grammatika (od Š.) IV. 452.

7) Demidowské odměny. IV. 454.

8) Národnj základ Ossolinských we Lwowě. IV. 455.

9) Liternj zpráwy z Prahy (ku konci měsjce prosince 1833) IV. 457.

Nowé knihy české. II. 237.

Náwěštj pp. Zakladatelům pokladnice museynj na wydáwánj knih českých. IV. 463.

Zpráwy o wlastenském Museum. I. 117. II. 233. III. 353. IV. 466.

Gména pp. Předplatců na r. 1833. IV. 471.

6

Náwěštj pp. Předplatcům.

Zbor museynj pro řeč a literaturu českau za prospěšné uznal, aby kommissj wšech knih nákladem českého Museum wydáwaných gedinému knihkupci w Praze swěřena byla, k čemuž knihkupectwj Kronbergra & Webra za neypřjhodněgšj zwoleno. Za tau přjčinau i Časopis tento přjštjho léta 1834 sice tak gako posawad, nákladem českého Museum wycházeti, a wšak giž ne we skladu kněh Pospjšilowých, ale

w knihkupectwj Kronbergra & Webra

(w Praze, na staroměstském malém náměstj)

čtwrtletně po swazcjch wydáwati se bude. Předplacenj naň, a sice

na celý ročnj běh 2 zl. we stř.

na pololetnj běh 1 zl. we stř.

na týchže mjstech, gako posawad, a wůbec u wšech knihkupců w řjši Rakauské i w cizině činiti se může. Knihkupectwj Kronbergrowo chce se přičiniti, aby swazkowé hned po gegich w Praze wygitj knihkupcům přespolnjm, zwláště w Morawě a w Uhřjch, došli. Žádáme pak wšech pp. Předplatců, aby gména swá zřetedlně psaná nám skrze knihkupce posjlati si nestěžowali; gelikož my gináče zpráwného a auplného gich popisu podáwati bychom nemohli.

W Praze 28 prosince 1833.

Redakcj.